

МАХАБУНДА

П'ятнадцятирічна хроніка українського іммігранта в Іспанії

Guadalajara (México) 2017

Вступ

На будові всі його звали Україно. Так ляпнув одного разу молодий мексиканець Сесар. І прилипло... Прізвиська- це як музикальні хіти. Дивишся, у пісні і мелодія гарна, і слова достойні, та хітом не стала. А інша- ні вроди, ні породи, а звучить з усіх усюд. Сесар тоді забіг до пілотської кабіни, щоб знайти електрика, бо зупинився вакуумний кран, яким розвантажували сигменти кілець з поїзда та побачивши, що там крім пілота- каталонця Маріо нікого не було, хотів запитати, де може бути та нагла технічна поміч. Він силився згадати ім'я Еухенію, потім професію електриста (електрик), а в кінці таки згадав, хоч і перекручено національність- українець. Просто змінив у назві країни закінчення з жіночого на чоловіче. Іспаномовні не люблять довгих слів. Електрик з дивним твердим акцентом був один такий і, якби не війна в його країні, то скоріше за все його б просто називали Русо (росіянин). Проте зараз по телевізору згадували Україну саме у протиставленні до Росії. Тому тепер уже ці країни більше не плутали.

А ще було добре, що у новому імені присутнє розкотисте ере, літера ер, яку іспанці та жителі колишніх колоній промовляють твердо лише, коли вона є подвійною в написанні, а цей трохи дивний україно промовляв її завжди твердо та розкотисто, ніби грім з дощового неба. Тому, напевне, й улюбленими його словами були якраз такі, де можна було трохи погуркотіти- кабррон (козел), кларо (ясно, зрозуміло) та чомусь курва (поворот). Вітали ж його товариші, коли він робив обхід поверхами дванадцятиметрової в діаметрі машини або Укрранію, або, просто, Кабррон. Треба сказати, що робили вони це, як іспанці, яких була майже половина на цій будові, так і місцеві мексиканці, стільки разів за зміну, скільки бачились. Прийнято у них так, ніколи не проходити мимо мовчки.

Робили ж вони п'ятикілометровий тунель для метро в центрі Гвадалахари, другого за величиною мексиканського міста та столиці тихоокеанського штату Халіско. За попередні півроку, вже пройшли більше, як півтора кілометри, а зараз готували машину до ривка під катедральним собором та будинком уряду штату.

Два тижні тому Україню повернувся з двотижневої відпустки в Іспанію, де він проживав останні п'ятнадцять років і де, на південно-східній окіничності Іберійського півострова, в нього була власна простора квартира в невеликому приморському місті. Атлантику він перелітав уже всьоме, бо рік перед тим теж працював в Америці, у Панамі біля кордону з Коста Рікою. Хоча ще кілька років перед тим і мріяти про такі довгі перельоти не міг, був заядлим курцем і, навіть, в Україну старався брати білет з Іспанії або до Варшави, куди політ був на годину коротший, або з пересадкою, під час якої можна було підживити спраглий організм нікотином. Тому в перший свій десятигодинний політ він взяв не тільки електронну цигарку, на пару з якої не реагували датчики диму в туалетах лайнера, але й нікотин в пігулках, від яких потім чомусь сильно гикалося. Проте зараз, коли минуло вже дев'ять місяців, як він повністю перейшов на електронну сигарету, перельоти проходили спокійніше. Можливо, тепер йому й зовсім би вдалося кинути палити, але стрес від такого різкого переходу Україню вважав гіршою загрозою для свого серця зі шрамом від недавнього інфаркту, бо палив вже років тридцять п'ять. І щиро вважав, що по житті краще добиратися на попутках, ніж дертися пішходрала навпрямки. Хоча саме піші прогулянки в прямому сенсі слова любив, як і поїздки на велосипеді.

Звали ж нашого героя Євген Романюк. Саме так було записано, як в українському паспорті, так і в двох дійсних карточках резиденції, постійній іспанській та тимчасовій мексиканській.

***

Кажуть, що кожна людина - то є окремий безкінечний всесвіт. Від мого всесвіту - Вашому...

***

Для тих, хто не знає галицького діалекту, махабунда- це ворвитель, батяр або, просто, волоцюга. Людина, що з гумором ставиться до своїх життєвих поневірянь. Це книга п'ятнадцятирічної історії моєї еміграції та моїх роздумів, що ілюструє мій погляд на цей світ та на моє життя. Нехай не завжди веселе та щасливе, але сповнене надії та оптимізму. Я ще не знаю, як сприйме її мій читач, але не збираюся з ним загравати чи підлаштовуватися. Я пишу саме мої спогади та висловлюю саме мій погляд на світ. Звичайно, дехто сприйме мене, як хвалька, але, якщо я хочу, щоб мій досвід та ця інформація допомогли комусь у житті, мушу це робити максимально щиро та відверто. Тоді, надіюся, буде й зрозуміло мотиви прийняття мною тих чи інших рішень. Часом, може й помилкових, але, все одно, тільки моїх і нічиїх більше. Немає гіршого в житті, ніж коли людина сама себе обманює. Адже при невірних вхідних даних правильне рішення задачі просто неможливе.

Можете одразу записувати мене до закінчених егоїстів, але моє життя- це найбільший мій скарб і тільки я вправі ним розпоряджатися. Не держава, не якась партія або організація чи окрема людина. Не забуваючи, звичайно, що й інші люди мають точно таке право і тому, у точках, де наші інтереси пересікаються, завжди потрібно шукати компромісні рішення, які б задовільнили сторони конфлікту. Хоча, в першу чергу, кожен повинен захищати саме свої інтереси, інакше, буде проживати не своє, а чисть життя, життя в стилі "секонд хенд".

Глава 1. Німецьке посольство.

Десь наприкінці 90-х ми з моєю дружиною Валентиною почали задумуватися про імміграцію. Я вже давно при нагоді купляв у кіоску на Збаразькому повороті тижневу газету "Заграница" російською мовою, а Валя одного разу через спільних знайомих вийшла на одне молоде подружжя з дитиною, що збиралося виїзжати у Австралію. Тоді це якраз була дуже популярна країна в зв'язку з проведенням олімпіади в Сіднеї. Ми здзвонилися та зустрілися у десь на Пушкіна, де молодята знімали квартиру. Хлопець, ще тоді студент- програміст одного з вузів, але вже інтернет-продвинутий навіть роздрукував мені кілька гілок російськомовного форуму звідти. Судячи з роздруківки серед новоспечених австралійців найбільшою проблемою був брак спілкування. Соцсережі до двохтисячного року були майже не розвинуті та скайпу тоді ще не було. Ні ватсапу з вайбером... Для нас же все впиралося в дві інші проблеми. На переїзд були потрібні великі для нас гроші (мова йшла про 5- 10 тисяч доларів) і ми не знали, як залишити маму саму, точніше, як про це їй сказати. Гроші можна було знайти, лише, наприклад, продавши квартиру. Та в нас її не було. Наш будинок не рахувався. Мама ж з нами точно б не захотіла їхати, а піддавати її якомусь ризику я й не думав. Не той склад характеру. Я міг ризикувати, але лише добре все зваживши та тільки своїм, а не чужим. Проте в Австралію б мусіла їхати наша дочка і мама залишилася б зовсім сама.

Та сталося так, що у двохтисячному році до Іспанії поїхала моя теща. Перед тим вона спробувала отримати візу у Штати, де на той час вже була на її старша сестра, але отримала відмову. Практично, після цього їй було однаково куди саме їхати. Італія їй навіть подобалася більше, бо була ближче, але колежанки їхали саме в Іспанію. Це і визначило вибір. Я на той час займався паркетом. Порівняно з роботою в тепломережах, де перед тим пропрацював одинадцять років кіповцем (слюсар контрольно- вимірвальних приладів та автоматики) заробляв ніби непогано. В місяць виходило десь доларів триста- чотириста. Достатку особливого не було, але й впроголодь ми не жили. Крім того ця робота була сезонною, десь від Паски до Різдва. Тому в мертвий сезон я собі робив потихенько ремонт в хаті. Запамяталися наші сімейні збори останнього літа перед від'їздом. Тоді постало питання поїхати літом на море чи робити скважину на воду. Вирішили, що таки їхати в Затоку, а після того, як викопав бараболі, збиратися до тещі в Іспанію.

Якраз там під Одесою я зустрівся з Женею, тезкою з Білої Церкви, який вже пропрацював зварником вісім місяців у Барселоні, але повернувся, бо дружина, яку він чекав там, затягувала з від'їздом. Тому я добре зрозумів, що їхати в Іспанію з надією на легалізацію- це не те саме, що податися на пару- трійку місяців до Москви чи в Чехію (чи в Словаччину, де я також встиг побувати на заробітках) і, щоб зберегти сім'ю, треба їхати разом з дружиною. Валентині, котра взагалі ніколи за кордон не вибиралася, навіть, на початку 90-х, коли, здавалося, вся Західна Україна переїздила з торбами до Польщі, цього не дуже хотілося, але вибір був саме таким. Та й друзі, котрі вже виїхали на той час в Іспанію говорили про те саме. Теща в ці розклади не пхалася, бо вона на той час працювала в маленькому містечку десь в Екстремадурі, але коли вона втекла звідти та повернулася до Мадриду стало зрозумілим, що першою потрібно їхати саме Людї. Все- таки подасться до рідної мами, плюс жінкам, по розмовах, простіше на початку без мови знайти роботу. Коштів на двох одразу в нас не було, позичати не хотілося і, тим більше, треба було закінчити ремонт хоча б всередині будинку, бо вдома залишалися тільки вже стара мати та 15-річна дочка. Крім того, не було ясно, як буде далі з візами. Я вважав, що в складних обставинах легше прорвуся з моїм досвідом. Якщо би виникла потреба, то був готовий і нелегально лізти через кордон, як диверсант. Військовий камуфляж в мене вже був, я в ньому рибалив часто..

Туристичну фірму в Тернополі нам теж порадили друзі, які через неї виїзжали, а тим більше, мені вдалося взяти фктивну довідку з роботи для дружини у одного приватного підприємця, якому у цей час ми з напарником стелили паркет в Петриках. Тому візу відкрили без проблем і дуже швидко, буквально, за три дні. Від'їзд був зі Львова автобусом фірми Євролайн і 21-го листопада, якраз на Михайла, з тим же напарником по паркету ми відвозили машиною Валю туди. Було холодно, світло фар вихоплювало пригоршні снігу, які вітер жбурляв над асфальтом, а на серці і так було незатишно та щеміло в душі. В сім'ї ми не любимо виставляти свої почуття напоказ, тому я мовчав, але волів, ліпше виїзджати самому. Все- таки не жіноча це справа їздити по заробітках. Проте іншого виходу не було. Ми хотіли кращого життя, як для дочки, так і для самих себе. Тому мусіли подолати ці труднощі. В Україні, країні Кучми та компанії, де завзято дерибанили держмайно, а непокірним журналістам відрізали голови, досягти щось чесною працею було неможливо.

Десь за місяць дружина знайшла роботу в одній сім'ї, де доглядала старого полковника- інваліда і вже десь на початку лютого мені можна було теж подавати на візу. Перед тим, правда, потрібно було організувати день народження для дочки. Раніше такими хлопотами займалася більше Валя, але ми й самі справилися. Іменинниця Юля всю ніч різала салати (вона теж сова, як і я). Оля, дочка наших друзів, яку дружина колись навчила пекти всякі торти, зробила всі мої улюблені смаколики, з Віні Пухом включно. Ібрагімович, татарин, напарник та чоловік нашої куми, приготував шикарний плов. Кума з Надею, жінчиною молодшою сестрою крутилися, як чорти на сковорідці, офіціантами, а Наталя,

дружина мого двоюрідного брата, в кінці навіть перемила весь брудний посуд, поки ми з Ігором філософствували про життя. Так, що мені залишилася тільки закупка та доставка продуктів ... Єдине в чому я прорахувався, це була кількість вилок. Гостей, дочиних однокласників, які розмістилися в хаті та наших родичів і друзів, котрі святкували в літній кухні, було аж 34, як, виявилось, і вилок в домі. Тому мені довелося їсти ложкою. Як в давні армійські часи...

З мною також збирався їхати один колега, але він просив зачекати, бо в них були в цей час тюльпани на вигонці до 8- го березня. Їхній родич мав велику квіткову фірму в Тернополі, тому вони кожного року ставили на вигонку велику кількість цибулин квітів до свята та непогано на цьому заробляли, реалізуючи через готову мережу. Правда, потім пан Рій передумав їхати, але час вже було втрачено.

Більшість українців в ці роки отримували шенген- візи в німецькому консульстві. Німці на відміну від того ж іспанського консульства принаймі працювали чітко, вчасно даючи відповідь. Крім того, з Берліна був розісланий циркуляр, в якому прямо говорилося, що якщо нема явних доказів наміру прохача порушити візовий режим, то відповідь повинна бути позитивною. Проте, як на зло, якраз цієї весни відкрилися факти грубих порушень в київському консульстві, тому процедура подачі заяв була ускладнена. Тепер потрібно було особисто з'являтися в посольство на подачу, а не через фірму, як раніше. Отож з нас зібрали групу з п'яти чоловік та відправили поїздом до Києва. Там представник київської фірми, слизький, як в'юн і з бігаючими очима, підвів нас до величезної юрби людей, що стояла перед консульством та показав стовп біля переходу, звідки міліціонери дозволяли групами по кілька чоловік переходити на інший бік вулиці, де знаходилося віконце, в якому приймали папери та порадив добре попрацювати ліктями.

Разом зі мною була жінка років 45-ти, двоюрідна сестра наших друзів, що вже були на той час в Іспанії. Антося ніколи в житті даліше Тернополя не виїзжала і працювала прибиральницею в школі в одному селі біля міста. Тому вона одразу попередила, що буде шнурочком за мною ходити і таки дійшла таким макаром до Мадриду. Потім ми навіть з рік жили там на одній квартирі. Я для неї назавжди залишився авторитетною Людиною, Що Привезла Мене До Іспанії. В нашу групу входила ще одна жіночка років 25- ти, але добряче потерта життям і, як потім виявилось, депортована вже раз з Німеччини чи якоїсь іншої країни шенгену, та два кремезних хлопці в шкіряних пальтах та ондатрових шапках, різні за віком, але схожі між собою, як родичі. Так, що ми вишикувавшись клином чи, як каже історія про Льодове побоїще, свинею та, втілюючи в життя добрі наміри тих самих німецьких лицарів- хрестоносців, пішли в повільний наступ. Через кільканадцять годин вже були біля потрібного стовпа, але звідти нас з ганьбою витягли менти, відреагувавши на численні скарги громадян. Насправді, такий беспредел бив їх по власних кишнях, бо за гроші вони пропускали клієнтів зліва. Фактично, витягли тільки мене, як самого буйного, але наша зграя, втративши вожака, вислизнула з юрби слідом за мною. Зате мене так запам'ятали, що наступного дня, коли на мій крик, що ми тут вже тиждень ночуємо, а якісь ліві норовлять влізти без черги,

юрба мене дружно підтримала. Спільними горловими зусиллями, ми таки пересунули назад себе групу якихось приїзжих з бойовою київською бізнес-вумен на чолі. Так, що наступного дня заяви ми таки подали і повернулися додому.

Власниця турфірми в Тернополі після повернення попередила, що подала мій домашній номер, як номер однієї будівельної фірми, працівниця якого теж їде від них за кордон і, що мені, маловірогідно, але таки можуть передзвонити з посольства з цього приводу. Дійсно, якимось зранку пролунав дзвінок і якийсь молодий службовець почав розпитувати про одну працівницю. "Пан директор" ще до кінця був не прокинувся, але сконцентрувався і поки співрозмовник явно підбирав нерідні українські слова, чітко відповів на усі запитання.

Днів через десять мені знову зателефонували з турфірми і сказали, що з нашої групи маємо одну відмову (певно якось вплила депортація тої молодиці), три візи і в мене ні відмови, ні візи. Тобто мені потрібно особисто відвідати консульство, бо виникли якісь запитання з доходами. Власниця повторно зробила фальшиву банківську довідку. В Києві ж потім пояснили, що, насправді, з консульства запросили на мене ще бронь готелю та маю особисто пред'явити готівкою гроші на поїздку. Тому наступного дня, переночувавши в якомусь офісі на Дарниці, що належав партнерам мого кума, який на той час шифрувався в Києві від своїх тернопільських кредиторів, після невдалих заробітків в Ізраїлі, я зранку зустрівся з власницею київської турфірми, котра вручила мені 800 доларів та листок з бронюванням готелю та подався в консульство. Там все пройшло чітко та швидко. Тому, вже через пару годин, я вийшов власником довгожданної візи в шенген-зону.

Молодої співробітниці, що мала чекати на вулиці біля консульства, на місці не було. Зате поряд були декілька офісів міжнародних автобусних маршрутів. Так, що можна було спокійно сідати в автобус і вже собі їхати в Іспанію. Тим більше, що в Тернополі ми заплатили тільки завдаток за послугу з відкриття візи. Проте кияни, на відміну від некомпетентної тернопільської власниці фірми, на яку я був добряче злий, виявилися більш професійними та порядними. Тому цього не зробив, а навпаки відчайдушно визвонював з телефонних автоматів киянку, котра вперто не брала трубку. Пізніше виявилось, що вона отримувала паспорти в якомусь консульстві, а там мобільними користуватися суворо заборонено.

Білет на автобус я пізніше таки купив. Як для себе, так для Антосі, бо просити знов когось, щоб віз до Львова, коли є маршрути через Тернопіль було дурнею. І виявилось, що наказав таким чином нашу тернопільську фірму, котра на цих білетах в основному і заробляла, маючи великі знижки для оптових покупців.

***

Я ніколи ні в чому не звинувачував моїх батьків. Вони дали мені те, що могли і, найголовніше, життя. Виростили та виховали, як могли. Можливості у них були, правда, дуже обмежені, але на життя їхнього покоління припала світова війна та національно-визвольні змагання. Татові було одинадцять років, коли випадкова

куля відібрала життя у його матері, а мама розказувала, як підлітком була вістовою при сільраді та бігала попід хати скликати людей, щоб йшли впізнавати бандерівців, вбитих у бою з енкаведистами навпроти клубу в центрі села. В них обох були добрі задатки та не було ніяких умов для реалізації. Тітка, котра ходила з татом до одного класу, казала, що він в дитинстві був дуже розумним та добре вчився, тому враховуючи, що вбита бабця була з найбагатшої родини села, можна тепер собі уявити, що його доля могла скластися щасливіше. Проте в реальному житті він вже одинадцятирічною дитиною сам орав плугом у полі, який, за словами сусідів, був більшим за нього. У матері ж була феноменальна пам'ять. Ми всі дивувалися, коли вона пригадувала якусь подію, день тижня і навіть погоду у цей день років так тридцять тому.

Звичайно, мені було трохи образливо в дитинстві, що ми не їздили ніколи на море, як більшість моїх численних двоюрідних братів чи сестер, що жили в місті. Проте, я, на відміну від моїх однокласників, три літа підряд був у піонерському таборі, і мама кожної неділі мене там провідувала, добираючись автобусами з пересадками майже за сто кілометрів. Замість того, щоб хоч трохи відпочити після роботи від рання до смеркання на сапанні цукрових буряків у колгоспі. Море я любив, хоча побачив його вперше лише у вісімнадцять років, коли сам вибрав для себе приморську Одесу для піврічної виробничої практики. А потім завжди вибирав приморські міста для навчання. Талін, знову Одесу, та Ленінград. У мене завжди було чітке розмежування між об'єктивними та суб'єктивними обставинами, тобто, між тим, що залежить від мене і тим, що ні. І коли вже щось прикре стається, то думаю, як діяти далі, враховуючи нові обставини, а не плачу та посипаю голову попелом. Тому і девізом свого життя я вибрав: "Роби все, що належить і буде, що буде".

Глава 2. Нелегал.

Вперше з так званим руским рекетом я зустрівся в Чехії в 1997-му. Ми тоді тільки приїхали і жили недалеко від головних надражей, головного залізничного вокзалу Праги і тому Армен, наш посередник-роботодавець десь з Північного Кавказу, першого разу назначив зустріч саме там. Хлопці бригаді в основному були з одного віддаленого села в Підволочиському районі і не мали ніякого бажання появлятися у місці, де за словами "старожилів" промишляла на від'їзжаючих заробітчанах та просто тусувалася якраз кавказька мафія. Хоча мова йшла лише про те, щоб отримати у вірменина гроші на прожиття. Тому на цю зустріч пішли Валера-тернополянин, що вже приїхав до Чехії вдруге і я. Через цих бандюків у відносинах між українцями в Чехії тоді панувала підозріра, люди боялися сказати, де вони живуть і на кого працюють, бо рекетири могли прийти на роботу, а найчастіше, на квартиру, і побити, пограбувати та обкласти щомісячним податком.

Іншим разом в неділю Армен нас покликав до себе на квартиру, щоб знову таки видати дві тисячі крон на всю бригаду з восьми чоловік. І треба було їхати, бо

грошей вже не було навіть на харчування (а харчувалися ми всі в складчину). Переїхати трамваєм та автобусами потрібно було, практично, через ціле місто, тому ми одразу попередили, що нічого гарантувати не можемо, але дуже постараємося. В цей день нас зупиняли чотири рази. Вперше, коли тільки в порожні їхали туди. Потім, повертаючись з грошима, ми вже спокійніше сприйняли наїзд, бо перший раз нас одразу відпустили після того, як ми сказали, хто наш шеф. А востаннє, коли позаду почали посвистувати, привертаючи нашу увагу, ми просто тупо почали ржати. На цей час ми вже відвезли гроші на квартиру і вийшли просто прогулятися сонячним весняним днем. Наші, на цей раз львівські, візаві навіть образилися, що їх так несерйозно сприймають. Та коли ми розказали, що в нас за душею ні крони і їхня банда вже четверта з наміром нас доїти, то просто запропонували пройтися з ними в магазин та вийшли звідти з великою пляшкою горілки Фінляндія. Горілку цю одразу й розпили, а потім довго всі разом перлися з моїх сіро-зелених слаксів та білого сведра Бойс, типового одягу українців, якими я дразнив рекетирів з цілої Праги.

В Іспанії в 2001-му пройшла легалізація, що вибила підґрунтя в так званої рускої мафії, а, насправді, у чмошників, грабуючих нещасних роботяг. Адже вони плодилися саме там, бо люди почувалися не захищеними і всього боялися. Та на одну з останніх зграй з широкої дороги ми таки нарвалися на якійсь заправці в Каталонії. Не зрозуміло чи то була наводка від шоферів автобуса, які таким чином розплачувалися за свою власну безпеку, чи ці шакали вже знали приблизний розклад цих рейсів. Після того, як автобус заправився, відїхав в сторону і зупинився на майданчику, до нього підїхала червона БМВ та спортивної статури хлопці швидко заскочили в середину. Плоскі жарти типу "Вас вітає руска мафія" не могли заховати їхнього страху, але й ніхто з тридцяти пасажирів не хотів конфліктувати з цими відморозками. Тому всі просто повкидали до пластикового пакета, який пронесли по проході, свої хто сто доларів, а хто сто євро. Якийсь з ділових, що сидів на бамбетлі за нами, щось там пошептався з одним з рекетирів, показуючи якісь візитки, а потім пройшов з ним до переду. Чим там закінчилося, заплатив він також чи виявився теж шакалом, тільки з іншої зграї, я вже не придивлявся. Мені це просто було не цікаво. Звичайно, грошей було шкода, на той час для мене це ще були великі гроші, але здоров'я було важливіше. Ходили слухи, що ці звірі і коліна прострілювали. Гроші заробляться. Я їхав в Іспанію всерйоз і надовго, тому ризикувати по дурному не хотілося. Тим більше, що в автобусі половина пасажирів були жінки та діти і тому навряд чи хтось би мене підтримав. Одна справа боротися, коли в тебе, як у істинного пролетаря, нема нічого за душею та зовсім інша, тоді, коли ти зібрався почати нове життя в новій країні. Через пару тижнів в якійсь благодійній організації на Батані я зустрівся з хлопчиною, що побував разом на плантаціях в цих самих "мафіозі". Працювали вони на обрізанні винограду, харчувалися пісними макаронами, які готували у відрі на багатті та ночували там же на полі, тулячись один до одного від холоду в напівзруйнованих сараях. Цей молодий хлопець зі Львова пробув в таких умовах

зо три місяці, а потім таки втік та пробрався електричками триста кілометрів до Мадриду.

Років через п'ять в мене знову майже дійшло до конфлікту з якимось квадратним шмаркачем з поламаними вухами (багато з цих рекетирів були колишніми спортсменами-борцями). Одна знайома старша жінка, що жила тоді з нами на квартирі, щоб не платити п'ять відсотків комісії, заховала п'ятсот євро в посылку, котру передала додому через бус з Алючі. Офіс, де вже в Україні згузили посылки, щоб видавати наступного дня, вночі обікрали. В принципі, її не раз попереджували, що колись вся ця економія вилізе боком і доведеться розплатитися сповна. Я, наприклад, гроші в Україну переводив завжди через банк, відкривши собі рахунок ще нелегалом. Для цього ми з Олею, господинею квартири, де я жив на салоні після Фортуни (салон іспанською-це зал в квартирі, як правило, прохідний) обійшли, правда, п'ять відділень різних банків і лише в шостому нам вдалося це зробити. Але робити вже було нічого і в неділю вранці ми всі з хати пішли розбиратися на Алюче. Там на великій стоянці навпроти метро по суботах відбувався пересувний ринок і всі власники машин були змушені для цього забирати свої авто. В неділю мало хто з них встигав знову поставити свій автомобіль і тому, спочатку, поляки, яких до входження Польщі в ЄС, було в Іспанії чимало, а потім і наші облюбували це місце для щонедільних зібрань. На славнозвісному стовбі ще з п'ятниці приліплювалися оголошення з пошуку роботи та про здачу кімнат чи ліжок у квартирах, а в глибині стоянки в два ряди розміщувалися буси, котрі привозили та забирали посылки. З часом з цих бусів почали також торгувати сигаретами та продуктами. Поліція локаль намагалася боротися з цією торгівлею, а кілька разів навіть були облави на нелегалів, коли всю площу оточувала спецполіція в чорній уніформі. З цими, на відміну, від простих вайлуватих поліцаїв у салаткових жилетах з катафотами, як у двірників, жарти були погані. Могли й дубинкою по ребрах з'їздити.

Отож, ми підійшли до того буса і запитали, яким чином вони збираються повертати гроші за втрачену посылку. І назвали суму, мовляв, в посылці була нова шкіряна куртка, яку жінка висилала своєму улюбленому зятеві в Україну вартістю в 500 євро. Шофер спочатку намагався відмахнутися від нас, як від надоїдливих мух, але побачивши, що навколо скандалу вже починають збиратися люди передзвонив власнику на прізвище Богів. Власник теж намагався довести, що ми просто запхали гроші в цю посылку, порушивши правила, та тепер вимагаємо їх назад. Коли б ми в цьому призналися, то мав би повне право послати нас подалі. Так, до речі, й сталося з однією жіночкою теж передпенсійного віку, що прийшла зі схожою проблемою. Але я стояв на своєму. Задзвонив мій мобільний і тому я мусів відійти вбік, бо коло буса було вже досить шумно. Говорив з Чесіком, поляком в якого на той час працював, а тут якраз нагодився Сашко, високий молодик з донецьких шахтарів з пудовими кулаками. Вийшло так, що багато хто з їхньої компанії попали на роботу в тунелі саме з моєї подачі, якщо й не прямої, а ланцюжкової. Тому вони про це знали та дехто з них був мені щиро за вдячним. Чесік хотів зустрітися щось там по роботі, тому я йому по-польски сказав, що нехай під'їде сюди на Алюче, бо тут ми маємо тут проблеми з нашою чортовою мафією, яка не хоче гроші віддавати. І саме в цей момент нарисувався цей самий

борець та почав щось там російською наїзжати. Я, звичайно, попер на нього буром, щоб не мішав з людьми розмовляти, бо я і так знервований. Ще трохи, мовляв, і почну той чортів бус трошити. Теж російською, я завжди автоматично відповідаю на тій мові, на якій до мене зверталися. Стьоп, мій двоюрідний брат-ровесник, що теж жив тоді з нами і, звичайно, був на цих розборках, потім розказував, що цей чудака вже давненько приглядався та прислухався, а отримавши бурхливу словесну відсіч одразу ж і підібгав хвоста та щез звідти. Всі ці перевізники платили рекету якийсь податок, тому й за посилки тут на Алюче брали по 2,50- ть в євро (офіційно, неофіційно вже часто робили знижку для постійних клієнтів до двох, бо була велика конкуренція), а з хат,наприклад, забирали по півтора. Взамін мали б отримувати охорону, от власник буса і звернувся до них по допомогу. Або, скоріше за все, якраз тоді цей шмаркач і підійшов, щоб забрати той відсоток з обороту. В кінці кінців,Богів сам підійшов до мене та запропонував заплатити половину, тобто 250 євро. Хоч і процідив при цьому крізь зуби, що знає точно, що в посилці були гроші, а ніяка не куртка. Знайома, правда, щось там трохи невдоволено бурмотіла, але таки погодилася на синицю в руках.

Ще один епізод про цю ж мафію розказав Сашко. З ним ми вперше зустрілися на першому моєму тунелі та потім часто працювали разом на інших. Він приїхав сюди ще в 1999- му році та все своє життя в Іспанії прожив в Алкалі де Енарес, місті-супутнику Мадрида, де живе багато українців. Отож він розказував, що одного разу місцевим імігрантам ввірвався терпець і вони просто взяли й добре віддупцювали отих самих мафіозі.

В Мадриді нас висадили в аеропорту Барахас. Біля автобуса якраз зупинилося таксі, висажуючи пасажирів і я, показавши записану на папірці адресу, уточнив в таксиста ціну. Вдома я вже намагався вчити трохи іспанську і навіть дивився по супутнику іспанський телеканал, щоб призвичаїтися до звучання мови, але для повної впевненості написав на запиленому склі пальцем число 30. Щоб потім часом не виявилось на один нуль більше. Будинок номер 64 на вулиці Парке де Еухенія де Монтіхо шукали довго, бо він виявився всередині двору- колодязя, але спільними з таксистом зусиллями таки знайшли. Тут жили наші друзі та родичі Антосі і вже вони перезвонили до Валі, щоб сказати, що я приїхав. Дружина тоді працювала на інтерні. Як видно зі спільного кореня з нашим словом інтернат, це означало, що вона жила в сім"ї. Взяли її роботу по догляду за престарілим полковником тому, що вона в Україні п"ятнадцять років працювала медсестрою, а діда- інваліда треба було кожен робочий день супроводжувати на процедури у військовий госпіталь. Кармен, одна з дочок, працювала в бригаді екстранжері. Саме вона знайшла через знайомих українців підходящу кандидатуру. На цей час Валентина вже чотири місяці у них працювала і ми домовилися, що залишиться в них на все літо до вересня. В неї була своя кімната в квартирі та один повний вихідний на тиждень. Як правило на інтернах було півтора дня вихідного, тому кожного дня після обіду, коли дід лягав спати сіесту, в неї ще були дві години вільного часу.

Переночувавши першу ніч у Валиній кімнаті, наступного дня ми, а це якраз була неділя, подалися на Алюче шукати кімнату чи хоча б ліжко у якійсь квартирі. Так я потрапив в баріо Фортуна. Цей район (баріо іспанською якраз означає район, але не в адміністративному, а, скоріше, в побутовому значенні) належить до Леганеса, ще одного міста- супутника Мадриду, але з Алюче туди лише півгодини пішки. Господинею була Іра з Бродів, статна та повнувата і з милою посмішкою, молодиця років 35- ти. Вона теж була без документів, та ще й, як вона виразилася, під судом. Недавно поліція зробила облаву на всіх квартирах в цьому районі, забрала та закрила на день- два всіх, хто був без документів, громадян бувшого СРСР в рамках боротьби з імігрантською організованою злочинністю. Тому вона одразу сказала, що прописку робити не буде, щоб не зашкодити ні собі, ні мені. Та з квартирами в Мадриді взагалі було дуже сутужно, бо легалізація пройшла зовсім недавно і люди, що під неї попали, тільки зараз отримували документи, а без карточки резиденції та контракту на роботу можна було взяти квартиру в оренду хіба, що в добре знайомих іспанців.

В цій квартирі на першому поверсі (в нас він би рахувався другим) було дві невеликі спальні, квадратний коридорчик чи прихожа, просторий зал, кухня та ванна. Кухня та зал мали двері на балкон, типу лоджії, і бувало, що господиня користувалася цим, щоб неспішно втікати від п'яного і тому неповороткого Сапети, свого співжителя. Володька був з донецьких шахтарів, кидав пити, але часто зривався. В другій спальні жили бородатий Саша (теж з донецьких, але набагато вихованіший) та Галя, колишня москвичка, в якої знайшлося іспанське коріння і яка вже стала громадянкою королівства. Їм обом було вже за сорок, але ці люди нарешті знайшли один одного та були від цього безмежно щасливими. Потім вони одружилися та переїхали в Гандію, на валенсійське побережжя, де купили квартиру. На залі, де мене поселили, жив ще хлопчина десь з Рівного, котрий приїзжав тільки на вихідні, а потім взагалі переїхав на квартиру ближче до нової роботи та молода пара, що також були лише кілька днів і знайшли десь матримонію (від іспанського слова матримоніо- подружжя), роботу для двох по догляду за будинком чи великою квартирою, типу, прислуги чи, точніше, дівчина вже там працювала, як інтерна, а хлопця стара сеньйора, під впливом спогадів про романтичну молодість, взяла їй у допомогу. Потім їм усім на зміну прийшла Мишка.

Віра Мишкіна дійсно була схожа на мишку не тільки прізвиськом. Жвава та швидка сорокарічна жіночка з південного Миколаєва. Зараз багато її колежанок та знайомих на літо поїхали додому і тому вона понабирала стільки робіт, що виходила з дому о сьомій ранку і приходила після одинадцятої вечора. З перших днів життя на Фортуні я посилено вчив мову, постійно ліз з запитаннями до співжителів та відвідувачів, їздив в благодійну організацію на Батан чи просто намотував кілометри, гуляючи околицями і намагався завести з вигулюючими собак місцевими жителями розмову про роботу. На Батані давали безкоштовні обіди та ношений одяг, але мені перш за все необхідно було зафіксувати свою присутність в Іспанії (віза ж була німецька, а кордонів і

відповідно ніяких відміток про в'їзд в країну, в шенгені не існувало) і, найголовніше, отримувати будь-яку інформацію, що стосувалася роботи та легалізації. Адже, дружина та теща в цих питаннях розбиралися мало, особливо, що стосувалося роботи для чоловіків. Найбільше, я діставав безкоштовних адвокатів з іміграційних питань. Де- які з них були платними, як наприклад Людмила Меньшикова, що мала офіс на Монклуа, але перша консультація, як правило, була безкоштовна. От я й ходив до неї в офіс на цю першу консультацію разів шість, аж поки якось ми не зустрілися в торговому центрі на Алюче та привіталися, як добрі знайомі.

Кожного дня після обіду я бігав на побачення до Валі. Ми, як підлітки- школярі, гуляли великим та гарним парком Сан- Ісідро і мріяли про майбутнє. Адже, наразі, для нас навіть окрема кімната в квартирі- гуртожитку була тільки мрією. Про те, що вже через чотири роки ми купимо для дочки квартиру в Києві, а ще через чотири і собі в Мадриді, і подумати не могли. Хоча про те, що доведеться по три роки чекати на документи теж. Адже, Кармен вже подала на Валентину заяву про легалізацію і мені теж обіцяла. Хто ж знав, що в їхньому підрозділі Бригади Екстранхерії (відділ Міністерства Внутрішніх Справ, що займається іноземцями) зміниться шеф з яким в неї не те, що не буде дружніх стосунків, а з точністю до навпаки.

На Фортуні мені дуже подобалося. Недалеко був ставок, де можна було половити, як звичайних, так і декоративних китайських карпів. Я ж, як справжній турист, приїхав з вудкою- телескопом у валізі. Я цю коротку вудку завжди возив з собою. Нею колись тягав карасів на старому ерику в Дністровському лимані і в Чорне море вихдив з дідом- браконьєром на бичка. В Іспанії вона мені теж пару років прослужила, аж поки одного недоброго дня наглий карп поцупив її в мене під мостом на дорозі на Алхете на північній околиці Мадриду. Скакати у воду і доганяти я не став, бо в русло було накидано стільки брил ломаного каменю, що можна було тільки ноги поламати. І тільки сумно провів очила рівенький рядок бульбашок, що позначив траєкторію її руху. Також можна було просто повалятися в затінку дерев біля струмка, в моєму "зеленому класі", де я усамітнювався для вивчення мови. Та одного разу ми сильно поскандалили з Володькою Сапетною. Я пішов в душ і залишив ввімкненим світло в коридорі. Вікон там не було, а тому виходячи з освітленої ванної в темний коридор, нічого не було видно і доводилося, як сліпому йти по стінці. За день чи два до цього цей горе- господар знов ганяв Ірку по колу між кухнею, балконом, залом і коридором та умудрився зачепити і розбити моє улюблене горня, що я привіз з України. Про це я йому і висказав у відповідь на докори. Треба сказати, що бувший шахтар був на голову від мене вищий та в два рази ширший, тож говорити мені все це доводилося сильно задерши голову догори. У відповідь у нього спочатку відвисла щелепа, але потім він оговтався і ляпнув, щоб я вже завтра підшукував собі інше місце проживання. Він же не знав, що наступного дня теща мала їхати з своїми стариками на все літо в село. Вона працювала на екстерні, тобто, не ночувала в квартирі, де допомагала вести господарство, а знаходилася там лише з дев'ятої до

дев'ятої, але на літо ці літні люди їхали я віддалене село в провінції Саламанка, звідки були родом. І наша баба Люся мусіла їхати з ними теж. Тому я швиденько перезвонив до Саловських, де вона жила, і домовився, що наступного дня переїду на тещине місце. Тим більше, мені це було навіть краще, бо від них було лиш хвилин двадцять пішки до роботи, яку я знайшов нарешті. Власне, знайшла її саме Валя.

Роботу тоді в Мадриді тоді шукали або через знайомих, або на Алюче. Ще одним місцем тусовки наших заробітчан був великий зимовий сад з черепачами на вокзалі Аточа. Там, в основному, збиралися жінки з інтерн в четвер по обіді, коли в більшості з них був вихідний, хоч часто можна було застати якусь стихійну компанію і в інші дні. Та хоча я ніби вже кілька років професійно займався паркетом і робив у себе вдома сам ремонти, більше місяця, а точніше 35 днів, роботи знайти ніяк не міг. Одні просили документи, іншим потрібні були тільки високопрофесійні плиточники чи штукатури на метри. До речі, вапняної штукатурки, як у нас, для внутрішніх робіт тут не використовували, лише алебастр, по- іспански йєсо чи джесо (промовляється по різному, залежно від регіону). А до цього самого джесу треба звикнути. Коли освоїш, то працювати з ним навіть приємніше і чистіше, ніж з вапняним розчином, особливо, коли заштукатурюєш замуровані вікно чи двері, ніяких швів не видно. А таких робіт при ремонтах з переплануванням чимало.

Одного разу Валя почула на терасі, де прибирала, як у сусідів навпроти, від яких відділяв тільки мур в людський зріст, якісь робітники розпочали ремонт та розмовляють українською мовою. Вона вилізла на стільця, привіталася та одразу ж і запитала, чи не треба їм помічника. Почувши, що чоловік сам вдома робив ремонти, старший погодився зі мною зустрітися.

Виявилося, що в цих сусідів один раз на тиждень прибирала українка, яка, знаючи, що вони хочуть робити ремонт, запропонувала послуги свого брата. В нього були вже документи для праці по найму в сільському господарстві (тоді перші дозволи на роботу мали обмеження по профілю), але він подав на зміну, як приватний підприємець. Ігор був з Львівщини, працював колись і головою колгоспу, і в районному КДБ, але саме будівельного досвіду йому бракувало. Тому я з першого ж дня став бригадиром. Через місяць, правда, він про це пожалкував, коли побачив, що я зовсім не підлабузник та вмію відстоювати, як мої власні інтереси, так і інтереси бригади.

Квартира належала подружжю середнього віку і була на трьох рівнях. Фактично, це був окремих особняк, але, як у таунхаузі з спільною стіною з сусідами збоку і терасою ззаді, що межувала з такою ж від квартири з паралельної вулиці. Весь перший поверх займав гараж, в якому збоку розміщувалася котельня і кілька кладовок. На першому поверсі господарі захотіли перенести на терасу кухню і за рахунок цього розширити зал. На другому були кілька спалень, але там змін майже не було і ми туди майже не піднімалися. Коли я прийшов, то стіни нової кухні вже були вимуровані і накриті дахом. Так, що одразу приступили до оздоблення. В перший день я акуратно вийняв зі стіни старі кухонні двері і

переставив їх на нове місце. А так, як вони получилися на фоні скошеного даху кухні, то збоку видавалося, що верхня планка розміщена криво. Почувши жваву розмову подружжя за спиною і здогадавшись про причину, я просто підійшов до коробки з рівнем і притуливши його, покликав господаря. Той здивовано підтвердив дружині, що рівень правильний, а господиня прокоментувала, що це виявляється ефект оптики. Я ці слова добре запам'ятав і коли через тиждень поклали підлогу з плитки в гаражі і виявилось, що найнижча точка вийшла не на злив, а півметра збоку, теж пояснив це оптичним обманом. Треба було бачити спочатку розгублені очі господарів, а потім почути їхній регіт. Крім Ігора, що вже щось там говорив у інфінітиві, всі робітники знали по два-три слова і то їх часто плутали. Я, наприклад, ніяк не міг правильно запам'ятати куди це арріба (вверх) і абахо (вниз). А потім Валя почула, як господиня на терасі розказувала своєму племіннику: "Уявляєш, цей хлопчина, що "Добрий день" по-іспанськи не знає толком сказати, мене, пантеру, розсмішив, коли на свій косяк сказав, що це ефект оптики. Ой, далеко ж він піде". Може дослівно дружина й не зрозуміла, але загальний тон був саме таким. Через кілька років ми зняли квартиру поряд з ними і часто потім здоровалися з сусідами та перекидалися парою загальних фраз. На цьому ремонті я познайомився і з Владиславом, львівянином, якого потім одного разу зманив з майстерні по ремонту побутових електроприладів на роботу в тунелі, вже своєму другому по рахунку і з якого нас обох через тиждень вигнали. Та Влад не образився і через рік знову погодився на схожу пропозицію, а потім ще раз. Доки вони з дружиною не купили квартиру у Львові і тоді він вийшов достроково в шістдесят років на іспанську пенсію.

В Ігора на словах були грандіозні плани на майбутнє, але не було бажання навіть шпателі закупити. Ми всі так і мучилися, перехвачуючи один в одного інструмент. Людей він туди нагнав багато, формуючи таким чином свою майбутню команду, але робота просувалася черепашими кроками.

Одного вечора Ігор нарешті заплатив нам гроші і сказав, що від завтра на обрі (об'єкті, або дослівно роботі. Обреро-робітник) залишаться лише два працівники і він, а решті він буде дзвонити в міру потреби). Я зрозумів це так, що мене це стосуватиметься в останню чергу, бо днями в нас знову були тертя з приводу інструментів та організації роботи. Та вийшло так, що повертаючись додому, я зустрів Сапету. Той після закупок у Лідлі (мережа дешевих німецьких супермаркетів, яку дуже полюбили саме імігранти), чекав на зупинці свого 186-го автобуса на Фортуну. На запитання, як справи і як робота, я чесно відповів, що не дуже і доведеться знову щось шукати. Тоді він начебто зрадив та пообіцяв, що спробує здзвонитися з одним іспанцем, в якого колись працював. Думаю Іра дала йому добрячого прочухана за те, що розганяє її пожилців. Вона була доброю жінкою, трохи безталанною, але, коли треба, вміла й характер проявити. Не даремно ж Володька тоді кликав її не інакше, як Бандерка

Іспанець погодився взяти мене підсобником за 30-ть євро у день. Правда, вже через тиждень болгарин Нік (Нікола) по секрету сказав, що за десять робочих днів цього місяця він хоче нарахувати мені вже по 36 євро, а з першого серпня буде платити, як підмайстрові по 42 . Градація у шість євро звязана з тим, що загальноєвропейську монету ввели тільки з початку поточного 2002-го року і гроші в Іспанії ще довго по- старому переводили у милі (тисячі) песет.

Крім Ніка, в бригаді був іранець з своїм дивним іранським ім'ям, яке я вже забув. Щось типу Азат, але точно не впевнений. Болгарин займався більше електрикою і фарбуванням, а другий штукатуркою та плиткою. Власне, на штукатурці він і побачив, що у мене є чималий досвід. При оздобленні кухні вони збили стару плитку, але блямби старого розчину, якими була вирівнена кривизна стін, не чіпали в тих місцях, де вони міцно трималися. Інакше все одно треба було б вирівнювати штукатуркою під нову плитку на клей- цементі, шар котрого був набагато тоншим і не міг перевищувати сантиметра. Тому мене поставили тільки закидати і зарівняти ті місця, де старий розчин облетів від цегли. Штукатурити я вмів та любив, особливо, коли мова йшла не про багатометрові поверхні, а невеликі, типу, відкосів. Це було складніше, але не так фізично важко плюс було легше втримати площину, бо було більше маяків. Тому, вже по тому, як я кидаю розчин кельмою майстер побачив, що тримаю її не вперше. І доложив про це шефові. Виявляється, від стукачів, як не дивно, теж буває користь. Хоча, думаю, що і Нік теж замовив за мене слово.

Робили ми повний ремонт квартири для якогось банкіра на одинадцятому поверсі висотного будинку на вулиці Естрейа Поляр рядом з окружною дорогою М-30. Квартира була шикарною і мала мати дороге оздоблення. Два входи, парадний та для прислуги, мармур в головній ванній та підлоги з лакованої паркетної дошки екзотичних порід дерева говорили самі за себе.

Амабле був циганом, але циганом- мормоном. До мене він, правда, ніколи не підходив з пропозиціями про перехід у їхню віру, але в кращих традиціях тоталітарних сект, однієї неділі зробив корпоратив на природі, з дружинами. Тоді ще не пройшла серія лісових пожеж і не було суцільної заборони на розведення вогню не тільки у лісах, але й у парках. Навпаки, у спеціально відведених місцях були облаштовані столи з лавками та стаціонарні барбекю, де потрібно було лише привезти з собою деревне вугілля. В такому парку в Мостолесі ми й познайомилися з його маленькою (сам шеф був кремезний та животатий) дружиною Росіо та їхніми трьома синами, з дружиною болгарина Розою та з іранкою. До речі, виявилось, що мусульманин Азат- типовий підкаблучник. Одного разу хлопці з бригади еквадорців, що теж робили ремонт на нашому поверсі запитали в мене чи не знаю я якогось доброго плиточника. А Степана, молодого чоловіка десь з північної Львівщини, що з дружиною Вією займали спальню, котра прилягала до мого салону, якраз роботодавці- поляки відправили на серпень у відпустку. Тому я, не довго думаючи, і запропонував проїхатися зранку на обру та поговорити з ними. Причиною, власне, було те, що дружина Вія, прямо таки терирозувала Стюпу за вимушене неробство. В них часто були сімейні

скандали і живучи в одній квартирі ми всі ставали їх мимовільними свідками. Я людина дуже відкрита, тому ніколи нічого особливо не скривав, якщо, звичайно, це не було таємницею іншої особи. Тому й повідомив про це своїм хлопцям на роботі. Проте наступного дня, Нік сказав, що його друг (а в Іспанії нема приятелів, всі обов'язково друзі, люблять іспанці перебільшення) може попрацювати з нами. Так розпорядився шеф. І все було б добре, але плитку у другій ванній (в першій був мармур), Степан вирішив встановити не по плану архітектора, де були вказані всі розміри зарізки, а на власний розсуд. В результаті Амабле, що приїхав в обід, всю роботу за півдня забракував і наказав переробити. В кінці тижня він, як і домовлялися, заплатив Степану за всі дні, але сказав більше не приходити. А ще через якийсь час Оля, господиня квартири, де вони жили, призналася, що, як тільки я перейшов туди жити, Стьопа запитав у Вії на кухні чи казати мені, що їхнім полякам потрібні люди на роботу. Але дружина категорично заборонила, нагадавши, що якимось він вже допоміг в такій ситуації родичу, а зараз той з ними навіть розмовляти не хоче.

Бідний Степан, якому було незручно за те що в такій самій ситуації я не промовчав, ще довго потім дивився на мене поглядом побитої собаки і набивався в друзі. Проте потім вони привезли семирічного сина та зняли вже на себе окрему квартиру і наші стежки розійшлися. Час від часу ми бачились, але все рідше, а потім вони повернулися, здається назавсім, додому в Україну.

За перший повний місяць я отримав більше тисячі євро зарплати. Валя була здивована і спочатку не могла в це повірити. Адже, у жінок, особливо, на інтернах зарплати були наполовину менші. Тримати такі гроші в квартирі, де часто міняються люди, було нерозумно і тому вона запропонувала покласти їх на її ж рахунок. Проте я не погодився, бо вже надивився та слухався, як чоловіки заробляють гроші, а потім просять кілька євро на цигарки. Враховуючи, що дружина в мене таки скупувата, я вирішив таким чином уникнути неминучих дрібних конфліктів. Адже я, навпаки, вважав, що для того мати гроші, потрібно не економити, а просто заробляти більше. Отоді ми з Ольгою Саловською і відкрили рахунок в Каха Мар, де я вперше став власником банківської картки. Правда, користуватися нею для оплати було досить незручно. Спочатку в тому ж торговому центрі на Алюче доброзичливо сприймали в якості документу пластифіковану кольорову копію паспорта, формату картки резиденції, але потім почали вимагати оригінал, а ходити з давно просроченою візою в паспорті мені не хотілося. Від того часу в нас в сім'ї так і повелося, що кожен розпоряджався власними коштами, дрібні витрати ми старалися приблизно оплачувати порівно, але для великих проектів, типу купівлі квартири, вже скидалися в кого скільки є чи навіть добирали кредитами.

Десь у середині жовтня ремонт в банкіра закінчили. В останні дні був випадок, що господиня привезла дві софи і попросила підняти їх по сходах, бо ні в один з ліфтів вони не влазили. Та заплатила нам за це 150 євро. Іранець почав вимагати сказати про це шефові, але ми з Ніком вперлися. Нашим аргументом було те, що хоч формально ми це зробили в робочий час, який нам Амабле оплачує, основна

оплата була не почасова, а за під'йом, а час наш хитрий шеф у нас і так краде, наприклад, приїзжаючи в обід, коли вони годину мають відпочивати, а не витратити на розмови з ним. Азат бурчав, але пізніше підійшов і десь трохи підлабузніцьки сказав, що все, за що я не беруся, виходить в мене дуже добре. Прикольно, але ми обидва, українець та іранець мали однакову освіту- вивчали метрологію, вимірювання та стандартизацію.

Іспанська мова доволі легка. В школі я вчив німецьку з її твердим порядком слів, жорсткими правилами без виключень та дуже важкими для запам'ятовування складними словами з трьох частин з безліччю приголосних. Вчив чи, принаймі, був змушений це робити лише перший рік у п'ятому класі, бо викладав цей предмет директор і нашому класі ні дня не обходилося без німецької, хоча у розкладі вона була лише два рази на тиждень. Але потім директора перевели в іншу школу, а на місце вчителя німецької прийшов такий собі Адам, старший вже вуйко, що вчився ще в польській гімназії та, здавалося, що в тих давніх часах і залишився назавжди. Крім німецької, бо годин для повної ставки йому не вистарчало (він директором не був), йому дали ще й географію в нашому шостому класі. Я ж любив, як історію, так і географію і на той час вже перечитав усього Жуль Верна, Фенімора Купера та решту пригодницьких письменників та міг дати вчителю у цьому предметі сто очок вперед. Тож після короткої війни ми негласно домовилися, що я перестану задавати каверзні питання з географії, у пошуках відповіді на які, вчитель змушений був годинами сидіти в бібліотеці, а за те завжди матиму тверду четвірку за чверть. І не зриватиму уроки, намастивши крейдою вчительський стілець чи підставивши під ніжку розібрану хлопушку. Тому німецьку я закинув і якимось умудрився потім навіть в інституті здати залік на базових знаннях 5-го класу. Англійську я теж пробував якимось вчити, придбавши самовчитель технічної мови, але далі четвертого уроку довгими зимовими вечорами так і не продвинувся.

Десь у середині жовтня ремонт у банкіра закінчився. Тиждень ми просиділи там, нічого толком не роблячи, але не й забираючи інструмент та залишки матеріалів. Так Амабле вичікував поки господар виплатись всі гроші. І все. Більше замовлень не було. Я ще пошліфував та полакував з його подачі старий паркет в одній квартирі таунхаузі в Посуело, найдорожчому пригороді Мадрида, але цією роботою ні я, ні шеф не залишилися задоволені. Амабле тому, що розраховув, що я справлюся за один день, а не за три, а я тому, що старий лак був настільки твердий та їдкий, що обпалив мені бронхи і я гавкав потім з місяць, як старий пес.

За неповних три місяці, хлопці на обрі трохи підтягнули мою іспанську мову, практика, то є велика річ, але все ж я відчував, що для якісного стрибка мені потрібно підігнати граматику та дієслова. З іменниками та прикметниками було якимось легше і запам'ятовувалися вони простіше. Перш за все тому, що іменники не відмінюються і мають тільки множину, а прикметники відмінюються тільки по роду, чоловічому чи жіночому. А от дієслова були для мене карою небесною. Їх і в неозначеній формі було важко вчити, букв в іспанському алфавіті мало і тасуються вони, як хочуть. Логічних зачіпок нема, а відмінювання по часах, то був

повний північний звір. Якщо з теперішнім та майбутнім часами, ще було так-сяк, то з минулими, особливо, dokonаними, був повний атас.

Була пропозиція піти працювати за 500 євро в місяць до поляків, але я відмовився. Отримувати за ту саму роботу наполовину менше було для мене неприйнятним. Ніякого стимулу. Сходив ще раз до адвоката Меншикової, щоб таки визначитися чи вдасться подати на документи до амністії, яка невідомо коли буде і чи буде взагалі. Вона сказала, що невеликі, але шанси на те, щоб не відмовили є. Тоді я одразу набрав Амабле та сказав, що з ним хоче говорити мій адвокат. Надоїло бути пейджером і бігати між ними передаючи, хто що сказав. Через п'ять хвилин розмови Людмила змокрила від поту. Досить, що вона завжди тараторила, не зупиняючись, циган її перевершив. Попереднього контракту він давати не хотів. І не дав... Тому я перегорнув цю сторінку. Десь через рік він мені перезвонив і попросив виходити на роботу, але я на той час вже тягнув на собі фірму, правда не свою, мав вісім "диких українців", в основному, гуцулів з Франківщини і вів з ними три ремонти одночасно.

Так, що рішення посилено вчити мову було вчасним та правильним. Ще вдома для зазубрювання нових слів я почав писати їх різним кольором на нарізаних кусочках ватману. Потім їх тасував і відкривав іспанською червоною стороною. Якщо без запинки кілька разів це слово перекладав правильно, то картка перекочувувала до іншої коробки. Потім, час від часу себе перевіряв, чи часом не забув. А в зошит записував відмінювання дієслів.

Спочатку я планував присвятити цьому десь з місяць, але роботи в цей зимовий час не було ніякої, тому цей період затягнувся на повних три. Десь в середині грудня на Алюче мені попався один шустрик, що запропонував попрацювати на документах якогось кавказця, напевно, з бандюків. Адже для продовження тимчасової карточки резиденції потрібно було хоча б шість місяців пропрацювати та офіційно платити податки. Проте залишався лише тиждень до Різдва і всі до кого я звертався, просили перезвонити після Нового року або після Реєс (6-го січня, свято Трьох Королів).

Тому я вчив граматику та зубрив дієслова. Дійшов десь до дванадцятого уроку товстенького самовчителя іспанської з обкладинкою яскраво синього кольору з червоно-жовтим прапором. З п'ятдесяти шести. Років через десять вже в інтернеті, коли знову постало питання з технічною англійською, я з чистої цікавості пройшов також тест з іспанської і виявив свій рівень, як B+, що є досить продвинутих. Валя, багато спілкуючись, з своїми господарями на побутовому рівні розмовляла несподівано дуже добре. Легкий акцент все-таки у неї відчувався, але мадридці вважали її гальегою, гацисійкою, бо на півночі, на відміну від півдня, практично не ковтали закінчень. Я не раз пропонував їй скористатися цим та спробувати знайти собі роботу, якщо не медсестрою, то хоча б диспетчером на телефоні десь у медичній чи просто державній установі. Правда, в багатьох випадках, для держслужбовців резиденції було недостатньо, але в перспективі вона могла подати на громадянство через десять років легального статусу. Правда, не подала і через дванадцять.

Десь після Нового року з'явилося кілька чапус (халтур) і я почав самостійно працювати. Найчастіше, знаходив якісь роботи через знайомих та посередників, але головне, що вже міг повністю самостійно спілкуватися з господарями і, найважливіше, по телефону. Якось вже в кінці весни, господар однієї фінки (ферма або господарство), де я місяць робив ремонт, сказав моїй знайомій, що у них працювала, що на відміну від її чоловіка, я, як для одного року перебування в країні, розмовляю забагато. Фактично це був замський маєток досить заможних дворян (у старій сеньорі в документах я випадково побачив прізвище з благородною приставкою "де"), який її три одружених сини використовували не стільки для відпочинку, скільки для полювання. По сусідству знаходився інший, куди часто приїзжав король Іспанії, теж затятий мисливець. Там теж працював українець, Ігор зі Львова, і тому ми були в курсі всіх новин. Я одразу поставив умову, що працюватиму не по вісім годин, а трохи більше, бо, мовляв, мої друзі

працюють до заходу сонця, за те в суботу в обід Ваня має відвезти мене у Гвадалахару, бо я їздитиму на вихідні до дружини в Мадрид. Сеньйор з трудовим законодавством був, видно, знайомий добре так, як працював на той час фінансовим директором одного з основних іспанських каналів, хоча, напевне, й здивувався самовпевненості іноземця- нелегала.

Правда, часто вже о шостій ми з Танею брали мою вудку та поспішали на річку. Там, у прозорій воді, плавали величезні форелі (а може й лососі, я в рибах гірських річок не дуже розбираюся), але ні одної з них мені так і не вдалося зловити, хіба що кілька зовсім дрібних, яких ми випустили у воду.

Вийшло так, що Ваня недавно з'їздив додому, хоч він і приїхав вже після своєї дружини. Один з господарів мав хороших друзів десь в поліції і вони пробили для нього робочу візу. Тепер після року, і Таня мала отримати право на легальне воз'єднання сім'ї. Проте в Україні у них замишалися двоє маленьких синів, за якими ця жінка сильно скучала. Тому в наших розмовах під час вилазок на рибалку вона отримувала розраду та заряд оптимізму.

Літо було дуже спекотним і одного разу наша фінка чуть не згоріла. Був вітряний день. Вітер дуже сильно роздмухав полум'я в лісі десь у десятку кілометрів від нас. А коли ми вдвох з Ванею поїхали в село, щоб забрати позичене комусь риштування, то побачили стіну вогню вже в парі сотень метрів від крайніх будинків. Там його й зупинили пожежники. А над маєтком ще декілька днів літав спеціальний літак, заливаючи попелище тонами води, яку набирив на ходу з ближнього водосховища.

Одного разу миючись після роботи біля колодязя я побачив у ньому чорну саламандру. Розміром вона була значно більша від тритонів, яких я колись ловив в дитинстві, але не перевищувала сантиметрів двадцяти. Була якраз п'ятниця, тому зробивши цвяхом в кришці кілька отворів я залишив її на ніч в скляній банці, а наступного дня забрав з собою до Мадриду. Незадовго перед тим в газетах хтось пустив качку, що в найбільшому мадридському водосховищі Сан Хуан бачили крокодилів. Насправді це, скоріше за все, були хребти величезних карпів під час нересту. В цей час карпи підпливають табунами до берега і товчуться на мілководді. Іспанці ж їх не їдять, а коли ловлять з спортивного інтересу, то випускають назад у воду. От я і ляпнув теці, що вже теж була вдома, що це є маленький крокодильчик. Ляпнув, та й забув. Коли десь об одинадцятій вечора почув стук у двері і теця безапеляційно заявила, що я мушу винести того крокодила на вулицю, бо спати з чорним звіром в одній квартирі вона не буде. Як я не намагалися переконати, що то був жарт і ніякий це не крокодил, а звичайна саламандра, нічого не допомогло. Довелося спускатися з нашого дев'ятого поверху та шукати працюючий фонтан з водою. А Саламандер (була колись така марка німецького взуття) не дуже й хотів покидати мою долоню та повертатися на волю. До Іспанії ми ніколи з тещою разом не жили. Я приходив до неї раз в місяць в гості й був найкращим у світі зятем. А тут в Іспанії часто або знімали поряд дві кімнати, або, вже пізніше, теця жила в нашій квартирі. Тому нам доводилося вивчати та призвичаюватися до звичок один одного. Одного разу, я зловив на Фортуні зеркального карпа десь на півтора кілограма. Це був максимальний

розмір, якого ще можна було їсти, бо більші та старші рибини вже починали сильно смердіти багнукою. Повернувшись додому я залишив рибину у пластикавому тазу на балконі і, побачивши на салоні тещу, попросив її приготувати рибу на вечерю. Вона відповіла, що таку велику рибу чистити вона не вміє. Я не повірив та подумав, що та жартує. Тому не надавши цьому значення пішов собі в свою кімнату. Десь через годину, вийшовши на балкон на перекур, побачив, що в тазу риби вже нема. Але на вечерю не було ніякої риби. Теща ж сказала, що взагалі її не чіпала, бо насправді не вміє її чистити. Для мене це було дивно чути, по- перше, тому, що до Іспанії вона часто підробляла господинею по весіллях і я в кулінарних справах рахував її докою, а, по- друге, тому, що моя мама дуже любила рибу, особливо, заливну і не тільки часто її купляла, але й із задоволенням чистила всю підряд, навіть і дрібноту, що я ловив та приносив додому.

Як потім вияснилося почався дощ і карп, почувши близькість рідної стихії, вискочив з замалого для нього тазика і випав з балкону. На щастя, це була задня частина будинку і тут під вікнами майже ніхто ніколи не ходив. Інакше, півторакілограмова рибина, набравши великої швидкості з дев'ятого поверху, могла б когось покалічити чи навіть убити. Портеро (консьєрж), в якого ми, до речі, і знімали цю квартиру, бо він сам, поки працював, мав право жити в консьєржній, потім на мене підозріло поглядав, а під вікном на асфальті ще довго залишалася кривава пляма.

З Петром я вперше зустрівся в Каррефурі на ескалаторі. Валя була знайома з ним та його сім'єю- дружиною Надійкою та шістнадцятирічною дочкою, ще з часів приїзду. Вони тоді знімали кімнату в тій самій квартирі, де Валя на початку місяця жила на салоні. Тому ми не просто привіталися, а зійшовши з ескалатора, почали розмовляти. Я шукав роботу і тому одразу розказав, що вмію. Через кілька тижнів він мені передзвонив, бо до них саме приїхав Надійчин однокласник, а в підприємця, де Петро працював бригадиром, шукали спеціаліста, який би зміг поштукатурити криву стіну в бодегу- винний погріб великого особняка- чалета (так іспанці перекрутили французьке слово шале). Туди і вів коридор зі спуском, що заокруглявся. Микола в Україні був ветлікарем, приїхав тільки тиждень тому і мав працювати підсобником, а я майстром. Бригада, що займалася цим об'єктом була іншою, складалася, в основному, з еквадорців, а сам будинок знаходився в Лас Матас, кілометрів за 30-ть на північний захід від Мадрида в сторону Віальби. Треба сказати, що в цьому напрямку знаходяться гори Гвадаларами і підвищення рельєфу починається вже з окраїн столиці. Тому так склалося, що Мадрид ділиться майже наполовину на бідну пролетарську південно- східну частину та багату буржуйсько- дворянську північну. Навіть зовнішньо жителі мегаполіса відрізняються один від одного. В своїй більшості, на півночі живуть високі, худіші та більш світлі нащадки варварів- германців, що складали цвіт королівства, зовні більше схожі на Дон Кіхотів, а на півдні маленькі і товстенькі нащадки простолюдина Санчо Панси.

Лас Матас належав до елітних містечок. Туди навіть прислуга їздила власними авто і там я вперше чуть не попав під перевірку документів. Проте хтось з колег еквадорців вчасно запримітив якесь підозріле скупчення по дорозі на станцію електрички. Здалеку було видно, що два поліцейських зупиняють та перевіряють документи у всіх перехожих. Тому ми відразу звернули в провулок і просто пішли в обхід. Крім штукатурки, ми ще ложили плитку на величезній терасі і широкій відмостці навколо дому та переробляли парадні сходи. Там біля входу я й помітив, як зблід шеф, коли навпроти нас біля тротуару з виском загальмувала машина. Власник фірми Антоніо страшно налякався, бо подумав, що це поліція ловить нелегалів. Тоді саме підняли штраф підприємцю за одного нелегала до 30-ти тисяч. Тому, коли роботи підійшли під кінець шеф чесно сказав, що не може нас двох перевести на інший об'єкт, де почали будувати новий будинок з нуля, бо ділянка там маленька і з сусідами вже складні відносини через постійний шум будови. Проте коли мені буде потрібен предконтракт, відразу його дасть і візьме на роботу, як тільки отримую дозвіл на працю.

Ще через кілька місяців, коли я вже мав такі-сякі замовлення та постійного напарника, Петро знову передзвонив і запропонував замінити його фірмі, яку він недавно створив на пару з Хосе Луїсом. Він їхав з сім'єю додому на три тижні, а іспанець має основну роботу в танковому полку, де служить офіцером. Я зі Стьопою працював вже від літа і тому, поставив умову, що ми можемо до нього перейти тільки разом. В нас не було класичного розподілу майстер-підсобник, бо обидва ми були вже по іспанських мірках майстрами, вміли робити все необхідне в ремонтах, щось ліпше, щось гірше та обмінювалися досвідом. Тому й зарплату я попросив для нас однакову - по дев'ять миль. В іспанця з будівельного складу в нас було більше, по десять, тобто, по 60 євро на день, але Петро сказав, що зможе платити такі гроші лише одному бригадиру. Проте від складу часом не було роботи і ми простоювали. Тому я згодився погодився на меншу суму. Так тривало до того часу, поки Петро й себе не включив в грошову відомість. Тоді я зрозумів, що фірму роздоюють і сам собі підняв зарплату. Напарник Стьопа все одно бурчав, що я колись таким не був і що влада змінює людей. Проте я цим не дуже переймався, бо всім в житті не догодиш.

Чесно кажучи, ця ситуація з переходом мені не дуже подобалася. В мене було лише кілька днів, щоб не тільки ввійти в курс усіх справ з ремонтом, але й очолити бригаду. Ось це було й найскладнішим. Там були вже два майстри, які тільки чекали, щоб Петро поїхав, бо обоє вже бачили себе шефами. А тут в останній момент з'являється хтось сторонній і вириває в них з рук владу. Обоє були з Коломиї, тому я подумки називав їх "дикими українцями". Мені ніяк не хотілося влазити в інтриги, розпочинати якусь боротьбу чи блокуватися з кимось проти когось. Плюс був Петро, котрий з одного боку ревниво слідкував за мною, а з іншого мав свої особисті інтереси, котрі не завжди сприяли розвитку фірми. Він купив собі квартиру і фірму власне створив для того, щоб мати змогу отримати іпотечний кредит. А зараз був весь в її ремонті та підборі меблів і побутової техніки.

Проте я справився. Трохи більше, ніж через місяць в мене був сорокарічний ювілей і тому після роботи я накрив для бригади поляну прямо на об'єкті. Десь після третьої, коли народ вже трохи розслабився, Петро трохи з ехидцею запитав у бригади:

- І як вам новий шеф?

Валера, молодий, але толковий земляк Петра відповів за всіх:

- Ти знаєш, ти зі своїми криками ніколи того не доб'єшся, що він своїми жартами . Підколками він нас так часом вздрючить, що о-го-го. Але, найголовніше, ніхто не ображається і не стає на диби.

На цей час я вже потихенько вводив зміни. Наприклад, відмовився від надгодин, але залишив зарплату на попередньому рівні. І бачив, як виросла продуктивність праці. Раніше, знаючи, що до восьмої після обіду ще п'ять годин, народ особливо не поспішав. Все одно, мовляв, встигнемо зробити заплановане. А тепер цю ж роботу робили за три години. І залишався час на закупи чи приготування вечері, адже більшість з хлопців була одинаками.

Були моменти, коли я вкладав свої гроші у фірму. То матеріали треба було терміново докупити, то зарплату вчасно виплатити. Оплата була потижнева, тому обігових коштів могло просто не бути в той момент. Простої ж чи невпевненість знижували продуктивність праці і це я вважав для фірми невигідним. Паралельно з цим він займався своїми документами. Якось Стьопа сказав мені, що чув про одного адвоката, який ніби-то робить дозволи на працю. Корупції на побутовому рівні в Іспанії практично нема. Може десь в провінції щось і можна вирішити за гроші, але в Мадриді знайти якусь лазійку дуже важко. Я ж збирався в червні в Україну. В дочки мав бути випускний в ліцеї і допустити, щоб вона знов проревіла весь вечір, як після дев'ятого класу він не міг. Це був складний для дитини вік і вона й так почувалася покинутою. Тому мені дуже не хотілося, щоб Юля для себе вирішила, що ми проміняли її на матеріальне благополуччя. Вона ж пишалася своїми батьками і часто говорила, що з її класу ніхто так часто не їздив з дітьми на морозиво, в гості чи робив вилазки на природу. Крім того, треба було нарешті зробити скважину та провести воду. Мама все більше жалілася на болі в колінах, а дядько, що приїзжав з міста не міг за раз наносити води на цілий тиждень. Тому я ухватився за цю інформацію та зустрівся з цим адвокатом. В Елоя, так звали адвоката, було типово аргентинське обличчя чимось схоже на Дієго Марадону і особливій довіри воно ніяк не викликало, проте я дав йому не тисячу євро завдатку, як він просив, а одразу півтори, наголосивши, що хочу пришвидшити процес. Я вважав, що саме такі проїдисвіти і могли влізти туди, де ангелам не місце. Проте я спізнився. В житті є таке правило, що в шоколаді завжди перші, а тут час була втрачено. Щось там пішло не так і обіцяний тиждень тягнувся за тижнем, а здвигів не було. Під час останньої зустрічі Елой жалівся, що його чоловік з міністерства завсім злетів з катушок, не вилазить з казино, п'є по чорному і гуляє, грошей вимагає все більше, а результатів практично нема. І просив зачекати ще тиждень.

Через кілька днів Стюпа, що довго роздумував і таки вирішив теж ризикнути, попав на переселення адвокатської контори. На щастя, йому вдалося взяти нову адресу і через тиждень я вже був у прийомній нового офісу на Гран Вія. З кабінету чулися підвищені голоси і з уривків розмови він зрозумів, що двох чорношкірих проституток зловила поліція, тому їм загрожує депортація. Адвокат обіцяв все владнати, подавши на них заднім числом прохання про легалізацію, але ці дві корови ніяк не могли второпати, яким чином поліція їх залишить у спокої. Нарешті прийшов ще один негр, напевне, їхній сутенер і щось там прогачав на йоруба, одразу заспокоївши своїх підопічних. Тож адвокат вийшов за ними в прийомну, де й побачив мене скромного серед кількох відвідувачів, що чекали на здачу документів на продовження резиденції до молодой помічниці. Було помітно, як він напружився, але постарався не подати виду.

Ми довго страшили один одного. Я розказував, що пройшов крим, рим і війну в Чечні військовим кореспондентом і можу при бажанні роздмухати цю історію на всю Іспанію, що в мене є чимало друзів в міністерстві, але вони дуже порядні люди і тому я до них з непрстойними пропозиціями поки що не звертався. У відповідь Елой втирав мені, які великі гроші там крутяться і, що ставкою часом є життя. В кінці ми таки домовилися, що через два дні той поверне мені всі півтори тисячі євро. І повернув. Правда, не новенькими п"ятисотками, як я платив йому, а м"ятими двадцятками.

Хосе Луїс теж з свого боку намагався владнати з моєю робочою візою. Він зробив запит на біржу праці і в разі, коли б там не було потрібного спеціаліста, міг би спробувати отримати її для мене. Але ні електрики, ні сантехніки в переліку гостродифіцитних спеціальностей не були. А схитрити про бригадира будівельників зі знанням української мови він не здогадався.

В неділю 26-го травня, приблизно в той самий час, коли майбутній король Іспанії Феліпе Шостий, а тоді ще просто Принц Астурійський виводив після шлюбу з катедрального собору Альмудени по мокрій, як хлющ червоній килимовій доріжці, свою Принцесу Астурійську Летіцію, колишню журналістку та ведучу новин на ТВ, я підійшов до стійки паспортного контролю аеропорту Барахас. Пограничник з подивом запитав його, чому я провів в Іспанії два роки замість максимум трьох місяців. На що, я відповів, що був весь цей час у Німеччині, а сюди приїхав лише з тещою побачитись. Службовця це розсмішило, такого пояснення від порушника візового режиму він ще не чув і тому поставив звичайну печатку про виліт замість депортації і внесення моїх персональних даних в реєсир. Через чотири години я вже був у Борисполі.

Глава 4. В Україні

Місто змінилося, розбудувалося за ці два роки. В таксі по дорозі з вокзалу, проїзжаючи біля стадіону та повз Східний масив, я бачив не тільки нові будинки, а й нові вивіски кафе та магазинів. Два роки таки є великим проміжком часу. Я

давно так надовго не покидав моє місто. Фактично це було тільки один раз в житті- під час служби в армії. Решту відлучень були на місяців чотири, не більше. Та не це найбільше мене вразило, а насичений колір пейзажів. Свіжа зелень дерев та трави та голубизна неба. Я вже забув, що вони можуть бути такою яскраво-насиченими. Була саме улюблена моя пора пізньої весни, майже літа, коли ця свіжа зелень ще не встигла вкритися майже невидимим шаром пилу, від котрого, проте, тмяніли кольори. Я називав цей час Порою Шашликів, бо людей тоді нестримно тягло на природу після таких довгих зими і ,зазвичай, холодної та дощової весни. Контраст з уже випаленими під пекучим іспанським сонцем і, тому бурими пустирями, та вицвілим небом був настільки рязючим, що українська природа виглядала мені фотошпалерами.

Мамин квітник перед хатою видавався шикарним букетом. Земля між кущами багатолітників була ретельно прополена і лише справа, між кущами смородини, що сильно розрослися, волохатим салативим килимом росла лісова трава. Колись я випадково приніс кусочок кореневища цієї рослини разом з зацвілими пролісками десь з карпатського лісу. Цей корінець не тільки прийнявся, але й розрісся в сильну та швидкоростучу колонію рослин з посіченим, як в анемони, листям та білими парасольками дрібних квітів. Це було одним з моїх хобі-цибулинні дикороси, за якими я облазив не тільки навколишні ліси, але одного разу навіть організував всім трьом поїздку в дністровський каньйон. Там був ботанічний природній заказник, а у гарному "помідорному" селі Виноградному поряд з ним, знайшлася Валина одноступінь, з котрою вони не бачились з випускного в медучилищі. Так, що тепер ранньою весною наш сад вкривався ніжним цвітом підсніжників та пролісок, а найгарнішими були біло- зелені дзвіночки карпатського білоцвіту, жмут якого я випадково побачив в садку у мого друга дитинства Ігора Юдіна. Вони й започаткували цю колекцію. Виявилося, що ці квіти теж привезли, але аж з Закарпаття, де у того проживала найстарша сестра. Та первоцвіти швидко відцвітали і, як тільки зацвітали вишні та починало розпускатися листя, починалося буяння маминих квітів. Крім багатолітніх тюльпанів, нарцисів, троянд та різних там мускарі з гіацинтами, вона постійно підсівала й однорічні. Тому на квітнику все літо аж до пізньої осені було справжнє буяння квітів. Грядки мама теж дуже любила і скориставшись тим, що я повірізував старі яблуні розкопала весь садок. І ретельно доглядала ціле літо. Коли їй стало важко довго стояти буквою "зю", то прилаштувалася робити це з табуретки, яку тягала за собою. Так, що дзвонити їй від квітня до вересня можна було тільки після заходу сонця. Бездротову трубку вона таки про всяк випадок носила з собою, але рідко чула дзвінки, бо на старісіь стала трохи тугою на вухо. Юля на останньому дзвоніку таки ревіла. Проте на випускному, котрий відбувся через місяць, носилася щаслива на чолі великої зграї одноступників. Цього дня вона несподівано для всіх отримала срібну медаль і світ лежав біля її ніг. А мені випускний запам'ятався лише кривавими мозолями на ногах. Вже на марші випускників від озера до стадіону, де найкращим учням вручали медалі, я натер піхурі новими мештами, а котрі одразу й трісли, викликаючи сильний біль на

кожному кроці. Навіть зустріч з колишнім викладачем з автошколи, який колись мене дуже не любив за вредність і всім казав, що в житті толку з мене не буде ніякого, не підняла настрою. Він теж був з випускницею, але вже своєю внучкою і теж чекав на вручення медалі.

З ресторану я вже хотів брати таксі та їхати додому за якимось шльопанцями, але переміг себе і по черзі відтанцював з усіма викладачками та мамами, з котрими встиг познайомитися під час випускних екзаменів. Танцювати я завжди любив, але тоді робив це скоріше з почуття обов'язку, ніж з бажанням. Чомусь раптом з'явилося відчуття, що перебуваю на чужому святі...

Юля ж таки поїхала додому, нічого мені не сказавши, і перевдягнулася в інше плаття. Щоправда, його вона мала ще на попередньому випускному два роки тому, але тепер воно вже було не довге до підлоги, а коротке за колін і тому не сковувало рухів. Одна знайома його перешила і Юля цим, що воно не нове абсолютно не заморочувалася. Гарно те, що зручно.

Під час перекуру на вулиці задзвонив мобільний телефон і я, відійшовши від компанії директора ліцею та класного керівника, поговорив з дружиною. Вона щось розпитувала про свято та бідкалася, що не може бути разом з нами. Я ж автоматично відповідав на запитання, а сам думав про те, що насправді вона ні разу не запропонувала, знаючи як я чекав та добивався легального стану в Іспанії, що на цей випускний поїде саме вона, а не я. Мені було важко зрозуміти, як це можна постійно мене звинувачувати в тому, що я її "випхав" в чужу країну і, водночас, навіть не заїкнутися, що для матері важливіше побувати на першому важливому святі своєї єдиної дочки. Я вже добре на той час вивчив її рису характеру вперто ігнорувати проблеми, але до кінця прийняти так і не зміг. Сам я з життєвими проблемами або намагався передбачливо уникнути непрємних ситуацій, або ж якнайшвидше їх вирішити. Часом мені здавалося, що я ці проблеми сам собі вишукую лише для того, аби тримати себе в тонусі і не розслаблятися. Колись, навіть, дочка зауважила, що цим радо користуються оточуючі, коли звертаються до мене про допомогу, а я з шкіри вилажу, щоб розв'язати їхню проблему. Я теж чудово бачив, якщо мене намагалися використати таким чином, але зовсім не заперечував, бо саме це мені самому й було потрібно. Для спортивної розминки. Єдине, що не любив, це коли після позитивного результату мою роль намагалися применшити або, взагалі, відсунути мене в сторону.

Через тиждень ми вдвох поїхали на море в Чорногорію. Пора було вивозити Юлю у світи та й мені тоді зовсім не мішали хоч якісь візи в новому паспорті. Старий довелося "загубити" в поїзді по дорозі з Києва. Так я, принаймі, написав у заяві в міліцію. Мусів заплатити штраф в тисячу гривень, який різко підвищили буквально кілька днів тому. Проте це була єдина непрємність від наших держбюрократів. Всі вони, як не дивно, завжди йшли мені на зустріч. Дівчата в районному ВВІРі намагалися це пояснити тим, що мій однофамілець працює начальником МРЕО, а місто у нас невелике, тому всі мене сприймають з його родича. Але, справа в тому, що часто було так, коли люди починали допомагати

мені раніше, ніж визнавали мої паспортні дані. Видно два роки за кордоном наклали на мене таки добрячий відбиток, що як і ранній загар на початку літа, робив мене якимсь нетутешнім, а приїзжих у нас люблять. Крім того, у мене так горіли очі, що цей блиск одразу робив лідером в очах у співрозмовників. Не даремно ж сусід, з яким ми в дитинстві футбол ганяли, а тепер директор школи на тому ж випускному одразу загорівся бажанням їхати в Іспанію. До речі, він був директором той самої школи, де працювала Антося, з якою ми разом їхали перший раз. Те ж саме сталося і з моїм другом Андрієм, викладачем університету та кандидатом наук. Їх обох мені заледве вдалося відмовити від авантюри, а двоюрідний брат з напарником, що бурили у нас вдома скважину, таки приїхали туди через рік.

Це був такий психологічний стан, що за що б я не брався, все задумане вдавалося втілити в життя. Я завжди спішив жити. Особливо, після того, як в двохтисячному році помер від раптового інсульту мій найкращий друг Ігор. Ми обоє були єдинаками в сім'ях і стали майже братами. Це для мене було таким ударом, що я почав жити кожен день, як останній. І, якщо, вважав, що день пройшов для мене намарно, почувався від цього було дуже не комфортно ввечері. Обставини в країні та в особистому житті склалися так, що, практично, 90- ті роки пройшли для мене майже безрезультативно. Мова тоді йшла лише про те, щоб вижити і залишитись на плаву. От тепер в нульові я й наздоганяв втрачене. І наздогнав. За десять років ми стали заможнішими від де- яких наших іспанських друзів та практично влилися в іспанський середній клас.

Юля продовжила своє навчання в приватному Європейському університеті. В приватному тому, що я вважав, що можу собі дозволити за нього платити і не хотів, щоб дочка вже в такому віці зіткнулася з несправедливістю та корупцією і, крім того, вважав несправедливим, якби вона відбрала місце у якоїсь талановитої, але бідної дитини. У цього універу був центральний осередок у Києві, а філії він мав практично в усіх обласних центрах України. Тому я одразу домовився з Андрієм Чубко, тим самим викладачем та проректором з виховної роботи, що збирався до мене на заробітки в Іспанію, що після другого курсу той посприятиме Юлиному переводу до Києва. Правда, так сталося, що вже через рік Андрій сам заговорив про те, що дочка вже переросла рівень їхньої філії.

В кінці серпня всі доччині справи вдалося залагодити, воду зі скважини я провів, обновили ремонт у кухні та повністю облаштував ванну та поміняв меблі в маминій кімнаті. Я вже міг спокійно повертатися на Іберійський півострів. Проблема була лише з візою. В Києві ми разом з кумом, що крутився там між посольствами, зустрілися з одним з візових діячів верхнього ешелону, але той відмовився допомогти та сказав, що тепер отримати шенген- візу за місяць нереально. Вони ще спробували включити мене другим тренером в якусь ніби- то футбольну команду, що їхала на товариську гру у Швецію, та там, побачивши замість спортивних молодиків, двох пузатих дядьків- гравців, котрих викликали для співбесіди в посольство, дали відмову для всіх.

В Чорногорії ми познайомилися з однією парою зі Львова. Молодша частина групи жила в готельних номерах і лише ми мали апартаменти з кухнею та невеликою терасою. Наступного по приїзду дня, під час кавування на цій терасі, я й побачив в проході знайомі з автобуса обличчя. Вияснилося, що Богдан та Віра жили в сусідньому готелі. Від того вечора ми часто разом там збиралася вечорам. Незабаром до нас приєдналася Юля з Києва, з якою ми познайомилися під час екскурсії в скельний монастир. Ми всі разом разом то їздили в Которський фіорд, то плавали моторкою на острів навпроти Будви, то бродили по набережній чи по старому місті, шукаючи гарне місце для вечері, а одного разу навіть пішли на шумну дискотеку.

Чорногорія нам усім дуже сподобалася. Вкриті смерековими лісами гори скелями обривалися в тепле та надзвичайно прозоре море, а високі та статні люди несли в собі почуття власної гідності. Навіть на базарах не було притаманної півдню запобігливості. Часом було майже образливо, коли ти вже кілька хвилин розглядаєш якусь річ, а власник ятки все ще думає відривати свою задницю від зручного стільця чи ні. А дебелий господар одного з ресторанів на набережній, де ми влаштували собі прощальну вечерю, так запав мені в око своїм білим полотняним костюмом, що я купив собі схожого відразу, як почав поправлятися в Іспанії. Правда, мене в ньому чомусь приймали за лікаря, а не безтурботного рантьє.

Одного разу ми з Юлею поїхали маленьким екскурсійним поїздом в Бечічі, а звідти вирішили прогулятися навпростець пішки. Для цього треба було піднятися на здавалося невеликий, порівняно з горами довкола, горб, що мисом видавався у море. Та вкритий лісом схил виявився не таким вже й низеньким, і ми добре захекалися поки на нього вилізли. Проте зовсім не пожаліли. Насичене хвойними ароматами повітря здавалось тугим та пружним, аж перехоплювало подих і від цього тріскотіння цикад відлунювало прямо в голову. Довкола був розлитий такий віковичний спокій, що хотілося впасти на траву, розкинувши руки, і забути про все в повній нірвані. Іншого дня ми пішли в протилежну сторону і, проминувши, найкращий вузький пляж між морем та височенною стіною берега, побачили скелю з якої стрибали в море підлітки. Мені згадався старий фільм про Іхтіандра, тож я теж вирішив спробувати, коли вони подалися геть. Збоку цей приблизно п'ятнадцятиметровий обрив виглядав не таким же й страшним, але, коли я наблизився до його краю, мені подих перехопило. Глибокий природний басейн біля підніжжя виглядав мілкою мискою і якби я не бачив, що перед тим діти сміливо туди скакали, то може й не відважився. Я таки скочив у низ. І лише зіткнувшись з водою, зрозумів для чого усі стрибуни солдатиком затискають пальцями носа. Мені здалося, що вода з такою силою ввійшла в носову порожнину, що череп трісне. Але все це було дурницями порівняно з тим, що я ЦЕ зробив. Я вкотре переміг свій страх.

Незважаючи на десятилітню різницю у віці ми з Богданом здружилися. Він називав себе "адвокатом мафії" і вже по дорозі назад на одній з зупинок десь в

Угорщині сказав мені, що якщо будуть проблеми з виїздом, то можу звернутися до нього. Він спробує владнати це якось через своїх підопічних.

Проте й у Львові виникли проблеми. Одного разу Богдан подзвонив під вечір і я одразу терміново виїхав до Львова. Проте вранці виявлялося, що виїзд чомусь відклали. Тоді він запропонував мені пожити у них вдома, щоб бути готовому в будь-який момент. Дітей у них не було, а квартира була досить просторою, трикімнатною. Та тиждень минав за тижнем, коли, нарешті, десь через місяць поступила команда виїзжати своїм ходом до Польщі. Там у місті Ополе мене мав чекати перевізник. Відкрита польська віза вже була у паспорті, тому я негайно і виїхав автобусом до Пшемисля, а звідти нічним поїздом до Ополя. І прочекав там цілісінький день. Пьотрик по телефону сказав, що тільки в'їхав в країну і розвозить людей по домівках. Чекування та хвилювання зробили цей жовтневий день надзвичайно довгим.

Врешті коло восьмої вечора поляк підібрав мене біля вокзалу. По дорозі ми заїхали в автомобільний Макдолальдс і вже звідти подалися до Пьотрика додому. Він був десь тридцятилітнього віку і сказав, що донедавна жив з чудовою українською дівчиною, але вона чомусь його покинула та повернулася додому. Нашвидкоруч повечеряли, прийняли душ та вклялися спати, бо на нас чекав ранній підйом.

Половина поляків, котрих ми ще затемна почали збирати по домівках була ще добряче п'яна. Через одного, що ніяк не міг знайти свого паспорта, ми чуть не повернули назад. Поляки щось там гомоніли про якесь мельдуване і обивательство, але я не все добре розумів. У нашого водія було два лишні паспорти, та зовні я не був схожий ні на одного, ні на другого з колишніх власників. Вік також не підходив. Одному було 25, а другому навпаки 45 років, хоча виглядав ще старшим через спиту піку та лису голову. Я навіть запропонува Пьотрику постригти мене на лисо, але той відмахнувся. Під час останньої зупинки на польській заправці Пьотрик прошептів, щоб у випадку чого я казав, що випадково сів до цього буса і ми ні про що з ним не домовлялися. Всі сідали і я сів...

Коли до нашого буса підійшла пара прикордонників в різномасних строях і німець почав роздавати в руки паспорти, визначаючи власника по імені, я затерп. Добре, що двоє найбільш п'яних поляків, Янек та Чеслав, ніяк не могли второпати куди їх кличуть. Я сидів на найдальшому від дверей сидінні за товстою дівкою колючій вовняній кофті та тільки посміхався. Але ось останнього паспорта віддали та фріц побажав нам щасливої дороги. Бус так рвонув по автобамі, що зупинився тільки години через три.. Лише коли Пьотрик сказав, що взагалі не давав ніякого паспорта на мене, в мене почався справжній мандраж. Я палив, прикурюючи одну цигарку від другої, і не міг прийти до себе. Це ж було просто диво, що досвідчений прикордонник не помітив різницю між кількістю пасажирів та паспортів.

Перед в'їздом до Голандії, водій запитав мене, де я буду виходити і я дав йому номер якогось чувака, що мав мене зустрічати. Решту пасажирів тільки тоді

второпали по акценту, що я українець і щось там возмущалися, зрозумівши, як ми їх могли підставити, коли б на кордоні второпали, що в цьому бусі перевозять нелегалів. Та було вже пізно. Кілометрів через сто, на нас вже чекали на крутім точили двох хлопаків мафіозного вигляду.

Один з них відразу запропонував мені їхати до них на квартиру, "попить водочки за зустріч", але я відмовився, бо дуже спішив в Іспанію. Тому попросив відвезти мене на найближчий залізничний вокзал. Звідки ж мені було знати, що міжнародні поїзди вночі не ходять.

На вокзалі Ейнховена, а саме туди ми приїхали, вдалося виявити, що доїхати я можу в цю пору лише до столиці. Туди я й купив білет на електричку. Це було якесь фантастичне видовище, коли на одному відрізку шляху паралельно з нами з'явився інший поїзд і ми, як дві освітлених змії, почали гратися в наперегонки. Небо було низьким та дощовим, тому темінь була повною, не рахуючи світлих плям поодиноких ліхтарів. Колії не були рівними, а то пірнали під мости, то навпаки піднімалися на естакади. Часом це нагадувало параболи на екрані осцилографа, що перепліталися, як дві змії. Один поїзд пірнав головою, а другий в цей самий час злітав догори.

Врешті ми прибули на якусь маленьку станцію і по гучномовцю почали щось оголошувати голандською та англійськомовними мовами. Я нічого не розумів, навіть не міг виділити якихось власних назв, бо крім трьох найбільших міст нічого не знав у цій країні. Англійської, а тим більше, голандської не знав теж. Але всі пішли і я пішов. На вулиці мрячів льодяний дощ і добре, що моя гедеєрівська військова куртка не промокала. Натягнувши капuzu, я поліз крутими та мокрими сходами на вузький місток та перейшов разом з юрбою на іншу колію. Контраст з фуруристичним виглядом через вікно був таким сильним, що з'явилося відчуття, що налетів з розмаху обличчям в прозорі закриті двері.

В Амстердамі було холодно. Дощ перестав, але вітер ніс запах йоду та вологість зі сторони холодного Північного моря, крадучись чисельними каналами. Щоб не мерзнути на відкритому вітрам центральному вокзалі, я почав по колу обходити територію. На сусідній вулиці натрапив на знайому назву автобусної компанії Євролайн і через вікно-вітрину позгледів плакат з розкладом на Іспанію. Правда, виходило, що автобус буде лише післязавтра, та все ж вирішив завітати сюди, коли відкриється контора, рівно о восьмій. Перехожих на вулиці не було зовсім, лише з кількох барів нісся приглушений шум. Заходити в прокурені коноплею приміщення я не став і повернувся на вокзал.

На сусідній лавці прилаштувався якийсь чужак з рюкзаком, як і я. На бомжа він був не схожий, скоріше на людину, що подорожує автостопом. Виявився нашим братом-слов'янином, росіянином з Латвії. Зранку він, як і я збирався, звалити звідси паромом в Англію. Ми годинку погломоніли і пробували позасинути, але вдалося лише на мить провалитися в тривожний сон. Було дико холодно. Білет я взяв таки на поїзд, а не на автобус, бо чекати ще одну ніч на вокзалі я ніяк не хотів, а шукати якийсь готель чи госталь без мови та відкритої візи не наважився. Незважаючи на відчутну різницю в ціні. Якщо автобус до Мадрида коштував сто

євро, то поїзд двісті тридцять. Але я вважав кращим, що поїзд на відміну від автобуса йде через Країну Басків, а не протореною імігрантами дорогою через Барселону. Зі сторони Атлантики була менша вірогідність попасти на перевірку паспорта. Границі між Францією та Іспанією, як такої не було, але час від часу іспанська гвардія сівіль (жандармерія) виставляла мобільні пікети, особливо, після минулорічних березневих терактів у Мадриді. Тому продемонструвавши свого паспорта при купівлі білета, я тут же пішов нв пошту і відправив його, наклеївши на конверт дві марки, на свою адресу в Мадриді. З собою в мене був іспанський проїзний з фотограєю та печаткою міністерства транспорту та картка андалузького банку Кахамар. У випадку чого хотів казати, що поїхав в Голандію, як турист і зараз повертаюся до Мадриду, де я був зареєстрованим по місцю проживання.

В Парижі довелося переїхати на метро з Північного вокзалу на Південний на Монпарнас. Тут поряд знаходилася башня, облицьована чорним гранітом, з ліфтом, який за два євро піднімав на оглядову площадку. Мені дуже хотілося туди потрапити і побачити своєрідний пейзаж міста з висоти пташиного польоту з Ейфелевою вежою, але я не рискнув. Не люблю грати з долею без відчутної потреби. Колись я сюди повернуся в іншому статусі і отримаю задоволення сповна.

Якщо поїзди з Амстердама та з Парижу були швидкісними і практично не зупинялися, лише в Брюселі та в Бордо, то в Іруні ми пересіли на типово повільний іспанський поїзд. Він тягнувся цілу ніч, проте в мене був літерний вагон і я міг собі дозволити нарешті виспатися. Крім мене в купе були ще три молодих еквадорки і надіюся, я їх не дуже сильно турбував своїм храпом.

Валю я ще застав вдома. Вона якраз вибігала на роботу. Перед тим я вже дзвонив і з поїзда, і з мадрридського вокзалу Чамартін, тому ми лише нашвидкоруч поцьомкалися в щоки. Спати не хотілося, тому я вийшов прогулятися і побачив на вулиці булочника з сусіднього будинку. Часом я купляв у нього хліб і ми проздоровалися. Несподівано з іспанською непосредністю він запитав, де мене чорти носили, бо давненько мене не бачив. Я відповів, що їздив на пару місяців додому і зрозумів, що дім мій тепер тут. В Україну я вже буду їздити в гості. А у вечірніх теленовинах повідомили, що уряд Сапатеро прийняв рішення нарешті зробити довгоочікувану легалізацію імігрантів і почнеться вона в лютому наступного року. Головним реквізитом була наявність прописки на 1-е липня поточного року, що в мене було, а дві повних копії всіх сторінок паспорта я зробив ще напередодні відльоту з Барахаса. В паспорті, при подачі на документи, дивляться тільки фото та чи він дійсний, а розглядають саме копії сторінок.

Глава 5. Легалізація.

Фірма Петра та Хосе Луїса без мене благополучно розвалилася. Хоч я намагався однаково дистанціюватися від обох та в першу чергу дбав про саму фірму, кожен з

них чомусь вважав мене людиною партнера. Проте, виявилось, що саме я був півроку тим амортизатором, який згладжував протиріччя між ними. Хлопці, мій колишній напарник Степан та Ігор, якого я теж привів на фірму (з останнім ми були знайомі ще з дому) теж в останні місяці перед моїм від'їздом, ображалися, що я тримаю жорстку дисципліну однаковою для всіх. Та тепер, як тільки взнали, що я вже повернувся, почали дзвонити, щоб я допоміг отримати у Хосе Луїса заборговані ним за якусь халтуру гроші. Хоча цей борг виник вже влітку і я до цього не мав ніякого відношення.

З Хосе ми наступної суботи також зробили одну халтуру і це дало мені нагоду поговорити про хлопців. Одне молоде подружжя отримало нову соціальну квартиру. Ці будинки називалися VPO і здавалися з оздоблення але мінімальним. Вони захотіли на кухні замість однієї центральної люстри три врізаних у стелю світильники, а також поміняти у ванній одинарний вимикача подвійний, щоб мати можливість окремо вмикати світильники та бра біля зеркала. Справа в тому, що в Іспанії на бcdвництві вузька спеціалізація і електрик ніколи не буде виконувати роботу штукаткра чи маляра. Він приходить на об'єкт і лише розмічає схему розводки, позначивши на стінах та підлозі, де потрібно прокласти макарони і встановити коробки. Потім, коли інші майсти це зроблять, лише протягує дроти, встановлює механізми розеток та вимикачів і під"єднує, а вже маляр потім фарбує квартиру, попередньо обклеївши папером все, що не вкривається фарбою. На цій квартирі роботи було небагато, але треба було вирізати дирки у стелі не пошкодивши комунікації, встановити світильники та заробити все за собою і підфарбувати. А у ванній протягнути другий фазний провід. Разом з закупкою матеріалів ми витратили на все про все шість годин і я отримав за мою роботу двісті двадцять євро. Міг назвати і більшу суму, але стримався, тим більше, що Хосе Луїс відмовився від тридцяти євро, що я йому пропонував, як підсобникові. За те, що подавав мені інструменти. Він сказав, що візьме свої гроші з господарів за установку душової kabіни.

Тиждень мені довелося попрацювати у гранітній майстерні на 105-му від Мадрида кілометрі. Шліфування плит на надгробки не дуже відрізнялося від знайомого мені шліфування паркету. Єдине, що треба було бути дуже уважним, щоб не залишити пропусків, бо наступний за зернистістю камінь не міг нічого вдіяти з попереднім пропуском. Проте процес шліфовки супроводжувався водою і тому доводилося постійно бути в гумових чоботах. Зважаючи на те, що був якраз початок листопада і починалася хоч іспанська, та все ж зима, я радо покинув цю роботу, коли мені зателефонував Хосе зі складу будматеріалів та запропонував приєднатися до бригади, що робила ремонт перукарні. Того ж дня передзвонив і Хосе Луїс, але він згодився пару тижнів почекати.

Напарника я собі знайшов на Алюче. Лисий колись працював фотографом у тому ж райцентрі, де Іспанії жила Іра з Фортуні і був трохи божемного складу характеру. Друзями ми так і не стали, та й потреби в цьому не було, бо на відміну від Степана, всі замовлення виходили від мене, як і відповідальність за роботи лежала повністю на мені. Тому я й не ділив зароблені гроші наполовину. В нього,

як у майстра, була ставка п'ятдесят євро в день. Зате він мав майже рік роботи та отримав разом зі меню документи.

Одного разу у нас стався анекдотичний випадок. Ми робили ремонт кухні та двох ванних кімнат. Закінчивши більшу ванну, почали бомбити другу, коли підійшла господиня та попросила дозволу скористатися вже зробленою. Раптом через хвилину пролунав хлопок і вона пробкою вискочила звідти з трусами на коліна. З розчинених навстіж дверей лився справжній дощ і я миттю кинувся на кухню перекривати загальний кран холодної води. А потім чуть не впісявся від сміху дивлячись на перелякану іспанку, яка так і стояла в коридорі, забувши про свої труси, і ніяки не могла прийти до тями. І сміх, і гріх, але сміх перемагав і я час від часу пирскав в кулак. Тоді я й зрозумів чому люди сміються з грубого гумору фільмів Чарлі Чапліна. Я ржав, як ідіот, хоч усвідомив, що саме я був винуватцем цієї ситуації. Адже я не звернув уваги на регулятор тиску в котлі, коли його запалював після того, як закінчив монтувати рушникосушку. Тиск води був зavelикий і, після того, як котел його ще збільшив нагрівши воду опалення, просто напросто вирвав фланець цієї рушникосушки, бо там було не різьбове, а зажимне з'єднання.

Хосе зі складу обіцяв мені контракт для подачі на документи, але сказав, що буде подавати на нас двох з румуном, що в нього працював. Та в румуна виявилися якісь проблеми з довідкою про несудимість. Всієї правди він не казав, лише попередив, що її отримання може затягнутися на пару місяців. Я ж хотів подати на документи в перших рядах, щоб у випадку відмови мати ще один шанс. Процес прийому документів тривав лише три місяці і починався з 5-го лютого. На щастя напередодні цієї дати я на Алюче натрапив на оголошення, що на фірму набирають людей, котрі мають усі реквізити для отримання документів по цій легалізації. Тут же перезвонив по вказаному номеру і зустрівся з Володею. Власником фірми був іспанець з університетською освітою. Потім в його кабінеті я побачив фотографії, де він ще студентом був знятий з королем та колишнім президентом Азнаром. Основним профілем фірми було виготовлення будівельної документації, але також були дві бригади українців, що займалися ремонтами для комунідадів. Так в Іспанії називають кондомініуми. Ідея власника була в тому, щоб відібрати достойні кандидатури і після випробувального строку, подати їх на легалізацію. Тож через місяць мої документи вже були на розгляді, а я став бригадиром третьої, поки що найменшої, бригади. Складалася вона з мене самого, Володі Лисого та Івана, підсобника з Хмельницького. Займалися ми в основному ремонтом фасадів та дахів старих будинків. Працювали майже завжди з риштування і мені знову довелося переборювати страх висоти. Найгірше було при монтуванні риштовки, коли незакріплена конструкція ходила, як жива, а комусь треба було знаходитися на самій горі та вкладати в пази громіздкі деталі. Звичайно, я міг туди послати і Лисого, але не в моїх правилах було підставляти когось під труднощі, а самому переживати.

В кінці квітня я побачив на сторінці міністерства позитивну відповідь і незабаром здав відбитки пальців в поліції, а через місяць після цього отримав накінець

довгожданну карточку резиденції. З крутою спеціалізацією- інженерне забезпечення обслуговування в будівництві. На карточці резиденції просто написали профіль фірми, що дала мені контракт. Звичайно, я одразу вирішив їхати у відпустку в Україну. Дружина була вдома ще в лютому. Валентина отримала документи по іншому закону- *por arraigo familiar*, по сімейному вкоріненню тому, що в неї був тут легально близький родич, котрий міг гарантувати якісь засоби на прожиття. Вона відсвяткувала з Юлею її вісімнадцятиріччя, а я хотів допомогти з переводом на навчання до Києва. Ми по роботі мало пересікалися з іншими бригадами і, фактично, зустрічалися всі разом лише в день зарплати. Після того, як всі робітники отримували гроші, власник просив нас, бригадирів, залишитися на таку собі п'ятихвилинку. Для цього ми йшли в бар в домі, де була контора фірми, і там за пивом намагалися спілкуватися. Тільки намагалися тому, що в барі було дуже шумно і доводилося кричати. Тому, що це за спілкування, коли половини слів ми не розуміємо, а другої половини просто не чуємо? Тому, я не став чекати до дня зарплати, а на рахунок відпустки відправив шефу есемеску. Я чув, що вже ніби складаються списки на відпустки і Володя, що почувався правою рукою шефа, керує цим процесом. В мене ж відносини з ним склалися досить прохолодні, бо він був сторонником переходу на "автономний метод". Це означало, що бригадири мають стати підприємцями- фізичними особами, а фірма буде надавати їм роботу та виплачувати гроші на всю бригаду. Я ж вважав, що ми ще занадто мало підготовлені для такої ролі. Тому я написав есемеску майже в ультимативній формі, мовляв, якщо нема можливості надати мені відпустку, то я розраховуюся. Одразу піднявся сильний шум. Спочатку мені позвонив Володя і поцікавився, що це за бунт на кораблі. Я його одразу осадив тим, що не є йому підзвітним, бо він такий самий бригадир, як і я і буду розмовляти тільки з шефом. Потім приїхав хефе де обра. Це щось типу головного прораба. З ним в мене були хороші відносини і вже йому я вже виклав мої претензії. Я був дуже вдячний за те, що фірма допомогла мені та іншим з документами, але є речі, які мене вже ніяк не можуть влаштувати. Наприклад, який сенс приходити на роботу о восьмій, якщо до дев'ятої в будинках не можна шуміти? Крім того, я вважав, що зараз, коли майже всі отримали документи, є добра нагода підвищити нам зарплату. Робітники змінили свій статус на легальний і хотіли, щоб це якось позитивно відобразилося на їх становищі на фірмі.

Після обіду на обру приїхав і сам шеф. Мені він чомусь нагадував латиноамериканця, був тонкої кості та чорнявий. Ми з ним проговорили години дві і домовилися, що більш детально обговоримо всі ці питання після моєї відпустки. Виглядав він трохи збентеженим і признався, що не чекав від мене таких глибоких роздумів. Це й не дивно, бо, практично, напряду він з нами не спілкувався, а все йшло через Володю і судив він про нас усіх саме по ньому. А Володя, до речі, уотрий вдома був колись головою колгоспу, ті ж колгоспні порядки спробував втілити і в Іспанії. Подейкували, що він і гроші брав з людей за працевлаштування

Проте після відпустки я на фірму не повернувся. Вранішню годину шеф переніс на вечір і ми все одно мали працювати не по вісім, а по десять годин. Навпаки, для де-кого це було гірше, бо ввечері менше залишалось часу. Зарплату теж підняв тільки на 2,50 для майстрів і 3,50 для бригадирів у день. Так, що перспектив я не побачив і завраши розрахунків, полишив цю роботу. Звичайно, я міг погодитися стати підприємцем, але, по-перше, всі, хто хоч трохи розбирався в економіці знали, що рано чи пізно, будівельний бум закінчиться і почнеться криза, а, по-друге, собі я міг збільшити прибутки лише за рахунок людей з моєї бригади, що теж було для мене неприйнятним. Людям і так ніколи не догодиш, а свідомо викликати заздрість та ненависть тим більше не хотілося. Крім того, я добре усвідомив, що не варто розписуватися за інших, бо у кожного своя ситуація і те, що добре для одного, не завжди добре для іншого.

Місяць після того я пропрацював на пладурі. Так в Іспанії, за назвою головного виробника, називають гіпсокартон. Напарник Міші Саловського, в якого ми тоді жили вже вдвох з Валею, зайнявши кімнату Степана та Вії, поїхав у відпустку і я, позвонивши до їхнього шефа, вийшов замість нього. Чесно кажучи, я розраховував залишитися там і далше, але в день зарплати шеф мені сказав, що людей йому наразі більше не треба. Лише через кілька тижнів вияснилося, що винуватим у моєму звільненні був мій довгий язик. Практично, всі з оточення Саловських працювали на пладурі в тій самій фірмі, а я після розмови з моїм шефом, прийшовши додому, зустрів у нас в гостях дружину одного з цих пладуристів. І вона почула, як я розказував господині квартири про нашу дискусію на роботі. Чим її і перелякав. Коли ж вона почула, що я пішов на фірму, де працює її чоловік, терміново зробила збори зацікавлених осіб і вони вирішили попередити шефа про мій бунтівний характер. Щоб часом я і там не наробив бучі і їх усіх не вигнали з роботи. Мені ж було прикольо потім бачити, як саме той, хто на мене ябедничав шефові, почав набиватися мені в друзі, постійно розпитував, як в мене справи та "радів" моїм успіхам.

Колись я в бригаді жартома сказав, що буду шукати роботу в тунелях, бо там взимі тепло, а літком прохолодно. Треба сказати, що працювати зовні на риштуванні, коли зимою завиває пронизливий вітер і політує сніг, а літом сонце пече не тільки з неба, але й від розпечених стін, задоволення не з приємних. Яким же було моє здивування, коли якимось мені зателефонував наш підсобник Ваня і сказав, що фірма Родіо проводить відбір кандидатів. Він же знає двох хлопаків, що працюють від цієї фірми на будівництві тунелю, шкрябають лопатами рельси від болота та отримують за це по дві тисячі євро в місяць.

На курсах по техніці безпеки нам розказали, що фірма Родіо займається залізобетонними фундаментами та стінами, в тому числі, і, наприклад, на станціях метро, але на пряму тунелі не робить. Та все ж умови були непогані, фірма стара та солідна, тому я одразу погодився виходити на роботу. Після занять нам зробили тестування і через два дні я почав роботу в Кольменар Вьехо біля Мадрида.

Глава 6. Мій перший тунель.

Два дні зайняло оформлення паперів. Я вже писав, що в моїй карточці резиденції було написано *servicios tecnicos de ingeneria* (технічне обслуговування інженерних робіт) і шефині здавалося, що до будівництва це відношення не має. Закон про легалізацію від цього уряду соціалістів був новим і не схожим на попередні, тому його впровадження супроводжувалося частими непорозуміннями. Оформлявся я не в УТЕ Сан- Педро напряду, а через субконтрактну фірму Ініція. Проте, коли я приніс довідку з Атікону, фірми, де я отримував документи, в котрій було вказано, що йдеться про інженерні роботи саме в будівництві, вона заспокоїлася. В перший день я цей папір не хотів показувати, бо в ньому було вказано, що в мене тільки друга категорія. Я боявся, що мене і тут оформлять по другій категорії. Попередній шеф нас всіх записував на одну категорію нижче, що платити менше податків. Проте субконтрактній навпаки було вигідно оформляти своїх робітників на якнайвищу категорію, бо тоді вони отримували за нас більші гроші. До речі, в цьому тунелі на початку був єдиним з іноземцем з поки що першою, річною тимчасовою карточкою резиденції.

В перший день після короткого інструктажу технік по безпеці провів мене на машину. Вона знаходилася лише за триста метрів від входу, хоча почала працювати вже півроку тому. Формою тунелядора нагадувала циліндр з трьома поверхами, лабіринтом переходів та разкиданими то тут то тас сходами. Цей чортяка- аргентинець відразу провів мене до голови машини, де в цей час встановлювали серчу (опірна арочна конструкція для укріплення склепіння тунелю). Якраз в цей момент почали опускати тимчасовий опірний щит і зі стелі з гуркотом посипалося величеньке каміння впереміжку з породою. Я був на будівництві тунелю вперше в моєму житті і, звичайно, мені стало трохи лячно. Добре, що моє робоче місце виявилось в кінці стометрової машини, де було хоч теж шумно, але принаймі на голову нічого не падало. І я вирішив, що звідси мене й бульдозером не зсунеш.

Механік румун Дімітру, якого я одразу охрестив, Дімою взявся показати мені основи моєї роботи. Складного там дійсно не було нічого. Як казав мені Ніку в процесі агітації, коли вмієш хоч трохи гайки крутити. Проте, як у всякій роботі вона мала свої нюанси, котрі ніби й не помітні, та дуже важливі. Особливо це стосувалося центрування стрічки, бо тунель не був прямим, а повертав праворуч і тому було дуже важко втримати стрічку на виході з машини по центру, щоб вона не зачіпала металеві обмежувачі, котрі її могли "їсти". Діма рахувався від мехмайстерні, що була зовні. Тому він не належав до зміни і не був безпосереднім підлеглим енкаргада зміни, як я, але це ніяк не мішало нам спрацюватися. Хоча час від часу він таки бурчав, що друзів на роботі бути не може, бо тут всі конкуренти один одному. Був він руським та по дівочому худим. Родом теж десь з Трансільванії, як і блондин Ніку. Я спочатку цьому дивувався, бо чомусь звик, що румуни повинні бути чорнявими, як усі мої знайомі по Одесі молдавани. Вже потім, порившись в інтернеті, я зрозумів, що насправді румуни по крові набагато ближчі до слов'ян, ніж, наприклад, болгары, що говорять однією з слов'янських мов. Виявляється, літературна румунська мова складалася разом з незалежною від турків Румунією якраз в той час, коли до їхніх земель впритул наблизилася Російська імперія. І не тільки наблизилася, але й анексувала частину землі, теперішню Молдову. Адже давня столиця Молдови не Кишинів, а Ясси, що знаходяться на території Румунії. Тому румунська інтелігенція, що займалася оформленням літературної мови приклала чимало зусиль, щоб ввести в літературний варіант якнайменше слів з слов'янськими коріннями, а більше романських. Так з народної мови, що була наполовину слов'янською румунська мова стала майже виключно романською, хоч окремі слова, типу, свекла- буряк, залишилися. Освічені румуни просто боялися, що Росія їх теж об'явить братнім слов'янським народом та поглине. А в Трансільванії, яка складає майже половину

сучасної Румунії і, котра була приєднана до країни лише в результаті поразки Австро- Угорщини у першій світовій війні та її розпаду, велику частину населення складають угорці, слов'яни та німці. Не даремно ж у відомого їхнього правителя князя Дракули цілком слов'янське ім'я Влад. А історичну землю цю раніше називали Семигородом, завдяки сімом стародавнім саксонським містам. Машина заледве робила по два аванси в день, а часом взагалі не рухалася вперед. Крім нестабільності ґрунту, в ньому виявилася велика кількість порожнин, в які мусіли нагнітати тонни і тонни піни. Та все ж одного разу голова машини провалилася майже на тридцять сантиметрів і нам довелося піднімати вже встановлені серчі, бо середня та задня частини не проходили по висоті.

Ми з Дімою не любили, коли нас забирали з нашої робочого майданчика і давали щось робити спереду, де працювала більшість людей зміни. Тому намагалися завжди знаходити собі роботу на нашому робочому місці. Працювали ми на пару. Він допомагав мені з стрічкою, а я, наприклад, брався за продовження труб води та повітря чи заміну водяних фільтрів. Або видавав замість нього під розпис в журналі обліку інструменти з будки- складу, яким завідував Діма.

З аргентинцем, техніком з безпеки праці ми не тільки проводили жваві дискусії з політики та історії, які він вивчав в університеті, але й придумували різні вдосконалення для більш безпечної роботи з нашою транспортувальною стрічкою. Адже вона постійно рухалася з досить великою швидкістю і могла значно вкоротити здоров'я при необережному поводженні. До речі, за це мене не любили німці, представники заводу- виробника. Ці інженери вважали, що в цій німецькій машині вже все досконало продумано, але я таки знаходив оптимальніші рішення. Адже, хоча зараз ми рухалися, як черепаха, та так буде не завжди і, коли вийдемо на проектну потужність, час для монтажу буде обмежений, а поспіх в такій роботі дуже небезпечний. Тому ми самі були зацікавлені в тому, щоб наше робоче місце було максимально зручним та безпечним. Спочатку я кожен раз просив дозволу у енкаргада, та потім він дав мені карт- бланш на усі мої рацухи, сказавши, що зварника я маю у своєму розпорядженні, а якщо буде треба срочно якісь матеріали, то можу навіть казати машиністу поїзда, що вивіз мене на склади. Він був радий, що я хоч розвантажую його від клопот по стрічці та трубах. Крім Діми до нашої компанії належав також зварник Флавіо. Він колись народився в Португалії, але виховувався в Бразилії, куди переїхав з батьками у віці лише трьох чи чотирьох років. Людина він був хороша, але принципово лінива. Особливо, це загострилося після того, як при підніманні серчів, роботі важкій та небезпечній, усім робітникам зі зміни енкаргадо наставив в табель по 16- ть годин, а йому, як і Дімі, що належали до мехмайстерні, не міг цього зробити, бо не підписував їхні табелі.

Енкаргадо, замість того, щоб залагодити це питання з безпосереднім начальством Флавіо, став в позу і почав його виживати. Одного разу ми зі зварником за компанію дрихли на даху складу і Карлос нас там застукав. Працювали ми по шість днів у денну зміну, а потім, після чотирьох днів відпочинку, переходили в нічну. Тоді три дні відпочивали і знов йшли на день. І

працювали з сьомої до сьомої, тобто, дванадцять годин. Якщо зранку нам майже завжди вдавалося уникнути автомобільних пробок, то ввечері ми досить часто застрягали на пасео Кастельяна, бо їздили ми через центр Мадриду. Так, що часто були невиспані і, якщо нагальної роботи не було, шукали можливості, щоб хоч насидячи, подрімати. На даху ж можна було витягнутися на заздалегідь припасеній картонці і по справжньому заснути. Та цього разу ми попалися на карі очі начальству, що робило рейд по "злочних" місцях. Карлос мене гукнув по імені і довелося злазити. А це було не так і просто. Спочатку треба було перебраться на сусідню будку, а вже звідти через майданчик для монтажу вентиляційної труби злізти додолу. Коли я нарешті зліз, Карлос вже мене чекав і одразу запитав, де зварник. Я сказав, що не знаю, бо почув, як він мене кликав і поспішив злізти вниз. Тоді замість прочухана він мене попередив, що один з моїх помічників спить у іншому місці, а другий зараз в столовій читає газету. І якщо таке повториться, то він їх обох вижене з роботи. Треба сказати, що робітники, особливо, еквадорці його боялися, як вогню. Чомусь він їх недолюбливав. А я зрозумів, що вже добре вписався в свою роботу і заслужив навіть якісь привілеї.

Тобто, пора було вже піднімати собі зарплату. Про це я й почав говорити з Віктором, представником нашої фірми. Він сказав, що ставку підняти мені не може, але спробує поговорити з шефами про те, щоб підняти мені хоча б оплату за надгодини. Так, що вже скоро я почав отримувати трохи більше, бо за надгодину мені платили не дванадцять, а п'ятнадцять євро. Такий тариф був лише у двох спеціалістів з нашої фірми, котрі вже мали досвід роботи в тунелях. При двадцяти робочих днях у нас виходило вісімдесят-сто надгодин і надбавка була суттєвою. Помічниками в мене були Маноло, циган з Кордобі та наш Іван. В Родіо в нього теж щось не склалося і тому, я взяв його до себе. Ганяв я їх обох, як новобранців, добиваючись чіткої та зглаженої роботи. На машині дуже шумно і доводилося майже завжди кричати, тому було потрібно, щоб ми розуміли один одного з півслова. Через два тижні Іван почав жалітися на серце та сказав, що ця робота йому не підходить. Він вдома все життя пропрацював шофером і до значних фізичних навантажень не був звиклим. Тоді Маноло привів на його місце Хосе, свого зятя. Робітниками вони були так собі, покурювали втихаря травку, але дисципліну я тримав жорстку. Тому часом ми спорили по роботі до хрипоти і зі сторони здавалося, що ще мить і почнемо вбивати один одного, але я їх захищав перед Карлосом і за мною вони були, як за стіною. Проте, коли я пішов у липні у відпустку, мої цигани вирішили, що тепер настав їх зірковий час. Закінчилося це тим, що їх обох вигнали з роботи. Тому, коли я повернувся, довелося знову підбирати собі помічника. Ним став Костя з Харцизська.

Через пару місяців після того, як я почав працювати в тунелі, до мене якось задзвонила Іра з Фортуни і сказала, що Сапета знов без роботи. Тоді я дав їм контакти та мою рекомендацію в Ініцію. Враховуючи, що Володя був шахтарем і мав досвід роботи під землею, його взяли та не на наш тунель, а на Нуевос Міністеріос, де працювала не машина, а будували ручним способом, тобто, звичайними відбійними молотками. На будівництві тунелів в цей час відчувався

справжній кадровий голод, тому туди пішли майже всі шахтарі з донецьких. Так в іншій зміні появився Саша Чичета і Хом'як. Останній був кадром безцінним і вже щось там навіть на мене почав наїзжати, бо саме був моїм змінником, проте Саша його одразу присадив, натякнувши, що саме завдяки мені вони всі потрапили на цю роботу.

Добиралися з дому на роботу ми майже п'ятдесят кілометрів арендованими пікапами від фірми. Єдине, що заправлятися доводилося самим. В мене шофером був еквадорець Луїс. Він жив найдалше, заїзжав за мною, а потім ми підбирали на Кватро Камінос поляка Пьотра Слом'яного. Хом'як теж був шофером на іншій машині і одного разу так напився, що коли паркувався біля дому, то так розштурхав сусідні машини, що на них спрацювала сигналізація. Самостійно вилізти з машини він був не в стані, але додумався перелізти на місце пасажира. Тому, коли на визов сусідів приїхала поліція, він прикинувся шлангом і сказав, що не знає куди дівся шофер. Він, мовляв, хоч і п'яний, але лише пасажир. Останні три місяці машина буквально летіла. Ми робили по вісімнадцять-двадцять двохметрових авансів за зміну, а одного разу встановили рекорд-сорок чотири метри. Зараз не те, що поспати, але й поїсти не завжди був час. До мене з Костею приєднався зварник Флавіо і хтось з трьох механіків. Коли троє працювали, четвертий міг хоча б перекусити.

Діма на цей час вже не працював і, формально, через мене. В нього була коханка і він, час від часу в неділю, коли все його безпосереднє начальство було вихідне, замість того, щоб їхати на роботу, зустрічався з нею. Румун був з іншої фірми і на роботу добирався власною машиною. От в цій машині вони й проводили весь його робочий день. Табель та звіт він зазвичай заповнював напередодні і просив мене підсунути їх у спеціальну папку. Так йому кілька разів вдалося проскочити на шару. Та тої неділі в мене стався конфлікт з одним еквадорцем. Ми з Мауро з самого початку невзлюбили один одного. На відміну від більшості своїх земляків, низеньких та грубеньких аборигенів, цей латинос мав спортивну статуру і був десь на півголови від мене вищим. Це, напевне, і робило його більш значущим у власних очах. Він зробився таким собі неформальним лідером з претензіями на капатаса-бригадира. Крім того, говорили, що він підробляє десь в якомусь нічному клубі, як танцівник сальси. Тому, часто, покричавши при начальстві на своїх земляків, а саме вони складали більшість зміни, цей діяч, як тільки інженер та Карлос-енкаргадо виїзжали з тунелю, забивався в якусь щілину та дрих. Часом приходив до нас на задній сегмент, щоб спати на пластиковій трубі вентиляції, хоча це було зручно, але дуже небезпечно, бо якби стався збій та вентиляція виключилася, впав би з семиметрової висоти. Та він і справді був безголовий, природа на цьому зекономила.

В цей недільний ранок, з трьох механіків-гідравліків, що теж неформально входили в мою команду, двоє не вийшли на роботу, а третій був зайнятий якимось шлангами. Тому коли забарахлив кран, яким встановлювали сегменти бетонної основи під рейки локомотива, по голосовому зв'язку викликали саме мене. Поверхнево оглянувши поломку, я зібрався йти з інструментами, коли до мене

підбіг цей самий Мауро і почав, щось там кричати про погану роботу механіків. Карлос був у відпустці і замість нього зміною керував пілот Маріо, людина м'ягка та неконфліктна. От еквадорець і вирішив відірватися на мені. Я теж у відповідь, гаркнув, щоб мені не мішали працювати і пішов по сходах наверх за потрібними ключами. Коли я повертався назад цей танцівник вже чекав мене внизу біля сходів, аж пританцьовуючи від нетерпіння. Зав'язалася словесна перепалка і раптом він схватив мене за шию та почав душити. На щастя, в кишені в мене був кутер- гострий шпалерний ніж з висувним лезом і я його витягнув. Цей придурок відскочив, але на мене кинувся, як Матросов на амбразуру, саме Маріо. Він збив мене з ніг і ми разом впали на бетонний сегмент. При цьому він ще й умудрився легко порізатись до цього ножа. І це все на очах у двох десятків робітників. Правда, тільки один Саша, українець- електрик підскочив до мене і запропонував допомогу. Був серед спостерегачів і один інженер, наполовину італієць, напівнімець. Він і вирішив розвести нас на рингу і відправив мене своєю владою додому. З наступного дня почалися вихідні, а на початок нічної зміни вийшов Карлос і попросив мене забути про цей інцидент, бо всі знають, що саме Мауро винуватий, він і енкаргаду надоїв зі своїми криками, але, якщо всі живі та здорові, то ніхто не хоче роздмухувати скандал.

Єдиним неприємним наслідком було те, що відкрилося, що Дімітру зобразив у табелі та звіті, що він працював цей день, а насправді його не було. За обман його звільнили. Через кілька років ми з Валею зустріли його одного разу в метро. Справи в цього йшли добре. Він далі працював на установці кондиціонерів, був задоволеним життям і про тунель згадував лише, як про лише один з епізодів свого життя.

Сашко прийшов до нас десь у травні 2006-го. Міцний чолов"яга років на вісім старший від мене та сантиметрів на десять вищий. Колись він закінчив у Кривому Розі, де народився, кіповський технікум, а потім гірничий інститут та по розподіленню попав у Львівську область. Там пройшов шлях до головного інженера шахти, але криза 90-х шахту вбила тому в двохтисячному подався в Іспанію. Людина освічена та толкова, займався ремонтами, в основному, електрикою. А потім, завдяки тому, що фірма на яку він працював була сусідкою однієї субконтрактної, що постарчала персонал на тунелі, попав на роботу в тунель кільцевої дороги М-30 в Мадриді. Спочатку працював тільки ночами, бо його документи довго розглядалися. Вдень же ходив на курси в автошколу. Українські водійські посвідчення діяли в Іспанії тільки півроку з моменту отримання резиденції. Договору про взаємообмін наші уряди ніяк не могли підписати, а Сашко збирався купляти машину.

Ми з ним здружилися, кілька разів їздили його новою машиною на море під Валенсію і саме він допоміг мені придбати мій перший лептон Тошиба. На той час ми вже знімали у Кармен квартиру з трьома спальнями на перпендикулярній вулиці між Валиною першою роботою та моєю. Тож я провів туди інтернет та почав по тихенько вишукувати для дочки квартиру в Києві. Ідея ця з'явилася ще

перед від'їздом в Іспанію, коли я зустрівся з кумом в Києві і він якось сказав, що хтось там з його знайомих купив у Борисполі квартиру за шість тисяч доларів. Проте таких цін вже давно не було. Лише за останні півтора року вартість квадратного метра житла у Києві виросла на сто відсотків і ця тенденція зберігалася. Получалося що, як би ми з дружиною добре не заробляли, все одно цей ріст цін випереджав ріст наших накопичень. Треба сказати, що ми не були зациклені тільки на зароблянні грошей. Маючи вже документи ми почали подорожувати. Спочатку поїхали в Толедо, потім в Барселону. Проте на одяг витрачали мало, а в квартирі, за яку ми платили на початку п'ятсот євро в місяць, жили ще теща з колежанкою та брат двоюрідний з колегою. Так, що наша частка оплати була невеликою.

Проте на квартиру наших заощаджень не вистарчало. Навіть на поганеньку двокімнатну хрущовку. Тому треба було шукати кредит. В Україні був якраз кредитний бум, але під наші іспанські доходи ніхто іпотеку давати не збирався. Та й відсотки по ній там були більшими, ніж на персональні кредити тут в Іспанії. Тому я почав тероризувати мадридські банки. В Кахамар, де в мене вже зо три роки був рахунок, мені відмовили. Там я просив двадцять п'ять тисяч на ремонт нашої зйомної квартири. Може, якби сказав правду, то результат був би іншим, але Петро дав мені завірений кошторис і я вирішив зіграти під дурачка. Юля тоді вже рік вчилася в Києві і жила в гуртожитку на Чорнобильській. Тому я хоч я спочатку розглядав інші місця, потім зосередився на Новобіличах. Мені подобалося, що там була електричка. Києва я добре не знав, але в Мадриді міська електричка Ремфе була самим швидким та зручним транспортом, що зв'язував всі міста- супутники в єдину міську агломерацію. Тому я проектував цю ситуацію і на українську столицю.

У Вишневому, котре мені заочно дуже сподобалося, ми купити просто не встигли. В старій черзі будкомплексу залишилися лише великі трьохкімнатні квартири по ціні більше ста тисяч, а наступну вже продавали дорожче. Був ще один варіант на вулиці Майорова біля станції метро Мінська, та Юлі місце не сподобалося, бо виглядало сіро, як чиста промзона, а під вікнами будинку ще й диміла труба котельні. Ірпінь вона теж забракувало за велику кількість зовні непривабливого приватного сектору. Нарешті, мені попався на очі житловий комплекс в Коцюбинському. Це селище міського типу адміністративно належало до Ірпінської міськради, але територіально було в межах Києва і від метро Академмістечко до комплексу було лише хвилин сім- вісім маршрутною.

На роботі машиніст Василь, теж українець з Львівської області, розказав, що на Кампаменто в одному з відділень банку Сантандер йому обіцяли дати кредит. І дійсно там мені вдалося отримати гроші під десять відсотків річних. Правда, були ще різні страхівки та додаткові виплати, тому замість 33- х тисяч на руки вийшло чуть менше тридцяти.

Позичивши ще в знайомих десять тисяч ми могли розраховувати на двохкімнатну квартиру з великою кухнею і загальною площею 75 квадратних метрів в новому житловому комплексі. В місці з хорошою екологією та більш

адекватними сусідами, ніж в якомусь старому будинку. Я взяв двохтижневу відпустку, а Валя домовилася зі своїми господарями і ми вдвох в кінці листопада вилетіли до Києва.

Будова в Коцюбинському на той час вже вийшла зі стадії котловану і зводилися одночасно перші поверхи обох будинків. В першому було два під'їзди, але ми вибрали другий, п'ятипід'їздний, що дугою окреслював границю комплексу. Вікна в ньому виходили на новобілицький сосновий ліс, за яким проглядалася смужка столиці від Біличів до Виноградаря. Юля проявила зневагу до забобонів та вибрала тринадцятий поверх з двадцяти двох. Будинок мав бути з монолітного бетону, тому при дорожнечі київської землі, такі хвародряпи будувалися до тридцяти поверхів. Фактично, комплекс мав стати цілим містечком з п'яти будинків першої черги і їх зеркального відображення в другій, окремим підземним гаражем з торговим комплексом над ним та сквером з озерцем з лебедями, як нам мрійливо розказувала Крістіна в відділу продаж. Вона теж оформила на себе дві однокімнатні квартири в цьому комплексі, продавши свою двохкімнатну панельку, і потім довго поневірялася з сином у друзів на дачі.

Завдяки тому, що курс євровалюти в кінці року піднявся з 6,30 до 6,7, а оплачували ми в гривнях, ми з економили майже п'ять тисяч євро і одразу віддали половину боргу друзям. Крім того, приємна жінка, службовець з Кредо- банку, домовилася з своїм знайомим валютчиком з пятачка на базарі і він обміняв нам наших сімдесять тисяч євро на майже півмільйона гривень прямо в приміщенні банку, куди прийшов з пластиковим пакетом грошей.

Коли ми приїхали до Коцюбинського через рік, щоб замовити перепланування, будова рухалася досить швидкими темпами. За незначні зміни в проєкті-об'єднання туалета та ванни, перенос дверей вбік на салоні та розбирання дверного проїому на кухню я заплатив ще півтори тисячі доларів. Фактично, викинув їх на вітер, бо ще через рік змінився закон і такі зміни вже не підпадали під обов'язкову реєстрацію в БТІ. Та я хотів пришвидчити переїзд, щоб не витратити час на бюрократію, але життя розпорядилося по іншому. Квартиру мали здати у вересні 2008- го. Звичайно, ми враховували, що термін здачі може затягнутися десь на півроку- рік. Проте, у жовтні почалася криза, потім було банкрутство забудовника і ключі я зміг отримати тільки влітку 2012-го. Щоб почати ремонт, хоч право власності ще не було оформлене.

Глава 7. Чесік.

Через тиждень після повернення з відпустки робота в цьому тунелі для мене закінчилася. Я, Костя та ще два чоловіка попали під першу хвилю скорочення. Основна робота була зроблена. Тунелядору повністю демонтували, як і всю транспортну стрічку, вентиляцію та труби життєзабезпечення. Тепер готувалася рухома опалубка для фінішного бетонування тунелю. І роботи біля неї для всієї зміни вже не було. Наш енкаргадо Карлос ще після закінчення проходки перейшов десь на інший бік і, як мені неофіційно пояснив пілот Маріо, що кетував тепер зміною, роботи по профілю в мене для тебе нема, а якщо я тобі дам в руки

лопату, то , боюся, що ти нею мені по хребту і приложишся. Тоді я й вирішив для себе, що найкраще бути просто спеціалістом, а ніяким не старшим групи. Тоді, принаймі, ти залежиш тільки від себе. В Ініції, де мене раніше хором запевняли, що я ніколи в них без роботи не залишуся, теж наразі нічого для мене не було і я став на пару (оформився, як безробітний). На той час у мене було майже півтора року стажу, а за пророблений рік можна було чотири місяці отримувати досить нормальну виплату в майже тисячу євро. Та цього майже, а точніше, п'яти днів мені не вистарчило до оплачених шести місяців. Всіх нюансів з цим статусом я тоді ще не знав і тому не надав цьому особливого значення. А виявилось, що наступні роботи не просто доплюсовуються, а потрібно ніби починати все спочатку- мінімум пропрацювати рік.

В кінці січня Віктор з Ініції таки зателефонував та сказав, що йому на інший вихід того самого тунелю потрібні по два механіки, зварники та електрики, але мусить хтось бути з машиною, бо фірма вже не виділяє авто і на роботу треба добиратися самому. Тоді я згадав про Владислава, з яким ми пересіклися на моїй першій роботі та знайшов через Іру з Фортуни її кума зварника Юру з машиною. Я вже десять років, як перестав працювати слюсарем контрольно- вимірювальних приладів та автоматики, але тут вирішив тряхнути стариною та спробувати себе в якості електрика. Та склалося так, що нас помилково направили не на середній вхід, а на північний, де вже було шість електриків і роботи з бетонування велися тільки тільки в одну денну зміну. Керував там якраз Карлос, але й він нічого не міг зробити, бо роботи для нас, електриків, просто не було. Звідти через тиждень нас обох з Владиком і звільнили за непотрібністю.

Правда, через кілька днів Ігор, що жив у нас на хаті, приніс з Алюче номер телефону з оголошення, де набирали людей на роботу в якийсь тунель. Я здзвонився з ними і ми з Костею почали працювати на мадридській станції метро Легаспі. Там недавно відкрили продовження третьої лінії на Вілаверде Альто і пасажиропотік настільки збільшився, що одного виходу на перон було замало. Ми мали за два місяці, не закриваючи прохід по існуючому, пробити галерею та зробити ще один прохід. Оформили нас обох машиністами відбійного робота, але його, на щастя, взяли в оренду разом зі своїм машиністом, тому ми залишилися просто операторами відбійного молотка, яким зачищували після грубої роботи машини. Головна наша робота заключалася в вивозі породи та виготовленні опалубки для бетонування та заливки бетону. На двох у нас був один помічникдомініканець мулат Соса, енкаргадом колишній шахтар з Астурії Хуан. За місяць основна робота була зроблена, робота від нас забрали, дві інші бригади скоротили, а нашу залишили на грубі оздоблювальні роботи. З нами залишився інший енкаргадо, котрий вже ось- ось виходив на пенсію. Побачивши, як я мурую стіну він не міг повірити, що я ніколи не працював професійним будівельником і якби не пенсія, то точно б забрав нас з собою на інший об'єкт.

В перших числах травня ми все закінчили і я організував для нас з дружиною давно плановану поїздку в Париж. Прилетіли ми туди в п'ятницю по обіді і поки влаштувалися в готелі часу залишилося лише на коротку прогулянку до Нотр-

Даму. Та ще й попали під дощ. Точніше, це була справжня весняна злива, яка, незважаючи на парасолю, що ми мали з собою, намочила нас до колін. Вода рікою пливла на вузьких готичних вулицях, але ми, як дітлахи, не звертали на це уваги. Навпаки, місто наших мрій розігнало надлишок туристів і причепурилося, стало яскравим та вмитим, як різноманітні плоди, акуратно викладені на прилавках фруктових магазинчиків. Після собору ми занирнули в метро і вийшли на станції з трохи дивною навіть для французької мови назвою Bir-Nakeim. Паки я крутив головою в кого б запитати дорогу до Ейфелевої вежі, Валя штовхнула мене в бік і показала очима на величезну скляну стіну якогось будинку, де, як в зеркалі відсвічувала щедро ілюмінована, як новорічна ялинка, красуня. Пофоткавши досхочу і вежу з бігаючими вогниками, і також яскраво освітлену карусель на набережній Сени, ми з мокрими ногами, але безмежно щасливі повернулися на метро до готелю.

Готель наш був майже новий, але знаходився не в центрі, а трохи збоку, за якісь дві сотні метрів від Бібліотеки Француа Міттерана, величезного будинку у формі відкритої книги. Наступного ранку, добре поснідавши з шведського столу, ми тримаючись Сени пішли в напрямку Лувра. В ботанічному саду при Природничому музеї з фігурою мамонта у натуральну величину натрапили на дивні білі та жовті маки. Таких мені більше не доводилося ніде зустріти. Можливо це зв'язано з тим, що період їхнього цвітіння дуже короткий. Нотр-Дам при яскравому сонячному світлі вже не здавався так по готичному похмурим, як ввечері напередодні, хоч обличчя Карла Великого та двох його лицарів, недалеко від входу все одно виглядали суворими. Та пам'ятники рідко коли посміхаються. Дуже нам сподобалися також вітражі у церкві навпроти Лувру і там ми затрималися надовше. Скляна піраміда входу до музею нас особливо не вразила. Після книги Дена Брауна я чомусь чекав від неї більшого, але відвідання музею в нас було заплановано на неділю, тому на площі ми надовго не затримались. Зробили невеликий гак до пам'ятнику Жанні д'Арк, що сяяв на сонці позолотою, перейшли через дорогу на площі Конкорд і потрапили в сад Тюільрі. В мене з собою був невеликий іспанський путівник, тож ми просто або йшли по одному з маршрутів, хоч і строго його не дотримуючись або перескакували з одного на інший. Валя, взагалі, тоді сказала, що в неї таке відчуття, що я колись тут вчився. Видно, що ці прогулянки нагадали їй Одесу, куди ми завжди їздили на день чи два під час відпочинку в Затоці і де я дійсно вчився, любив її та знав. Париж я теж полюбив, а дружина була прямо в екстазі. Вона любила історичні романи і ніколи не думала, що зможе ходити тими самими вулицями, що і її улюблені героїні, ті ж Анжеліка та королева Марго. Таким чином ми потихенько через Елісейські поля дійшли до Тріумфальної арки. Було вже біля шостої вечора, тому ми повернулися в готель, щоб повечерявши, поїхати знов до Ейфелевої вежі. На десерт в нас була прогулянка на кораблі по Сені.

Готель був хороший та, щоб вільно розпоряджатися своїм часом, у нас були включені у вартість тільки сніданки. Дуже великий вибір наїдків і широкий графік з 7-ї ранку і до 11-ї дозволяли нам дуже суттєво снідати. В обід ми десь в місті

перекушували, а на вечерю поверталися до готелю. В найкращих совкових традиціях в мене був з собою кип'ятильник і пів валізи продуктів. Я чув, що ціни у Франції значно дорожчі і добряче запасся. Та виявилось, що не такий страшний чорт, як його малюють. Через квартал від готелю ми натрапили на супермаркет Піонер з не такими й дорогими цінами та великим вибором продуктів. Валі особливо сподобалася свіжа випічка з ізіюмом, що нагадувала нашу вдома, а мені смачнучі консервовані огірки. Так, що в Мадрид ми повернулися, загрузені піріжками, закрутками та французьким бордо.

Чекаючи на річковий трамвайчик, ми ненароком підслухали жваву розмову групи іспанських туристів, частина з яких з обуренням засуджували височезні ціни. На що один найбільш поміркований відповів. "Звичайно, в ресторані на Ейфелевій вежі чашка кави може коштувати й п'яткадцять євро. Та якби вона стояла б у Барселоні, то за каву там брали би всі двадцять". На кораблику пояснення екскурсовода були записані тільки трьома найпоширенішими серед туристів мовами- французькою, англійською та німецькою, тому ми не розуміли майже нічого. Проте на все життя запам'ятали найбільш вживане слово "агюш", що означало ліворуч французькою.

Я вже знав з путівника, що в нершу неділю місяця вхід у Луврський музей вільний, але побоювався, що черги будуть величезні. Тому ми зранку зробили спочатку гак від готелю до Монпарнаса, відвідавши спочатку місцеве кладовище. В довіднику було написано, що там знаходиться могила Ги де Мопасана та ще кількох відомих людей, а я знав, що на ньому похований і Симон Петлюра, вбитий якимось фанатиком- євреєм тут у еміграції. Помолившись на могилі, ми нарешті піднялися ліфтом на чорну башню Монпарнаса, щоб помилуватися звідти круговим виглядом міста з висоти. Два з половиною роки тому я так і не зміг собі цього дозволити, бо порахував це блюзнірством по відношенню до Долі, що мені тоді допомагала.

Незважаючи на маленьке розчарування- зал етрусської культури був на реставрації, Лувром ми залишилися задоволені. Знайшли усі три найзнаменитіших експонати- Венеру Мілоську, Ніку та Мону Лізу і досхочу набігалися навколо останньої, доказуючи один одному, що дивиться вона саме на мене. Хоч знаходилися один справа, а друга зліва від знаменитої картини да Вінчі. Якназло, в мене у фотоапараті закінчилася батарея, тому фоткалися ми виключно на камери мобільного, які в ті роки ще не давали якісного зображення. Після Лувру ми поїхали на Монмартр, де й пообідали в якомусь романтичному кафе на вуличці забитій працюючими художниками. Спустившись пішки по широких сходах намірилися знайти ще знаменитий Мулен Руж, але не змогли, хоч і пробували розпитати дорогу в якогось аборигена з собакою. До речі, якихось особливих незручностей через те, що ні я, ні дружина не знали ні французької, ні англійської ми не відчули. Місцеві радо намагалися втовкмачити відповіді на наші запитання, а обслуговуючий персонал в більшості добре розумів іспанську. Навіть негри, яких тут було чимало. Правда, в більшості вони тут носили костюми та краватки і мені було прикольно, коли в храм Сакре- Кьор зайшов якийсь вухлак з російськомовної тургрупи, а до нього майже бігом кинувся негр- служка при костюмі і почав вимагати скинути з голови панамку. Вигляд у росіянина був, як у

червоного партизана перед есесівцем. Видно, що бабуся в нього була комуністкою. Ввечері, вже в готелі ми ввімкнули накінець телевізор, щоб почути, хто все-таки став президентом (в цю недію якраз відбувалося голосування на виборах) і взнали, що на площі Бастилії ліві молодики б'ють вітрини в зв'язку з програшем кандидата від соціалістів, а на площі Конкорд скоро відбудеться концерт прихильників переможця Шаркозі. І поїхали саме туди. Площа була заповнена кількатисячною юрбою молоді, не хіпацько-лівацького вигляду, а навпаки, елітної-високої, акуратно вдягненої та усміхненої. А на сцені крім самого нового президента, була й маленька Мірей Матьє, що взагалі, для мене, великого шанувальника французької естради було вершиною блаженства. Добре, що я не знаю слів Марсельєзи, бо точно почав би їй підспівувати своїм зовсім не музикальним хрипом. На цьому чудовому фінальному акорді й закінчилася наша подорож.

Влаштуватися в якийсь новий тунель наразі не виходило і тому я погодився на пропозицію двоюрідного брата зустрітися з поляком, в якого той працював. Треба було закінчити кілька ремонтів в Мадриді, а дець через місяць ми поїхали до Ряси. Це невеличке містечко в сусідній з Мадридом провінції Авіла є гірськолижним курортом і де-які заможні мадридці купляли або будували з нуля будинки типу дач. Наш об'єкт був не в самому місті, а в невеличкому селі біля підніжжя двохкілометрової гори і був практично вже збудований. В невеличку, складної конфігурації ділянку, був чудово вписаний двохповерховий стилізований під місцеві старі будівлі, коттедж. В плануванні відчувалася талановита робота архітектора, якому на невеликій площі вдалося використати і тінистий сад сусідів, і вид гірської вершини. Крім дрібних недоробок треба було зробити дерев'яні підлоги та фінішно пофарбувати всі стіни. Цим і зайнялася наша команда з

маляра Яцека та столяра Романа. Я ж доробляв плитку і допомагав то одному, то другому в міру потреби, хоч був над ними старшим. Жили ми всі троє на квартирі у Чесіка, яку той недавно купив в Рясі і де ще жила його дружина Марта з шестирічним сином Павелком та вдвічі старшою від нього племінницею Ізею, що приїхала до них з Польщі на літні канікули. Фактично, Чесік з Мартою були в процесі розлучення і я спочатку боявся, що попадемо між двох вогнів, але на щастя цього не сталося. З Яцеком вона була знайома раніше, а в мене з Мартою зав'язалися нормальні дружні відносини. Саме в рясі, будучи зануреним в польськомовне середовище, я заговорив польською. Точніше, я говорив українською, вставляючи окремі польські слова. Але день за днем цих слів ставало все більше. Тим більше, що зовсім нових слів було дуже мало. Не даремно ж, Юля, котра в ціцей вчила один рік польську мову факультативно казала, що виявляється наша бабця добре говорить польською.

В суботу по обіді я повертався з Романом до Мадриду, де в нього теж була сім'я, а в понеділок зранку ми виїзжали у Рясу. Туди було кілометрів сто двадцять, задалеко, щоб їздити щодня, але і не так, щоб дорога сильно напружувала. Два рази туди на вихідні приїжджала Валя і ми навіть всі разом піднялися на вершину гори. А десь через рік, коли Марта повернулася до Мадриду, вона приходила до нас в гості.

З господарем в нас теж склалися нормальні відносини. Коли ми закінчили він попросив перенести в будинок речі, що були зіскладовані в сараї одного сусіда-фермера і заплатив мені 500 євро однією банкнотою. Коли я запитав, чи це на нас трьох, він відповів, що з хлопцями вже він розрахувався, а це тільки моя пропіна (чайові). Кілька разів перед тим він мене розпитував про освіту та мій будівельний досвід, на що я давав чесні відповіді і ми практично домовилися, що наступні об'єкти він буде робити зі мною напряму. Чесік вже був достав його своїм постійним вимаганням грошей. Як Рафа казав, що може погодитися платити вдвічі проти того, що було домовлено на початку, але коли в нього вимагають потрібної оплати, то вже занадто.

Чеслав був будівельником- трудоголіком, а от організаторських здібностей в нього не виявилось зовсім. Таке в той період будівельного буму в Іспанії траплялося доволі часто. Гроші в цій сфері крутилися величезні і умови навіть для дрібних підприємців були тепличними. Так і говорили, що країна харчується виключно цементом. Грошових надходжень від продажу нерухомості у центрального уряду та уряду автономій було так багато, що часто вони розпочинали нікому не потрібні проекти. Робили двохрядні швидкісні дороги в такі віддалені місця, де зка ніч ні одна автомашини не проїжджала, або будували найсучасніші аеропорти там, де потім ні одна авіакомпанія не могла зробити ні одного рентабельного рейсу.

Іншою великою проблемою було те, що цей сорокарічний йолоп слухав своєї мамці. Чесік набрав собі людей не за професійними ознаками, а тих кого йому рекомендувала вісімдесятирічна матуся з Пшемисля. В основному, це були або власні родичі, або діти чи внуки її колежанок. І не тому, що хотіли чи вміли

працювати, а лише тому, що їм, на мамину думку, треба було заробити. От і приїзжали з Польщі не тільки такі роботяги, як Яцек, а й пияки та лінтяї. Як на курорт до Іспанії. Не даремно ж навіть сусід-письменник, з яким у Рафигосподаря були не найкращі відносини, якось сказав йому, що такої хорошої бригади, як зараз, на цій будові ще не було. А що він міг ще сказати, якщо ми з ним годинами вели високоінтелектуальні бесіди. В крайньому разі наша команда на роботі не пила, приїзжала на об'єкт таки зранку, а не в обід і навіть облицювала від сусіда цегляну стіну кругляками-каміннями і та до осені не посипалася. А те, що сієста в нас після обіду розтягнулася до двох годин, сусідам було тільки на руку, бо ніхто не мішав ніяким гуркотом насолоджуватися власною. Проте роботу, хоч і не за місяць, а за два, ми закінчили і я повернувся в Мадрид. Там за Мастолесом у Чесіка був ще один об'єкт, де він гроші з кошторису вже всі вибрав, а до закінчення було ще далеко. В нього самого виникла нова ідея перенести роботу на Канари, куди його погодився супроводжувати добряга Яцек, а я з братом мав залишитися біля розбитого корита. Довелося знову домовлятися з господарями напряду про оплату та закінчувати цю добудову половини особняка, бо надходили зимові дощі та холода, а зимувати в голих стінах та з дитиною для сім'ї було неприйнятно.

Добре хоч поляк не зміг забрати з собою інструменти, які і дісталися мені після закінчення і які стали для мене валізою без ручки. Викинути шкода та з собою тягати не зручно. Потім, ще виявилось, що цей діяч також звільнив мене ще в жовтні, не попередивши, після однієї особливо важкої розмови про заборговану платню і я в результаті цього втратив два місяці пари з чотирьох, але мені це вже було не так важливо, бо після трьохтижневої відпустки в Україну, куди ми з Валею подалися на Новий рік та Різдво, я повернувся до роботи в тунелі. На цей раз не на машину, а вибуховим методом.

Глава 8. Суєнка

Повернувшись з відпустки, я знову почав виздзвонювати знайомих в пошуках роботи в тунелі. Відгукнувся лише Саша, що працював у Куєнці разом зі ще одним знайомим по тунелю Сан-Педро болгариним Живком. Він пообіцяв на найближчих зборах поговорити з начальством на рахунок мене. Через кілька днів пролунав дзвінок від його шефа і ми про все домовилися. Після закінчення розмови я зі здивуванням побачив, що цей номер в мене вже вписаний в телефон і належить одному з співвласників фірми, з котрою я працював на метро Легаспі. Правда, з товстяком Хосе Мануелем ми бачилися лише один раз, то ж не дивно, що я його не впізнав по голосу. Я таки перезвонив до нього ще раз і нагадав звідки ми знайомі. Йому мій голос теж видався знайомим, але він ніяк не міг пригадати звідки. Не даремно ж ми всі кажемо, що "світ тунелів" дуже маленький і тут всі всіх знають.

Я переночував у Сашка і вдосвіта в понеділок на його машині ми виїхали в

Куенку. Туди лише сто вісімдесят кілометрів, але до довгих переїздів я ще не звик і тому дорога здалася мені довгою. Назва міста Куенка перекладається, як Долина. Через це місто проклали трасу швидкісної залізної дороги з Мадрида на Валенсію і хоч великих гірських пасмів тут нема, все одно є кілька місць, де оптимальним рішенням для прокладки траси є тунелі. Породи тут наносні, спресована глина перемішана з кам'яними включеннями. Враховуючи те, що довжина цих тунелів не перевищувала півтора- два кілометри найоптимальнішим рішенням було вибрати вибухівку. Єдине, що після терактів у Мадриді заходи охорони вибухових речовин були надзвичайно строгі. Та я до того не мав ніякого відношення, бо навіть близько підходити до пластиду енкаргадом зміни Марселіно мені було суворо забонено. Адже працював я тут не механіком, як збирався спочатку, а електриком. При оформленні представник фірми Геосуб, що була тут єдиною субконтрактною по персоналу, мені пожалівся, що їм також потрібні змінний електрик та гунітатор, оператор на машину, що набризує спеціальний бетон на серці, укріплюючи таким чином скління тунелю. Тунель мав бути одинарним, але ширшим, як у Сан-Педро, не дев'ять, а дванадцять метрів. Тому я сказав, що за спеціальністю я електромеханік і тому можу виконувати, як одну, так і другу роботу, але ні в якому раз не дві нараз за одну зарплату. А на рахунок гунітаторів спробую пошукати серед моїх знайомих, яких в мене багато. Фактично, це вже був мій четвертий тунель, якщо не враховувати, що другий тривав для мене лише тиждень, а третім був прохід на станції метро. Тому я зателефонував до мого друга Ігора з яким був знайомий ще від приїзду і якого вже раз зісватав з Ініцією, фірмою, де починав мою тунельну кар'єру. Ігора тоді послали на Т-4, де він робив продовження 8-ї гілки мадридського метро до нового терміналу аеропорту. Рік перед тим він переїхав з Мадриду у Валенсію, де купив за сто п'ять тисяч квартиру на четвертому поверсі в домі без ліфта і маявся там без постійної роботи. Я був проти цієї покупки, бо інтуїція кричала мені, що ось-ось спекулятивний пухир іспанської нерухомості лопне. Проте, все таки допоміг йому отримати в Ініції гарантійного листа, що він, як незамінний спеціаліст, буде завжди мати на фірмі роботу. Адже, як правило, у нас у всіх були не постійні контракти на роботу, як цього вимагали банки при видачі іпотечних кредитів, а лише тимчасові до кінця обри. Таким чином, минулорічне католицьке Різдво ми відмічали з друзинами у пригороді Валенсії, що мав знайому з історії назву Монкада (так називалася на Кубі тюрма, яку штурмували Кастро та компанія). І були запрошені туди в любий зручний для нас час.

Ігор цього гуніто- робота, так тут називали цю машину, правда, в очі не бачив, а, напарник, якого він собі вибрав, взагалі, на будівництві тунелю не був ні разу. Зате в нього була машина, на якій він нас чуть не повбивав. Вони обидва попали саме в мою зміну і відпрацювали свою другу ніч, коли ми втрюх збиралися від'їхати з будови додому. Були перші дні лютого і на землі виднілися пасма білого морозу. Тунель був на перевалі висотою півтора кілометра, тому тут було значно холодніше. Машина була холодна, але Віталік не став чекати, а потихенько рушив старою дорогою. Наш бус з бригадою, в якому для мене місце ще було, але для моїх товаришів вже ні, вже вирушив по новому автобамі і ми за ним не встигали. Тому наш водій вибрав стару дорогу, якою вже їздив вдень і котру хоч трошки

знав. До Куенки було лише двадцять кілометрів, але при в'їзді в місто з непривички було важко розібратися з багаточисельними з'їздами. Я хоч сидів ззаду, та все ж спробував пристібнути ремінь безпеки. В Іспанії існує правило, що за ремінь, за який дорожня поліція нещадно штрафує кожен платить за себе. Тому ми звикли однаково пристібатися, як на передньому сидінні, так і на задньому. І це не раз спасало людям життя. Перед моїм приходом на перший тунель зробили фієсту з нагоди закінчення монтажу машини. І в кінці семеро п'яних еквадорців набилося в один пікап на п'ять місць. Водій на повороті не справився з керуванням і автомобіль, перелетівши через металевий бордюр, полетів з насипу кубарем. В результаті тільки шофер, що був пристебнутим, хоч і добряче пом'ятий, залишився майже неушкоджений, один з пасажирів довгий час перебував у комі на апаратах штучного підтримання життя, а п'ятеро хлопців загинули. Ремінь не піддавався і я на ходу привідкрив дверку, щоб його звільнити. Щось ніби підказало мені, що цим не варто легковажити. А хочу сказати, що перші ночі, особливо на новій роботі, дуже виснажують і ми тільки думали, як би добратися до ліжка. Ми якраз подолали невеликий під'їом і машина пішла веселіше. Віталій, що гордився своїм семирічним авто, ще весело зауважив до Ігора, що сидів з ним поруч: " Дивися, як побігла". І дійсно на спідометрі було десь сто двадцять, коли перед нами раптом виник крутий поворот. На попереджувальні знаки ні водій, ні пасажири не звернули уваги. Віталік почав гальмувати, та машина неслася по прямій вперед. Ми влетіли в придорожні кущі та перевернулися раз і другий. На якусь мить моя душа вся зіщулилася, чекаючи на ще один удар і білий вогонь. Чомусь я саме так уявив смерть- біле сліпуче світло, як на екрані кінотеатру, коли закінчується фільм. Але проходили секунди та ніякого удару більше не було. Ніби не вірячи тому, що все обійшлося ми почали ворухитися. Машина стояла на колесах, правда, лише на трьох, четверте відлетіло, поки котилися. Акумулятор теж валявся метрах в п'яти позаду на обочині, а за нами дугою виднілася прокладена прим'ятими кущами дорога. Було досить темно, бо фари погасли і все довкола освітлювало лише зоряне небо з різком місяця. Я першим вибрався через вікно назовні. Дуже боліли груди та нив палець на руці. Але руки- ноги ніби були цілі. Я обмацав себе і попросив інших зробити те саме. Ігор швидко знайшов свій мобільний, а я мого ніяк не міг намацати. По його обличчю стікала двома тонкими цівками кров і я попросив його передзвонити на мій номер. Мій телефон засвітився метрах в десяти позаду машини. Точніше, попереду, бо нас ще й розвернуло під час кочення.

Коротко порадившись, ми задзвонили до нашого капатаса, що поїхав бусом, але він нічого порадити не міг, тому я розбудив Хуана, представника Геосуа в Куенці. На Віталіку видимих пошкоджень не було, в Ігора була посічена осколками голова, але кровотеча майже припинилася, а в мене крім кількох потдяпин на голові, склом зрізало півнігтя на пальці і рана сильно кровоточила. Тому вирішили звонити на скору і в поліцію. Через кілька хвилин показалося світло фар і біля на зупинився бус, повний людей. Вони погано говорили іспанською та

ще й з дивним акцентом і виявилось, що це литовці, що приїхали на сезон збору апельсинів.

В лікарні, куди нас привезла скоро, нас перев'язали і відпустили додому. Нам ще залишалася одна ніч, але Хуан сказав поки що на роботу не виходити, тому я, заскочивши на квартиру, де ми жили, пішов на автостанцію та поїхав в Мадрид. Ігора з Віталієм з роботи звільнили. Можливо це б сталося і без аварії, бо вони обоє й справді не мали поняття в цій роботі. Хоча по всякому могло бути, Ігор ніби вже потроху давав собі раду з роботом. Та інцидент пришвидшив рішення. Єдина велика непресмність була в тому, що у Віталія десь зо два тижні, як закінчилася страхівка на машину і проти нього чуть не відкрили карну справу. Мені незабаром прийшов додому лист з поліції в якому запитували чи немає в мене претензій до нього, але я звичайно відповів, що немає.

Мені ж на роботі довелося знову стати шофером. Права я отримав ще після армії. Ми тоді з моїм другом Ігором працювали в метрологічній лабораторії неподалік центру міста і в обідню перерву біля ЦУМу зустріли колегу, що від таксопарку вчився в автошколі. Вчився вже два місяці, але до кінця тижня набір у його групу ще був відкритий. Ігор завжди мріяв бути водієм, а я теж розсудив, що краще вже вчитися на професійного шофера зі стипендією, ніж платити самому в любительській автошколі. За два дні ми розраховалися з роботи, хоч це в ті часи було не так просто і довелося взяти в знайомій з біржі праці довідку, що ми їдемо на лісозаготівлі.

Правила та знаки я вивчив ще у школі, тоді це було цікавіше, ніж слухати уроки, а от нагоди поїздити не було і за руль вперше сів саме там, в автошколі. Чесно кажучи, керувати машиною мені не подобалося, в мене завжди була погана реакція, але більш- менш їздити я навчився і навіть пропрацював півроку на КАМАЗі- самоскиді. Доки остаточно не зрозумів, що це не моє і дав собі спокій. Власної автомашини в мене ніколи не було, бо спочатку просто не було грошей, а коли з'явилися, то не було відчутної потреби. Звик обходитися, а якщо для чогось і треба було, то швагро чи Ібрагімович завжди були раді допомогти. В Іспанії потреби теж не виникало. Жили ми завжди в Мадриді на Карабанчель Бахо, фактично, на протилежному від центру березі річки Мансанарес, де з парковкою завжди були великі проблеми, а транспорт в місті працював добре. Так, що більше тридцяти років я за руль не сідав і спочатку мені й не хотілося. Та справа в тому, що по регламенту користуватися позашляховиком Лендровер зі зміни мали право тільки капатас, джумбіст та електрик. Тому що працювали ми на електрогенераторах, котрі потрібно було вручну дозправляти при потребі, а знаходилися вони нагорі і бігати з каністрами туди було нереально. Перший раз я попросив словака- гунітадора, якого до нас перевели з іншої зміни, але побачивши, як він їздить на одній першій передачі, почав їздити сам. І так втягнувся, що наш капатас почав бурчати, що я перетворив чергового лендровера у свою власність. Ця потужна, як танк машина, мені сподобалася саме своєю всюдихідністю. Адже крім власне самого тунелю з нашого боку (зі сторони Мадриду) був ще майже двохкілометровий фальштунель- глибокий, до тридцяти

метрів, штучний каньон. Там працювали не звичайні самоскиди, а величезні кар'єрні, типу, наших колишніх БелАЗів з трьохметровими колесами і ґрунтові дороги були ними вкрай розбиті. Роздягальні та склад з нашого боку знаходилися нагорі і вів туди майже кілометровий під'їом. Тобто, без машини було як без рук. Одного разу Луїс мені за це "помстився". Після підриву породи зазвичай проходило хвилин сорок перш, ніж ми з ним вдвох заїзжали цим лентдровером всередину тунелю. Часом вибухом пошкоджувало рухомий розподільчий щит, що ми в міру продвигання тунелю, перетягували з собою. Я мусів оглянути його, перш ніж подати напругу. Капатас же оглядав місце підриву, щоб часом не залишилося не взірваних динамітних шашок або запалів. Та цього разу капатасів було два, бо один передавав справи другому. От вони заговорилися і, поки я ретельно оглядав всі проводи, розвернулися та й поїхали. Задимленість в тунелі була такою щільною, що світло моєї фонарки вистарчало лишу на півтора метри. Тобто, коли я йшов по середині, де була більш менш рівна дорога, то не бачив стін і мені було важко витримувати напрямок. По боках же було по коліна болота і тому я рухався зигзагом, повсякчас збиваючись убік. На щастя хвилин через десять ці два забудьки повернулися за мною.

Місто Куенка досить старовинне та своєрідне. Історичний центр знаходиться на клині, який утворився при злитті двоє річок. В якусь з глаціальних епох потоки води прорвалися через старий гірський хребет і вимили глибочезні каньони. Місця на клині мало, тому деякі будинки нависають над урвищем. Вони так і називаються підвішаними і є туристичною візиткою міста. Саме містечко невелике, налічує лише сорок п'ять тисяч жителів і я за один день обійшов його вздовж і впоперек. На всі вихідні я їздив до Мадрида, але цього дня нам зробили вихідний і святковий обід на честь змички тунелю, котрий робили одночасно з обох боків. Проте я вирішив, що взнати місто мені цікавіше, ніж гризти дармовий кусень телятини. І не прогадав. Місто мені дуже сподобалося, тому через вихідні я запросив туди Валю і ми провели гарно разом уїкенд.

Десь у травні змінився шеф будови і новий привів туди свою субконтрактну по персоналу. Нова фірма була з Галісії, звалася Актіон та більшість працівників у ній були чілійцями. Верхню проходку, що робилася вибухівкою, ми закінчили з обох боків, зустрівшись практично посередині півторакілометрового тунелю і тепер йшло поглиблення. З протилежного боку порода була м'якша, практично, сама глина тому в тунель запустили бульдозер з зубом, що вночі взрихлював породу, а вдень вже її вивозили самоскидами. Майже всіх працівників відправили у відпустку і залишилися тільки я та Антон, чех- капатас з іншого боку. Я наглядав за освітленням тунелю, а Антон за бульдозеристами. Роботи майже не було, тому ми то просто спали, розтягнувшись на лавках у роздягальні, то годували з рук лисенят. Вони народилися ранньою весною та вирости при нас тут на будові, тому людей зовсім не боялися.

Наших працівників скорочували, включно з енкаргадами, а на їхнє місце почали з'являтися вже інші від Актіону. В кінці залишився я один від Геосуба. Звичайно, це супроводжувалося притирками і моя незалежність багато кому з нового начальства не подобалося. Я добре розумів, що як тільки Актіон знайде мені заміну мене теж скоротять. Тому в серпні попросив відпустку, а коли повернувся на моєму місці вже працював якийсь інший електрик. Найгірше, що мене ніхто не попередив і я з трудом добрався на роботу, але, як виявилось, лише для того, щоб забрати свої речі. Наступного дня в конторі мені запропонували їхати прямо в Альзіру під Валенсією, бо з дня на день там почнуть монтувати машину-тунелядору. Проте Хосе Мануеля в конторі не було, а секретарка доволі невпевнено сказала, що я маю їхати в Альзіру, зняти там квартиру і чекати людей, що під'їдуть пізніше. Мені цей розклад не сподобався, бо квартиру я мав знімати

за власний рахунок. В Куенці житло нам усім оплачувала фірма, але на цій обрі шеф вирішив, що вже не буде цього робити. Справа в тому, що коли почалося скорочення персоналу, доводилося розривати договори оренди і платити штрафи. Тепер начальство хотіло перекласти ці витрати на робітників. Я відмовився і попросив мене розрахувати.

В цей час у розпалі була обра на Фортуні і я розраховував якось туди влізти. Та вакансій там вже не було. Тому коли через місяць Хосе Мануель мені знов зателефонував і запропонував таки поїхати у Валенсію, я погодився. Там за чотири тижні вже майже закінчили монтувати машину, але еквадорець, що працював від Геосуба, знайшов роботу в Барселоні і його потрібно було терміново замінити. Від нашої фірми був ще один еквадорець- механік і від Ініції електриком був Хуан Карлос, з яким я був знайомий по тунелю Сан- Педро. Я на всякий випадок переговорив і з Віктором з Ініції, але це місце електрика входило у квоту Геосуба та й умови в них були такі самі

Глава 9. Альзіра.

Два роки тому ми з Сашою вже один раз проїзжали цією дорогою між Альзірою і Тавернес- де- Вальдігна. Тоді ми їхали його новою машиною в Гандію на море, але пропустили наш з "їзд на дорогу N-231 і поперлися далше на південь по автовії А7. Я не маю доброї фотопам"яті, але цю дорогу в долині між двома гірськими хребтами я чомусь запам"ятав. Зараз на половині цієї дороги ми мали зробити два тунелі діаметром три з половиною метри, що перпендикулярно пересікатимуть гірські пасма. Після закінчення ними перекидатимуть води ріки Хугар далі на південь для зрошування. Вся південна частина автономії, яка складається з трьох провінцій, дуже засушлива і малопридатна для сільського господарства. Тому урядом Валенсійської автономії було прийнято рішення забирати воду з гирла Хугара і подавати їх водопроводом на південь.

Перший тунель мала повністю зробити німецька машина фірми Herrenknecht типу подвійний щит, монтаж якої вже доходив до кінця, а другий починали вибуховим методом. Після закінчення першого тунелю, машину потрібно було знову розібрати і змонтувати її з протилежного боку другого тунелю. Таким чином, машина, котра розрахована на більшу швидкість проходки, мала зробити, грубо кажучи півтора тунелю, а вибухівкою лише частину другого. Динамітною частиною займалися болгарська фірма. На фото я з Георгієм, їхнім прорабом. На цьому тунелі вони мали видовбати перших 16 метрів, щоб наша машина могла закріпитися за них своїм подвійним щитом. Гідравлічні циліндри вдавлюють ці щити-напівциліндри в породу і вони стають опорою для всієї машини. Тобто, в цей час можна не тільки робити проходку (аванс), але й монтувати кільця, сегменти, що складають вже закінчений тунель.

Спочатку на будові було дуже мало працівників. Від основного підрядника ОНЛ нами керував молодий інженер Давід, що виконував обов'язки шефа тунелю, енкаргадо Єлой, якого незабаром перекинули на іншу будову та зварник Емель, що залишився замість нього. Перших два були іспанцями, а третій колумбійцем, але незабаром почали говорити, що коли Давіду даєш якесь запитання, то спочатку він іде радитися з Емелем і лише після цього дає відповідь. Виявилося, що дружина колумбійця прибирала квартиру в одного з власників фірми і таким чином у нього був вихід на високе начальство. Було також два представника від німців- електронік програміст Дані десь з Портоальяно та пілот- італієць Ренсо, що давно жив у Іспанії. Ренсо через місяць- півтора забрали від нас, а Дані залишався практично до кінця тунелю. Крім Ініції та Геосуба, котрі мали надавати спеціалістів, була ще місцева субконтрактна фірма, котра спочатку займалася

підготовкою зовнішньої площадки, а потім її люди стали різноробочими у сформованих нових змінах. Таким чином половину зміни склали люди від мадридських фірм, а другу- місцеві валенсійці.

Жив я у Тавернес- публо, де знімав кімнату у якогось латиноса- таксиста. Інший електрик Хуан Карлос та механік Хуан знімали квартиру в Тавернес- пляя і кожного ранку хтось з них підбирав мене своєю машиною біля під'їзду. На Середземноморському побережжі історично так склалося, що міста та села будували не на самому побережжі, де вони могли стати легкою здобиччю берберійських піратів, а кілька кілометрів в глибину суші. І тільки останніми десятиліттями навпроти старих населених пунктів почали виникати курортні райони, де життя вирує влітку та практично завмирає зимою. Але навіть в публо було дико холодно без опалення, то вже можна собі уявити, як мерзли хлопці на березі холодного вже моря.

Крім мене та господаря- таксиста, в квартирі жив ще один молодий еквадорець та два болгарини- сезонники. Всі троє працювали на збиранні цитрусових, якими славиться Валенсія. А болгарини навіть жаліли мене, бо я, на їхню думку, забагато працював, від пів восьмої до пів восьмої, по дванадцять годин. Тоді як вони- тільки світловий день, такий короткий восени. Правда, в листопаді почалися дощі і вони взагалі рідко коли виходили на роботу, а одного разу повернувшись я застав обох болгаринів на салоні п"яних в чіп. Це вони так відігрівалися після того, як цілий день під дрібним дощем рвали вручну апельсини для термінового замовлення. І були задоволені, як слони, бо господар в за цей день заплатив їм у подвійному розмірі і їм вийшло по 120 євро.

Одного жовтневого ранку по радіо в машині по дорозі на роботу я вперше почув про початок світової кризи. Відчуття було, як протягом по душі потягнуло. Як то кажуть, тільки життя налагодилося, а тут отримуй нові зміни. В Іспанії всі вже давно чекали чогось схожого, але не думали, що криза виявиться такою масштабною. Житлове будівництво фактично зупинилося в один день, а іпотечні кредити різко підскочили. Хуан, котрий платив по іпотеці десь 800 євро, мусів тепер віддавати щомісяця майже 1300. В мене виплати за мій кредит на київську квартиру майже не вирости, але було зрозуміло, що забудовнику навряд чи вдасться скоро добудувати наших два будинки.

В середині листопада у нас сформували вже дві зміни- денну та нічну, а перед Різдом ми працювали по шістнадцять днів підряд. щоб мати невеличку різдв"яну відпустку. Потім, правда, нам хотіли ще один день додати, але я вперся рогом та сказав, що маю вже куплені білети на літак. Що було правдою та не до кінця. Білети в мене були не в Україну, а в Рим і не на 23-є, а на 28- ме грудня. В Римі було холодно. Так само, як і в Мадриді у цей час. Можливо, саме тому він мені більше запам"ятався своєю монументальністю. Скрізь був холодний камінь, починаючи з римських форумів і закінчуючи плитою на могилі папи Івана Павла Другого в крипті під собором Святого Петра. Навіть, на островку на Тібрі, де ми як черепахи відігрівалися на сонці, у висоті крутої набережної відчувала ця кам"яна монументальність.

На цей раз на підготовку маршрутів у мене часу не було тому, щоб швидше орієнтуватися я купив великий та гарно ілюстрований путівник російською мовою. По ньому ми обійшли всі найбільші туристичні пам'ятки. По дорозі між форумами нас дико розвеселила сценка, яка відбулася чуть позаду нас в щільній юрбі туристів. Хриплий голос з кавказьким акцентом раптом голосно запитав: "Миша, а что это такое там впереди?" Відповіді підлітка ми добре не розчули, але знову пролунало питання: "Ну, я понимаю, что это руины, но ЧТО, ЧТО именно это такое?" Ми обоє автоматично разом повернулися назад і побачили типову московську сім'ю- жінку блондинку, що тримала за руку чорняву дівчинку років шести, худорлявого підлітка- ботана, певно, від першого шлюбу, та животатоносатого главу сімейства, котрий вказував рукою на ... Колізей. Як ми там не попадали від сміху на дорогу і не почали дригати ногами, я ще й досі дивуюся. Натомість, ми тихенько, не змовляючись, вибралися з потоку на протилежний від сусідів бік, щоб там нарешті дати волю сміхові.

Жили ми доволі далеко від центру в колишньому Олімпійському селищі і одного пізнього вечора чуть не втрапили в халепу. Цього дня ми щось добряче затрималися в центрі і, вийшовши на нашій зупинці з метро, зауважили, що на автобусну зупинку крім нас ніхто з пасажирів не подався. Та найгірше, було те, що і таксі ніде не було видно. Почав накрятати дощик і ми вирішили виходити на більш пожвавлену вулицю, щоб зловити таксі. На щастя, на порожній вулиці з'явилася якесь старе подружжя і допровадило нас туди. Вони і таксі з мобільного хотіли викликати та ми відмовилися.

В неділю ж нам довелося довго вибирати чи подивитися о дванадцятій на живого папу, що після богослужіння вітає палігримів на площі перед собором з вікна бібліотеки, чи йти безкоштовно в музеї Ватікану. Ми вибрали перше і доки дійшли

до входу в музей, було вже по першій, тому довелося купити білети. На відміну від Лувра тут безкоштовний вхід в останню неділю місяця і тільки до обіду, тобто, до 13.00. Проте, музеї того вартували. Вразила нас не тільки Секстинська капелла, але й величезне зібрання статуй Давньої Греції та Риму. Правда, де- які були з відбитими пісюнами, але " маємо те, що маємо". Церква людей спалювала за менші провини, ніж стояти на вулиці голому.

Правда, всі ці враження нам хотіли зіпсувати в одному кафе буквально в кількох десятках метрів від головного входу у Ватикан. На цій вулиці, забитій магазинами сувенірів, ми натрапили на ресторан, що виглядав, як столова самообслуги совкових часів. Набравши їжі на піднос наблизилися до каси і лише тут я щось почав підозрювати, бо коротке меню було приклеєне до стіни аж за касиршою і здалеку ціні ніяк не було розібрати. Виявилося, що за дві тарілки налисників та равіолі і два соки ми мали заплатити щось шістдесят євро.

Ми мали повернутися до Мадриду о пів на першу в новорічну ніч, але сталося так, що встигли додому на бамкання курантів. З римського аеропорту ми злетіли вчасно чи навіть на півгодини скоріше і, так як, мали лише ручну поклажу в Барахасі вискочили бігом на стоянку таксі. А вдома, як відчували, і вже чекали на нас за святково накритим столом.

В Альзіру я повертався не 1-го січня, а 6-го ввечері. Разом з Сашком і Живко. Їх шеф ще на початку червня забрав з Куенки десь на північ і вони довгий час морозилися, де знаходяться. Як вони мені розказали по дорозі, Хосе Мануель самостійно взяв один невеликий тунель в Країні Басків, куди пішла з Куенки повністю бригада португальців і вони вдвох. Все було б добре, але восени там почалися неперервні дощі і від них дамба настільки просякла вологою, що поплила. Підпірну бетонну стіну навколо входу в тунель раптом знесло цим селевим потоком. На щастя сталося це в ніч з неділі на понеділок, єдиної ночі, коли на будівництві не було нікого, крім сторожа, бо працювали вони тільки в дві зміни. Так, що обійшлося без людських жертв.

Саша та Живко на той час вже мали постійний контракт на фірмі і Хосе Мануель завдяки їм для нас п'ятьох зняв квартиру з трьома спальнями. Два молодих португальці, Нуно та Хосе, котрі приїхали пару днів тому, зайняли найбільшу спальню, де можна було розмістити два окремих ліжка, а решту ми розіграли у жереб.

Всі ми працювали в одну зміну, а енкаргадом в нас був Анхель по кличці Тамагочі. Прийшов він до нас десь на початку листопада і цього типу машину не знав зовсім. Тому, я мусів вводити його в курс справ. Механік Хуан на той час був на лікарняному, тому я був єдиним технічним спеціалістом у зміні. Незаперечним авторитетом, як для енкаргада, так і для місцевих хлопців, що ніколи не працювали на будівництві тунелю. Анхель був циганом з- під Малаги, мав ще двох братів, що теж працювали на тунелях і був з усіх трьох самим вредним, але я для нього так і залишився в авторитеті на два роки. В 2015- му я пересікся на обрі в Панамі з його двома братами і, коли сказав, що працював колись з їхнім родичем, вони чекали, що я почну на нього жалітися і були щиро здивовані, коли цього не

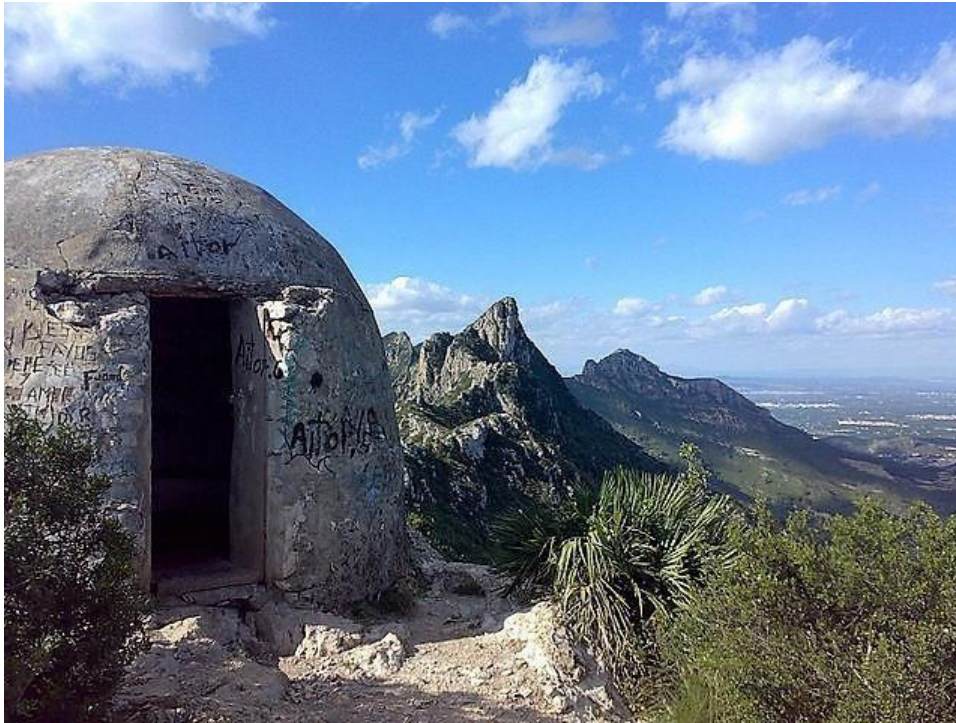
сталось. Думаю, що єдина причина, чому ми ні разу не побили горшки, це тому, що він ніколи не ліз в мою роботу. Ще в перший тиждень якось він мені сказав, що розуміє, що у трьохфазній лінії є 380 вольт, а от звідки там береться 220-ть він так зрозуміти й не може. Завдяки моєму незалежному характеру, я завжди був в опозиції до начальства, а тут в Іспанії чомусь раз у раз ставав неформальним лідером. Можливо, це тому, що іспанці більш безпосередні, як діти, а може, крім того, на цій роботі з великою долею ризику з людей швидко злітає фальш і одразу видно хто є хто? Чесно кажучи, ця роль мені не подобалася, я взагалі вибрав професію електрика тому, що це найбільш віддалене від колективу місце у зміні і свою роботу я завжди старався робити сам, рідко просячи про допомогу. Та бували випадки, коли, наприклад, при під'єднанні нової катушки з високовольтним кабелем, вся бригада нам з Сашою допомагала. І ми настільки відшліфували цю операцію, що практично завжди саме нам ця робота і випадала. Інші зміни старалися дотягнути любими чинами до перезмінки. Та й Давід, начальник будови, дивився на це крізь пальці, бо там де інші тратили годин вісім, ми справлялися за дві- три.

Якби не дві прикрі аварії, то ми б справилися з першим тунелем десь до травня. Перший раз начальству захотілося зекономити на зарплаті і поки мали чекати три дні поки прийде якась деталь з заводу- виготовлювача з Німеччини нас всіх відпралили додому. Звичайно, в таких ситуаціях залишався хтось відповідальний та черговий електрик. Тим більше, що в тунель просочувалася вода і потрібно було вмикати час від часу помпи відкачування. Та чомусь начальство вирішило, що з цим і сторож справиться. Закінчилося тим, що затопили дві величезні гідравлічні помпи. Це що затопили, було лише півбіди, та Емель, чия зміна першою починала роботу, наказав ввімкнути все без перевірки мегометром. От і спалив обидві п'ятитонні помпи. Демонтаж, ремонт і зворотній монтаж затягнулися десь на місяць.

Іншого разу, я побачив, що в голові машини під стрічкою деформувалися латунні маслопроводи і повідомив про це Анхеля. Механіка на зміні не було, бо Живко був на лікарняному зі зламаним пальцем і розібритися на місці з причиною з ходу було важко. Тим більше, що там все було вкрите породою, що спадала з стрічки і зупинятися для прибирання начальство не хотіло. Анхель зателефонував до начальника будови Давіда, але той сказав ні якому разі не зупинятися. Ми якось дотягнули до кінця зміни, але наступного дня побачили, що голову машини перекутило десь на сорок п'ять градусів. Виявилося, що ці маслопроводи рвало тому, що у одого з двох циліндрів, що підтримують голову у горизонтальному положенні, обірвало кріплення. Все навантаження лягло на другий, який вночі теж обірвало. Для ремонту спочатку законтрактували якогось місцевого зварника. Та цей шов знову обірвало. Тоді запросили солідну фірму з Валенсії, що займалася ремонтом кораблів. Та найгірше було в тому, що зупинка сталася через кілька днів, як машина увійшла у глину. Ця порода на відміну від міцного, але твердого каменю, була більш пластичною і від контакту з вологою та повітрям розбухла та затиснула машину, як тискама. Площа контакту обох щитів була величезною- 175

квадратних метри і нам довелося вручну відбійними молотками робити галереї, щоб хоч наполовину звільнити щити від прямого контакту з породою. І ця епопея затягнулася десь ще на півтора місяця.

Велика проблема була в тому, що над нами був природній заповідник і ніяких геодосліджень зондуванням не велося. І якщо до зустрічі з підземними водами ми більш- менш були готові (про це говорили навіть назва місця, що ми пересікали- Фуенте Фріа, Холодне Джерело), то сюрпризів глинистих ґрунтів ніхто не чекав.

До речі, я був єдиним з працівників, хто пройшов по цьому заповіднику над тунелем. Правда, не сам, а з Валею, бо це вже у нас стало традицією, залазити на всі гори поряд з місцями, де ми відпочивали. Так було рік тому в Бенідормі, так сталося і тут в Альзирі. Містечко, до речі, це невелике, теж тисяч сорок п'ять населення, але на історичні пам'ятки набагато бідніше від Куенки. Хоча теж старе, принаймі, назву йому дали ще араби. Це й зрозуміло, адже, Куенка- центральне місто однойменної провінції, а в сорока кілометрах від Альзирі знаходиться Валенсія, велике місто з більш, як мільйонним населенням, третє за величиною в Іспанії. Тим більше, що місцевість тут плоска, як стіл і лише на єдиному горбі розташована церква з двома меморіальними дошками. На них написано, що в далекому 1986-му році тут на протязі тижня побували і іспанські король з королевою, і папа римський. Виявляється восени того року сильні дощі прорвали греблю водосховища в горах і води не тільки змили кілька сіл, але й затопили на метр всю рівнину, на якій розташоване місто. Це мені вже місцеві хлопці на роботі розказали.

По заповіднику прокладені туристичні маршрути. Правда, повертаючись назад ми вирішили зрізати дорогу, пішли стежкою, що виглядала коротшою та не повторювала вже пройдену і дали такого гака, що самі були не раді. Як це потім прокоментував Сашко: "Для бешенной собаки сто километров не крюк". Взагалі-то він завжди розмовляв чистою українською мовою, але прислів'я є прислів'я. Єдине, що нас тоді трохи засмутило- це те, що вітерець був з моря, в повітрі була присутня волога і дуже далеко не було видно. Адже саме морський краєвид, що мав би відкриватися з гори нас найбільше приваблював. Проте, нам повезло восени. Тоді з суші був невеликий вітерець, що здував всю вологу і повітря залишалося кришталево чистим так, що було видно десь кілометрів на сімдесят. Ми побачили не тільки Кульєру, з викладеною величезними літерами назвою цього приморського містечка, але й Валенсію, всю валенсійську долину, озеро Альбуфєру і гори давколо.

Проте й перша екскурсія нам сподобалася. Ми пройшлися кілька кілометрів напоєними пахощами цитрусовими плантаціями, натрапили на величезний загін з справжніми благородними оленями, дійшли до величезної печери- гроту, де й досі відчувався дух давніх людей, а на плато, коли вже повернули назал, нас накрила темнюча хмара і враз споночіло, хоча була лише десь третя година по обіді.

Наприкінці липня перший тунель ми закінчили. Як завжди, кілька днів почекали, поки збереться державне начальство, як регіональне, так і з Мадриду. В цей день на машині залишилося лише кілька чоловік- пілот Хосе, що доверчував останніх півметра, я та Нуно, машиніст локомотива. Всіх решту перевдягнули в нові спецовки і вони мали зображати радісну юрбу на виході з тунелю. Нарешті впали останні уламки стіни і Хосе поліз назовні, щоб привітатися з присутніми. Та він виявився настільки вразливим, що через хвилину повернувся назад, червоний, як буряк. Запала ніякова пауза і довелося лізти мені. Тому вийшло так, що в Levante, регіональній газеті, з'явилися саме мої фотографії. В розмові з міністром та напряду з журналістами відчувався мій іноземний акцент, але, знаючи, що на будові присутня болгарська фірма, в коментарях написали, що я- це болгарин пілот. Обличчя, правда, було не дуже добре видно, бо воно залишалося в тіні від каски, але всі добре знали, що це я і ніхто інший. А через кілька років, шукаючи в інтернеті інформацію для резюме про цей тунель, я випадково натрапив на іншу фотографію, значно кращу. Виявилось, що ми просто не знали, що крім чисто валенсійської газети, центральна El País теж написала про наш тунель. Через деякий час високе начальство зникло разом з журналістами і ми нарешті змогли зробити кілька фотографій на пам'ять. Побачивши, шефа Геосуба разом з Давідом, шефом будови, я вирішив одразу брати бика за роги та попросив місячну відпустку. Давід, правда, скривився, як середа на п'ятницю, але героєві дня відмовити було незручно, тому через кілька днів я вже летів з Валею черех Париж в Україну. Вона якраз у серпні найменш завантажена роботою, тому ми змогли поїхати разом.

Юля закінчила Європейський університет з червоним дипломом, але на магістратуру залишатися там не захотіла. Здала екзамени в Політехнічний та ім. Шевченка, проте, в політесі одразу запропонували платне відділення і тому вона вибрала Національний Університет ім. Шевченка. Ми стробували зняти їй квартиру, але за три дні це виявилось справою нереальною. Було багато оголошень- заманух від агенцій і в живу ми змогли оглянути лише одну, але там ріелтор попередив, що це кватрира його друзів, тому речі та бібліотека мусять залишитися на місці та суворо заборонив ділити її ще з кимось. А Юля власне й планувала розділити двокімнатну квартиру ще з якоюсь дівчиною.

Вдома теж було багато роботи. Я приїзжав додому практично кожного літа і постійно щось підправляв. Та цього разу не був півтора року, бо останній раз ми приїзжали на Новий рік. Програма відпустки як завжди була дуже насиченою, але як це не дивно втомити не відчувалося. Я хватався за все, як застояний кінь. Адже крім покраски-штукатурки, заміни вікон та заливки відмосток треба було ще встигнути на рибалку чи просто в гості.

Повернувшись в Альзіру, я вже не застав машини на старому тунелі. Там працювала лише бригада на чолі з нашим Анхелем, що займалася демонтажем труб та рельсів. От він мене туди й забрав одразу, щоб налагодити нормальну роботу освітлення та встановити розетки для pomp та електроінструментів. Хтось з моїх колег встановив в кінці тунелю два потужних прожектори і всі люміцентні лампи на останньому кілометрі працювали в режимі дискотеки, постійно блимаючи. То ж я з тиждень налагоджував нормальну роботу, а потім ще більше місяця просто чергував. Працювали ми тільки в день і лише до четвертої години пополудні, тому, поки не перейшли на зимовий час, я ще умудрявся покидати після роботи годину вудку на Хукарі і пригощати потім усю квартиру жареною рибою.

Десь в середині жовтня мене перевели на другий тунель, де в цей час закінчували монтувати машину. Від трьох змін відмовилися, залишили тільки дві, що працювали з понеділка по суботу. Живка, що був механіком в моїй зміні, звільнили. В нього був постійний контракт на фірмі, та він вирішив теж взяти відпуск на серпень, але йому відмовили. Тоді він поставив питання в ультимативній формі. Мені було незатишно на душі від цього, адже, я вважав, що саме я спровокував його своєю поведінкою...

Ігор теж не повернувся на другий тунель. Мені спочатку не вдалося всунути до нас його ні через Геосуб, ні через Ініцію, бо через них йшли тільки спеціалісти з досвідом на тунелядорах, але його взяв до себе Маріо з місцевої валенсійської фірми. І все було добре, зарекомендував він себе добре, лише, коли їх звільнили на час демонтаж-монтажу машини, почав качати шефу права, вимагаючи більше розрахункових і т.д. Фактично це була провокація двох андалузців, що як і він попали в тунель через знайомих. Один був братом нашого електориста, а другий сусідом пілота. От вони й вимагали всі виплати по закону і погрожували подати в суд. Та ситуація вже була не та, що раніше, країна вже рік знаходилася в глибокій кризі. От їх трьох і послали подальше... Я намагався переконати Маріо, що Ігор це зробив за браком досвіду, але він був невблаганним. Сказав, що як робітник, він йому дуже подобався і на фірмі завжди була б робота для нього, але погрожувати судами у них неприйнятно. До речі, Хуан Карлос точно так само втратив роботу в Ініції вже після закінчення другого тунелю- вимагав велику виплату (фінікіто) по закінченні контракту, а в нього він був постійним вже років п'ять. І не отримав нічого. Я з моїм шефом теж розсварився під кінець зими. За січень і лютий нам вийшли дуже малі зарплати. Я розумів, що виходів на роботу було дуже мало, але в таких ситуаціях він завжди знаходив якісь резерви та компенсації. Та видно, вони всі закінчилися, проте, я теж вперся рогом і сказав, що менше ніж за дві

тисячі чистими працювати не буду. Тому два місяці не підписував номіни (розрахункові листи). Хосе Мануель у відповідь почав не платити мені частину в конверті, як до того, а переводити всю зарплату через банк. Тепер, хоча березень та квітень були "жирними" я втрачав до п'ятсот лишніх євро на податках. В кінці кінців ми зустрілися і домовилися про мир та дружбу. А найбільше цьому був радий Саша, бо тих два місяці ми не розмовляли між собою, а переказували свої погрози через нього.

Вихідних через те, що працювали лише у дві зміни було набагато менше, тому я після нічної зміни, а вона закінчувалася в суботу зранку, майже ніколи не їхав до Мадриду, бо в понеділок зранку вже потрібно було бути на роботі. В такому випадку або сам робив вилазки на море і в гори, або приїжджала Валя і ми проводили вихідні разом. Їздили в Кульєру або в Шатіву, на озеро Альбуфєру чи в гірський заповідник. До моря нап'яму було лише десять кілометрів, але автобус, об'їзжаючи всі села їхав майже годину. Часом, правда, нас підвозив Нуно чи машиніст-аргетинець, схожий на Марадону, в якого теж була своя машина. Мені цей регіон подобався і я вже навіть подумував, щоб теж купити тут власне житло. Тим більше, що Маріо не раз натякав, що електрика йому на фірму завжди треба. Єдина проблема була в тому, що у Валі, навпаки, вся робота була в Мадриді і вона кілька років щільно заповнювала собі робочий місяць, тому тепер починати все з початку ніяк не хотіла. Нашим сусідам по квартирі моя робота у Валенсії теж дуже подобалася. Адже з листопада по травень у нас не переводилися халявні апельсини з мандаринами. В кожную поїздку до Мадриду я тягнув з собою повну

валізу. Адже цитрусові тут росли прямо на території обри, а місцеві колеги часто запрошували до себе на плантації. Бувало так, що їм просто було не вигідно, через низькі ціни, збирати свої фрукти.

В червні ми цей тунель теж закінчили і я знов попав на фото в газету. Емель цього разу випустив першими свого сина- стажера з його наставником пілотом, але хвилини через десять таки сказав до мене, щоб я теж показався. Та коли я виліз з своєю відеокамерою, це викликало ажіотаж серед репортерів. Вони, напевне, з корпоративної соцідарності почали знімати тільки мене.

Через місяць машину демонтували і вже почали розбирати труби та рельси, коли одного разу Емель з Давідом, побачивши, що я не маю чого вчепитися в тунелі, почали розмову про те, що роботи для електрика залишилося дуже мало і пора вже мені крім викрутки взяти в руки, хоча б мітлу. Я на це відпарировав тим, що якраз збирався поговорити з Давідом на рахунок відпустки, бо приїзжає моя дочка в Іспанію, але почув, що більше тижня отримати неможливо, вирішив просити про звільнення. Тим більше, що роботи максимум залишається на два місяці, людей скорочують і в мене вже зараз виникають проблеми з добиранням на роботу. Адже власної машини в мене нема, Сашко вже кілька місяців, як знову зник (я знав, що Геосуб перевів його десь під Барселону), а Нуно в іншій зміні. Місцевих з Альзїри не було, тому мені доводилося просити, щоб хтось з них робив гак, для того, щоб мене забрати чи підвезти додому. Вони не заперечували, але я дуже не люблю бути комусь чимось зобов'язаним. Начальство моя заява трохи шокувала, та вони погодилися, що я знайду собі заміну. Це все я й пояснив Хосе Мануелю і запропонував йому кандидатуру Владислава. Тим більше, що шеф його вже знав по Куенці. Заодно, я попросив дозволу скористатися кілька днів салоном нашої квартири в Альзїрі, щоб провести там тиждень з дружиною та дочкою. За три дні я відлагодив освітлення та точки живлення для помп і на цьому тунелі. Води в ньому було чи не більше, ніж в попередньому, але я взяв локомотив і їздив ним туди- сюди, поки хлопці в кінці тунелю розбирали та грузили рельси. Останнього дня, коли ми вдвох з Хуаном з Севільї, я на порожньому локомотиві, а він повністю завантаженим поїздом виїзжали з тунелю (звичайно на максимальній швидкості) я з жахом побачив, що молодий пес, наш улюбленець, лежить біля входу в тунелі та вухом не веде. Мені ніяк не хотілося ставити криваву крапку на цій обрі та й пса було дуже шкода, тому я різко загальмував, добре розуміючи, що Хуан не встигне. Так і сталося, його завантажений рейльсами поїзд сильно штовхнув мого локомотива в задницю і скинув задні колеса з рейок. Злетівши й сам своїми передніми. На щастя ми були біля входу і нам вдалося без особливих зусиль під'їомником Манїту поставити локомотиви на місце, а закінчивши це я подався додому та в Мадрид

У відпустку ми летіли разом з Юлею, але тільки до Праги. Звідти вона пересіла на Київ, а я на Варшаву. Я купив собі новий лептон, а оформив на дочку, щоб повернути ПДВ. В аеропорту забрати гроші не встиг, як і просто поставити печатку на таможні. Контора біля входу відкривалася лише з сьомої, а у нас посадка починалася вже о 7.05. Була ще одна десь внизу, що працювала цілодобово, але шукати її я не мав ні часу, ні бажання. Тому я вирішив нагрузити цим питанням іспанське консульство в Києві. Все одно вони зобов'язали дочку після повернення відмітитися у них. Та коли ми приїхали до них через тиждень у вівторок, виявилось, що змінився порядок і тепер у різні дні тижня вони займалися різними питаннями. І що для того, щоб викреслити людину з списку потенційних порушників візового режиму, потрібно було прийти у минулий понеділок. Тому, що наступний вже не вписувався в п'ятнадцятиденний термін. Я, звичайно, почав вимагати зустрічі з цим консулом, що видав таке ідіотське розпорядження. Тим більше, що ніякої інформації про це дочка при отриманні візи не отримала, а сайт, який цей консул чи то його помічник розробляв, поки що не працював нормально, бо був все ще в розробці. Не для того я плачу по тисячі євро податку щомісяця, щоб якийсь чиновник, що отримує зарплату з цих податків, змушував витрачати час моєї дорогоцінної відпустки на подолання бюрократичних перепон. Врешті, працівники консульства попросили мене не зчиняти гвалт і сказали, що все зроблять, як тільки високе начальство піде обідати.

Залишивши дружину з дочкою в візовому відділенні, я подався на інші двері, де був відділ економічних зв'язків, щоб отримати той ПДФ за лептон. Справа була не стільки в грошах, хоч п'ятдесят євро теж на дорозі не валяються, як у цих постійних проблемах з іспанською візою для дочки. Рік перед тим ми вже приїзжали в це консульство, але в липні в них запис на подачу на візу був лише на вересень, а у вересні Юля вже мала починати навчання в університеті. Тепер нова придумка з відмічанням після повернення. Коротше, я був дуже злий та недобрый. В прийомній на вході мене спочатку запевнили, що ніяких податків вони не повертають і печаток не ставлять. Потім щось там белькотіли, що я це можу зробити після повернення до Мадриду, якщо ми оформимо в них доручення для таможні від дочки на моє ім'я. Доручення, котре коштувало чи не більше за той податок, що я збирався повернути. В кінці, мені порадили написати заяву на ім'я консула. Я це й зробив, але на іспанській мові, щоб запобігти зайвих тлумачень при перекладі. Через чверть години мені повідомили, що консул бажає зі мною особисто зустрітися і, якщо я зачекаю, то він скоро спуститься. Якраз підійшли мої рідні, що вже втомилися чекати і ми присіли на шкіряний диван у холлі. Нарешті зійшов той Хосе чи Хав'єр. Я щось дуже підозрюю, що був він лише помічником і, називаючи його консулом, службовці робили комплімент. Як в армії на підполковника часом кажуть полковник. Був він у супроводі секретарки модельної зовнішності та мого зросту, котра одразу щось там спробувала на мене наїзжати російською. Іспанець же був простакуватий на вигляд, таких у Мадриді більша половина. Тому я одразу почав з ним розмову на трохи підвищених тонах так, як

звичайно розмовляють мої сусіди на нашій пролетарській Карабанчелі. Секретарка та чергова тільки очима кліпали, поки ми скороговіркою висловлювали обопільне обурення. Я тим, державні чиновники утруднюють наше законне право на відшкодування податку, а він тим, що я намагаюся навішати на консульство лишню роботу. В кінці кінців він запевнив, що проконсультується з Мадридом, бо в них тут ще не було таких прецедентів і мені найближчим часом повідомлять про результат. І, насправді, наступного дня, коли я вже досліджував в селі горище на рахунок утеплення, мені позвонили на мобільний та сказали, що консульство може поставити цю злочасну печатку, але за відшкодуванням треба звертатися в Приватбанк.

Я любив наш будинок і навіть в часи безгрошів'я намагався зробити його зручнішим для проживання. Через рік після нашого весілля я добудував кухню, потім ми перекрили дах і провели газ. Колись, поки ще тримали корову, на горищі завжди була солома та сіно, тому, при товстих стінах, з теплоізоляцією ніяких проблем не було. В крайньому разі навіть найжаркішим літом у нас спати без ковдри було неможливо. А якщо прохолодно влітку, то й тепло взимі. Та й лічильник на газ я поставив лише кілька років тому, а до того оплата нараховувалася по кубатурі житла. Колись при заміні шиферу ми переробили й північну сторону даху над прибудовами, тому я тоді вичистив горище від соломи та полови і тепер треба було його утеплювати. Вікна я теж почав міняти, не всі на раз, бо зробити повний ремонт за місяць відпустки було не можливо, але по два за рік встигав.

Спочатку я думав зірвати дошки з балок зверху і заповнити цей проміжок мінватою, але, повештавшись по величезному Епіцентру, зупинився на трьохшаровому бутерброді з поролону вкритого з одного боку фольгою, чотирьохсантиметровому пінопласті та меблевій ДСП. В планах було зробити на горищі кабінет, де я міг би тримати всі свої трофеї з різних країн, тому я одразу ж купив дахове вікно. І просидів пів ночі на горищі, бо саме ввечері того дня, коли я його встановлював, несподівано почався сильний дощ, а толком заробити його я не встиг.

Юля нас нарешті познайомила з Василем. Ми вже знали, що вона зустрічається з хлопцем. Колись вони вчилися в паралельних групах ліцею і я його бачив на випускному. Потім їхні шляхи розійшлися. Василь залишився в інституті здобувати вищу освіту психолога, а Юля пішла в Європейський. Та одного разу вони пересіклися знову у когось зі спільних друзів на дню народження та почали зустрічатися. Хлопчина був вихований та скромний і мені видався навіть занадто поступливим, але Юлин вибір я сприйняв нормально та доброзичливо. Після повернення в Іспанію, вирішив зайнятися покращенням наших житлових умов. Два роки перед тим я оформив спеціальний рахунок, куди відкладав кошти на майбутню квартиру. По податковій декларації 15% від цих коштів нам повертали з наших податків. Після початку кризи стало зрозуміло, що ціни будуть просідати. Є така формула, що якщо оренда за рік становить менше 5 відсотків вартості житла, то треба орендувати, а якщо більше- то купляти. Тобто, якщо Ви за двадцять років

за оренду заплатите більше, ніж аналогічна квартира коштує, то шукайте можливість придбати у власність.

В листопаді закінчувався наш п'ятирічний контракт з Кармен на оренду квартири. І коли в 2005-му році ми були просто щасливі, що змогли винаймати самі житло за доволі низьку ціну, то тепер вже хотілося більшого. В цій квартирі, збудованій в післявоєнний час, вже давно потрібно було робити серйозний ремонт. У ванній, де були шпалери навіть в душовій кабіні, я поклеїв плитку, скориставшись тим, що Петро, котрий тепер мав одноосібно ремонтну фірму, робив у нас ремонт в під'їзді і міняв стояки каналізації. Тому замість косметичного ремонту у ванній я домовився з ним, що він привезе мені з дванадцять квадратних метрів простої білої плитки і пару мішків клей-цементу. Та треба було міняти вікна, бо старі мали ще прості одинарні скла і, якщо з вулиці вони були алюмінієвими і хоча б нормально закривалися, то зі сторони патіо мали покручені дерев'яні рами, котрі ми заклеювали щозими, але через них все одно тягнуло так, що штори рухалися. Так само, треба було міняти опалення, бо електричне, хоч і ми мали дешевий нічний тариф, нас ніяк не влаштовувало. Якщо вмикати його ночі, то тільки заважати собі спати, а за день квартира настільки вистигала, що ввечері, коли всі жителі поверталися з роботи, вдома було дуже незатишно. Крім того, під нами був не опалювальний локаль, що був спільною власністю Кармен та її брата Хесуса, і звідти теж пробирався холод.

Звичайно, я розумів, що скупуватій Кармен не принесе задоволення вкладати великі гроші в ремонт, тому озвучив їй компромісний варіант. На наступні три роки я хотів заключити договір оренди з правом викупу, в якому була б зафіксована ціна квартири, а орендна плата віднімалася б від цієї вартості. Також я б міг сам зробити необхідний ремонт, за умови, що ціни за матеріали і якась мінімальна оплата праці теж віднімаються від ціни продажу при оформленні купівлі-продажу. На що Кармен пообіцяла подумати. Та пройшов тиждень-другий, а відповіді все не було. Тому я почав продумувати і інший варіант- просто купити власну квартиру. Адже, як завжди, спрацював синдром "На ловця і звір біжить". Як тільки я подумав про купівлю власної квартири, буквально наступного неділі на Алюче зустрів одного старого знайомого, котрий сказав, що спішить, бо має робити світло іншим знайомим, котрі десь на Вілаверде купили собі квартиру з двома спальнями за шістьдесят тисяч. Ця ціна мене вразила, бо ще кілька років тому в Мадриді і за сто тисяч можна було купити хіба що дуже смішне житло площею 19 чи 21 квадратних метрів. Та від початку кризи вже пройшло два роки і ціна квадратного метра поступово опускалася по всій Іспанії.

Я засів за інтернет і дійсно побачив на Вілаверде в районі Сан-Крістобаль дуже низькі ціни. Це мені видалося підозрілим і я почав вишукувати причину. Виявилось, що район цей забудовувався в кінці шістдесятих- на початку сімдесятих років, коли в Мадрид та інші великі міста хлинув потік мігрантів для роботи на нових заводах і фабриках. Але, крім використання дешевого, але неякісного цементу з добавками, що викликали алюмініозис- утворення з роками кислот, що роз'їдали залізобетон, тут були проблеми з ґрунтом. Фактично, це була

заплава річки Мансанарес і в давні геологічні епохи тут утворилося озеро рідкого багна, яке зверху затвердло, але все-одно було нестабільним, різної товщини та твердості і це все повільно зміщувалося у напрямку річки. Тому в будинках могли зненацька утворюватися тріщини, а кілька під'їздів просто розсипалися. Тому попри привабливу ціну тут можна було вскочити в халепу, що всі власники кватир можуть бути змушеними викласти значні суми на капремонт будинку. Адже спеціальна комісія кожні десять років поповинна робити контрольні дослідження та давати дозвіл експлуатації. І у разі виявлення суттєвих недоліків, зробити припис, що дозвіл продовжать тільки після виконання таких-то робіт. Я все ж оглянув там кілька квартир через агенцію нерухомості Технокаса, а також на Вілаверде Альто через Редпісо. Останні ми дивилися разом з Валею, але нічого нам не сподобалося. По-перше, це була окраїна і тому добиратися до центру чи хоча б до кільцевої шостої лінії метро було далеченько, а, по-друге, всі квартири були досить старі, тридцяти-сорокарічні, і потребували затратного ремонту. Тому, я повернувся до нашого району і сусідніх з Карабанчеллю.

Паралельно з пошуками квартири, я записався на двотижневі курси підприємців. Там, крім теоретичних знань, допомагали зробити бізнес-план своєї справи і обіцяли, після затвердження в мерії, допомогти з кредитом. Таким чином, я готував запасний варіант на випадок відмови в іпотеці. В нас було десь п'ятдесят тисяч готівки, котрі ми відкладали на ремонт в Києві мінус залишалося вісімнадцять тисяч кредиту. В пошуках я орієнтувався на ціну близько вісімдесяти тисяч плюс потрібно було десь десять тисяч на оформлення та податки. Нарешті, десь на початку листопада я побачив на сайті Технокаси невелику квартиру з двома спальнями в досить новому будинку недалеко від нас. Колись у цьому місці, що було зі східної сторони парку Сан-Ісідро (ми жили з південного боку парку) стояли одноповерхові хатинки післявоєнної забудови. Років двадцять тому їх знесли і в цьому яру побудували три ряди будинків, що мали статус соціального житла (VPO). Туди, в основному, заселили жителів знесених халуп і кільканадцять циганських сімей. Ми часто досить проходили повз ці будинки, коли ходили в гості чи проводжали друзів, що жили за вулицею Генерал Рікардос. Цигани практично ніде не працювали і більшість свого часу проводили на вулиці (середня з трьох вулиць була пішохідною), тому, на перших погляд, видавалося що їх тут переважна більшість. Хоча, насправді, в "нашому" семиповеховому будинку (цей будинок стояв на схилі, тому мав два поверхи зі знаком "мінус", нульовий та чотири поверхи вверх) було лише дві циганських сім'ї, одна з яких продавала фрукти на вулиці рядом, а глава другої був зав'язаний якимось на автошроті. Зрозуміло, що коли я побачив це оголошення, воно мене одразу зацікавило і я вирішив її оглянути. Власник просив за неї сімдесят дев'ять тисяч плюс три тисячі була комісія агенції нерухомості та дві чотириста треба було заплатити агенту, що "пробивав" іпотеку в банку. Проблема була в тому, що я на той час був безробітним, а Валя ще у серпні, перед відпусткою, теж написала заяву, що їде на кілька місяців додому, щоб не платити трохи податки. Тобто реально іпотеку нам могли дати лише тоді, коли я терміново знайду роботу.

Перший раз на оглядини пішов я сам. Квартира знаходилася на останньому четвертому поверсі і мала закриту вузьку одинадцятиметрову терасу навпроти салону та кухні, з котрої було видно центр Мадриду. Тобто це був своєрідний атіко. На відміну від решти поверхів, де було по чотири квартири на пeverсі, на останньому було лише дві. Мені одразу прийшли на думку знані з французької літератури паризькі мансардні квартири. Це мало, як свої переваги, так і недоліки. В плюс було те, що ми були добре ізольовані від вуличного шуму(метрова підсобідка даху ставала бар'єром на шляху звукових хвиль) і візуально від сусідів з будинку навпроти нас прикривали верхівки крон широколистих платанів. А мінусом- те, що зі сторони спальень погляд впирався у бетонні димарі вентиляції. Як сказала потім Валя: "Мені відразу здалося, що там зараз з'явиться якийсь чорт з Вечорів на хуторі поблизу Диканьки". Коротше, вона була категорично проти. Хоч я показував, що до станції метро тут лише п'ять хвилин пішки, а супермаркет Діа знаходиться ще ближче, як і зупинка автобуса. Довелося потягати її всю суботу по Вілаверде, як Альто, так і Бахо, щоб вона відчула різницю.

Врешті дружина погодилася і ми запропонували агенції заплатити 75 тисяч господарю. А на рахунок роботи я поїхав в офіс до Хосе Мануеля. Треба ж було такому статися, щоб відчинивши двері я почув, що він тільки що про мене згадував, бо дзвонила його одногрупниця по університету і фірмі, на яку вона працює терміново потрібен електрик у зміну на тунель в Барселону. Я почав там працювати 26- го листопада, а наступного дня під вечір мені задзвонив Давід з Технокаси і сказав, що дідок з тредом, але погодився і запитав, на коли нам буде зручно замовляти підписання у нотаріуса. Я наполіг, щоб договір ми підписали до Нового року, бо з першого січня уряд відмінює податкову пільгу на іпотечні кредити.

Оформили купівлю-продаж ми 29-го грудня і Новий 2011-й рік зустріли ще у старій квартирі, а вже 1- го січня переїхали. Ремонт практично не робили, бо

квартира була не знищена та пофарбована перед продажем. Я лише замурував склоблоками три вікна з семи на терасі, Володя повністю пофарбував свою спальню. В нашій тільки теж освіжив фарбу, але тільки на стелі, де було видно кілька огріхів. Вони з Танею теж вирішили перейти на нову квартиру разом з нами і ще при попередньому огляді "забили за собою" меншу спальню. Квартира належала старому Хосе, в якого з рідні були лише сестра з племінником, котрі жили недалеко і в котрих він проводив весь час. Тому цим житлом він практично не користувався і газовик дуже дивувався, що колонка виглядала так, ніби після здачі будинку її ніколи ніхто більше не запалював усі дев'ятнадцять років. Але опалення працювало добре, зовнішні стіни мали повітряні камери з напиленням теплоізоляції, тому досить було ввечері ввімкнути на годину опалення, щоб в квартирі стало затишно. Що, зазвичай, і робив той, хто першим повертався з роботи. А в сонячні дні і тераса, і салон добре прогрівалися й сонцем. Тому я розділив терасу шафою і обладнав на тій половині, що була навпроти залу собі маленький, але затишний кабінет- курилку.

Відпустка збігла досить швидко і я ще з півроку всі свої вихідні проводив в ремонтах та налагоджуванні побуту. Приїзжав, як на короткі, так і на довгі вихідні, хоча дорога з Барселони була неблизькою

Глава 11. Барселона

Перший раз в Барселону я їхав нічним поїздом. Йшов він довго, всю ніч та часто зупинявся, проте в ньому був один чи два купейні вагони з ліжками. Майже, як у нас. Лише, що купе були на шість чоловік і ніякого столика. Тобто, там можна було тільки лежати. Колись я вже їхав цим поїздом на екскурсію разом з Валею і не став шукати іншого способу. АВЕ домчало б мене й за дві з половиною години, але білети були дорогі і суттєву знижку можна було б отримати лише беручи білети днів за сорок наперед.

На одинадцять у мене була медкомісія, а потім я почав шукати квартиру. Обійшов кілька локуторіїв (інтернет- кафе і переговорних пунктів в одній особі) і навіть подивився одну квартиру, але там мені не сподобалося. Тоді пішов в український магазин, де побачив, що шукають одну жінку на кімнату. Я перезвонив і переконав господину, що не пияк і не дебошир, тому нічим не гірший від жінки. Кімната була нормальна і домовившись, що туди занесуть столик під комп, я поїхав на вокзал за валізою. До роботи було хвилин двадцять пішки, до вокзалу теж, а недалеко були станції двох ліній метро, першої та п'ятої.

Господинею квартири була Наташа, росіянка з Волгодонська, на прізвище Радченко і явно козацької крові. Було їй за 50- ть, документів в неї не було, бо раз за разом приходили відмови через контракт. Колись вона жила з одним іспанцем, який процював електриком- автономом, але з початком кризи роботи на будовах не стало, гроші в нього швидко закінчилися і, відповідно, почалися скандали. Тоді він допоміг Наташі зняти цю квартиру і час від часу її провідував. Найбільшою

мрією цієї жінки було вийти заміж за іспанця і таким чином вирішити всі свої проблеми. Та проблема була в тому, що вже на першому побаченні вона починала розпоряджатися власністю претендента на власний розсуд, типу, а давай продамо твій дім за сто км від Барселони та купимо квартиру тут і т.д. Звичайно, бідні мачо іберико від таких пропозицій бігли, як чорт від ладана. Проте, як не дивно, минулого року Наташа засвітилася у фейсбуці новими весільними фотками... Наташа разом з своїм котом Барсіком, здоровенним сибіряком, жила в кімнаті між моєю та кухнею, бо там був прохід на лоджію, де котяра ходив в туалет і звідки раз за разом умудрявся випасти, незважаючи на всі наші перестороги. А у великій спальні між салоном та ванною проживала Таня з Дніпра разом зі своєю сімнадцятирічною дочкою Настею. Зі своїм чоловіком Анатолієм вони розвелися вже давно, ще в Україні, але він був в Іспанії і теж час від часу їх провідував, хоч і працював зараз у Мурсії бульдизеристом на будові аеропорту. Працювала вона офіціанткою в якомусь нічному барі і бачилися ми з нею мало, особливо, в перші місяці, коли я на всі вихідні, і довгі, і короткі намагався їхати в Мадрид, бо дообладнував квартиру.

Зазвичай виїзжали ми прямо з роботи на Рено- пиріжку перуанця Педро втрюх з румуном Флоріаном. Вони обоє жили в Кольменар- В'єхо і, висадивши мене з валізою на Пуенте-де- Вайєкас, прямували далі по кільцевій М- 30. Забирали ж мене наверху на Бегонії, куди я доїзжав на метро. Так тривало десь до березня, поки роботи не зупинилися через брак фінансування і хлопцям зі зміни спочатку не скоротили робочий день до восьми годин, а потім і не відправили їх спочатку у відпустки, а потім і розрахували. На зміні ж залишалася аварійна команда з енкаргада, пілота, машиніста та електрика. В червні нас перекинули з Зони Універсітарії на іншу машину в Зона Франка поблизу порту, але там машина також пропрацювала з місяць і стала. Якраз коли вона почала працювати, мені закортіло піти у відпустку, бо знов приїзжала Юля у відпустку і я мусів показати їй Барселону.

Ситуація постійно мінялася, весь час вирували якісь слухи, когось скорочували, а когось переводили у Пертус, на французький кордон. Там з осені монтувалася маленька машина діаметром 3,4 метра. Така сама, як була у нас в Альзирі, але туди ніхто не хотів іти, бо більшість тунелю була на французькій території і підпадала під їхню юрисдикцію, а працювали у Франції на таких будовах лише вісім годин. Тим, хто жив недалеко, воно було може й нормально, але для більшості, що була з Мадрида та інших частин Іспанії знімати за свій рахунок житло, харчування та поїздки додому при зарплаті в 1350 євро чистими були втратою грошей.

Все це вносило певний дискомфорт, бо ніхто не знав наскільки часу буде робота в Барселоні і тому не міг нічого планувати, але місяць за місяцем йшов і ми все так само чергували на машині. Вірніше, на двох, бо нічна зміна два рази на тиждень їздила з Зони Франка на Зону Універсітарію, там запускала машину і прокручувала їй голову.

З березня я почав залишатися в Барселоні на короткі вихідні, бо їздив рейсовим автобусом і витрачав на дорогу більше часу. Тому почав багато прогулюватися

вулицями, особливо, в районі Ешамбле. Листя на платанах ще не розпустилося і було добре фотографувати химерні фасади будинків. Адже в часи Белла Епохи (перед першою світовою війною) в цьому місті працював не тільки всесвітньо відомий Гауді, але ще ціла когорта відомих архітекторів. Архітектура та дизайн мені завжди подобалися, а в цьому надзвичайному місті вони були доведені до грані, за якою вже був хаос та повний несмак.

До Зони Франка мені було хвилин на п'ятнадцять довше пішки, але можна було півдороги під'їхати автобусом. Чим я й користувався, особливо, коли машина запрацювала і з роботи я повертався змученим. На роботу ж завжди старався йти пішки. Це давало мені змогу підбадьоритися і привести себе до робочої кондиції. Район цей був досить неблагополучним, але за рік часу, що я тут ходив, як ранками так і вечорами, зі мною ніколи нічого не трапилося. І лише одного разу, я позаздрив в душі місцевим бомжам, що спали в теплих та сухих приміщеннях для банківських автоматів, а я в той час йшов під дикою зливою, хоч і з парасолею, але одне плече вже промочило наскріз, як і мешти та джинси по коліна.

Першого разу я вийшов з дому десь біля третьої по обіді та рушив в напрямку гори Тібідабо до церкви Святого Серця, що на манеру паризького Сакре- Кер височіла над містом. Так, пішки я дійшов до підніжжя гори, але далше треба було чимось їхати. Блукати в темноті по незнайомій горі було б дурістю. Потім я розібрався з транспортом і виїжджав на гору автобусом, а потім спускався звідти на фунікулері, але чомусь у них був дуже незручний графік. І тому влітку, коли приїхала Юля, ми всією сім'єю поперлися на гору цю пішки. Фунікулер починав працювати тільки через годину і ми пішли автоногами. Через півтори година блукання серпантинами та стежками по липневій спеці ми видерлися нагору, але вже не хотіли нічого. Посідали тупо на бордюр тротуара спиною до викладених мозаїкою стін собору та чекали автобуса, щоб звів нас до цивілізації.

Я так хотів показати Валі та Юлі моє улюблене місце, що перестарався. В мене чомусь завжди в містах, які я відвідував чи в яких живували такі улюблені куточки і не завжди вони були з першого ряду знаменитих місць. Так в Мадриді це

був храм Дедода, древній монумент з долини нілу, котрий були змушені перевезти при будові Асуанської греблі і який уряд Єгипту потім подарував Мадриду. В Барселоні спочатку я просто бродив по Ешамбле чи горі Монжуїк, потім де- який час займався дрібнооптовими закупками для Юлиного магазину, а з приходом весни та літа почав вибиратися на пляж в Барселонеті. Спочатку просто рибалив з високого покинутого пірса, а потім вже й загоряв та купався.

В липні я таки вибив відпустку на два тижні і почав приймати гостей. Спочатку в четвер о шостій ранку приїхав мій двоюрідний брат Стьопа з дружиною Танею, наступного ранку Юля і останньою в суботу зраненька Валя. Перші туристи зупинилися в хостелі (госталі), а мої рідні спочатку в моїй кімнаті, а наступного дня Наташа десь поволочилася в гості на вихідні з ночівлями і залишила Юлі свою кімнату.

Можливо через дурний під'їом на гору, чи через погоду, що була не зовсім сонячною чи через наші постійні дрібні зіткнення з Валентиною (куди піти і де поїсти), але дочці Барселона не сподобалася. А може вона вже просто переросла той вік, коли була в захваті від того, що батьки її тягають по закордонних церквах та замках. Як вона якось мені потім написала: "А може мені просто хотілося погрітися на пляжі чи просто посидіти десь на лавочці і дивитися на перехожих?". І чи варто було їй пояснювати, що для того, щоб показати церкву Непорочної Діви Морської, де час для мене зупинявся і мене опановував надзвичайний спокій, мені довелося ставити начальству ультиматум "Або даєте відпустку, або я звільняюся". Якось восени на роботі зі мною сталася непрємна пригода. Я тільки приїхав автобусом з Мадриду і ми заступили в нічну зміну. Коли поїхали на другу машину, побачили, що помпа, що відкачувала воду на вході в тунель, зупинилася. Треба сказати, що підземні води тут дуже насичені мінералами, зокрема вапном, і в тунелі за півроку призупинених робіт вже почали виростати справжні сталактити та сталагміти в місцях, де просочувалася та капала вода. При спробі прокрутити турбіну наш Херонімо умудрився зламати крильчатку і мені довелося йти нагору в наш вагончик- майстерню за запчастинами. Як я умудрився напоротися рукою на гострезну фрезу, я так і не зміг потім собі пояснити. Але довга восьмигодинна поїздка та третя година ночі зробили свою справу і я пропоров до кістки шкіру на першій фаланзі безіменного пальця на правій руці. Кров почала текти, як із перерізаного горла і молодий інженер Дані одразу відвіз мене в травмопункт, де мені того пальця заштопали. Лікар запитав мене, де я живу. І, коли почув, що в Мадриді, почав запитувати чи знайомі мені адреси їхніх відділень в столиці. На щастя, я почув вулицю Хенераль Рікардос, що була в нашому районі. Так, що вже о сьомій ранку я виїхав назад на Мадрид, щоб наступного дня піти туди на перев'язку. Заживало добре, так, що я відбувся лише тижнем лікарняного і після того, як мені зняли шви вийшов на роботу з початком моєї денної зміни. На роботу я брав бутеброди, як жартував Хосе Мартін, енкаргадо від Аксіони, фірми, якій належала машина в Зона Франка, завжди з сиром та беконом. Шлунок від них був не в захваті, але вовтузитися з приготуванням обіду мені не хотілося. Досить з того, що на вечерю я привозив на перший тиждень цілий тапер

заморожених жарених стейків (чулетів, іспанською), а вже на денну зміну мусів запікати в духовці великий кусок свинячої полядвичі. Я її розрізав, як на товстенькі стейки і щедро пересипав чорним перцем та хмелі- сунелі чи прованськими травами, солив і щільно накривав алюмінієвою фольгою. Вона добре зберігала запах спецій і м'ясо получалося м'яким та просякнутим пряним запахом трав. Якось той самий Хосе Мартін запропонував нам щонеділі готувати по черзі їжу на всіх в нашій електродуховці, що разом з мікрохвильовками слугувала для розігрівання принесених з дому тормозків. В робочі дні він виїжджав обідати назовні, але в неділю його улюблений ресторан був зачинений. І сам він почав з риби та креветок. На наступну неділю я визвався приготувати курку, запечену з овочами. Колись я шукав в інтернеті якийсь рецепт печеної курки і з'єднав два в один. В першому куски курки щедро посипалися посіченою зеленню петрушки і запікалися з майонезом, а в другому була курка з овочами. Картопля, морква, цибуля, перець і, особливо, кабачки так просякалися курячим бульйоном , його смаком та запахом, що ставали смачнішими за м'ясо. Мої гості з Алкали того разу були в захваті від цього блюда і так воно стало моїм фірмовим. Коли я сказав, що треба купити, енкаргадо почав возмущатися, як це Ррусо хоче нагодувати п'ять здорових мужиків однією куркою. Добре, що я хоч не ляпнув, що найкраще підходить кістлява і синюшна курка з Лідла, а не жирна з Меркадони, але Лідл в неділю всюди був закритий, а одна чергова Меркадона в центрі була. Коротше, пілот Хорхе, колумбієць і мій ляпший друг, потім ще два дні їв ці овочі з задоволенням і навіть не розігрівав. Тим більше, що вони в такому виді були вкриті желе і нагадували холодець.

Аж нарешті в квітні остання хвиля змін зачепила й мене. Повернувся з лікарняного пісця операції поляк Владімір, котрий вже десять років, працював з Еміліано, нашим шефом тунелю і мене переводили на Пертус. Поляк мав амбулаторний нагляд та перев'язки, тому ситуація була мені зрозуміла. Тим більше, що по всіх законах жанру, мене давно вже мали звільнити, адже прийшов я останнім з електриків, але чомусь залишився, коли позвільняли, хоч і тимчасово, людей, що пропрацювали тут роками.

Так, як контракт з Бітрою в мене був до кінця будови, я попросив місяць відпустки, а вже потім розрахунок та новий контракт. Я ніколи не їздив з Іспанії додому навесні і якраз хотів використати нагоду, щоб насадити нових дерев в саду та допомогти Юля з пошуком нового приміщення для магазину та переїздом. Ідея цього магазину виникла у Юлі під час відвідин недільного мадридського базару Растро на Латіні. Там дуже багато нетрадиційного одягу в етностилі та хіппі. От Юля і захопилася ідеєю зробити такий магазин у Києві, адже нічого такого вона там ще не бачила. На останньому курсі університету перед дипломом втілити цю ідею в життя вона не зважилася, а от після закінчення навчання з ентузіазмом взялася за роботу. Хоча в неї була пропозиція залишитися на кафедрі. Аргументацією стало: "А навіщо я писатиму комусь дисертацію, коли можу працювати просто на себе". Знаючи добре з власного досвіду, що без бажання ніяка робота не дасть доброго результату, я з внутрішнім скрипом, але

погодився. І кинувся вивчати богемний стиль одягу, проектувати бамбукові вішаки та робити розкрій ламінованої плити для стелажів. А у вихідні оббігував оптові магазини на Латині чи їздив в Фуенлабраду на полігон складів. Юля розпочала з оренди приміщення в ТЦ Бесарабський квартал, але торгівля там не йшла. Маржа була доброю, за плаття, які я закупаю в Мадриді по десять євро, можна було брати більше ніж тисячу гривень (один до десяти). Проте продажів було дуже мало, а орендна плата йшла по наростаючій траєкторії і через півроку вже збільшувалася з початкових шістсот євро до тисячу двісті. Тому було вирішено шукати дешеву оренду і посилено зайнятися розкруткою імені. Юля знімала двокімнатну квартиру на першому поверсі на Шулявці. У іншій, меншій кімнаті мешкала якась дівчина, теж вже не студентка. Вона працювала десь у видавництві, була вегетаріанкою і на спільній кухні майже не показувалася. Приміщення дочка знайшла майже в центрі на вулиці, що з'єднувала Золоті Ворота з Львівською площею. Вхід був з двору і круті сходи вели фактично у підвал, але для Києва з його дефіцитом торгових площ, це був нормальний варіант і, головне, оренда була майже у п'ять разів дешевшою. Зсередини стіни там були оббиті білою пластиковою вагонкою, яка ніяк не гармонувала з вибраним стилем одягу, але я вирішив розбризкати по ній жовтогарячу фарбу, яка мала імітувати неіснуючі промені сонця.

Через два дні все було готово до переїзду і ми завантаживши орендованого фургона Газель, під'їхали до воріт у двір. Як назло вони виявилися закритими. А в повітрі вже явно відчувалася гроза. Кінець квітня того року виявився по літньому теплим. Власник, в якого тут ще було кільканадцять приміщень десь запропастився, а в банку, який теж мав чорний хід зі сторони двору, нас ввічливо послали подальше. На щастя, я побачив у дворі вивіску товариства воїнів-афганців і мені вдалося домовитися з їхнім головою- інвалідом, що вони нам відкриють проїзд.

Днів за десять ми повністю справилися з переїздом і я повернувся назад в село, щоб корчувати старі сливи, насаджувати з Васею яблуні та міняти старі вікна на пластикові. Лише в останню суботу мені вдалося вирватися на велосипеді в навколишні поля. Було дуже тепло і вже цвів ріпак, милуючи око повністю жовтими полями. Я вже багато років не їздив цими польовими дорогами. Напевне років з двадцять. Поля ці розкинулися на було підвищенні і тут зовсім не було ні джерел, ні річок, тому й сіл тут не було. Лише поля й поля на невисоких погорбах, тільки подекуди у видолинках зустрічалися невеличкі озерця, що наповнювалися навесні талою водою, а в кінці літа майже пересихали. Проте земля в таких місцях все одно залишалася грузькою, трактори її не розорювали і береги позаростали верболозом. Був тут ще й лісок, в якому можна було натрапити на залишки якогось кам'яного фундаменту, але я про це місце нічого не чув. Від нашого села туди було далеко, кілометрів сім- вісім, а в ближніх селах я нікого з старожилів не знав і нагоди познайомитися не було.

Я вже повертався додому, коли налетіли перші пориви крижаного вітру і температура одразу відчутно знизилася. Коли я докрутив педалі додому, то виявилось, що термометр біля вхідних дверей показував тринадцять градусів, хоча в полудень, коли виїзжав з дому, було десь двадцять п'ять. Оце так сюрприз погоди!

З Мадриду в Пертус, на іспано- французький кордон я знову їхав з Сашою. Він з'явився на нашій обрі в Барселоні десь в лютому минулого року, але вже в березні зміни радикально скоротили і його теж. Хоч зарекомендував він себе там дуже добре. От і визвали його при першій нагоді на роботу, тим більше, що машину схожу він вже знав по Альзирі. Правда, він якраз купив квартиру в себе в Алкалі та робив у ній ремонт, та відмовлятися означало, що з цієї фірми тобі вже ніколи не позвонять.

Жив він в пансіоні, домовився за 250 євро в місяць, то і я там поселився. Це було досить незручно, бо не було де ні готувати, ні прати, але з часом я планував знайти нормальну кімнату. Другою незручністю було те, що я попав не в зміну, а в майстерню і працював не по вісім, а по десять годин, і тому їздити я ні з ким не міг і мусів ходити пішки. Але спочатку ми працювали разом з Сашою і коли нам дали незаплановані вихідні провели їх разом. Першого дня ми поїхали у Хуліабрава, такий собі гібрид італійської Венеції з українським Вилково, в заплаві Дунаю. А наступного подалися у Францію. Містечко Пертус знаходиться прямо на кордоні і тут на одній стороні вулиці одна країна, а на другій інша.

Та найцікавіше було коли ми вибралися на старовинний іспанський форт над кордоном. Там я побачив вдалині на узбіччі шоссе зелену піраміду, яку я запримітив ще в'їзжаючи в Іспанію перший раз. Ніяких прикордонників там тоді не було, ні полосатих стовбів чи якихось інших знаків, але чомусь я одразу відчув, що ми в'їжаємо на територію Королівства Іспанії.

На наступні вихідні Сашко поїхав додому, а я залишився досліджувати околиці. Виявилось тут є багато мегалітів, що залишила по собі якась доісторична цивілізація. Були вони розкидані по рідколіссі з пробкового дуба і кілька з них були у пішій доступності.

В пансіоні був вай-фай і в моїй кімнаті покриття було досить нормальне. Я часто заходив на форум Domik.net на гілку нашого комплексу в Коцюбинському і відслідковував новини. Минулого року комплекс якимось чудом здали, хоча останні два під'їзди були далеко не готові, але банк Надра, що кредитував спочатку будівництво комплексу подав забудовника судовий іск і майно одразу заарештували. Зараз прокуратура перевіряла докази оплати інвесторами своїх квартир і нам вдалося надати всі потрібні папірці. Бракувало якоїсь там платіжки на дві тисячі гривень, але Василеві вдалося видерти її з архіву банку в Тернополі. На зборах, куди ходила Юля з Васею, Людмила з контори обіцяла дати нам ключі від квартири, як тільки з неї знімуть арешт. Інвестори на форумі закликали вийти до стін МВС з пікетом, щоб пришвидшити розгляд і я, як мені цього не хотілося, попросив Юлю приєднатися до пікету. Мені було боляче та незручно про це просити і посилати тендітне дівча воювати з нашою міліцією, але іншого виходу я не бачив. Було зрозуміло, що якщо зараз не вдасться дотиснути з квартирою, ми її можемо вже ніколи не побачити. Навколо такого ласого шматка вже почалися нездорові рухи і якщо туди хтось влізе нам вже ніколи не вдасться доказати свої права на житло. В день пікету я прямо з роботи позвонив до Юлі, але вона сказала, що в неї почався приступ головної болі і вона просто фізично не змогла піти на пікет. Нерви в мене були так напруженими, що я пішов до контори просити про розрахунок. На щастя, прямо по дорозі зустрів нашого шефа Еміліано, який не так часто навідувався сюди, і кілька чоловік його супроводжуючих, і попросив його про розрахунок, мотивуючи сімейними проблемами в моїй країні. "Добре, hіjo (синку), їдь. Коли владнаєш свої справи- повернешся."

І все було б добре, але, коли я пішов в Мадриді в ІНЕМ (біржу праці) виявилось, що мені бракує одного дня для того, щоб отримати шість місяців статусу безробітного. Виявилось, що відпускні мені при розрахунку заплатили добре, а от податок в соцстрах фірма за цей період забула внести. Тому цей день і випав з мого трудового стажу. Довелося мені майже місяць визвонювати Бітру, писати скарги в ІНЕМ, аж поки не вдалося зрухати з місця цю бюрократичну машину. Я, правда, з користю витратив цей час щоб, нарешті, почати ремонт в квартирі- вигладив та пофарбував салон, постелив там ламінат і замінив там меблі та повністю переробив свій "кабінет" на терасі- задню стіну та стелю оббив вагонкою, а колону та решту стін обшив китайськими бамбуковими циновками. В середині липня прилетіли Юля з Васею і ми спочатку з'їздили на один день в Толедо, а потім подалися в Бенідорм. Там я зняв на десять днів студію, що складалася з двох невеликих кімнат, спальні та салона, але майже однакових за розміром, невеликої кухні, ванни та великої терраси. Були всі потрібні побутові прилади, посуда та білизна і нам залишалось лише закупити продукти в супермаркеті.

Район теж був нам вже знайомий. Ми з Валею були тут на сусідній вулиці чотири роки тому, коли гостювали десять днів у наших знайомих. Так, що в аквапарк ми ходили всі разом, а на острів дітей відправили самих, бо нам було вже не цікаво лазити по цій майже голій великій скалі

Глава 12. Ремонт

Я їхав до Києва поїздом і віз з собою повну валізу інструментів, яку ми вдвох заледве закинули в багажник швагрової машини, а потім до вагону поїзда. І хоча в Києві вже на пероні щось там трісло в кріпленні коліс, я не став викликати на вокзал таксі по мобільному, а поперся через підземний перехід до станції метро. Подав досить сильний дощ і мені просто не захотілося мокнути на пяточку біля ресторану Дрова. До Шулявської я ще якось доїхав і навіть вибрався на вулицю по ескалатору, але на першій же нерівності тротуарного асфальту колеса від валізи просто відірвалися разом з пластиковаю пластиною, до якої кріпилися. Згарячу я ще протягнув кляту валізу під дощем, що трохи втишився, як санки, до поліграфкомбінату "Україна", але звідти вже почав визвонювати таксі. Спочатку в мене вимагали сказати адресу, бо просто центральна прохідна комбінату диспечера не влаштовувала, а потім передзвонили і сказали, що в моєму районі вільних машин зараз немає. Що було й не дивно, бо в нас народ в негоду на роботу їздить на таксі, а не громадським транспортом. Тим більше, що ціни досить демократичні (що власне є типовим для країн третього світу з дешевою робочою силою).

Коли я проволік валізу ще метрів сімсот, що залишалися до Юлиної квартири, до асфальту витерлася порядна дірка і лише трішки бракувало, щоб у неї почали

випадати речі. Було холодно і дощ падав типово осінній, але я приповз запарений і весь мокрий від поту.

Прийнявши душ та випивши кави я здзвонився з Людмилою з відділу продаж та поїхав в Коцюбинське. Добрався швидко, адже від станції метро Академмістечко до комплексу тільки сім- вісім хвилин на маршрутці і ходять вони часто. Та Людмилу довелося чекати досить довго, хвилин сорок. Дощ продовжував моросити і було дуже холодно, як для початку серпня. Нарешті вона з'явилася і сказала, що ключі від квартири я можу отримати у начальника жеку. Там же я домовився, що прийде електрик, щоб під'єднати світло. Тепер потрібно було шукати десь сантехніків. Колись в селі я сам робив, як воду так і каналізацію, але тут, зважаючи на високий тиск в 22-охповерховому будинку не став ризикувати і вчитися паяти пластикові труби.

Решту всі роботи я планував робити сам, тим більше, що час в мене був і паралельно я збирався оформляти право власності на це житло, адже вона, незважаючи на іменні акції саме на цю квартиру, формально належала забудовнику і процес передачі скуппульозно контролював Альфа- банк, теперішній кредитор забудовника. Я вже мав досить великий досвід в ремонтах, але повністю сиру квартиру робив вперше, тому мені було трохи лячно, проте цікаво.

Того ж дня я перевіз інструменти, котрі підняв пішки за два заходи і зустрівся з Андрієм з сусіднього під'їзду, з яким ми списалися через форум. Він вже закінчував свій ремонт і я хотів подивитися, що і як. Для цих відвідин я спеціально привіз з Іспанії пляшку мохіто. Коктель вже був змішаним, лише залишалося покласти в склянку лід та гілочку м'яти.

У Андрія теж була двокімнатна квартира, правда, на шостому поверсі і він приєднав до кухні балкон. Для цього збирався також встановити лічильник тепла. Всі стелі там були з гіпсокартону, з хвилястими східчастими переходами і підсвіткою. В моєму розпорядженні було лише дванадцять тисяч, ще зо три я збирався отримати, як допомогу по безробіттю (по тисячі в місяць) і цього нам мало вистарчити не тільки на матеріали, але й на побутову техніку та меблі. Тому я не збирався влазити в дорогечий ремонт, а зробити все, щоб там можна було спокійно прожити років п'ять, а за цей час будинок дасть осадку та повилазять усі дефекти і, можливо, з'являться якісь побажання з додаткового перепланування. Щоправда, дефектів вже вистарчало. Перш за все, у спальні не було вікна. Я збирався цим грузити забудовника та начальника жеку, та в кінці кінців був змушений таки купити кляте вікно в Епіцентрі. Двері на балкон не відкривалися, бо були посажені занизько. Розподільча коробка і макарони з кабелями стирчали біля вхідних дверей, як чиряк на дупі. Вентиляційна шахта між кухнею та ванною була змонтована криво і перепад по вертикалі був чотири сантиметри, а стіна ванни, від прихожої трималася на чесному слові і дрижала, як осика при похлопуванні. Але почав я з зовнішніх відливів на вікнах. Причому зробив їх не тільки в себе, але й у сусіда зверху, бо від нього затікало за утеплювач і на залі

було видно мокрі плями. Телефон його мені знайшла все та ж Люда з відділу продажів і добре, що я їй теж привіз пляшку доброго іспанського вина.

Той же сусід Андрій мені сказав, що розводку води йому робили сантехніки з ЖЕКу і дав телефон тезки Жені. Цей чортяка з Золотоноші, правда, провотузився цілий місяць, але я за той час мав інші справи, звозив матеріали та готував собі фронт робіт. Матеріали купляв в Епіцентрі на Берковецькій, до речі, найбільшому на той час будівельному супермаркеті в світі, де в мене була картка знижок та безплатна доставка. Юля, правда, потім жартувала, що я ходжу туди, як на роботу, але мені дійсно на початку ремонту довелося заново вивчати матеріали та їх розміщення у величезному приміщенні. Найчастіше я зранку їхав туди безплатною маршруткою з Академмістечка і, якщо покупки не були тяжкими чи громіздкими, в Коцюбинське йшов стежкою через ліс. Особливо мені це подобалося восени, коли листя дикого винограду, що ліанами обплітав дерева в Білчанському лісі, вкрилися яскравими червоними барвами, а довкола стежки по деревах скакали руді білки.

На початку вересня я мусів злітати в Іспанію, щоб відмітитися на біржі. Зробив це я з Варшави, бо на польському кордоні при наявності картки резиденції в паспорт не ставили печаток про виїзд з шенген-зони. Адже, знайомі розказували, що їх просили принести та показати закордонні паспорти і, якщо бачили, що ви виїжджали під час виплат додому, могли зобов'язати повернути ті кошти. Так, зокрема, сталося з тією жінкою, в дочки якої ми колись зупинялися в Бенідормі. Повернувшись у Київ, я почав робити ванну. Часу це зайняло багато, адже ще треба було їздити за матеріалами та ходити на суди та інші акції ініціативної групи жильців. А одного разу мене попросили прийняти участь у передачі для одного з бізнес-каналів на ТБ. Добре, що це відбувалося біля під'їзду і нікуди не треба було їхати. Відстані у столиці величезні і добирання займає багато часу. Намагався залучити до цих справ Юлю, та вона була зайнята магазином і погоджувалася

дуже неохоче. Так, що часом у нас доходило до скандалів. Я її розумів, але й тягнути все самому мені було важко та не раціонально. Тим більше, що потрібно було закінчити все до початку грудня, коли мені знову було потрібно летіти в Іспанію і коли виплати з біржі скорочувалися більш, як на половину. Спочатку я планував залучити собі на допомогу похресника. Обидва племінники вже були колись тут з нами на будові, коли ми ще підлітками їх привозили в передноворічний Київ. Проте зараз молодший Віталій, що закінчив училище по спеціальності ремонт та оздоблення житла, вже працював з сусідом та непогано заробляв на цьому. Юля тоді запропонувала запросити на допомогу Василя і я погодився. Тим більше, що роботи з плиткою вже були майже закінчені, як у ванній, так і на кухні та на балконі і залишалася штукатурка стелі та стін, шпаклювання та фарбування.

Проте перед тим я захворів на якусь кишкову інфекцію. Спочатку я грішив на салат із свіжих помідорів та огірків, який я з'їв в неділю за обідом у столовій Епіцентру, але пізніше більше схилився до іншої версії. Так, як квартира кілька років стояла закритою, але без вікна, в ній поселилася пара голубів і виводила у ванній пташенят. Видно, вони й занесли з помийок якусь інфекцію, типу, дизентерії, а я коли різав болгаркою бетон підняв її з пилюкою та наковтався. В понеділок я півдня працював в поті чола, а пообідавши, відчув дику втому та біль по всьому тілу. Мене почало морозити і я поїхав до Епіцентру за теплою ковдрою, адже вдома ще не палили, а на вулиці було вже досить прохолодно. Цілу ніч я то бігав до туалету, то мене колотило в ліжку, а одного разу в коридорі, я просто впав у обморок від обезвоження. Наступного дня подзвонив до знайомої аптекарші і вона продиктувала мені список ліків для зняття інтоксикації та боротьби з обезводненням. Випарпувався я три дні, але відновився повністю лише десть за тиждень. Добре хоч за цей час вдалося виловити селищного голову і підписати якийсь там папір, потрібний для оформлення купівлі- продажу квартири.

Вдвох з Васею робота у нас пішла веселіше. Він не мав досвіду хатніх ремонтів, але був хлопцем ретельним, хоч і дещо повільним. А ці якості на завершальних етапах виглажування стін дуже потрібні. Правда, спочатку він мені прозоро натякав, що краще б довірився професіоналам, ніж робив би все сам, але потім ця робота почала йому навіть подобатися. Тим більше, що я в свою чергу, дав зрозуміти, що все, що ми не встигнемо разом, доведеться доробляти йому самому. До професіоналів на Шпалерний ринок я їздив, але одна жінка відмовилася, бо ліфт в нас не працював і довелося б місяць ходити пішки на тринадцятий поверх, а друга вже при перегляді квартири почала мені розказувати, що під покраску потрібно мінімум два шари нейлонової сітки на стелі та на стіни і нарахувала потрібну, порівняно з моїми розрахунками, кількість мішків шпаклівки. Всі стелі були з литого бетону, досить гладкі та без тріщин, тому давати товстий шар важкої шпаклівки я вважав непотрібним. На стіни, що були з трьох різних матеріалів: несучої бетонної структури та цегляних та гіпсових перестінок, я вирішив дати на стики лише сітчасту стрічку. І не прогадав. Зараз, по чотирьох роках, є три місця, де видно ледь помітні тріщинки і то, одне з них, це яма в цегляній стіни, куди я викидав всі залишки матеріалів: клей- цемент, розчин для штукатурки та шпаклівку, тобто, відверто схалтурив. Збиту ж з тої стіни товстезну штукатурку ми перетерли на ситі на пісок і використали для стяжок у ванній та на балконі. Спочатку у Юлі виникла ідея зробити кухню в українському народному стилі. Інформації по ньому в інтернеті було дуже мало. Фактично, дизайн у цьому стилі розробляли виключно для закладів громадського харчування, стилізованих під сільські хати та корчми. Для житла це мало підходило і я спробував щось нарити по українському барокко. Але тут теж був невдача, бо з тих часів залишилося лише декілька церков та пару гетьманських палаців. Тому зупинилися на провансі. Кухонні меблі Іванка з вітражними дверками я взяв з тернопільської фабрики Нова, а стіни за холодильником (де була крива шахта вентиляції) та в обідній зоні оббили вагонкою, яку ми пофарбували екологічною фінською Тіккурілою в ніжний бежевий колір. На підлогу я дав керамограніт під робочу частину та тепліший ламінат під ноги в столовій. Проблема була з кухонним столом, але нарешті ми її вирішили, замовивши дерев'яний стіл з різними ніжками десь у Черкасах. Холодильник, пралку та духовку з індукційною плитою я теж замовив по інтернету в Розетці та на інших схожих сайтах. Було зручно, що все було з доставкою до під'їзда. Була ще проблема з ліфтами, але й її вдалося вирішити, встановивши тісний контакт з ліфтером Валерою. Правда, за кожен підйом ліфта довелося платити, але шафи- купе з Епіцентру ми піднімали зверху на кабіні пасажирського ліфта, бо вантажний тоді не працював, а в кабіну вони, при висоті 2,54 м не влізали. Як ми там розмістили зеркальні дверки від шаф між рухомими тросами і нічого не побили, я ще й досі не можу повірити.

Зазвичай, в неділю я не працював, хіба що якісь дрібні роботи, типу затирки швів плитки, і ми з Юлею або з Васею вибиралися на якісь культурні міроприємства. Так побували на святі квітів та фестивалі українського барокко в київській фортеці, їздили в Пирогове чи просто бродили по лаврі. Одного разу, повертаючись з музею Гончара побачили квітучі восени київські каштани. Осінь того року і справді була довгою та теплою, але виявляється, що не це було причиною невчасного цвітіння. Дереву, яким загрожує загибель (через загазованість чи з якоїсь іншої причини) відчайдушно намагаються останній раз залишити потомство. Так у них спрацьовує основний інстинкт- інстинкт розмноження.

Поступово ремонт виходив на фінішну пряму, а от з документами нас жорстоко обламали. Нарешті, коли було назначено день підписання договору у нотаріуса в Ірпені, я та Інна Володимирівна, начальник відділу продаж, приїхали туди, а представник Альфа- банку не з'явився. Так на мені процес підписання закінчився, відновився десь тільки через рік і тоді цим зайнялася виключно Юля, бо я вже працював у Польщі. Було трохи образливо, що попри мою активну участь в усіх міроприємствах нашої ініціативної групи отримати довгоочікуваний папірець не вдалося. Я ж і на суди ходив, і київську обласну адміністрацію пікетував, і на селищного голову тиснув та пластиковими пляшками з монетами біля відділення банку на Десятинній грюкав. Юля зустріла якомось інших "іспанців" з нашого дому. Вони приїхали, за два тижні підписали договір і вже збиралися повертатися. І здивовано вислухали про наші страсті з підписанням.

З вікном теж вийшов повний облом. Начальник ЖЕКу (до речі він командував колись військовою частиною, що продала забудовнику землю під будівництво і теж мав квартиру в нашому комплексі) спочатку обіцяв допомогти, тоді почав тягнути час і врешті, я був змушений купити готове вікно в Епіцентрі, хоч воно по висоті було на десять сантиметрів нижче. Та на той час я вже добре освоїв роботу з твердим пінопластом, з якого зробив і арку на кухню, і півкруг на стелі в

гостинній, тому дірку зверху ми заробили цим матеріалом та встигли зашпаклювати знадвору, раніше ніж вдарили морози. Нам здорово допомогло те, що тепло протрималося до грудня і було хоч не бабине літо, але типово жовтнева погода. Сніг випав лише першого грудня і вдарив морозець, тому ми переживали за останню шафу- купе, котру нам доставили в останній мій день після обіду. Але все обійшлося, шафу ми не тільки підняли, але й в основному скрутили та поставили на ноги і для Васі залишилося тільки навішати дверки. Меблі він теж вже добре навчився монтувати і ця робота йому подобалася.

А я, нашвидку повечерявши улюбленими стейками, що посмажила Юля на вечерю, підхопив свою чергову чорну валізу, що подорожувала зі мною вже чотири роки по всіх усядах і побіг стежкою через ліс на маршрутку.

Провалюючись часом в мештах по коліно в сніг.

В Тернополі в мене було два дні, щоб перевести подих від цього літньо- осіннього марафону і спокійно зібратися в дорогу. Правда, виникла непонятка з білетом з Барселони до Мадриду, де в мене була пересадка після Варшави. Грошей на моєму іспанському рахунку вже не було, тому я намагався заплатити з картки Альфа-банку, але система добу промуриживши, видала відмову. Та це вже були дрібниці. Головне, що ремонт ми закінчили, Юля з Васею перебралися в Коцюбинське і вже не треба було платити за оренду зйомної квартири. І на душі в мене стало набагато спокійніше, бо хоч права власності все ще не було, дім був зданий, комунікації, включно з опаленням, працювали і діти могли там спокійно жити. Мені ж потрібно було знов шукати роботу, бо фінанси плакали романси, а я від такого стану за останні десять років вже відвик.

Глава 13. Гданьск

В Барселоні якраз знов запрацювала наша машина і я спробував туди повернутися. Поляк Владімір вже хотів повертатися додому та виходити на пенсію, але Еміліано вдалося його вговорити зачекати з місяць. До речі, дивно, але звали старого саме так. Видно, батьки назвали на честь Леніна. Був у нас і другий поляк Вальді- Вальдемар. Я потім задзвонив до шефа, але враховуючи, що пройшло півроку, як я пішов з Пертуса і оті мої розбірки з відпускним днем, він явно не хотів мого повернення. Та й сенсу особливого не було, тунелю там залишалося метрів чотириста , а це на місяць роботи максимум.

Знов почався обдзвін колег і Віктор, з яким ми разом працювали в Альзирі сказав, що одна іспанська субконтрактна фірма шукає людей, що знають польську, для роботи на одному тунелі в Гданьску. Микульський був родом з одного з райцентрів нашої області, рахувався поляком , ходив до костела і не тільки міг говорити польською, але й читати, що не так просто, бо польська граматика дуже складна. Проте з особистих причин їхати туди на роботу він не міг. В Барселоні в нас у зміні

було чимало поляків, тому мову я підтягнув і міг більш- менш нормально спілкуватися нею.

В Сівілії мене не тільки обіцяли взяти, але й попросили підшукати їм більше людей. Правда, роботи мали початися лише в лютому і то не факт. Так і сталося. В кінці лютого Начо вже не брав трубку і тоді я позвонив до Януша, котрий був у нас в Альзирі начальником топографів. Я знав, що там він вже херенте (директором). Мене він згадав (ми часто в Альзирі розмовляли польською, бо я завжди стараюся практикувати мови), але сказав, що він у відпустці і повернеться через тиждень. А через тиждень передав трубку Олексію, земляку- киянину, який працював там начальником власне будови тунелю. Я чув, що в ОНЛ українець працює інженером, але особисто ніколи з ним не зустрічався. Олексій сказав, що зараз йде монтаж машини, а більше людей йому буде потрібно десь на травень. Чесно кажучи, по строках я йому не дуже повірив і щоб не сидіти вдома, записався на курси з технічного обслуговування в готельному господарстві. Курси були платними, вісімдесят євро в місяць, але після чотирьох місяців теорії нас направляли на практику, де більшість залишалася й на роботу. Та закінчити ці курси мені не вдалося, бо в кінці травня ми вилетіли до Гданьска. Правда, за кілька годин до того, як я мав виходити з дому, мені подзвонив Начо і запитав, чи впевнений я, що маю право працювати у Польщі. Я добре знав, що так, але тільки з іспанським контрактом, а не місцевим, але сходу надати йому джерела було важко і тому ми вирішили ризикнути.

На останні вихідні ми разом з Валею з'їздили в Альгамбру. Ми давно вже планували цю поїздку, а тут якраз випала нагода побувати там в кінці травня, коли квітують троянди. І були в захваті, як від паллцу, так від самої Гранади.

Вилітали до Польщі з Барселони і туди ми їхали на АВЕ, швидкісному поїзді. Замість восьми годин на автобусі чи дев'яти на нічному поїзді ця поїздка тривала лише дві з половиною години і зовсім не виснажила. Була нас група з п'ятнадцяти

чоловік і зі знайомих був колумбієць Хосе Валенсія, з яким ми працювали в Барселоні, але в різних змінах і Роберт Коц, поляк з Радома, з яким колись я починав працювати на своєму першому тунелі. Це він мені колись розказував, що коли купив свого першого чалета (особняк або найчастіше квартира в таунхаузі в Іспанії), по половина його родичів перестала з ним спілкуватися, а коли купив другого, щоб згодом перепродати, та мерседеса, то і друга оніміла. Так, що я був уже готовим до зустрічі з польським менталітетом, таким схожим на наш галицький.

Прилетіли ми в Гданськ пізно вночі, в аеропорту було майже безлюдно, але швидко під'їхав Гжегош та ще один поляк, знайомий по Барселоні, з дружиною і ми всі погрузилися в машини та поїхали в готель. Наступного ранку нас таким самим макарон відвезли на будову, де ми познайомилися з Олексієм та рештою начальства. Мені одразу сказали, що я буду на машині, а Хуліо, який був вже у зміні, забрали в майстерню. Тоді чомусь всі вирішили, що ми з Олексієм давні друзі і чим більше я доказував протилежне, тим менше мені вірили. Крім шефа був ще один українець, як виявилися з Тернополя і ми з Юрою були з одного року і навіть з одного місяця.

Дружина Дарека Патріція займалася нерухомістю і хоча в цей цей час була в декретній відпустці з по догляду за другою дитиною, вирішила на нас трохи підзаробити і тому взялася шукати для нас житло. Мені було прикольо дивитися, як іспанці, котрих була більшість, туляться один до одного на чужині, як вівці і, і один з них навіть почав плакати, коли виявилося, що його не поселять з другом. В кінці кінців він добився свого, але через пару тижнів вони вже один до одного не говорили і так прожили рік німаками. В кінці кінців я поселився з колумбійцем. Власне, спочатку він хотів жити сам, але потім, побачивши, що це трохи задорого для нього, запропонував мені розділити з ним нову квартиру в Борково. Це був повністю новий район і навіть не належав до Гданська, а до приміського села, але границя міста проходила по його околиці. Квартира була з однією спальнею і великим залом, з'єднаним з коридором та кухнею двома широкими пройомами. Ми завішали їх товстими бавовняними простирадлами з Ікеї і там поселився Валенсія. Я ж зайняв спальню, з якої був окремих вихід на терасу. Там я одразу поставив стільця і зробив собі курилку. Квартира була зовсім новою, до нас там ніхто не жив, тому не мала ще всіх побутових приладів і пральну машинку нам привезли через тиждень. А мікрохвильовку та посуд ми самі купили в Ікеї і потім мали проблеми з господинею, бо Патріція погубила чеки, які я їй передав для звітності.

Перших два місяці машина працювала в дві зміни, з понеділка до суботи до обіду, але пілот та електрик виходили в три. В робочій камері підтримувався надлишковий тиск чуть більше двох атмосфер і залишати машину без нагляду ніяк не було можна. Від попередніх машин вона відрізнялася лише тим, що не було транспортерної стрічки, а матеріал розбавлявся бентонітом і викачувався з робочої камери потужними помпами. Кожні три аванси потрібно було нарощувати дві труби діаметром 16 дюймів, а це займало багато часу, тому

спочатку робили три- чотири аванси за зміну, потім вдвічі більше, але рекордом стали дев'ять. Крім того машина була новою, спеціально сконструйованою для цього тунелю і поломок було досить мало. Звичайно, часом ставалося так, що аварії йшли одна за одною, але це була рідкість і зазвичай мої зміни проходили досить спокійно. Одне було незвично, сіроти починало о третій, а в четвертій вже розвиднялося і коли машина все ще знаходилася в котловані і не ввійшла повністю в тунель, постійно здавалося, що вже скоро перезмінка, а до неї було ще три години.

Ще в першу неділю Дарек нас з Валенсією і двома еквадорцями підкинув в Старе Місто, де ми купили собі польські картки до мобільних, а потім зустрілися з його земляком, що вже працював тут кілька місяців. Та трохи посидівши з ними на терасі якогось бару, я попрощався та пішов бродити вулицями цього старого ганзійського міста. Гданськ для Польщі такий же не типовий, як і Львів для України і ці його особливості одразу причаровують. В мене з собою була туристична схема і з перехожими я міг порозумітися, тому назад до готелю вирішив йти пішки. Згодом це для мене стало традицією, тому я ходив багато і дуже швидко почав добре орієнтуватися. Тим більше, що була незвична для початку червня спека і вже в перші мої довгі вихідні я поїхав на пляж. Спочатку в Стогі, де прогулявся через нудисьткий пляж аж до устя Вісли, а потім в Елітково, звідки до Сопота було рукою подати. Фактично, Гданськ входить в конгломерацію Труймасто, разом із курортним Сопотом та Гдинею, де розташована військово-морська база Польщі.

Незважаючи на спеку, вода в затоці була ще не прогрітою і щоб влізти в море я повністю роздягнувся на майже безлюдному нудисьткому пляжі і з диким криком побіг у воду. З якої вискочив, як пробка з пляшки шампанського. Температура води була градусів тринадцять і вона, в порівнянні з нагрітим повітрям, здавалася крижаною. Проте, в цілому, природа тут мені дуже сподобалася. Піщані дюни, вкриті чагарником та звиклими до нестачі вологи травами, соснові ліси впритул до берега і берези, що росли прямо на пляжі були незвичними, але такими милими оку.

Та найбільше мені подобалися люди. В Іспанії ми часто ловимо себе на тому, що вихвачуємо поглядом з юрби перехожих русяве волосся. Тут же практично всі були руськими та блондинами. Тому половина перехожих була чимось схожа, як не на сусіда, то на якогось родича. Не говорячи вже про менталітет. Моїм найкращим приятелем став Марек, що й не дивно, бо він жив в Ярославі, близько до нашого кордону. Наші ж предки ще за Данила Галицького жили в одній державі, а потім в Польському Королівстві, Австро- Угорщині та новій Речі Посполитій. Гжегош, з яким я теж приятелював, був з Бялостока, з села в Біловезькій Пущі і більше нагадував характером білоруса.

Продукти, котрі ми купляли в Бедрьонці та Стокротці, теж дуже були схожі на українські, точніше, на наші галицькі. Що й не дивно, якщо врахувати, що якщо в Україні центром все- таки є Надніпрянщина, а літературна мова виникла на базі полтавського діалекту, то польська державність сформована навколо Малопольщі або тої ж Галичини, тільки Західної. Тому, манери, звичаї та продукти поляків мені дуже були близькі та виглядали так, якби самостійний розвиток нашої Галичини не перервався війною, а продовжувався до нашого часу.

Польща динамічно розвивалася після падіння комунізму і зараз виглядала так, як я хотів щоб виглядала Україна. Я багато думав над тим, чому ми ніяк не можемо зішкрябати з себе совок, а до поляків він так і не приклеївся до кінця. Звичайно, велику роль відіграла католицька церква, цей антивірус до комунізму, але головна відмінність, на мою думку, у тому, що незважаючи на репресії, еміграцію та придушені повстання полякам вдалося зберегти свою еліту. Недаремно, ж Сталін, котрий це розумів, розстріляв усіх полонених офіцерів в Катині та інших місцях. Але до всіх він дотягнутися не зміг. Зате, залишки нашої еліти, українську інтелегенцію та селянство (фактично, фермерів) він розстріляв та виморив голодом в тридцятих роках.

Звичайно, в сучасній Польщі ще місцями проглядає соціалістичне минуле. В тому ж Гданську старі промислові райони виглядають обшарпанними, а люди

нешасними. Колись дійде черга і до цього, а зараз нові райони будують на пустирях, а не латають старе. Тому різниця дуже кидається у вічі. Так само, як нові європейські трамваї на нових швидкісних лініях, що межують зі старими общарпаними електричками.

Вперше я в Польщі побував десь на початку 90-х. Це був період "мішочного" туризму. Але ні тоді, ні пізніше, вже починаючи з 2004-го, коли я почав літати додому через Варшаву, вона на мене після Іспанії особливого враження не справила. Лише тепер, проживши тут два місяці, я був вражений. І захотів поділитися своїми враженнями з моїми рідними. Проте Юля, що ще не відійшла від наших київських сеперечок прислала лише "довгого" листа, в якому, покритикувавши батьків, точніше, наше неправильне ставлення до неї, задекларувала принципи подальшого співіснування. Така собі "Декларація незалежності". Я добре розумів, що наша дитина виросла і хоче бути самостійною, але мусів їй пояснити, що вона повинна бути готовою до того, що у батьків є таке саме право на егоїзм. Мене дуже хвилювало, як це сприйме дружина, котра саме заїхала до Гданська по дорозі у відпустку в Україну, але вона на мій подив критику в свою адресу сприйняла нормально. В нас було лише два дні, бо Валин приїзд припав на мої короткі вихідні і погода була не найкращою, проте ми з'їздили на пляж та побродили досхочу старим містом. В середу зранку я посадив її на прямий автобус до Тернополя, а через тиждень вилетів до Києва. Там за неповний рік вилізли кілька недоробок, а також Юля захотіла зробити маленький склад за шафою у прихожій. Тому ми замовили ще одну шафу в Леруа Мерліні і в суботу до шостої чекали поки її доставлять. А потім викликали таксі і всі разом поїхали прогулятися по новій Оболонській набережній. На відміну від дощового Гданська в Києві було дуже спекотно і дуже хотілося поближче до води.

Перед відльотом до Іспанії Валя знову заїхала в Гданськ і ми відсвяткували там її день народження. Поїхали корабликом на Вастерплатте і там пообідали флячками та запеченими свинячими ніжками. Я вже знав цей ресторанчик недалеко від пристані, бо був там в один з вихідних з пілотом Хосе. Нам було цікав не тільки побувати на знаменитому півостріві, з пострілів по якому почалася друга світова війна, але й пропливти над тунелем який ми будували. Наш тунель мав з'єднати нову об'їзну з портом, бо в цьому місці міст через Мертву Віслу (старе устя ріки) не можна було зробити через те, що по ній проходили величезні океанські кораблі на судноремонтний завод, що, до речі, належав українцям. Єдине, що зіпсувало нам враження від гарно проведених днів, був плов, який вона попросила приготувати в останній день і хоча я відмовлявся через брак казана або хоча б товстостінної каструлі, наполягла на своєму. Плов був сирим та пригорів, настрій зіпсованим, а бідний Валенсія був не радий, що ми його запросили з нами пообідати під пляшку доброго іспанського вина.

Околиці Гданьська розбудовувалися. Це не був такий бум як в Іспанії на початку нульових років, але будівництво було досить масовим. В нашому районі одна й та сама фірма будувала кілька будинків, сдавала хх і починала наступні. Де- хто будував собі сам особняк, а інші будували таунхауз. Відчувалося, що лишніх, спекулятивних грошей тут не було, але й ціни були помірними. Не низькими, як зараз в Іспанії, але й не загнаними до небес. Зарплати в Польщі були все ще невисокими, наприклад, Артур, молодий електрик з будови, що був в моїй зміні, але назовні, отримував десь коло тисячі євро (в перерахунку зі злотих). В мене з дією за відрядження було майже в три рази більше і звичайно, що я себе почував там добре.

Мені подобалося розглядати будови в околицях і з часом це переросло в бажання збудувати в селі новий будинок на городі. Колись я вже був загорівся ідеєю таунхауза на дальньому городі, що теж межував з зоною забудови і навіть розробив власний проект економного тауна. Проте зміна цільового призначення затягнулася надовго, а потім вдарила криза 2008-го року і ці плани довелося відкласти. В Гданьську я виписав кілька каталогів проектів будинків від журналу Муратор і всерйоз зайнявся підбором. І на цій хвилі написав оповідання з альтернативної історії. Писав його російською, бо в першу чергу воно викладалося на російськомовному форумі з альтернативної історії, де я вже кілька років вів дискусії з моїми опонентами про альтернативну історію Східної Європи. Йшлося там про те, що перед днем Покрови 2018-го року, я закінчуючи впорядкування свого нового будинку та чекаючи на завтрашній приїзд Юлі з Васею та двома внуками, провалююся в минуле рівно на сто років і, скориставшись допомогою рідної прабабці, пишу листа з попередженням до мого дідуся та відправляюся до Львова, щоб спробувати завадити програшу ЗУНР від поляків і об'єднати теперішніх ворогів проти загрози більшовизму. Це оповідання я також відправив електронною поштою Валі та Юлі, але їм воно не сподобалося. Вони обоє сприйняли його, як мій протокол про наміри. Правда, Валі, в першу чергу, було не

до вподоби те, що про неї там згадується зовсім мало, а Юля подумала, що я знову навантажуватиму її якимось паперовими стравами під час будови будинку. Розкрутка магазину потребувала максимум зусиль та часу і відволікатися на ще щось вона категорично не хотіла.

Наступні мої вихідні прийшлися на наш празник в селі і я вирішив поїхати в Україну. Літаком було дорого, і тільки до Львова, з пересадкою у Варшаві, тому я поїхав автобусом. До Варшави можна було доїхати ПольськіБусом, а вже звідти треба було добиратися або рейсовим автобусом або бусами перевізників. Дозвонився до сусіда Сергія, що вже давно заробляв цим гроші, але він був десь в дорозі і не брав слухавку. Тому доїхав трускавецьким автобусом до Стрийського вокзалу, а звідти маршрутною до Тернополя.

Юля з Васею теж приїхали на празник, була ще тітка Тамара та двоюрідний брат Богдан, що приїхав додому у відпустку з Португалії. Мама була дуже рада такій кількості гостей, бо вже налаштувалася празникувати тільки з тіткою, котра її часто провідувала. Ми поговорили про минуле, про нашу родину і я був щиро здивований, що вгадав в своєму оповіданні дівоче прізвище своєї прабабці. В цьому дійсно було щось містичне, як і те, що я дійсно її пам'ятаю, хоч померла вона за два роки до мого народження.

Моя прабабця Катирина

Я пам'ятаю мою прабабцю Катирину. Здавалося б, у цьому нема нічого надзвичайного, якби не той факт, що вона померла за два роки до мого народження. В моїх, пронизаних дивним світлом дитячих споминах, вона мовчки сидить в кутку бамбетля. Повернувши зав'язану біленькою хустиною голову до невеликого, заставленого горщиками з квітнучою геранню, віконця, дивиться на відрізок дороги- гостинець, що недалеко від нашої старої хати щезає за поворотом на Тернопіль. Мені завжди здавалося, що вона когось чекає. Чекає дуже давно, багато років, а може й багато десятиліть... Боїться, що вже не дочекається, та в глибині її очей жевріє надія, а обличчя випромінює спокій, доброту та мудрість потаємного знання.

* * *

13-го жовтня 2018 року.

Була глупа ніч, коли я заробив будівельною піною останнє торцеве вікно на ганку мого нового будинку. Склопакет до нього виявився на декілька сантиметрів вужчим, ніж треба і говіркий дідок з віконної фірми мене слізно запевнив, що післязавтра привезе новий, сам його встановить та засиліконить. Добре, що він погодився недоотримати сто євро, а то шукай потім діда на просторах інтернету. Вікна мені довелося замовляти терміново. Завдяки припізнілому бабиному літу та допомозі племінника, мені вдалося зробити в цьому році набагато більше, ніж планував.

Завтра у нас свято Покрови. Зрізувати піну та заробляти відкоси доведеться вже післязавтра. Не прийнято у нас в Галичині працювати на свята. Тим більше, що під вечір приїхали з Києва Юля з Васею та двома шибениками- онуками. Останні з вереском бігали по всьому будинку та газону наввипередки з нашою Дінкою- далматинкою. Отже, завтра мені доведеться попрацювати не у звичному за останні два роки амплуа будівельника, а шеф- поваром. Рибну юшку та шашлики, як і плов, я не довіряю нікому. На щастя, погода, як для середини жовтня, була чудовою і, напевно, можна буде накрити стіл якраз біля гріля на лужку. Мені залишалося лише більш- менш впорядкувати коробки з моїми речами, недавно переданими з okazjiю з Мадриду. Нарешті дружина зітхнула вільно. Безліч моїх сувенірів, антикварних речей та решту, на її думку, непотрібу, привезених з численних відряджень та подорожей захиращували мій невеличкий кабінет на лоджії нашої мінімалістичної квартири на Карабанчель Бахо. Тепер вони перебралися сюди і складуть експозицію давно задуманого "музею" на мансарді, а не будуть слугувати акумулятором пилюки на час моїх довготривалих відсутностей. Картонні коробки довелося відсунути в бік для того, щоб звільнити доступ до вікна і тепер мені потрібно було скласти їх назад, поки онуки не влаштували в них тотальну ревізію. Одна з коробок виявилася набагато важчою за інші і дно, скріплене скотчем, раптово не витримало. Вміст її з глухими ударами розсипався по вкритій хідником підлозі з керамограніту. Тут були, в основному, важкі камені та кристали мінералів із збудованих мною тунелів. Ще на першій моїй будові в Кольменар- В"єхо в товщині гранітної гори ми натрапили на тріщину з друзами кристалів жовтуватого гранату. Відтоді, я занадився кожен раз привозити додому цікаві екземпляри. За тринадцять років тунелів в Іспанії, в Європі та Латинській Америці ми збудували багацько і, хоч, я намагався обмежити себе одним сувеніром з кожного відрядження, їх все-таки назбиралося багато.

Від одного продовгуватого, схожого на уламок сталактита, каменя відколовся кусок у вигляді лопатки. Напевно, він був на самому дні коробки і хоча цинковка помякшила удар об підлогу, та по ньому влупив один з побратимів. Я вже зібрався покласти камінь на місце, коли мою увагу привернув блиск зі сколу. Так, ніби блиснула грань кристала. Придивившись, я дійсно з подивом зауважив, що під характерним для сталактиту напливом ховається великий кристал гірського кришталю. Дивно. Я добре пам"ятаю звідки у мене ця штука...

***

Пройшло вже три місяці, як ми почали будівництво нового тунелю в Альзирі біля Валенсії. В цілому проект передбачав перекидання води для зрошення з устя ріки Хукар в південні засушливі райони іншої провінції Аліканте і далше в Мурсію. Це був один з багатьох грандіозних проектів центрального іспанського уряду, породження будівельного буму, що охопив країну в нульових роках. Два тунелі діаметром 3,4 метри повинні були послідовно проколоти обидва гірські пасма, що тягнулися перпендикулярно до морського берега. Ми починали на великій підготовленій площадці трохи вище лінії верхніх террас, до яких

доходили рівні ряди плантацій апельсинових дерев. Німецька тунельна машина Херренкнехт вже була змонтована та навіть втягнулася в гору на перші сто метрів, коли ми напоролися на першу перепону. Точніше, це була порожнина або навіть проосто тріщина в гірській породі шириною два метри і по вертикалі до десяти . На щастя, більша частина печери була вище рівня дна тунелю і тому, для того ,щоб створити надійний опір для подвійного щита машини виявилось достатнім запомпувати туди кілька кубічних метрів цементного розчину в основу, а решту порожнини заповнити двохкомпонентною піноутворюючою сумішшю. Але перед тим пройшла ціла серія оглядів перепони різномасним офісним начальством, з зосередженим та вумним виглядом, одягаючого білі паперові комбінезони та вдумливо киваючи головами на коментарі місцевого тунельного начальства. В мої обов'язки чергового електрика входило забезпечення доброго освітлення даного феномену і, хоча, вільного місця в голові машини такого маленького діаметру було зовсім мало, мені доводилося все- таки тусуватися поблизу і, звичайно, я не міг упустити шансу, щоб і собі засунути свій ніс у круглий, як ілюмінатор, оглядовий отвір і ,незважаючи на категоричну заборону енкаргада

Анхеля, спуститися в саму печеру за його відсутності.,

Зализані стіни були вкриті напливами кальциту бурого- зеленого кольору. Очевидно, що вода, журчання якої чулося в темряві, нанесла краплину за краплиною ці покрови на вапняковий камінь. Я декілька разів бував в печерах відкритих та обладнаних . для відвідувань туристами. І у нас на Тернопільщині, де знаходиться друга за довжиною у світі печера , і у французьких Піренеях, куди ми заїзжали після відвідування паломницького Лурду. Зрозуміло, що мені дуже хотілося отримати для моєї колекції справжній сталактит, але там це було неможливо. Як можна руйнувати красу, на яку прийдуть дивитися ще покоління людей? Тут же, знаючи, що наступного дня все це заллють бетоном, а потім тут проповзе наш важкий залізний хробак, я почав оглядати, що можна відбити заделегіть припасеним молотком. Справжніх сталактитів- сталагмітів не було, вода тут не капала, а просто стікала по стіні, але в одному заглибленні я помітив продовгуватий наріст. Акуратно обстукуючи з трьох сторін зубилом, я виломав його з ніші. Потрібно було швидко линяти разом з цим трофеєм, поки не з'явився Анхель- енкаргадо. Відносини у нас склалися ніби нормально, але він був у нас лише три тижні і за цей час розпізнати людину в неекстремальних умовах неможливо. Можливо, для когось проходка тунелю виглядає чистим екстримом, але для мене вона стала вже давно рутинною працею. Помилувавшись черговим поповненням колекції вдома вже при денному світлі, я ніяких сюрпризів у ньому не вгледів. Місце сколу було не дуже естетичного виду і я ніколи особливо ретельно його не розглядав.

Яке ж було моє здивування зараз, коли я зрозумів, що це досить великий кристал гірського кришталю , вкритий за довгий час шарами мінеральних солей. Легенько постукуючи по кромці я звільнив решту поверхні та побачив предмет, що нагадував товстий підструганий олівець. Протилежна затесаній частина "олівця" була заокруглена, ніби людською рукою. Одного разу у Гданьску, коли ми робили тунель під Мертвою Віслою, мені попалися в піску під ногами схожі на кулі речі,

які називалися "пальцями Перуна". Вони теж здавалися на сто відсотків створеними людиною (не древнім же слов'янським богом). І лише добряче пошурувавши в інтернеті, я вияснив, що це окаменілий внутрішній скелет викопного кальмара, шниряючого стаями по морям крейдяного періоду. Та в цьому випадку було ясно, що типовий мінерал не може бути частиною якогось живого організму і його заокруглена частина явно штучного походження на відміну від геометрично правильної гострої частини, зробленої майстринею-природою. Судячи по вигляду, явно з кам'яного віку. Можливо, його використовували в якості наконечника? Хоча, скоріш за все , ні. Мисливці на мамонтів та іншу велику здобич робили собі наконечники або з кремнію, або з обсідану. І форму вони мали зовсім іншу- листковидну. Напевне, це з атрибутів якогось жерця чи шамана. Або печерного художника? Поки я тримав предмет у руці, оглядаючись по боках, де б мені спробувати намалювати ним мамонта, мені здалося, що кристал нагрівається. І тут я згадав про бракований склопакет. Чим не полотно? Я не раз бачив у вагонах метро, в основному, написи видряпані на склі. Не алмазами, чи, точніше, діамантами їх роблять? Як там у Макаревича? "Зірки не їздять у метро" Міцно захопивши "олівця", який напрочуд зручно ліг у долоню, докладаючи зусиль , почав викреслювати на склі коло. З'явилася тонка біла лінія і почувся неприємний скрегіт. Я так захопився, що не зупинився, поки не провів повне коло, що вписалося в прямокутник вікна. Зненацька відбиток світла на склі зник і з діри потягнуло холодом. Що за чортівня? Я хотів торкнутися скла рукою, але рука провалилася в порожнечу.

Сказати, що я був у шоці- значить не сказати нічого. На якийсь час я просто впав у ступор. До пам'яті мене повернула біль у руці, якою стискав "олівець". Він був дуже гарячим і мені довелося покласти його на підвіконня, побоюючись сильного опіку. Із вікна відчутно тягнуло холодом і я автоматично простягнув туди руку, приклавши її до залишку скла у нижньому кутку зі зворотної сторони. Цікавість змусила мене просунути туди ще й голову. Спочатку я розгледів лише зоряне небо та різок місяця майже в зеніті, а потім проявилися обриси землі на відстані трохи більше метра від мене. Вдивляючись в сторону нашої старої хати, я не побачив знайомих обрисів. На місці нашої вулиці була лише темна розмита смуга. Таку ж темну пляму, схожу на копицю сіна я побачив і в кількох метрах ліворуч. Глянув і на розрізаний склопакет. На моє здивування край розрізу не був ні гострим, ні шорстким, а здавався скоріше обплавленим. "От тобі й гіперboloїд інженера Гаріна"- промайнуло в голові. Ця думка мене трішки розвеселила і прихопивши теплу армійську гедеєрівську куртку, куплену колись на мадрридському Растро, я поліз у вікно.

Обережно, спираючись на лікті та сповзаючи на животі, я накінець намацав берцями землю. Не варто, мабуть, забувати, що мені вже давно перевалило за п'ятдесят. Та нічого, пивний животик і тепер послужив амортизатором. Під ногами виявилось кукурудзяне поле , де з твердої мерзлої землі стирчали тверді шипи зрізаних стебел. Йти було не дуже приємно, але можливо. Нахил поля на південь відповідав нашій ділянці і я обережно направився в напрямку нашої старої хати. Так і не натрапивши на нього через сотню метрів вийшов на дорогу.

Асфальту на ній не було, та й розташована вона була набагато вище теперішньої. Не говорячи про те, що з двох повних смуг в кожен бік, по ширині вона здавалася набагато менше половини. Та покриття нагадувало битий камінь, пересипаний утрамбованим щебенем. За дорогою місцевість плавно спускалася в долину і нічого, щоб нагадувало наші Ями не проглядалося. Кам"яний кар"єр, по дідових словах, почали розробляти ще до війни і одразу після неї, коли Тернопіль, практично, заново відбудовували. До того, що Дірка привела мене у минуле, я внутрішньо був готовий, залишалось спробувати визначити епоху. Нашої вулиці, побудованої в кінці п"ятдесятих ще нема, а дорога практично є на тому ж місці. Дідусь розказував, що колись давно вона проходила набагато нижче, прямо над річковим обривом. Значить вилка виходить десь сто років, між 1850-м (ніби тоді, після відміни у 1848-му панщини у Австро-Угорщині з"явився фільварок та нова дорога) і 1950-м, після якого почали забудовувати нашу вулицю. Хатки, хутір біля розвилки дороги на Скалат та Підволочиськ, у відповідності з назвою, за цей час, напевно, мало змінився. Значить треба пробиратися до центру села. Але, насамперед, потрібно трохи прикрити двері, щоб не так сильно тягнуло між світами. Скоро вона й сама може закритися, але коли це станеться і скільки в мене є часу, щоб зорієнтуватися, я не знав. Власне, експериментувати мені не хотілося. Я чомусь завжди був переконаний, що Доля дає кожній людині один раз в житті Шанс. Одні Його просто не помічають, інші- упускають, так і не зважившись змінити устаканений порядок, і лише одиниці використовують Його на всі сто. Власне їх потім називають щасливчиками. Не знаю, чи вдасться мені щось змінити в моїй долі і в долі мого народу, але спробувати я мушу.

Я не знав, скільки часу у моєму розпорядженні, тому збори постарався скоротити до мінімуму. Записку дружині Валі, що змушений терміново відлучитися на кілька днів і суворе попередження нікому не наближатися до нових вікон. Складний, але величезний у розкритому виді, ніж- наваха та замшевий мішечок з іспанськими дурос- великими срібними монетами. В перші роки життя у Мадриді я захопився збиранням саме срібних монет, а сприяв цьому дешевий нумізматичний недільний ринок на Пласа- Майор, напевне, найдешевший у Європі. Опускаю жалюзі, просунувши руку в Діру із минулого і перекладаю до вікна в'язанки кукурудзи. Незважаючи на відчутний морозець, запарився; можна і перекурити. Якщо я спочатку збирався іти прямо дорогою, між фільварком та церквою, то під час перекуру передумав. Часи можуть бути тут неспокійні і нарватися на якийсь патруль чи пост самооборони мені не хотілося. Краще перестраховатися і пробиратися до рідні городами.

Мені було чотири роки, коли дідо з бабцею перейшли жити до нас у новий тоді будинок. Свою половину хати в центрі села (мій прадід по цій лінії оженився вдруге після смерті дружини і в другій половині відтоді жили діти від молодої жінки) вони спочатку віддали у зйом одній родині реабілітованих, а потім їм же й

продали. Двір там виходить на центральну вулицю, але можна також пробратися городами зі сторони річки.

Одне з маленьких віконць на "нашій" стороні слабо світилося і, коли я під злий гавкіт прив'язаного на ланцюгу барбоса переходив через двір, фіранка відсунулася і до скла приник темний силует жіночої голови у хустині. Серце у мене стріпнулося і я довго не думаючи покликав: "Пані Катирино! Відчиніть, будьте ласкаві!" Покликав "КатИрино", бо саме так було написано на фігурі, що вже при мені дідусь поставив на могилі своїх мами і тата на цвинтарі, одразу за церквою. Чому я подумав, що це саме вона я не знаю, але був у цьому впевненим.

- Слава Ісусу Христу! - промовив я в темряву привідкритих дверей.

- Слава Навіки! - відповів мені досить молодий жіночий голос.

- Дозвольте зайти. Я Вам усе поясню.

- Та заходьте вже...

Крізь маленькі сіни я зайшов у невелику кухню. На прямокутному столі, збитому, з різної ширини дощок стояла бронзова гасова лампа, слабо освічуючи круг діаметром зо два метри, і лежав рушник з незакінченим візерунком хрестиком і ввіткнутою в нього голкою. Жінка показала мені рукою на стілець біля стола і, всівшись скраю на лавку з іншого боку, запитально на мене подивилася.

- Я...- в мене миттю вилетіли з голови приготовані дорогою різні версії моєї появи.

- Я Ваш правнук! - по обличчю моєї прабабці, а я чомусь не сумнівався, що це була саме вона, пробігла тінь. Вона продовжувала пильно мене розглядати. А подивитися дійсно було на що. Крупний мужчина років п'ятдесяти, з непокритою, як вухлак, головою та коротким волоссям бобримом, одягнений у плямисті штани та розстібнутий, але на хутрі, лапсердак темно зеленого кольору, говорить їй тридцятирічній жінці, що є її правнуком.

- Жартуєте, панночку? - нарешті промовила вона.

- Вибачте, а яке нині число і який рік від Різдва Христового? Зрозумійте, це не жарт і дуже для мене важливо. - на цей раз здивування явно проступило в очах жінки.

- Завтра Покрови, значить, нині 13-те жовтня 18-го року.

- Тисяча дев'ятсот вісімнадцятого? - не знаю чому, уточнив я.

- Так. Одна тисяча дев'ятсот вісімнадцятого року. - чітко та ніби із задоволенням перекочуючи в роті слова промовила пані- селянка.

- Я з майбутнього. Рівно сто років. - "Магія чисел" - подумав. Я вже не сумнівався, що "олівець" належав людям (а може НЕ людям), котрі мали відмінні від сучасної науки знання, котрі неосвячені люди назвуть магією.

- До сьогоднішнього вечора я живу у дві тисячі вісімнадцятому році. А Ви - моя прабабця. Ви ж Катирина Логінська, з дому Бутковських?

- Так. - трохи здивовано відповіла вона.

- Ваш чоловік зараз знаходиться на фронті в Сербії. Не переживайте, з ним все буде добре. Велика війна вже закінчується. Він скоро повернеться та привезе насіння кукурудзи кінський зуб. У Вас є діти, і старший Гиньо. Це мій дід. Мене назвали навіть в його честь. А де він зараз? - я говорив не зупиняючись і не

даючи жінці вставити свої запитання. Якщо я буду змушений доказувати кожне своє твердження, то ми проговоримо всю ніч, а зранку, при денному світлі, все здасться їй маячню божевільного.

В дитинстві я фактично виховувався дідусем і ми дуже багато спілкувалися, тому я добре знав історію сім'ї по материній лінії. Мого батька дід не любив, тому я лише недавно, лише кілька років тому взнав, що моя бабця, батькова мама, була з самої багатой та поважної родини. Але вона померла в 1944-му чи 1945-му році від шальної кулі. Раніше, я завжди думав, що це сталося при штурмі Тернополя навесні 1944-го року, а потім якось придивися до дати смерті на фігурі- 1945-й рік і співставивши це з тим, що по сусідству з ними був бій ястребків з бандерівцями, один з багаточисельних епізодів десятирічної громадянської війни на наших землях, засумнівався в офіційній сімейній версії. Може в ті роки так і було потрібно. Я добре пам'ятаю, як сперечався до крові в дитячому садку, що столиця України- це Львів... І що нашими в громадянську війну були не тільки "червоні", але й "зелені".

- В Чернилеві в Коньків. Вони там виставу на завтра готують.- довірливо повідомила мене жінка. Дивно, але вона мені наче повірила.
- Потрібно їх попередити. Поляки ввечері нападуть на хату -читальню під час вистави. Бійка буде сильна, але смертовбивства не буде. Проте, комусь з українців виб"ють око. - мені дід такі речі не розказував, це я сам підслухав під час однієї з його зустрічей з другом дитинства, що потім виїхав до Канади. Я його ще добре запам!ятав завдяки шикарній авторучці, що він мені подарував. У дідового приятеля була там невелика фабрика письмових приладь.
- То все Антіна затії, ніяк не заспокоїться.- Антін Конько був активним членом Радикальної партії Івана Франка. Потім він не раз вибирався у польський парламент.
- Потрібно написати Антіну листа. Я зранку поїду до Львова. Німці з австріяками програли війну, В Німеччині починається революція, а Австро- Угорщина розпадеться на окремі країни. Ми матимемо війну з Польщею і влітку наступного року ми цю війну програємо. Стрільці відійдуть через Збруч на Велику Україну. І майже всі там згинуть від тифу...- про те, що частина з них спочатку об"єднається з денікінцями, а потім віл"ється в Червону Армію, а потім все одно загине у сталінських застінках, я промовчав.

-А документи у Вас якісь є?- я почав лазити по кишенях у пошуках кількох, найстаріших з тих, що мав у моєму сімейному архіві, фотографій. Я їх теж прихатив з однієї з "музейних" коробок.

- Ось!- я майже поклав їх на стіл. Вона пробігла поглядом по пожовклих фото і здивовано перевела погляд на мене.

- Ні, я маю на увазі метрики, паспорт чи якийсь мандат?

-Н-н-ні...

Я зовсім забув, що довгих чотири роки війни ця жінка сама вела всі справи сім'ї, чоловіка Івана мобілізували в перші ж місяці бойових дій і в неї був великий досвід спілкування з властями, як звичними австрійськими, так і Російської імперії...

- Доведеться йти до батька. Він же в нас віт і у нього печатка є!- в цих словах промайнула гордість. Я не знав, як у прабабці склалися відносини з батьком після його нового одруження. Не просто так же він виділив дочці та зятю окреме господарство, але, очевидно, це було мудре селянське рішення, адже, наскільки я зрозумів з дідових оповідей молода дружина була не набагато старшою дочки. Пам'ятаю, що дідो згадував свого вуйка з Гандзьохів (так прозивали дітей від Гандзі- другої дідової дружини), як свого соратника в діяльності Просвіти- культурної української організації у Польщі у міжвоєнний період.

- Ви поки пишіть Антону, а я до тата піду.- з цими словами вона підійшла до креденця і витягла з верхньої шухляди, майже до верху наповненого листами та якимось іншими паперами два листки сіруватого паперу.

-Чорнило та ручку діставайте самі.- вона показала мені рукою на верхню кришку, де біліла фаянсовим боком непроливайка. По тому натягнула на ноги шиті валянки з чорними кальшомами і, накинувши на плечі, товсту вовняну хустку, вийшла до сіней.

В моїй голові майнула нотка переживання, що родичка мені не повірила і побігла за допомогою, але я цю думку відразу відкинув. Ніколи розумна жінка, а судячи з усього, я мав спрву саме з розумною жінкою, не залишить своїх дітей, посапування та бормотання у сні, яких я чув через привідкриті двері світлиці, напризволяще на небезпечного чужака. А якщо б їй потрібна була допомога, значить, саме таким вона б мене порохувала.

Шкрябати папір сторічною чорнильною ручкою я не став, добре, що у чисельних кишенях мого камуфляжа знайшлася і шарикова ручка, і столярський олівець. Я вибрав ручку, нехай якість письма теж свдчить, що до моїх слів слід віднестися серйозно.

"Шановний пане Антін!

Пані Катирини Вам роповість про обставини мого дивного появлення в її домі. Єдине, що я Вас прошу з усією серйозністю віднестися до моїх слів. Ввечері 14 жовтня під час вистави в Народному домі на учасників та глядачів нападе банда поляків з Чернилева Мазовецького. Під час бійки одному з артистів виб'ють око.

Прошу Вас врахувати цю інформацію для посилення охорони даного міроприємства.

Я не знаю, з якою місією пан Бог направив мене сюди. Я не являюся ні ангелом, ні посланником Божим в прямому розумінні цього слова і не претендую ніяким чином на цю роль, але погодьтеся зі мною, що ніщо на світі не відбувається без відома Його. А значить Йому потрібно було відкрити для мене цей шлях. Цієї ночі я збираюся відправитися у Львів. Головні події найближчих місяців розвиватимуться саме там і я постараюся направити їх у більш сприятливе для нашого народу русло. Проте у дорозі зі мною може трапитися різне, від випадковостей ніхто не застрахований. Тому я хочу поділитися з Вами інформацією, якою володію. А вже Ваша справа, як Ви її використаєте. Першого листопада у Львові та у інших містах Галичини усуси візьмуть владу в свої руки і проголосять створення західноукраїнської держави. Поляки, які чекають приїзду Ліквідаційної комісії з надією на мирну передачу наших земель Польщі, будуть захоплені цією подією зненацька, але вже під вечір піднімуть повстання і наступного дня відіб'ють у нас вокзал, товарну станцію, склади зброї та продовольства. Це дасть їм можливість озброїти три тисячі своїх бойовиків. В західній та південно-західній частинах міста вони розвернуть свої мобілізаційні пункти.

Проте, якщо у Львові при більш швидких та рішучих діях з нашого боку, а також, якщо відразу відмовитися від розміщення у цьому місті державних установ і відволікання значної частини військових підрозділів на їх охорону, ситуацію можна переломити на нашу користь, то ситуація з Перемишлем стане справжньою катастрофою. Хоча 3-го листопада озброєним селянам з ближніх сіл вдасться розігнати польську міліцію і заарештувати генерала Пухальського і більше сотні офіцерів та легіонерів, нам не вдасться достатньо посилити свої позиції, і, найголовніше, підірвати залізничний міст. Десятого листопада до міста підійдуть дві тисячі польського регулярного війська і при підтримці бронепоезда, бронемашин та перевазі в артилерії виб'ють наступного дня українські частини з міста. Звідси вони зможуть організувати допомогу блокованим львівським повстанцям і це стане початком кінця ЗУНР. Без допомоги з корінної Польщі повстання у Львові приречене на поразку. Крім того, на складах австрійської армії знаходилася значна кількість амуніції та спорядження, яких так не вистачатиме українцям.

Втримавши Перемишль та локалізувавши львівське повстання, можна буде втримати польський фронт на лінії Керзона- офіційно визнаній лінії етнічного розмежування в Галичині і, таким чином, добитися офіційного визнання, як сусідніми країнами, так і країнами Антанти, що сильно охолодить воєнничий запал Польщі. В моїй історії ми майже півроку намагалися повернути собі втрачену столицю і на всіх переговорах при посередництві Антанти остання завжди приймала польський бік. Наші успіхи могли б заставити більше враховувати інтереси західноукраїнської держави.

Звичайно, це зовсім не означає, що далі все піде відмінно. Під час війни усіх з усіма може статися всяке, але кожен день, кожен тиждень та місяць нашої держави будуть її зміцнювати. Ми маленький народ і нам потрібно шукати друзів та союзників. І не тільки на Великій Україні. Потрібно спробувати налагодити відносини з Чехословаччиною, з Литвою і, можливо, з Білоруссю, з німцями. Відносини з Наддніпрянською Україною- це взагалі окреме питання. На мою особисту думку, в інтересах нашого краю на початковому етапі не афішувати плани по майбутньому об'єднанню частин єдиного українського народу. Якщо моє втручання ніяк не вплине і Скоропадському, Винниченку та Петлюрі не вдасться домовитися про спільні дії заради спасіння України, нам доведеться, в першу чергу, турбуватися про спасіння Галичини, а вже потім, при можливості, допомогти Центру. Хоча міцно тримаюча свої кордони ЗУНР, як надійний тил, стане великою допомогою наддніпрянцям. Я вірю, що нам все вдасться!

З нами Бог! Слава Україні!"

Не встиг я дописати останні слова, як двері знову відчинилися, і з'явилася задоволена пані Катиріна.

- Ось.- простягнула мені складений вдвоє листок цупкого паперу. -Від нині Ви наш вчитель, що направляєтсь до Львова до митрополита з проханням від громади про допомогу у відкритті у селі початкової української школи. Заледве вдалося вговорити Діда.- я посміхнувся. У нас в родині і дотепер до усіх зверталися так, яким ставав їхній статус по відношенню до наймолодшого члена. Було прикольо чути, як після народження моєї дочки, до жінчиної сестри-семикласниці всі на повному серйозі почали звертатися Цьотка.

- Правду розказати про Вас я не наважилася. Він все одно б мені не повірив. Я сама дивуюся, як мені вдалося не прийняти Вас за збуя, що казочками пробує втертися мені в довіру. Мені ніби Матір Божа прошепотіла на вухо, що Ви свій і Вас не потрібно боятися. Батько подумав, що папір потрібен моєму знайомому дезертиру. Їх зараз багато намагається поскоріше повернутися додому. Ця війна вже усім надоїла.- віддавши мені мандат, жінка стягнула хустку з плечей та опустила на лавку. Винувато посміхнувшись, вона запитала:

- Можна подивитися?

- Так- так, звичайно.

- Це мій син?- вона показала мені на фото дідуся у вишиванці. Йому на цій пожовклій старій фотографії було років двадцять п'ять. Худорляве обличчя та вуха трохи торчком. Для мене ця знімка була завжди трохи карикатурною. Я пам'ятаю діда уже літньою людиною, повнуватого, я б навіть сказав, монументального, чимось схожого на старого грузина у фільмі "Батько солдата". В очах жінки майнула гордість.

- Так, це мій дід. Мене назвали на його честь.

-Значить, Ви теж Логінський Євген?

- Ні, я Романюк.

- Це з яких Романюків? В нашому селі я таких не пригадую...

-Мій дід по батькові з Чернилева Польського, а бабця Олександра з Котів...

- Так, але в Чернилеві всі поляки. Він католик?
- Не всі. Наші родина була єдиною українською. Після другої всiтiвi вiйни полякiв усiх виселять, а на iх мiсце привезуть лемкiв. Як це виселять? Iх же цiлi села? А земля? I, що Україна стане настiльки могутньою, що зможе виселити цiлий народ?
- Нi, це червона Росiя прирiже до України, своєї напiвколонiї, i Галичину, i Буковину, i Закарпаття або Пiдкарпатську Русь... Та ми заплатимо за це прирощення величезну цiну у десятки мiльонiв життiв, живих та так i ненароджених...
Я замовк. Менi хотiлося багато що розказати моїй добрiй прабабцi, але розказувати про її життя та життя її дiтей та онукiв у майбутньому, яке я зiбрався мiняти не було змісту, а викладати своє бачення необхідних змiн потрібно не їй, а iншим людям, чия дiяльнiсть чи бездiяльнiсть може на це майбутнє вплинути. Тому я почав збиратися.
- Вiзьмiть хоча б козуха та шапку...- жiнка кинулася в дверi в iншу кiмнату. -
Iвановi я iнший справлю, лише б живим повернувся, а Вам потрібнiше...Грошi у Вас є?

- Я взяв з собою трохи старих срібних монет, правда, вони в основному іспанські...
- Нічого. Зараз такий вавілон, що можна любі зустріти. Але все- таки краще частину обміняйте на паперові крони. В Тарнополі коло вокзалу є крамниця Шмуля, запитайте господаря, скажете, що від мене. Ми йому молоко носимо. Цей хоч сильно не обдурить, але все- одно всі одразу не мінняйте, може у Львові дадуть дорожче. Паперові гроші швидко знецінюються...
- Дякую Вам за усе! - я вже направився було до дверей, але вчасно відчув, що треба зупинитися. Катиринина підійшла до мене і тричі поцілувавши, перехрестила... - Це Вам велика подяка... За те, що Іван живим повернеться, за сина і за те, що тепер точно знаю, що не перерветься наш рід, що пройде крізь усі життєві буревії. Щастя Вам!

На вулиці падав сніг. Великі клапті опускалися на землю з неба. "От і добре. Сніг вималює усе у цнотливий білий колір і на ньому, як на порожньому листку паперу можна буде написати нову історію мого народу. Історію, в котрій не буде гіркоти втрати Львова, фарисейства Бартеlemi, розчарування Петлюрою та відчайдушної Чортківської офензиви".

Попереду вісім кілометрів шляху до вокзалу. "Дві години пішки," - подумав я. "Буде час обдумати мої подальші дії. Адже, спасти або, хоча б, відтягнути на кілька місяців поразку ЗУНР- це моє завдання - мінімум. А максимум- не допустити, щоб каток світової війни знову пройшов по нашій землі туди й назад. Не знаю чи все мені вдасться, але я знаю точно: попереджений- значить озброєний. Ось я і повинен попередити цих людей!

Роби, що належить і буде, що буде!

Глава 15. Гданьск (продовження).

Після десяти років життя в Іспанії, добрій, веселій та привітній, але все одно чужій, Польща стала для мене ковтком свіжого повітря. Можливо, якщо б і тут я починав все спочатку, йшов крок за кроком, то ніякої ейфорії в мене б не було. Проте сюди я приїхав вже маючи відповідний статус, великий досвід та хорошу зарплату. Це було, як повернення у країну своєї мрії. Адже, при більш сприятливих умовах моя Україна мала б бути такою. В Гданьску я багато читав про Валенсу. Ходив у музей Солідарності і бачив полиці магазину, заставлені лише оцтом. Мені навіть дуже імпонувало, що й він був простим електриком. І зміг зробити те, що не вдалося українцям- розвалити вцент стару систему. В одному з інтерв'ю він, до речі, сказав, що якби його вибрали на другий срок, то Польща вступила б в ЄС разом з Україною. Політик чудово розумів, що до тих пір поки, його країна не зможе гарантувати свою безпеку зі сходу, створити справжнє майбутнє їй не вдасться. Польща пішла іншим шляхом, вигравши тактично, але маючи все- таки стратегічну загрозу. І час покаже, хто був правий у Польщі, але Україна від цього однозначно програла.

Я намагався пояснити свій стан Валі, але відчував, що це сприймається, як моя чергова примха. Вона від мене втомилася. І не тільки вона, а й дочка. Я був для обох таким собі подразником, що постійно намагався виштовхнути з зони комфорту. Вони обоє почувалися економічно незалежними і я цьому тільки сприяв. Валентина сама непогано заробляла, а Юлі я сам запропонував у 18-ть років відкрити собі рахунок і покласти туди гроші, що їй давала бабця. Тобто, я дуже не хотів, щоб кожен раз, коли їй потрібні 50 чи 100 євро, вона мусіла б в нас їх просити.

І це все добре працювало, правда, лише до тих пір, поки у нас були спільні проекти та плани. Та, як тільки, всі узгоджені цілі було досягнуто, ми стали лебедем, раком та щукою. Фактично, сім'я розпалася ще рік до того і я лише вирішив оформити це юридично. Я теж втомився постійно щось доказувати, показувати, нав'язувати та переконувати. Можливо, нам потрібно було таки спробувати порозумітися, але як це часто, буває непомітні оку зсуви викликали лавину і зупинити її вже не змогло ніщо.

Я запропонував Валентині залишити собі квартиру в Мадриді, а Юлі оформити при першій можливості власність на квартиру в Коцюбинському. Мені ж колись залишиться все, що є в селі- хата, городи та пай. Після закінчення роботи в Гданську я збирався будувати свій будинок. Не стільки через велику потребу, як з пацанської впертості (посадити дерево, збудувати будинок, виростити сина і т.д.). Хоча економічний розрахунок теж був- збудувати на зароблені в Гданську тисяч двадцять новий будинок, потім продати старий і таким чином подвоїти суму та отримати нове житло. Ціни на будматеріали в Україні вже впали, будувати збирався я сам, принаймі у ролі прораба, наймаючи собі мулярів та підсобників. Та не так сталося, як гадалося. Спочатку Валя відмовилася написати в мадридському консульстві свою частину спільної заяви про розлучення, а потім мама, яка спочатку досить спокійно поставилася до новини, різко змінила свою

думку та написала заповіт, за яким все майно мав отримати не я, а моя дочка Юля. Думаю, що тут не обійшлося без стороннього втручання, але гадати не хочу. Та їй не важливо вже це...

З Юлею ж ми нормально провели чотири дні в Гданську. Ми ще на празник домовилися, що я куплю їй білети на мої наступні довгі вихідні. Вона прилетіла і ми, незважаючи на важку розмову першого вечора, з приємністю провели час у ранньоосінньому місті. Спочатку поїхали в Єлітково в мій улюблений рибний ресторан Стара Пристань, потім прогулялися Сопотом. Наступного дня вилізли на Маріяцький собор, найбільший цегляний у світі, бродили древнім містом та фотографувалися. В суботу поїхали в Мальборк, колишню столицю Тевтонського ордену і хоча вже не попали всередину фортеці, гарно повечеряли у затишному ресторані на воді.

Наступного разу ми пересіклися в селі, де я взяв у неї ключ від квартири і поїхав у Київ. Я хотів там побувати, щоб відчутти дух Майдану, дух нового, що йде на зміну повільного загнивання часів Янека. Проте на майдані Незалежності лив сильний дощ і тому народ камерно сидів по палатках в тісних компаніях. Ближче до сцени, на якій пісні та музика змінювалися емоційними виступами, люди тусувалися під парасолями, а я, послухав виступи, ховаючись від косоного дощу за колонами главпочтампу, та пішов бродити сувенірними магазинчиками на тій же пошті та в підземному ТЦ. Було відчуття, що через пару тижнів протести самі по собі закінчаться. Явно не вистарчало драйву. Та скоро влада його підкинула, прийнявши тупий закон про зібрання. Зараз говорять про підступну руку Москви і, скоріше за все, це щира правда. Занадто вже безглуздо вів себе Янукович та оточення. Фактично, як тільки виступи починали вщухати, можновладці їх знову провокували якимось безглуздим вчинком. Так було з розгоном протесту студентів 30-го листопада. Вісімсот повністю екіпованих беркутівців оточили триста беззбройних дітей-студентів та почали їх тлумити. Якби не Правий Сектор,

що прорвав кільце від Михайлівської площі, половина студентів залишилася б каліками на все життя, якщо не гірше. Потім був сумнозвісний закон про зібрання, фактично, смертний вирок для більшості повсталих та кривавий розстріл Небесної сотні.

На початку грудня перший кілометровий тунель ми закінчили. Роботи на Різдво не зупинялися, але ми перейшли у дві зміни і тому, по черзі мали змогу отримати двохтижневі відпустки. На католицьке Різдво я залишався в Гданську, але 28-го грудня закінчив останню зміну та поїхав додому. На третє січня було назначено перше засідання суду за моїм позовом і десь в ці дні вже мав бути готовим мій другий закордонний паспорт. Перший закінчувався десь в червні і якось в маршрутці я почув, що продовжені паспорти з першого січня діяти вже не будуть. Тому й замовив ще один.

Повернувшись до Польщі попав у двадцятиградусні морози. Якщо для мене працювати на такому морозі було незвично, то що вже казати про наших іспанців. Проте машину потихенько змонтували і вже на початку лютого вона почала рити новий тунель. П'ятидесятилітній свій ювілей я справив на роботі, а через кілька днів адвокат написав, що 3-го лютого вийшло рішення суду про розлучення. Він переживав, бо в цей час в Тернополі штурмували міськвідділ МВС та цей самий суд, що виносив вирок повстанцям. І одне, і друге приміщення спалили та знищили сервери компів, але наше рішення гуляло в цей час поштою.

22-го лютого зранку на Заходньому вокзалі Варшави всі телевізори передавали пряму трансляцію з Майдану. Я знайшов якогось буса і, хоча Гжегош нас попередив по мобільному, що в новинах передали про закриття кордонів України, ми поїхали на Раву Руську. Там було майже порожньо і польський прикордонник пояснив нам, що кордон закритий з українського боку, бо Правий Сектор не хоче випустити можновладців, що, можливо, тікатимуть на Захід. І порадив спробувати пробитися через новий перехід в Глухові. Коли ми вже під'їзжали до Львова по

радіо передали, що у місці чути перестрілки, бо нібито туди вїїхало кілька автобусів тітушок, але на вокзалі було досить спокійно і рух поїздів на схід, зупинений владою, вже відновився. Це була перемога, і здавалося, що вже від завтра ми почнемо жити в новій країні, очищеній від застарілого бруду жертвовною кров'ю майданівців.

Було зрозуміло, що я мусів підшукувати собі варіанти переїзду з Мадриду. З Валентиною ми домовилися, що за іспанську квартиру вона мені заплатить часткову компенсацію і, разом з моїми заощадженнями, я спробую підшукати собі якесь житло.

Мене все життя тягнуло до моря і після восьмого класу я навіть спробував вступити до київської морехідки. Проте на медкомісії знайшли якісь шуми в серці, потрібно було зробити кардіограму, але в поліклініці не було паперу для цього і мене відправили додому. В Тернополі дядько повів до свого знайомого кардіолога, котрий нас заспокоїв і сказав, що для п'ятнадцятирічного підлітка це нормально, бо серце в такому віці розвивається скоріше за судини. Проте мій запал до того часу вичах і я передумав поступати. До речі, цей випадок навчив мене добре обдумувати своє рішення, але прийнявши його, вже ніколи не давати зворотній хід. Потім була практика в Одесі, військово училище в Таліні, технікум в Одесі та один курс політехнічного в Петербурзі (тоді ще Ленінграді). Тобто, я постійно, свідомо чи півсвідомо, вибирав приморські міста.

Під час високих цін на нерухомість в Іспанії я приглядався до регіону Астурії. Мені здавалося, що північ нам більше підходить по клімату, а порівняно невисокі ціни та не така віддаленість від центру, як Галісії робили його привабливим для нас. Я думав купити там типовий двоповерховий будинок в селі за десять- двадцять кілометрів від моря і зробивши повний ремонт, переїхати туди з Мадрида поближче до пенсії.

Попрацювавши потім в Валенсії та Барселоні та поїздивши на море в Бенідорм та Фуенхіролу, я окреслив для себе у пошуку широку дугу від Сагунто до Марбельї. Там було не так дорого, як в Каталонії та теплий сезон був довшим. Мені сподобалася Малага і я, навіть, знайшов там, ще знаходячись в Гданьску, непогану квартиру за 32 тисячі євро недалеко від університетського госпітала. Проте, спочатку на неї зменшили ціну до 28-ми тисяч, а потім, коли я вже повернувся до Мадриду, продали. Більше в Малазі толком нічого не було. Давід, машиніст, з яким ми ще в Альзирі разом працювали, радив Картахену, а Гжегош- Альмерію. Маленькі курортні містечка, що вимирають на зиму, я навіть розглядати не хотів, але тут мені на очі якось втрапили Вікар та Рокетас де Мар біля Альмерії. Гжегош, власне, казав, що там принаймі можна знайти роботу, бо є дуже багато теплиць. А робота в теплицях припадає на жовтень- травень, бо в літні місяці там навіть негри не витримають. Проте найпривабливішим в цих двох муніципалітетах було те, що квартири там були практично нові, збудовані в останні роки перед кризою 2008-го року і по цінах, за які продавали житло в старих будинках без ліфта на четвертому- п'ятому поверхах в маргінальних районах центрів провінцій. Звичайно, я почав шукати пояснення цьому, але інтернет мені в цьому мало міг допомогти. Тоді мені на очі попалося стаття на якомусь російськомовному туристичному сайті про Рокетас де Мар. А, головне, під статтею були номер телефону та електронна адреса пошти авторки. Номер не спрацював, але на пошту мені прийшла відповідь від пані Катерини. Вона мені й розповіла, що під час будівельного буму, місцеве керівництво розгорнуло надзвичайно бурхливу діяльність, щоб перетворити своє місто на другу Марбелью. Цьому сприяло також те, що більшість місцевих жителів мали теплиці, на яких працювали нелегали з Африки. Чорного налу було повно і люди його вкладали в нерухомість. Також підключилися жителі інших провінцій Андалузії та Мадриду, що традиційно тут відпочивали. Квартири вже коштували від ста тисяч і дехто мав по п'ятдесят штук, коли вдарила криза. Ціни пішли донизу і тепер, щоб швидко продати треба було відчутно знижувати ціну. Також багато нерухомості перейшло у власність банків за рішенням судів від збанкрутілих забудовників. Тобто, пропозиція була дуже високою, а попит ніяк не хотів відновлюватися. Тому, коли добре пошукати, то можна знайти непогану квартиру за тисяч тридцять. Саме на таку суму я й розраховував, щоб не влазити знову в іпотеку, тому взявся за активний пошук. Весь серпень Валя була у відпустці в Україні і я міг без поспіху шерстити інтернет. Це було нелегко, бо місцевості я не знав зовсім, а Рокетас досить різко розділений на дві зони- курортну та постійного проживання. В курортній ціни були майже в два рази вищі, якщо не враховувати двох центральних бульварів, власне, авеніди Рокетас де Мар та Хуан Карлос. Там ціни були для мене теж зависокі. Є ще маргінальний район "200 вів'єндас" з дуже низькими цінами, але влазити туди я не хотів. Був ще віддалений і від моря, і від центру Кортіхос де Марін, проте його я розглядав окремо, як запасний варіант, якби Валя чомусь відмовилася від виплати компенсації. Я завів картотеку та почав над нею скурпульозно працювати. Справа ускладнювалася тим, що часто в об'явах не було достатньої інформації про

місцезнаходження нерухомості або вона була навмисне спотвореною. Це робилося або для того, щоб не вказувати одразу, що район непривабливий, або щоб не навести потенційних "окупантів", людей, що могли нелегально там заселитися. Тому доводилося у сумнівних випадках здзвонюватися з агенціями,. Це було не так просто, бо, як правило, банк мав свою власну агенцію нерухомості, яка при реєстрації передавала мої дані якійсь місцевій агенції, котра вже зі мною звязувалася. Тобто, одну й ту ж саму квартиру продавали всі одразу, але в звязку з тим, що банки платили відносно низькі проценти та був серпень, місяць відпусток, вирвати всю потрібну інфу було дуже важко. Та на кінець місяця я вже мав коло десяти пристойних варіантів і був готовий, щоб вперше виїхати на місце.

Глава 16. Рокетас де Мар. Вперше.

Автобус лінії БАМ (Бус Альмерія- Мадрид) з"їхав з автостради і досить довго котився якійсь доволі неказистій рівнинній місцевості. Великий торговий центр змінився пустирями, потім з"явилися магазини та павільони якихось фірм впереміжку з вкритими армованим пластиком теплицями, а сам Рокетас виявився через кілометрів десять. Чомусь мені здавалося, що відстань повинна була бути меншою, але я не врахував, що дорога йшла не перпендикулярно від автостради, а, практично, паралельно, точніше між автострадою та морем. Вокзал, а точніше, автостанція виявилася невеликою і Руслана, що під"їхала своєю машиною знайшла мене досить швидко. Вона виявилася єдиною українкою, яку мені вдалося розшукати в соцмережах, вбиваючи назву міста, була з сусідньої області і зараз працювала в готелі. Між обідом та вечерею в неї було кілька вільних годин і вона визвалася допомогти мені знайти мій пансіон. Та це виявилось не такою простою справою. В мене була роздрукована плану, але по ній нічого толком зрозуміти не вдавалося. Площу Конституції, що була в адресі, теж ніхто не знав. Нарешті, залишивши машину біля Гвардії Сіціль, ми натрапили на дідка, що знав назву пансіону Хуан Педро і сказав, що він знаходиться навпроти церкви, на тій самій площі, що й мерія (аютам"єнто).

Часу у Руслани вже було обмаль, тому я залишивши в номері валізу, під"їхав з нею до фортеці Санта- Ана, в середині якої був музей. Там чергова, якась кубинка, видала мені безкоштовну карту, вірніше, три окремих аркуші, на яких були центр Рокетаса, Урбанізаціон (прибережна частина з готелями та курортною забудовою) та Агуадутьсе з Парадором (окремі містечка, перше курортного спрямування, а через друге на з"їзді з автостради). Мобільний з невеликим екраном, в якому була програма Гугл- мапс, я тільки купив та поки не дуже вмів нею користуватися, тим більше, що вдень на яскравому сонці екран було видно погано. Тому ці карти мені дуже допомогли у пошуку. Повернувшись в центр я одразу постарався знайти вулицю Лас Пальмерас, де був об"єкт номер один у моєму власному рейтингу. Дивитися цю кваотиру я мав завтра вранці, але зараз хотів подивитися на місцевість у вечірній сутінках. Єдиним її серйозним недоліком вважалося те, що

через квартал від неї була вул. Касабланка, за якою починався не зовсім благополучний район "200 вів"єндас", населений в імігрантами, в основному, неграми та мароканцями. Зате великим плюсом я вважав те, що перед будинком з двох під"їздів, розташованих буквою Г був дуже привабливий сквер.

Повернувшись звідти, а йти було дуже близько, хвилини три, я зустрівся з пані Катериною, що жила недалеко і підійшла до пансіону. Випивши кави на терасі бару ми прогулялися центром і домовилися про щоденні вечірні прогулянки. Місто вивчають ногами, а гуляти пані Катерина любила, як і я. Родом вона була з Білорусії, жила тут років п"ятнадцять, викладала мови, як в школі при університеті, так і приватно та мала тридцятип"ятирічного сина Рауля, що був зараз у США на роботі.

Наступного дня в сквері перед будинком я зустрівся з Хосе з Експовів"єнди. Зарєструвавшись на сайті агенції нерехомості від банку Ла Кайша і давши їм запит з приводу цих квартир (їх продавалося одразу десять чи більше) я отримав наступного дня дзвінок від цього Хосе. Банківська агенція перенаправила мій запит в одну з місцевих агенцій, з якою мала договір. Спочатку ми зайшли з ним на нижньому поверсі в одну з квартир, де прямо на підлозі лежали папки з документами на кожну з квартир. Точної інформації про те, які квартири вільні, а які заброньовані в нього не було, бо, за його словами, центральна агенція працює вкрай погано і тим більше, що якраз почався пік відпусток, тому місяцями не підтрержує резерви і таким чином квартири зависають у повітрі.

Я сказав, що мене в першу чергу цікавлять великі квартири і ми вибрали серед папок дві на другому поверсі. Серед документів були плани з метражом, що допомогло нам зорієнтуватися. Першою була двокімнатна квартира, вікна якої виходили на південь. Мені вона сподобалася, але зовсім не мала тераси, лише вузький балкончик, куди можна було хіба поставити великі вазони з квітами. Проте розміщення кімнат було дуже компактним, квартира по периметру була

майже квадратною і тому не мала, практично, коридорів. Друга ж була повною протилежністю. Так як вона знаходилася на згині букви Г, її вікна виходили на три різних вулиці і від вхідних дверей вели два коридори. Один до залу з невеликою напівзакритою терасою, а другий, відгороджений від входу зашкльованими дверями, вів у спальну частину, де були три спальні та ванна. На жаль, ці двері заклинуло і вибивати їх ми не стали. Приблизне уявлення завдяки плану я мав, тим більше спальні є спальні, і мене більше хвилювала кухня та зал. На плані було видно, що головна спальня має вбудовану велику шафу, а у ванній є вікно, що добре не тільки для освітлення, а в першу чергу для вентиляції. Кухня ж мені сподобалася.

Вона була досить просторною, вся викладена білою плиткою і теж мала вікно. Підлога у всій квартирі була з керамограніту невизначеного піщаного кольору, що одразу підштовхнуло мене до дизайну в стилі прованс з чуть помітними іспанським та українським акцентами. Окремий туалет справа від входу у зал теж був плюсом, а от погане освітлення великого салону просто гнітило. Крім того, орендарі, явно молоді люди розцяцькали дві стіни залу в страшний колір фуксії. Та фарбування мене не дуже лякало, хоча якраз із залом мені згодом довелося пововтузитися. А от невелика ьєрраса мені дуже сподобалася, тим більше що виходила вона прямо на сквер. Сквер, правда, до нашого будинку не належав і був муніципальним, та згодом я до цього звик і сприймав, як належне, хоча на початку дуже хотілося, щоб він знаходився на обгородженій та закритій для сторонніх території. Трошки насторожувала незвична конфігурація квартири, адже хз кінця в кінець тут було добрих тридцять метрів і ми домовилися, що Хосе за тиждень- два роздобуде всю можливу інформацію і, якщо вона насправді вільна, ми знову зустрінемося.

По обіді я ще локалізував на місцевості дві квартири в районі Пінтор Росалес, одну забракував одразу. Дім був досить старий, будинок орієнтований на північ і

впирався вікнами в такий самий обшарпаний навпроти через вузьку вулицю. Другий вилядав краще, був з білої лицювальної цегли і знаходився в тоці кварталу між двома вулицями. Навпроти були дуплекси-двохповерхові будинки рядової забудови, що принаймі не закривали півнеба. Тому я передзвонив в агенцію, номер якої був у картотеці та підтвердив огляд на завтра. Таким чином в мене з'явився вільний час по обіді і я рушив на пляж. Скупавшись в морі я не став довго вилежуватися, а рушив потихенько на схід в сторону Альмерії, вірніше, Агувдульсе, бо Альмерія виднілася лише чуть через великий скелястий мис, що відгороджував одну частину затоки від іншої.

Я ніяк не міг звикнути, що море у нас на сході. В підсвідомість вкарбувалося, що я па півдні Іспанії і навпроти має бути Африка, а не Італія, точніше, Сіцилія. Та Рокетас знаходився на західному боці Альмерійської затоки і навпроти нас був вулканічний мис Кабо-де-Гата, а на пляжах був не чистий пісок, а впереміжку з дрібною галькою різнокольорових мінералів. Пройшовши до кінця впорядкованої тротуарною плиткою набережної і вийшов до більш дикої місцевості, але по ній теж були прокладені дві гравійні доріжки. Одна для пішоходів, а друга для велосипедистів. І обидві вони не були порожніми. Один за одним проїзжали та пробігали то в одну, то в другу сторону трохи здвинуті останнім часом на здоровому способі життя іспанці та іноземні туристи. Нарешті дійшовши до пальмових зарослів на пустирі, які тут, звичайно, ніхто не підливав я вирішив, що дійшов до Агуадудльсе (назва іспанською означає прісна вода і явно вказувала на наявність джерел) і повернув назад.

Зранку наступного дня з Хуліо з іншої агенції. Від них я колись побачив об'яву про продаж двоспальної квартири на вул. Агата. Чи відноситься цей район до власне Рокетаса чи до іншого містечка Кортіхос- де- Марін я напевне ще й досі не знаю. Проте виглядав він досить пристойно. Тут було кілька високих будинків (5-6 поверхів), що склали головну вулицю Каретера- де- Махадаонда і коттеджного містечка. Минулого року ми з пані Катериною відвідували у цьому містечку сім'ю її земляків і вона мені доказувала, що воно належить до Рокетаса. Може й так, тим більше, що їхні дівчата вчилися в школі таки в Рокетасі. Чіткої границі тут не було і цей район рахувався безпечнішим ніж окраїна, де жило багато циганів. Проте цієї квартири в продажу вже не було, вірніше, вона була, але ціну банк підняв втричі. З невірогідно низьких п'ятнадцяти до сорока п'яти. Проте Хуліо по телефону мене запевнив, що в нього є гідна заміна- нова квартира в центрі Кортіхос з трьома спальнями за 20-ть тисяч. Домовилися ми на десяту та в нього були якісь справи в аютамієнто (мерії) і нам з Русланою довелося зачекати. В неї було півдня вихідного і вона вирішила теж подивитися, що такого продають за 20 тисяч, коли вона в розмовах по скайпу запевняла мене, що менше ніж за сорок п'ять тут нічого путнього не купиш. Звичайно, путнім вона вважала лише свій приморський район, де жили в основному іспанці та білі емігранти- росіяни,

литовці, українці та небагато румунів. В її домі теж продавалася квартира з двома спальнями за 27 тисяч, але визначивши по фотографіях і зі слів Руслани, яка саме, я не став навіть домагатися огляду. Головне, що жінка сказала про те, що цю квартиру вже грабували, точніше, через неї, порожню, потрапили до сусідів, котрі там жили лише літом.

Перше, що нам кинулося у вічі, величезна реклама забудовника, де було сказано, що в домі продаються останні квартири та приміщення по ціні від 70-ти тисяч євро. Зрозуміло, що, якщо найменше житло чи торгова площа коштували стільки, то велика квартира явно тягнула глибоко більше, ніж сто тисяч. На цьому прикладі можна було добре побачити, наскільки завищеними були ціни під час буму і наскільки низько вони впали тепер. Недаремно ж хтось з моїх нових знайомих тут казав, що теперішні ціни не покривають не те, що вартість будиатеріалів, але й просто проектрну документацію, що як правило, сягала до тридцяти відсотків від собівартості.

Ключ, що мав ріелтор двері не відчиняв і він помітно почав хвилюватися. Викликав по мобільному слюсара і поки ми чекали на його приїзд, розговорився з якимось сусідами- неграми. Хлопці працювали на теплицях і знімали в цьому домі по кімнаті в одній з квартир. Платили вони по сто євро і Хулію одразу почав рахувати гешефти. Він запевнив, що банк, почувши про загрозу самозахвату(а саме це могло означати проблема з ключем) може зробити знижку до вісімнадцяти тисяч. а це вже майже задурно.

Дійсно, зайшовши всередину, ми побачили на кухні кинутий на підлогу матрац і залишки їжі. Хтось проник вже сюди і навіть замінив серцевину замка. Квартира була просторою, мала три спальні, а з залу перестінком біла вигороджена ще одна-чверта спальня. Виглядало, що її таки здавали покімнатно, але перспектива жити в квартирі з трьома неграми з плантацій мене не дуже привабила. Хоч, як то кажуть у житті, "від суми та від тюрми не зарікайся..." Я обіцяв подумати і ми поїхали подивитися ще одну квартиру в центрі Рокетаса. Проте мені вона не сподобалася, бо не мала ніякого ні балкона, мала лише дві спальні і коштувала тридцять п'ять тисяч. Звідти я провів Руслану до її машини і повернувся практично в це саме місце, бо мав перегляд тієї великої квартири, що була навпроти дуплексів. Цей будинок був років на двадцять старіший за ті, які я оглядав цих два дні. Він належав до соціального житла і квартири в ньому були розраховані, вочевидь, на багатодітні сім'ї. Три просторих спальні, салон, кухні величиною в кімнату робили квартиру досить привабливою. Якби не високі витрати на ремонт і не обшарпаний вигляд під'їзду. Цей будинок треба була викупляти цілком, робити нормальний ремонт і давати йому нормальне обслуговування. Проте, якщо сісідня квартира на першому поверсі виглядала такою ж покинутою, як і та що я оглядав, то на другому якно хтось жив і судячи з довжини шнурків з випраним одягом, це могли бути якісь мусульманські родини, що можливо й не платять за оренду і тому господарі не підтримують під'їзд в належному стані.

Все це я й розказав ввечері Руслані, яка вже повернулася з готелю, де подавала відпочиваючим обід. В неї не працював кондиціонер і я обіцяв до нього подивитися. Тому й купив в китайців самий дешевий тестер і пару викруток. Проблема виявилася банальною до простоти- не працювала переноска, але без приладу я б прововтузився значно дальше. Спробуйте знайдіть в сучасній квартирі простий патрон, щоб зробити контрольку.

Наступного дня ввечері я повертався в Мадрид, а вона через тиждень летіла в Україну у відпустку і мала повернутися звідти з дочкою, котру відправила на літо до бабці з дідом. Я ж в останній свій день потріпався зранку за кавою в пансіоні з Льошкою, молодим росіянином, що працював там барменом і відправився досліджувати район "200 вівієндас". Серцем цього району була площа Андалусія в обрамленні білих трьохповерхових "хрущоб", а навколо цього кільця строго геометрично стояли ще кільканадцять коробок п'ятиповерхових будинків. Всі вулиці мали назви планет Сонячної системи, тому їх можна було одразу вирізнити в оголошеннях. Між цими будинками сиділо, бродило, стояло досить багато мужчин африканської завішності, як вище, так і нижче Сахари. Можливо не всі вони були безробітними, бо вже доходив час обіду, а роботу на теплицях починають дуже рано, щоб потім у спеку зробити довгу перерву до вечора. Тим більше, що виднілося також багато роверів. Проте виглядало все це досить депресивно. Хоча завсім рядом вже починалися ряди новіших дуплексів рядової забудови, а ще чуть дальше зовсім нова церква.

Перетнувши по діагоналі цей район, що примикав до авеніди Пікасо, я почимчикував далі. Після ротонди починалася вже Каретера- де- Мохонера і по ній я дійшов до центру Кортіхос. Там перед якоюсь адмінбудівлею розкинувся чималенький тінистий сквер. Вчора я його не бачив, бо ми лише чуть не доїхали до нього. "Наш" будинок знаходився за якихось сто метрів ближче до Рокетаса. Пройшовши ще сотню метрів, я повернув назад, бо бачив автобусну зупинку навпроти скверу і хотів дочекатися автобуса та повернути до госталю. та просидівши хвилин двадцять вирішив таки йти пішки. До центру Рокетаса було тридцять хвилин ходу...Що ж, як то кажуть, на чорний день залишу і цей варіант, але треба вирішувати питання з переоформленням на Валентину мадридської квартири і пробивати варіант з квартирою на Лас Пальмерас. Цим сквером під вікнами я вже марив.

Глава 17. Останні пошуки.

Через десять днів я повернувся в Рокетас де Мар. Мої п'ятьдесят відсотків власності на мадридську квартиру ми переоформили на Валу. Гроші перевели на мій особистий рахунок (був ще спільний, що використовували для оплати іпотеки). І тепер я міг вже спокійно розглядати варіанти до тридцяти тисяч. Шість я залишав у резерві для оплати податку та решти витрат на оформлення та якісь меблі.

Прошерстивши по інтернету Ель Ехідо, я так і не знайшов нічого, щоб заслуговувало уваги. І Руслана, і Катерина говорили, що там мені було б простіше знайти роботу. В цьому місті були сконцентровані фірми, що займалися фасуванням продукції та обслуговуванням сільськогосподарської техніки та устаткування і був попит на спеціалістів. Проте у Вікарі я таки подивився одну

квартиру на третьому поверсі. Знаходилася вона на центральному бульварі, хоча вхід був з паралельної вулиці Майорка. Будинок був дуже добротний, а квартира, по словах жильців- молоді пари з дітьми, готувалася для дочки власника будівниці, але в останній момент велілля у неї відмінили, і тому поступила у продаж. Молоді люди збиралися переїхати до батьків у Сан- Агустін і проти нашого огляду зовсім не заперечували і, навіть, обіцяли залишити кухонні меблі. Це був останній поверх, атіко (мансард) тут не було і на даху до цієї квартири теж належала частина території, де можна було б обладнати зону відпочинку. Звідти відкривався вид на море в далині, хоча його трохи псувала ближня панорама якогось заводу будматеріалів, скоріше за все не працюючого. В кінці ми підїхали з ріелтором у офіс агенції і я зробив офіційну пропозицію в 25 тисяч євро. Квартира була гарна і мені сподобалася, але тут однозначно треба було купляти машину. В чому я однозначно переконався, простирчавши більше години на зупинці автобуса. В Рокетасі, принаймі в центрі, все дуже компактно і за чверть години можна дійти практично всюди куди потрібно, а автобуси в Альмерію та Агуадальсе відправляються кожні півгодини. Днів через десять мені перезвонили і сказали, що банк мою пропозицію відкинув, але мене це вже не дуже хвилювало, бо я чекав на відповідь на моє резервування іншої квартири.

Цього ж дня о 17.00 я підійшов у іншу агенцію на центральній авеніді Рокетаса і ми з агентом Марією почали обїзд їхніх об'єктів. Спочатку була вул. Ла Моліна. Розміщення було непоганим і з вікон відкривався вид місто та на стрічку моря вдалині, але не було балконів. Зовсім. На підвіконнику зовні був лише металевий прут, що мав втримувати від падіння перехожим на голову горшків з кватами. А ще тут не всі кути в кімнатах були прямими, що утруднювало оптимальну розстановку меблів. Архітектори вписували будинки в конфігурацію ділянок і намагалися максимально викиристати площу. Поки квартири продавалися під час буму, як гарячі пиріжки, в забудовників не було проблем з реалізацією, але зараз,

коли пропозиція значно перевищувала попит, саме на такі квартири робили істотні знижки. Та для мене, житло без лоджії чи балкону в приморському місті було нонсенсом. Тим більше, що я палив і робив це виключно на свіжому повітрі...

Інший будинок, в якому теж були в продажу кілька квартир знаходився в Лас Марінас. Це була Урба, але дальня від моря частина, де не було готелів, а нормальна житлова забудова. До моря тут було з кілометр і в цьому напрямке залишався досить великий незабудований пустир. Потім проходила ще одна авеніда, Лас Серільяс, а за нею кілька кварталів вілл та велике поле гольф- клубу. І знову та сама історія...Гострі кути кімнат, відсутність балконів і орієнтованість в протилежну від моря сторону. Хоча це були єдині квартири, де зберіглися кухонні меблі та прилади. Була ще одна перевага. На даху будинків кожній квартирі належала кладовка, такий собі, прямокутний відсік з дверима, але без даху. В принципі, я б міг придумати, як зробити там зону відпочинку з видом на море. Правда, ціна була за сорок тисяч, але Марія обіцяла зробити запит до банку на максимальну знижку. В останній день, вже після того, як я зробив резерву на Лас Пальмерас, ми з нею оглянули ще одну квартиру на Лос Інститутос. З усіх там було найкраще оздоблення класу люкс, дві ванни на дві спальні та дуже велика кухня. Але ціна знову таки була 37 тисяч і район цей був дальнім, хоч і доволі "чистим". Тут не було ні одного великого супермаркету, а до моря треба було добиратися доволі кружним шляхом.

На третій день у супроводі пані Катерини ми знову оглядали те незвичної конфігурації велику квартиру на Лас Пальмерас. Я взяв з собою викрутки та плоскогубці і ми з Хосе нарешті змогли відкрити двері в спальню частину квартири. Думаю, саме завдяки цим заблокованим дверям вона і дочекалася на мене. Пересічним іспанцям важко уявити собі щось по плану на папері. Вони люблять все побачити на власні очі та торкнутися руками, а усілякі там технічні характеристики для них занадто абстрактні. Хоча, думаю, це стосується не тільки

іспанської нації. Спальні мене не розчарували. З фарбуванням було начужено, як і на залі, але ванна була в нормальному стані і практично не потребувала ремонту. З вікон найменшої спальні та ванної відкривався вид на засаджену пальмами вул. Касабланка і з того боку було два особняки, на подвір'ї одного з них росла величезна сосна. Як сказала, пані Катерина єдина нормальна велика сосна на весь Рокетас. Декоративних пірамідальних сосен тут було досить багато, а от звичайних я теж поки не бачив. Вікна двох інших спалень виходили в патіо і навпроти були такі ж самі вікна сусідів, але штори я куплю. Головне, що ця квартира заселена і буде кому наглядати за моєю. На ближньому до кухні вікні, правда, була натягнута сітка і я спочатку подумав, що це якісь румуни півня тримають, але потім все таки списав на kota.

Залишалось питання ціни. Ми вже вяснили з Хосе, що квартира має 112 кв. метрів і за неї банк хоче тридцять одну тисячу п'ятсот євро. Максимальна знижка, на яку вони згодні, складає п'ятсот євро. Я ж готвий був заплатити не більше тридцяти. На сайті Ла Кайші я бачив, що для деяких категорій своїх клієнтів є спеціальні знижки в 5-6 відсотків, але ні під одну категорію я не попадав. Я не був ні молодим чоловіком до 35-ти років, ні пенсіонером, ні мені не перераховували через них більше трьох місяців зарплату. Я навіть звонив до них по телефону, але працівник мене запевнив, що ніякої знижки я не отримаю. Я про це й пожалівся Хосе. Та він сказав, що є якийсь трюк з акціями банку. Він зараз зателефонує до свого директора і спробує вяснити. Директор підтвердив, що дійсно я можу отримати знижку в 6% і ми домовилися завтра о десятій ранку зустрітися у них в офісі в Рокетасі та оформити резервування. В договір резервування вносилася вже нова ціна в 29 610 євро, а я на протязі трьох днів мав купити в банку акцій на п'ять тисяч, взяти в них про це сетифікат, а потім їх тут же й продати. На цій операції я таки втратив майже 90 євро за рахунок подіння акцій та комісії, але порівняно з майже двома тисячами знижки це був мізер.

Тепер банк мав перевірити надходження моїх коштів. Давід, директро Експовієнди мене запевнив, що з цим не повинно бути проблем, адже хоча я зібрався платити одразу, гроші в мене були не рахунку в іспанському банку, а отже. таким чином, вже перейшли перевірку на відмивання. По регламенту у Ла Кайси є п'ятнадцять днів на те, щоб підтвердити чи відхилити моє резервування, хоча потрібно бути готовому для того, що вони можуть затриматися з відповіддю. Це ж Іспанія...

Пообідавши, я поїхав автобусом в Агуадутьсе. Якщо Рокетас де Мар, незважаючи на свою назву (Морські Скелі або Морські Камінці) лежить практично на рівнині, то це місто практично від пляжу одразу піднімається вверх і найновіша забудова вже впирається в автовію А-7. Полазивши по крутих вулицях і пофотографувавши красиві пейзажі приморського міста, я спустився до порту і поліз купатися. Справу було зроблено і можна було трохи розслабитися. Я зробив все, що від мене залежало, тепер треба було лише чекати, як розпорядиться життя.

Глава 18. Я- рокетеро!

Чекати довелося довше, як два тижні. Я вже змучився нарізати круги Мадридом. Через день рибачив на Мансанаресі, ходив по музеях та виставках. В багатьох місцях для зареєстрованих на біржі праці вхід був безплатним, от я цим і користувався. Попав нарешті в Природничий музей, що був кілька років на ремонті. Прилетіла Руслана з дочкою. Я зустрів їх в аеропорту і ми прогулялися центром. В п'ятій пополудні вони поїхали автобусом в Рокетас, а я залишився чекати дзвінка від Давида. Я вже починав його тероризувати, що звернуся в ОКУ (Організація захисту прав споживача) і вислав йому на пошту свою членську карту, коли він нарешті подзвонив і сказав, що підписання договору назначено на десяте жовтня. Тоді я зібрав свою велику польську валізу і знову поїхав до Рокетаса. Коли зайшов до офісу, секретарка почала мені розказувати, що банки процюють дуже повільно, але я її перебив і попросив ключі, щоб зняти розміри кухні. Насправді мені просто хотілося посидіти там на підлозі і прикинути, як я розставлятиму меблі.

В величезному торговому центрі Гран Плаза був і Ероскі, і Леруа Мерлін. Шкода, що не було близько Ікеї, до якої я звик в Мадрид і де замовляв собі частинами кухню, але в Леруа була схожа. По стилю дуже схожа та цілком вписувалася в мій прованс. Єдина різниця, що в ікеєвській колір був чуть жовтуватий, під слонову кістку, а тут був білий. Тому я довго роздумував, чи не зіллються меблі з білою стіною і вже прикидав також червоний варіант, але таки вирішив ризикнути. І не прогадав.

Підписання відбулося у нотаріуса у Вікарі, я доїхав автобусом до Парадора, а там мене підібрав директор. Він потім запропонував мені й оформити всі папери та заплатити податок, але я відмовився, бо потрібно було перевести на їх рахунок шість тисяч, а залишок, якщо він буде, обіцяв повернути. За цю послугу вони хотіли сто п'ятдесять євро, але я особисто справився з цим за один день і

підозрюю, що заплатили б податок не з фактичної вартості, а з кадастрової, що становила більш, як шістдесят сім тисяч. Грошей в мене було впритик і виплати по безробіттю (тисячу на місяць) я мав лише до листопада. Потім місяць не платитимуть нічого, а згодом лише субсидію в 426 євро, прожитковий мінімум. Звичайно, на протязі кількох місяців, а то і кількох років податкова може прислати лист з вимогою доплатити різницю. Держава у нас хитра, але мені головне було пережити період адаптації на новому місці.

Ще в Мадриді я натрапив на оголошення про роботу на будівництві тунелів для метро в Саудівській Аравії і пройшов співбесіду. З Фернандо ми якось легко знайшли спільну мову і він мене запевнив, що докладе всіх зусиль, щоб мене взяли. Але ця робота могла початися лише в січні і до того часу мені потрібно було закінчити з переїздом та вкоріненням на новому місці. Тому я не тягнувши час після підписання переніс валізу з пансіону на квартиру, заїхав з Русланою в Ероскі за посудом та мікрохвильовкою, а ввечері виїхав автобусом до Мадриду.

По оголошеннях мені виходило заплатити за переїзд від вісімсот до тисячі євро і тоді я вирішив орендувати буса. За добу виходило триста двадцять євро, але треба було ще шукати шофера. Іспанські права в мене є, але бусом я ніколи в житті не

їздив. Крім того, я планував взяти холодильник та диван, а їх сам не перенесеш. Майже новий холодильник Степанові віддали друзі, що виїжджали назавсім в Україну і він стояв у нас без діла на терасі, а диван Валя колись забракувала, бо в ньому часто ламалися ламіни. Тоді я згадав про Сашу, білоруса, за якого просив недавно Чечета, котрому я сказав про Аравію. І Саша не тільки погодився, але й підказав фірму, що займається орендою бусів.

Була субота і Стьопа допоміг нам грузитися. Валя з тещою були у Фатімі, куди поїхали від церкви, і я не зміг взяти зі спальні своє улюблене антикварне крісло. Довелося везти його потім автобусом. З дороги я написав ватсап Руслані, щоб готувала кастрюлю супчику, але її обурив мій наказовий тон і ми погавкалися. Я завжди економно пишу, а тут ще й на ходу з машини, коли постійно треба було виправляти слова, тому і вжив мінімум "чарівних слів". Вона ж сприйняла це, як мій командний стиль і встала на диби. Правда, підїхала на квартиру, допомогла в переносці вантажу і запросила до себе на вечерю. Там Сашко мило поспілкувався з Вірою, дочкою Руслани, що займалася шахами і радо показувала йому свої кубки та медалі. І ми з ним прилягли на три години. Біля другої ночі мусіли виїхати, бо дорога була дальня і ми мали встигнути до десятої ранку повернути буса. Після цього випадку нам не вдалося встановити довіру у відносинах. Руслана почала з підозрою ставитися до любих моїх дій, а я, в свою чергу, намагався більше не просити про ніяку допомогу. Ми так і залишилися добрими приятелями, але ні в щирю дружбу, ні в щось більше наші відносини не переросли. Були земляками, ненав'язливо ділилися інформацією про роботу чи якісь інші важливі для обох речі, але не більше. І коли один з нас робив якийсь крок до зменшення дистанції, другий відсувався на таку ж відстань. Мені це нагадувало іспанський танець пасадобль.

Ремонт починався з великим скрипом. Не було ні води, ні світла. Ще в п'ятницю з Мадриду я зателефонував до Ендеси, щоб оформити з ними договір на електрику. Мені пообіцяли на протязі десяти робочих днів прислати техніка, щоб встановив лічильник. Проте, пройшов цей термін, але ніхто так і не з'явився. Тоді я пішов у їхню контору, але там мене відшили, сказавши що по їхньому регламенту в них є не десять, а п'ятнадцять днів для цього. Довелося брати в руки телефон і починати тероризувати Барселону. Після серії дзвінків, де мене відфутболювали з одного номера на інший, з ракетаської контори зателефонували і сказали чи буду я завтра зранку вдома, щоб підтвердити, що з'явиться світло.

З водою справилися за три дні, але митися я вдома ще не міг, бо бойлер хоч і встановив в першу чергу, був електричним, а була вже середина жовтня. І митися в холодній воді було неможливо. Тому доводилося ввечері йти щоб прийняти душ то до пані Катерини, то до Руслани. Або на море... Пляжі були вже майже порожні, вода ще тепла, а душ на пляжі працював нормально.

Почав я з того, що вибив на кухні вікно в коридор. Права частина коридору була найтемніша і мені не подобалося заходити в квартиру та потрапляти в сутінки. Я люблю природне світло і спочатку навіть хотів розібрати кут на кухні, де під прямим кутом сходилися стіни коридорів, але в цьому місці виявилися вхідні крани на воду, тому я цей варіант відкинув і обійшовся лише тим, що витяг двері в спальну частину і зробив на цьому місці арку. Це виявилось вдалим рішенням тому, що посередині зими я мусів зашкрити і вікно на кухні. Обігріти одночасно величезну площу було майже неможливо. Тому на кухні, де я часто готував в духовці, стало набагато затишніше. Другим місцем, де я проводив найбільше часу після закінчення ремонту, став мій кабінет з вікном на південь. Починаючи з десятої ранку туди заглядало сонце і було приємно відчувати його на спині, коли працював з компом.

Для того, щоб обробити вікно зі сторони коридору, я використав світлокоричневу плитку з Леруа Мерліна. Нею ж обробив і зовнішній кут під аркою. Це надала етнічний відтінок білим стінам і пасувало до оброблених світлим шпоном дерева дверей. Вибираючи плитку, я запримітив також прямокутну плитку під камінь, яку використав для оздоблення однієї стіни у головній спальні. Правда, залишивши вікно-нішу для картини, яку я придбав в останній мій візит на мадридський ринок Растро. На ній було зображено дикий берег моря з маяком, що так мені нагадав наш маяк в Рокетасі.

Проте найбільше мені подобалося працювати з деревом. Видно гени діда Романюка давалися чути. В Леруа були непогані клеєні плити з масиву ялини та сосни. От їх я й використовував, як основний матеріал. Спочатку покривав вироби прозорим лаком, а потім почав підмішувати лак під червоне дерево. Вершиною моєї творчості став стіл на кухню. Скільки я не шукав, ніяк не міг знайти стіл оптимального розміру метр двадцять на метр шістдесят, не дуже масивного, але й щоб не рухався, як живий. Проте це вже було після того, як привезли кухню. Обійшлася вона мені дорогоувато, в дві тисячі євро, але була хорошої якості.

Вставляючи завіси в дверку шафи я випадково розбив скло, але в Лерої його без проблем замінили. Стара репродукція хорватської художниці в стилі наїв, що перекочувала зі мною до третьої за рахунком квартири, доповнила вибраний мною дизайн, а тарілки та дрібнички, частину з яких я привіз с собою, а частину купив вже на місці на місцевому ринку Сохо, додали милого сільського відтінку.

Цей ринок, за назвою лондонського, проходить в Рокетасі кожної першої неділі місяця. Ринком Сохо я прямо захворів і мусів робити собі ліміт по грошам, щоб за один раз не закупити півбазару. Коли старий англієць на питання про ціну прекрасної тарілки з маками та волошками, сказав два євро, я не повірив своїм вухам. На превеликий жаль, через пару місяців вона впала від вібрації з полицки над кухонною витяжкою, коли я вішав картину в суміжній спальні... З часом я навчився знаходити непогані картини серед мотлоху в магазинах старих меблів, але на Сохо все одно навідувався за фарфоровими тарілками та кофейниками. Головна спальня чомусь отримала якийсь мисливський акцент і викликала в мене стійкі асоціації з мисливським будинком шведського короля Карла Дванадцятого в Ягала під Таліном, де я колись починав навчання у військовому училищі, а от кабінет мав паризький акцент. Напевне завдяки картині та оббивці дивану під назвою Париж.

Найдовше я прововтузився з залом. Колись його затопив сусід зверху. Точніше, це сусіда з атіко затопив його сусід. Стояк був забитий і коли той вмикав пралку, то вода під тиском з центрифуги, не знайшовши собі дороги вниз, витікала сусідові через кухонну мийку. Напевне, тоді ця квартира ще пустувала і тому ніхто не звернув уваги поки не затекло сусідам знизу. Це було над моїми сусідами по площадці, але частина стелі на залі замокла та двері в туалеті покрутило знизу. Був вже кінець листопада, позимніло і тому фарба сохла погано. Стара фарба відшаровувалася і довелося десь третину стелі обдирати. Крім того, стіни насиченого кольору фуксії зафарбовувалися погано і довелося наносити по тричотири шари. Потрібно було ще купити частину меблів, але гроші вже закінчувалися. Залишалася лише невелика " подушка безпеки" в тисячу євро і місячна субсидія на рівні прожиткового мінімуму, тому я дав собі спокій. Одного разу пані Катерина познайомила мене з своєю колишньою ученицею, за її словами, однією з найкращих. Яна працювала офіціанткою в одному кафе в Урбі, жила недалеко і Катерина за символічну суму залишалася на вихідні з її шестирічним сином. Працювала Яна лише до обіду і в будні дні син Андрес був в школі. Батько сина, з яким Яна не була одружена, працював десь у Швейцарії, до них ніколи не приїзжав, але допомагав щомісяця матеріально. Якось так вийшло, що ми здружилися і відмітили разом, як католицьке Різдво, так і Новий Рік і наше Різдво. Збиралися або у Яни, або в мене, бо в сина Катерини з Яною колись виникло якесь недорозуміння і вони відтоді не розмовляли.

Після свят вияснилося, що робота в Саудівській Аравії мені не світить. Там дуже строгий візовий режим і з паспортом не ЄС потрапити на цю роботу неможливо. А на іспанське громадянство я мав право подати лише з квітня цього року. Та ще не знати скільки це прохання розглядатимуть. В крайньому випадку Віктор мені говорив, що на своє громадянство чекав більше трьох років. Тому, побачивши в інтернеті оголошення про те, що фірма Ремакс набирає кандидатів на курси ріелторів, я поїхав в Альмерію. Правда, було це вже в кінці січня, а перед тим, я, користуючись чудовою погодою зробив кілька вилазок в гори над Агуадутьсе, звідки відкривалися чудові краєвиди на Альмерію, море і Рокетас та в природній заказник за Урбою. Також поїхав в Альмерію, щоб відвідати Алькасабу-старовинну арабську фортецю, що височіла над містом і дуже нагадувала гранадську Альгамбру.

Пані Катерина також мене познайомила з Хосе, батьком одного свого учня-підлітка. Вона давала йому уроки німецької щоп"ятниці та щосуботи і ці години Хосе чекав на сина в своєму бусі на фулиці. Іспанець був механіком, працював на якусь фірму, що обслуговувала сілгоспідприємства і ми розраховували, що він допоможе мені знайти роботу. Я віддав йому свої резюме, але в провінції до чужинців ставляться з більшою недовірою, як в столиці і наразі нічого не було. Проте одного разу він запросив нас проїхатися в гори, щоб подивитися на зиму та погратися в сніжки. До Сьерра-Невада від Рокетаса кілометрів сімдесять і туди ми не доїхали, проте проїхалися внутрішніми районами провінції і піднялися в гори Гадор. Хосе, такий вайлуватий на перший погляд, виявився добрим краєзнавцем. Від нього я дізнався, що в останні роки правління Франко, коли диктатор вже мало цікавився поточними справами, кілька його молодих керівників під патронатом церкви багато зробили для покращення життя місцевих селян. Старі шахти закривалися і роботи в гірських селах було дуже мало, тому було прийняте рішення колонізувати прибережну рівнину, заболочену та вкриту солончаками. Землі було вдосталь, та проблема була у воді. Тоді з переселенцями підписали договір про поставки прісної води за символічну плату. Вона подавалася централізовано і тільки у визначені години, тому кожна теплиця тут мала басейн з запасом води.

Глава 19. Ремакс і ... Румунія.

Зустрівся зі мною сам власник фірми Карлос Гот. Як я зрозумів, він був напів німцем, напів іспанцем і це відчувалося. Небагатослівний аналітик. Я йому сподобався. На питання відповідав чесно і через тиждень почав займатися на курсах. Заняття вів сам Карлос, а практичні завдання потрібно було відправляти директору Лолі.

Ремакс, одна з найбільших агенцій нерухомості в світі, зародилася в США і, використовуючи принцип франчайзингу, звідти почала світову експансію. Їхні методи роботи мені нагадували суміш гербалайфу з свідками Єгови. Гордість за свою фірму, муштра та майже зомбування викликали в мені спротив, але я також бачив багато раціональних зерен. В кожного практиканта була своя зона і в ній він за короткий час мав стати експертом. Мусів не тільки добре вивчити ринок нерухомості в цій зоні, але й зарекомендувати себе, як знаючого спеціаліста. Потрібно було також створити свій круг знайомих у двісті чоловік, які могли б доносити до тебе всю можливу інформацію про любі об'єкти, що поступають в продаж і рекомендувати тебе, як заслуговуючого на довіру ріелтора. В принципі, я вже й сам почав працювати десь в такому ключі, обмеживши свою власну зону Рокетасом і створюючи собі ім'я у соціальних мережах. Єдине, що Ремакс орієнтувався на продавця, в першу чергу, приватного, а я хотів консультувати покупців, допомагаючи їм підібрати собі найкращий варіант на ринку нерухомості і сприяючи отриманню найкращої ціни від продавця. Своїми клієнтами я бачив пенсіонерів з країн СНД, людей у яких був стабільний дохід від оренди своєї нерухомості в столицях чи великих містах, або таких, що працювали дистанційно через інтернет і хотіли жити в місці з хорошим кліматом та умовами життя. Заняття проводилися зазвичай по понеділках і тривали до обіду, а в інші дні йшла робота в своїй зоні та в інтернеті над напрацюваннями своєї бази даних у вигляді таблиць. На першому занятті нас було вісім, але на друге половина не прийшла і через місяць нас об'єднали в іншою групою попереднього курсу. На цей час я вже проходив стажування з Монікою. Правда, мене одразу попередили, що відкривати рота я можу лише в крайньому разі і бажано, щоб його не було. Я мав тільки дивитися та слухати, переймаючи методи старших товаришів. На початку березня Карлос повідомив мені, що я вже можу приступити до роботи, але я попросив не підганяти мене, бо не дуже хотів відкривати автономна (підприємця- приватну особу). Крім того, я вже отримав собі особистого ворога в рокетаскій філії. На практичних заняттях одна фіфа, така собі баба- стерва іспанського розливу, Чаро розказала, як вона відшила безперспективну клієнтку, одну бабку, що хотіла продати квартиру, але не хотіла ставити до відома свого чоловіка. По закону, нотаріус на таке все одно не погодиться, а ріелтор тільки втратить свій час. Тоді я запропонував інший можливий вихід з цієї слизької ситуації. Щоб підстрахуватися, запропонувати цій жінці внести залог в половину вартості комісії. Тоді, або в кінці кінців, вона таки погодиться оформляти угоду разом з чоловіком, або, якщо нотаріус відмовиться реєструвати повністю підготовлену ріелтором угоду, останній отримає залог, як оплату за свою роботу. Почувши, що я збираюся брати гроші з продавця, Шаро дико обурилася, що це не в правилах фірми і чуть не почала звинувачувати мене у корупції. Карлос свою фаворитку трохи заспокоїв, але, хоча в його очах читалося зацікавлення, сказав, що дійсно моя пропозиція не вписується в політику Ремакса.

В роботі з нерухомістю мене перш за все приваблюють можливість задовільнити свій "мисливський" інстинкт та психологічна складова роботи з клієнтом. Кожна

дина- загадка і тут була можливість кожен раз її розгадувати. Тому я вважав її більше творчим процесом, як ремеслом. Тому, перед тим, як звязати свою долю з Ремаксом, я вирішив ще раз спробувати обдзвонити своїх колишніх роботодавців. Начо з Сівілії, від якої я працював в Гданську, сказав, що наразі в них нічого нема, але його знайома шукала електромеханіка на якийсь тунель в Румунії. І дійсно, через кілька днів, мені зателефонувала жінка і запропонувала роботу. Тунель був в осадочних породах, по суті, в глині і робився навіть не вибуховим методом, а конвекційним. Тобто, проходку робила спеціальна машина, таке собі механічне долото, а потім вже ставилися серчі та робився набриск бетону. В основному, потрібно було обслуговувати тільки гуніто- робота і тому фірма шукала якраз електромеханіків. Щоб не тримати в зміні два чоловіки, вирішили найняти одного. Взагалі- то, електромеханік і напів механік, напів електрик, поняття трохи різні, але в такі нюанси рекрутерська фірма вже не влазила. Отже, я пройшов медкомісію в Альмерії, потім з'їздив до Мадриду, де мав двохгодинний курс з техніки безпеки та підписав на фірмі на Аргуелесі контракт. Виліт був у суботу, тому, я ще мав можливість повернутися зранку в Рокетас і зібравшись за добу, виїхати з валізою в аеропорт.

В Барахасі виліт затримали на дві години і я почав звідти з'язуватися по номеру, що мені дали на фірмі, щоб повідомити про це. Яке ж було моє здивування, коли вияснилося, що мене ніхто не збирався зустрічати. Нарешті, мене запевнили, що машину за мною пришлють. З аеропорту в Таргу Муреш до Сігішоари було з вісімдесять кілометрів, а прилітали ми о другій чи третій годині ночі, тому я зітхнув з великим полегшенням. Залишатись до ранку в маленькому аеропорту, а потім не зрозуміло куди і чим добиратися, мені ніяк не хотілося.

Молодий румун, що зустрів мене, відвіз до нового готелю у приміському селі. По дорозі він мені показав на будову, мимо якої ми проїзджали і зранку, випивши кави в маленькому продмазі, я пішов пішки до Сігішоари. На другу в мене було домовлено зустрітися з Луїсом, капатасом від нашої фірми, що організував мою зустріч і часу в мене було досить. Погода стояла чудова, пригрівало сонце і було приємно пройтися ранньовесінніми просторами. Місцевість тут була горбиста, але справжніх гір не було видно. Вкриті лісом пагорби були трохи вищі ніж у нас, але в цілому докільця було дуже схоже.

На повороті, де дорога плавно завертала, різко спускаючись донизу, я вирішив зрізати її, спустившись стежкою, і чуть не вляпався в непреємність. Внизу було сміттєзвалище, де копирсалися якісь постаті циганської зовнішності, а дальше, вже вийшовши по старій дорозі на низинний луг, я побачив зграю здичавілих псів. Вони лежали та грілися на сонці і коли я проходив мимо, почали підхоплюватися та шкрити зуби. На щастя, я побачив на дорозі добрячого дрючка і підібрав його. Це псів трохи заспокоїло і я без перешкод пройшов мимо.

Сігішоара була містечком з великим приватним сектором, старовинним австро-угорським центром і відносно новим районом часів Чаушеску, що розкинулося у долині між вкритими буковими лісами пагорбами. Луїса довелося досить довго чекати, він в цей день працював, але потім ми з ним таки пообідали і він службовою машиною підкинув мене в центр, де я зустрівся ще з одним капатасом-Роберто. Він мене представив шефу будови, а потім підійшли один з двох енкаргадів і Роман, з яким я мав завтра заступати в нічну зміну. Котляр виявився словаком і ми почали вишукувати спільних знайомих, але знайшли лише одного-перуанця механіка Луїса, що колись працював зі мною у Альзирі, а тепер був у Гватемалі. Там він був у Романовій зміні і залишився після того, як останній захворів якоюсь тропічною малярією і його скоротили. В Барселоні словак цілий місяць провалявся в інфекційному відділенні госпіталю і ледве оклигав. Виявилось, що об'єднання FCC-Azvi робить тут два тунелі для нової залізної дороги. Перший був ближче Даніша, де я поки що жив у готелі, а другого, на якому я мав працювати, залишалося лише 25 метрів. Для чого було прислати нову людину, коли через місяць все одно будуть скорочення, було незрозуміло. Я мав замінити молодого механіка іспанця, що теж був тут лише два місяці і сказати, що він зовсім не справлявся з роботою було не можна. Крім Романа та іспанця, в зміні ще були два болгарини і все. Ситуація ще ускладнювалася тим, що в кінці квітня в мене закінчувалася іспанська карточка резиденції, а Румунія, на відміну, наприклад, від Польщі ще не входить, до шенген-зони і на кордонах є паспортний контроль. Як на сухопутних, так і в аеропортах. Виходило, щоб уникнути лишніх проблем, мені потрібно було вилетіти в Іспанію раніше 24-го квітня. Коротше, куди не кинь, всюди клин. Тому, я вирішив не заморочуватися і спокійно працювати, не особливо не рвучи жили, але й не провокувати негативне ставлення. Та не завжди виходить так, як хочеш. Ніку, механік з іншої зміни, сам мене почав провокувати на конфлікт. Він давно жив в Іспанії і розмовляв практично без акценту, тому я запідозрив, що він не іспанець лише, коли побачив,

що він "плаває" в технічних термінах. Він же, знаючи про майбутні скорочення, сприймав мене виключно, як свого конкурента і постійно намагався топити. З болгарами в мене навпаки, спочатку відносини були досить прохолодними, а потім ми дуже здружилися. Як я зрозумів, вони просто перші тижні приглядалися до мене.

На коротких вихідних я знайшов квартиру і переїхав у "хрущовку", якій тільки що зробили євроремонт. Належала вона подружжю, що кілька років пропрацювало в Італії і з господарем Касяном ми до сих пір підтримуємо знайомство через фейсбук. Квартира була в дальньому від роботи районі, але на роботу ми їздили черговою машиною та недалеко був супермаркет і банк. Та буковий ліс навколо мікрорайону. Коротше, мені вона сподобалася.

На мої довгі вихідні припадала наша Паска і я вирішив поїхати до мами. Тим більше, що мені треба було замовити в Тернополі перекладине та апостильоване свідоцтво про народження і довідку про несудимість. Разом із закінченням карточки резиденції, виповнювалося десять років мого легального перебування в Іспанії і вже можна було подавати на громадянство. Проте в мене дико розболілася права нога. Чи то від гумових чобіт, які я мусів вдягати, коли мене викликали на другий тунель в Даніші, чи просто від холоду запалилося сухожилля і кожен крок віддавав сильним болем. Початок квітня був дуже холодним і часом політував сніг. Тому я вирішив не ризикувати і написав до Юлі, щоб допомогла з цими паперами. Там спочатку виникла якась проблема з оплатою, а потім зі зміною маминого імені. Моя мама народилася ще за Польщі в 1937-му році і, хоча її завжди вдома звали Галиною, поляки записали, як Хелена, бо в польській мові імені Галина нема. Коли прийшли москалі, вони переклали це ім'я, як Олена і мама мала багато проблем, коли виходила на пенсію, бо імена в паспорті та свідоцтві про народження не співпадали. Тепер це зачепило мене. В іспанських

документах я завжди заповнював відповідну графу, як Олена, а в старому радянському свідоцтві з архіву було записано Галина. Нарешті, після тривалої переписки в інтернеті, ці проблеми вдалося вирішити і довідки пішли кур'єрською поштою в Іспанію на ім'я Яни, що вже на той час не працювала і була частіше вдома, як пані Катерина.

Сігішоара виявилася батьківщиною Дракули. Тут він народився і тут тривалий час правив. Цей регіон, Трансільванія або Семигород, був тоді фронтіром з Отаманською імперією, часи були жорстокі, а правив князь Влад Дракула жорстко. Особливо, він не любив волоцюг та злодіїв, яких нещадно садовив на палі. Кажуть, що нищив їх тисячами, через що отримав імідж кровопивці. А через кілька століть сюди приїхав один англійський письменник, послухав старі легенди і написав книгу про графа- вампіра. Тут на вершині пагорба стояв великий сірий палац, в якому народився Влад, в нижче на одній з площ пам'ятник- погруддя князю з пишними вусами. У вежі магістрату знаходився місцевий музей, де я дізнався багато цікавого про місто і про Трансільванію в цілому. Крім угорців тут жили й німці, нащадки саксонців, що збудували сім старовинних міст, котрі дали слов'янську назву краю- Семигород. В долині, зовні старого міста, я бачив ошатну лютеранську церкву- кірху, але там якраз відбувалася великодня відправа, тому я туди не заходив. Проте побував у новій православній румунській церкві на березі ріки, що так мені нагадала наші.

На роботі я два дні проїздив з мадяром- крановщиком, котрий трохи знав російську і ми намагалися спілкуватися. Румунів він не любив, називав циганами і від нього так і віяло сепаратистським духом. Що було й зрозуміло. Угорщина за рівнем життя значно випереджала Румунію і зрозуміло, що, як і в нас на Закарпатті, місцеві угорці хотіли б приєднання до своєї батьківщини. А в цілому, Румунія поволі видряпувалася від соціалістичного минулого. Не так швидко, як Польща чи Угорщина, але впевнено.

За місяць ми пройшли останні метри і, в основному, тунель був зробленим. Залишалися ніші безпеки, що мали бути зроблені кожні п'ятдесят метрів, але виникли якісь проблеми з фінансуванням і тому почалися скорочення. Болгарам їхня фірма вже від Нового року не платила, давши лише тисячу євро для підтримки штанів. Вони сказали, що самі повертаються додому, а мені та ще кільком іспанцям з інших змін вручили листи про звільнення. Сказати, що я був радин не можна, але й сильно розчарованим теж. Я міг би спробувати поговорити з Роберто, з котрим у нас склалися хороші відносини, але не захотів. Питання з картою резиденції вирішилося само собою і я повертався додому. Тільки попросив інженера- шефа тунелю, щоб взяв мені білет до Малаги і ввечері останнім автобусом виїхав до Бухаресту

Глава 20. Перше літо в Рокетасі

В Рокетасі на мене чекала нова сусідка. Вірніше, ми з нею прожили півроку бік-обік, не знаючи про існування один одного. Наші з сусідами квартири були схожими, майже зеркальними відображеннями одна одної, за виключенням терраси. В мене була хоч невелика, але повноцінна лоджія, а у сусіда- вузький балкон. Був сусід румуном і тільки недавно почав працювати шофером-далекобійником. Жив разом з дружиною, котра посилено займалася пранням. Через це спочатку мені здалося, що в них велика сім'я. В нашу першу зустріч, я чогось ляпнув, що ця жінка це Флоріна мати і, зрозумівши свій конфуз, яось не дуже радо з ним спілкувався. Вона дійсно виглядала старшою від чоловіка і так, як постійно була вдома, я сприйняв її за майже пенсіонерку. Флорін же був повнуватим, що скривало його вік, тож йому можна було дати, як тридцять п'ять так і сорок п'ять років. І замість дитини в них була велика чорна ігуана, яка й проводила цілі дні нерухомо гріючись на сонці за сіткою на вікні... Через тиждень після повернення в мене була сіта на поновлення карточки резиденції, а от зі здачею документів на громадянство вийшла затримка. Їх не хотіли приймати до тих пір, поки в мене не буде на руках нової карточки. Я умудрився погавкатися з секретаркою в реєстро сівіль, бо хоча картку мені мали видати третього червня, подачу документів вона раніше, як на десяте назначати не хотіла. От тоді то вона й мала б мені пояснити, що ця процедура не просто формальність- взяти і отримати пакет документів по списку, а що буде також буде відбуватися тест на адаптацію в іспанське суспільство. Мені ж пані Катерина пояснила, що цей екзамен відбувається в поліції\ вже після того, як прийде добро з Мадриду і навіть дала роздруковані запитання з відповідями. В які я так і не заглянув. Проте, очевидно, процедура змінилася і після того, як всі документи були перевірені на наявність печаток і дат, чиновниця почала мене опитувати по списку, одразу занотовуючи відповіді. Половина питань було по Андалузії, в яких я був ні в зуб ногою. Не знаю, який процент має бути правильних відповідей, але я більше, як на половину так і не відповів. Мало того, що опитування було усним, так і говорила жінка

дійсно по андалузьки, ковтаючи більшість букв і мені треба було сильно концентруватися на запитаннях, а на відповіді просто не було часу. Коротше, я вважаю, що це був дійсно перший екзамен в моєму житті, який я провалив, але час покаже.

З фінансами вже було трохи легше і я зробив на салоні камін. Матеріали купив в Лерої, а куски гіпсокартону приволік з якогось контейнера біля Гран Пласи. Напівдороги мені просигналила якась жінка на червоній машині, пропонуючи підвезти, але я, дурень, відмовився. Звик вже давати собі раду сам і на допомогу не покладатися. Замість дров у ньому мав горіти спирт і димоходу було не потрібно. Ідею я взяв з ютуба, поекспериментувавши ще взимі з пальниками. Фішка там була у кришці пальника, по суті, склянки з нержавійки, що мала бути достатньо широкою, але такою, щоб мати досить широкий обідок. Для того, щоб горів самий спирт, а тільки його випари, що дуже суттєво збільшувало час горіння. Сто грам спирту вигорало за десять хвилин, а з кришкою горіння тривало хвилин сорок. Камін став ще однією моєю гордістю і, виклавши фото в місцевій фейсбучній групі, я майже одразу отримав замовлення. Але чудака з сусіднього містечка ніяк не міг вибрати час, щоб заїхати до мене і подивитися на камін вживу. Так це замовлення заглохло.

З Лероя, де в мене була картка клієнта ще з Мадриду, прийшло повідомлення про 50%-ву знижку і це підштовхнуло мене до того, щоб умеблювати нарешті третю спальню. Я купив туди шафу і друге ліжко. Тепер їх, як в готелі можна було зсувати, аба розсувати залежно від потреби. Стіл, правда, довелося вкоротити, щоб він нормально розмістився біля входних дверей, але з відрізаної стільниці вийшла гарна поличка для книжок.

Одного разу на ватсап мені написав Сашко. Він думав, що я до сих пір в Румунії і був здивований, що вже ні. В нього почав скакати кров'яний тиск і тому лікар порекомендував побути пару тижнів на рівні моря. Я одразу запропонував йому

кидати кемпінг в Шерако і спускатися по Середземноморській трасі до мене, але він сказав, що за якийсь час приїде разом з дружиною та сином. Вони привезли мені не тільки мою надувну лодку, що вже років десять була у них, але й велосипед. Віталік ним не користувався і ровер тільки місце займав у невеликій квартирі. Знаючи мою любов до прогулянок, Сашко вирішив, що мені він згодиться більше. Чому я був дико радий. Цього та наступного літа я на цьому велику об'їздив усе в радіусі тридцяти кілометрів. Правда, вони побули в мене лише один день, бо Зеня з малим дорвалися до сонця і сильно згоріли. Сонце в цей день було зрадливе, ховалося в димці і повівав легенький вітерець, тому було зовсім не жарко. А так, як ми виїхали на пляж вже біля десятої то до третьої по обіді ці двоє блідношкірих були готові. До поїдання... Мене ж Катерина викликала з пляжу дзвінком, бо у них відрізали світло. Довелося терміново підключати їх підпільно, щоб не пропали продукти в холодильнику.

Одного разу, повертаючись з пляжу, я натрапив на старі меблі, що хтось викинув на вулицю. Вразила мене дерев'яна фігурка, що була прикрасою між дверками тумбочки. За три заходи я приволік їх додому і зайнявся реставрацією. Бракувало задніх стінок, дна та шухляд, але решту було міцним і не поточеним шашілем. Так виникла ще одна ідея для бізнесу. Крім нерухомості та одягу з натуральних тканин, зайнятися скупкою та реставрацією меблів у стилі бохо-шик. Зробити все це у одному приміщенні і подивитися який з цих напрямків буде більш привабливим по прибутках, щоб розвивати саме його. Нерухомість, попри мої сподівання, прибутків принесла мені дуже мало. Спочатку одна жінка з Англії за інтенсивні консультації, перекинула мені на рахунок п'ятдесят євро, а потім мароканець з англійським паспортом, що його мені підігнав Льоша з пансіону, теж десь зі сто. Цей жук жив у Норвегії і мав з норвежкою троє дітей, проте розвівся і купив собі там квартиру. Зробивши руками своїх земляків ремонт продав її в два рази дорожче. Тут він вже купив одну квартиру в Енвія Гольф, щоб здавати її скандинавам, а зараз шукав щось дешевше від тридцяти тисяч для себе і для дітей, що приїждатимуть в Іспанію на канікули.

Перед від'їздом до Румунії я знайшов йому квартиру з двома спальнями, балконом і кладовкою. Дім був старий по мірках Рокетаса, збудований десь в 70-х роках і не мав ліфта. Проте це не було проблемою для чоловіка, молодшого від мене і його дітей підлітків. Але він так спішив домовитися, що перебив мені весь торг. Тоді Хасан був у Лондоні і я дав йому телефон до господарів, а коли прийшов на оглядини і почав збивати ціну хоча б на дві тисячі, вони сказали, що в них є вже один покупець з Англії, котрий готовий заплатити вісімнадцять тисяч і ніяку знижку вони робити не будуть. Зазвичай я домовляюся про те, що отримаю, як гонорар половину знижки, що виторгую у продавця, але в таких випадках маю мінімальну ставку в тисячу двісті. Проте в зв'язку з від'їздом, витиснути мої гроші з цього шайтана мені не вдалося і на ремонті я теж нічого не заробив. Правда, Аллах скупердяя наказав по своєму, підсунувши земляків-ремонтників, що вициганили купу грошей і робили ремонт замість двох тижнів два місяці. В Енвія він теж мав проблеми, бо кепив на нижньому поверсі, а під час весняної зливи там забило водостік і вода зайшла в квартиру, покоробивши всі двері та замуливши підлоги. Проте мені від його збитків було ні холодно і жарко. А розтолковувати йому про ефект парасольки, що завжди мстить за мене мені не хотілося. Мені самому від нього часом страшно.

В серпні приїхав Віктор з дружиною та двома дітьми-підлітками, але замість домовлених двох тижнів вони скоротили перебування до тижня. Правда, жити безплатно відмовилися і заплатили по п'ятдесят євро за ніч за перебування в обох спальнях. Я на той час вже мав досвід співпраці з порталом Айрбнб і віднісся до цього з розумінням. Так вималювався ще один тип доходу. Проте розвинути мені цього сезону його не вдалося, бо відгукнулися на мій запит по одному оголошенню в інтернеті і з 24-го серпня я почав працювати в Панамі.

Глава 21. Панама

Десятигодинний політ мені дався легше, ніж я сподівався. У величезному Аеробусі компанії Іберія було досить багато вільних місць і я до самого взльоту сподівався, що з'явиться Артур, поляк-зварник, з яким я познайомився на курсах по ТБ. Він колись вже працював у Еуроінці, але після закінчення тунелю в Сіудад-Реаль його звільнили, але зараз знову викликали для Панами. Та його все не було і я один влаштувався на вдих сидіннях при борту. В літаку було два проходи, по два сидіння збоку та чотири в середньому ряду. Досвітченіші та хитріші пасажири займали ці чотири сидіння та спали всю дорогу. Стюардеси їх навіть не будили їсти.

В Панама-сіті було по тропічному спекотно, але мене чекав таксист з табличкою і ми одразу пішли до машини. Він відвіз мене спочатку в офіс фірми, а звідти в адвокатське бюро. Там я підписав купу паперів, віддав кілька фотографій, що мав з собою і ми домовилися, що помічник адвоката чекатиме мене о дев'ятій в міграційній службі. Для українців, як і для іспанців в Панамі безвізовий режим і можна перебувати туристом до дев'яносто днів, але щоб працювати потрібно було оформляти резиденцію з правом роботи. Закінчивши з формальностями я поселився в готелі. По дорозі я обміняв сімдесят євро на сімдесят доларів, хоча міг просто зняти таку суму в банкоматі. Тоді й комісія б вийшла меншою. Панамська валюта офіційно називалася бальбоа, але була представлена лише монетами, які циркулювали паралельно з американськими центами, а от банкноти всі були доларовими. Чесно кажучи я від них вже відвик, хоча, працюючи на паркеті завжди намагався домовлятися про ціну в доларах, а не в гривнях.

П'ятизірковий готель знаходився у фінансовому районі в оточенні таких самих хмародряпів. Номер був шикарний, але всі розетки були іншої конфігурації та на 110 вольт. Довелося спускатися на ресепшен, щоб взяти перехідник під залог п'яти доларів. Тропічна злива на вулиці вже закінчилася і я вирішив пройтися навколо готелю. На довшу прогулянку часу вже не було. І сил також. День видався надзвичайно довгим. Ми вилетіли з Мадриду опівдні, прилетіли о третій по обіді (вісім годин різниці в часі), а зараз вже доходила восьма вечора.

Наступного дня в міграції чуть не втрапив у халепу. Таксист мене висадив біля входу і поїхав собі по справах. А здоровенний негр охоронець не пустив мене в середину, пояснивши, що їхній тропічній країні є дрес-код для відвідин держустанов і ні в шортах, ні в сандалях туди не пускають. Як я його не просив, що тільки на хвильку знайду, щоб покликати адвоката, котрий чекає мене біля автомата з кока-колою, він і слухати не хотів бліднолицего грінго. Нарешті мені вдалося дозвонитися до таксиста (дорожничий роумінг!) і попросити зв'язатися з адвокатом, щоб пояснити ситуацію. Врешті помічник вийшов і почав думати, як нам з'їздити в торговий центр за штанами. В кінці кінців, ми підійшли до якогось кіску в стихійному торговому ряду і взяли там джинси в оренду за п'ять доларів.

Чергу свою ми пропустили і взяли вже інший номерок, але врешті я підійшов до віконця і відповівши на кілька питань, підписав пару паперів...

Той самий таксист Григоріо вже чекав біля входу і відвіз мене до готелю. Пообідавши там, я нарешті мав час хоч трохи оглянути місто. Зорієнтувавшись по карті вирішив пройтися до набережної. Адже я ще нікоми не бачив Тихого океану. Через кілька кварталів натрапив на зеленого кольору будинок у вигляді штопора. Архітектура усіх хмародряпів відрізнялася оригінальністю і відчувалося, що на послугах архітекторів тут не економили. Це ж і зрозуміло, адже столиця Панамі була одним з фінансових центрів не тільки Латинської Америки, але й світу.

Чесно кажучи, океан мене не вразив. Був час відпливу і прибережна зона виглядала, як брудне болото. Проте з широкого приморського бульвару Бальбоа відкривалася дуже гарний вид на місто. Зона між бульваром, по якому нісся транспорт, та власне набережною була перетворена на парк з широкими газонами і низькими ще кокосовими пальмами. Все було ретельно доглянуто і заповнено бігунами, скейтбордистами, велосипедистами та просто гуляючою публікою. Було трохи дивно, що більшість явно середнього класу, що проводила тут дозвілля, була неграми та мулатами. Пройшовши туди й назад по набережній зо п'ять кілометрів, повернувся до готелю, правда, чуть не заблудившись в останніх кварталах.

Наступного ранку о 6.30 ранку мене чекав переліт до Давіда, центру провінції Чірікі на кордоні з Коста-Рікою. В аеропорту після прильоту довелося трохи зачекати, бо той самий таксист, що мав забирати мене, привіз головного енкаргада тунелю, що летів з дружиною в Іспанію. Давід лежить на низинному тихоокеанському побережжі, а містечко Волкан на плоскогір'ї, тому клімат тут не такий задушливий. Після столиці та Давіда це одразу відчувалося. В крайньому разі о десятій ранку було ще не дуже спекотно. Владнавши необхідні

формальності в конторі, я з Хуан Мануелем, братом того енкаргада, що полетів у відпустку, відвіз валізу в бунгало, де мене поселили, а звідти ми проїхалися в супермаркет на закупи та в магазинчик мобільних телефонів за місцевою карточкою. Адже того самого дня я заступав в нічну зміну.

Фірма Еуроінка спеціалізувалася на тунелях малого діаметру, в основному, для каналізаційних колекторів. Працювала вона по всьому світу і на курсах в Мадриді зі мною були хлопці, що мали їхати в Катар та в Мексику. Недавно в ній змінилися власники і американці, котрі її викупили, взялися завершити також цей п'ятикілометровий тунель в Панамі. Тунель робили для масштабного проекту гідроелектростанцій Пандо і італійська Селі вже прокопала половину з нижнього входу. Проте ґрунти тут були дуже складні, в пустотах, заповненими піском і їхню машину в одному місці так затиснуло, що вони мусіли розібрати- порізати свою машину і відмовилися від проекту. Тепер ми мали на німецькій машині фірми Herrenknecht закінчити цей тунель, ввійшовши в верхньої точки. Машина ще була на заводі і під неї тільки почали готувати площадку, а наші робітники, більшість яких були місцевими, що працювали раніше з Селі, закінчували розбирати італійську машину.

В першу ніч ми з Хосе, моїм напарником з Давіда, проїхалися туди на локомотиві, але роботи для електриків не було, тому подивившись з годинку, як народ ріже металобрухт, повернулися назовні. Хосе вже працював тут два з половиною роки, але в травні його, як і всіх з Селі розрахували, а десь тиждень тому взяли на роботу знову. На цей раз в Євроінку. Крім цього електрика, я познайомився з молодими механіками, іспанцем Ісааком та місцевим Алексісом з Волькана.

Волькан- невеличке містечко, назване так в честь вулкану Бару (раніше називався Чірікі), найвищої гірської вершини Панами (3474 метри над рівнем моря). Вихідних у нас було дуже мало, але коли випадала нагода, я то з Хуанмою або з завскладом Луїсом, вибиралися пікапом подивитися околиці містечка чи навіть на

костаріканський кордон. Там була зона безмитної торгівлі і звідти я собі привіз джинси старої доброї марки Вранглер. В джунглях навколо були термальні джерела, повно річок та потічків та безліч водоспадів. Що й не дивно, адже дощ тут падав щодня і практично о тій же годині. Точніше, не дощ, а тропічна злива, яку тут чомусь називали агуа серо (вода нуль).

На роботу ми їздили машинами по вузькій покрученій дорозі серед соковитих пасовищ, розділених на ферми. Місцевість дуже нагадувала пасторальні пейзажі Швейцарії і земля, як виявилось належала нащадкам кількох родин звідти, що переїхали сюди ще в часи першої світової війни. Тому серед місцевого населення можна запросто було зустріти рудих та блондинів. Негрів було мало, але часто попадалися цілі родини індіанців, що батракували на фермах або працювали поденщиками. Часто їхні чоловіки напивалися до втрати свідомості і влаштували поножівщину серед своїх або просто лежали п'яні в драбадан посеред калюжі.

Окрім молочного тваринництва тут вирощували каву та овочі- фрукти. Одного разу я, повертаючись з закупів, побачив, що з пікапа продають ананаси і вирішив перевірити, чи насправді вони такі солодкі, як хвалив наш тодішній енкаргадо Марселіно. Продавець зацікавився моїм дивним акцентом і виявилось, що він теж з України, з Запоріжжя. Вася працював колись в Португалії, але, коли там заробітки впали, перебрався в Панаму. Зараз він скупляв на фермах фрукти і перепродував їх або тут, або віз у столицю за 500 кілометрів. Через місяць мав розпочатися туристичний сезон, приїде багато грінго на відпочинок і торгівля, як він надіявся, піде жвавіше.

Механік Ісаак чекав на приїзд своєї нареченої і вирішив зробити їй подарунок власними руками. Він вирізав з білого тефлону серце і помалював його в червоний колір. Скульптор з нього виявився ніякий і це серце мені більше нагадувало полуницю. От ми з Хосе й вкрили його білими цятками, а в основу приклеїли

зелений листок. Вийшло настільки схоже, що так і хотілося відправити цю полуницю до рота.

На початок жовтня ми перебралися на нову площадку. Дощі все ще падали сильні і основною задачею стало обслуговування помп, що відкачували воду. Якщо під час зливи помпи зупинялися, то вода буквально за лічені хвилини починала виходити з стічного басейну. Тоді в мене й відбувся перший спір з Хосе Марією. Цей енкаргадо почав мені доказувати, що помпа, котра знаходиться у воді, не може перегріватися. Це мене відразу насторожило, бо працювати з некомпетентною людиною, котра через своє вище становище нав'язує тобі свою думку, дуже важко. А помпи часто вибивало якраз через термореле, бо шланги, якими вода піднімалося на десятиметрову висоту бу ли гнучкими і від частого включення- виключення їх перекручувало та зав'язувало вузлами.

Тоді ж я ще раз полетів в Панама- сіті за карточкою резиденції. Туди летіли ми разом з С , нашою інженершою. Вона жила, до речі, поряд зі мною в такому ж бунгало зі спільною стіною. І коли в сусідню квартиру заселявся ще один кладовщик, представила мене, кращого електрика тунелю. У відділі міграції я справився за півгодини. Я мав назначену годину і коли підійшов до віконця, мене там одразу сфоткали, взяли взірець підпису і чималий апарат, що чотояв позаду службовця, одразу видав мою карточку резиденції. Тепер я мав вільний час, щоб з'їздити на знаменитий панамський канал, по якому кораблі проходять з Тихого океану в Атлантичний та навпаки. Потім ми з таксистом пообідали і він ще прокатав мене по старому місті, куди я не дійшов першого разу по набережній. Повернувся з відпустки Еладіо, головний енкаргадо і при першій нашій зустрічі він запитав мене, як я поставлюся до того, щоб зробити довгі зміни по 28 днів. Виходило, що замість звичних семи днів чи ночей ми мали працювати в чотири рази довше і це лише для того, щоб мати потім чотирнадцять вихідних, які можна було використати для відпустки в Іспанії. Проте, я не бачив в цьому потреби, бо можна було зробити інакше- працювати по 21- му дню, а відпочинок змістити. Один раз би виходило 14- ть, а наступний лише сім. Але пропозиція начальства вже пішла у верхи на затвердження і ніхто завертати не збирався. Справа в тому, що я жив не в самому селищі, а майже два кілометри поза і тому, щоб зробити ті самі елементарні закупи продуктів потрібно було, або просити когось, щоб підкинув машиною, або пертися завантаженим пішки. Після дванадцяти годин на ногах на роботі це було не дуже приємно, та й небезпечно, бо по дорозі машини тут носилися, як божевільні, а половина дороги просто не освітлювалася. В Хосе Марії, з яким я тепер їздив прав не було, машину водив Артур, але це чмо намагалося ним командувати, як погана дружина чоловіком підкаблучником. Я часто ловив себе на думці, що вже б висадив колись його на півдороги, або просто дав ляпаса навігля. І Хуанма, і Серхіо, старший механіків, що теж часом були змушені з ним їздити, просто не розмовляли з цим енкар- гадом, але поляк ще терпів.

Спочатку я намагався віджартовуватися, але жартів він ніяк не розумів. Одного разу, коли я настроював варіадор до надпотужної помпи, що того дня ми

змонтували на басейні почалася злива і решту pomp не справлялися з потоками води. Нова помпа викачувала половину і зупинялася. Тоді потрібно було реініціювати програму і запустити її знову. Водонепроникні штани та куртка захищали від дощу, але під ними вже хлюпало від поту, адже, спека не спадала. А тут ще цей ідіот підбігає кожної хвилини і бідкається "Ой, що ж то буде...". В кінці кінців, на його риторичне запитання я цілком конкретно відповів, що скоро настане сухий сезон і зливи дадуть нам спокій на півроку. Про що Хосе Марія поспішив доложити начальству з коментарем, що я нічого не хочу робити, бо буду чекати посуху.

Думаю, що це й вплинуло на рішення начальства не робити мене шефом електриків. Тоді ж Еладіо вибачливим тоном сказав, що в машині дуже багато електроніки і вони змушені підписати контракт з Серхіо, аргентинцем, що працював тут з Селі, як електронщик і він буде нашим шефом. Мене цей варіант цілком влаштовував, бо життя мене вже навчило не рватися в начальство, а досвіду саме з програмуванням мені дійсно бракувало. Від хлопців я чув багато хорошого про аргентинця і ми дійсно потім з ним чудово спрацювалися. Машину змонтували досить швидко і вона почала вгризатися в скалу. До двадцятого кільця діяла заводська гарантія і німці не дозволяли витискати з машини все по максимуму. Крім того часто підводили генератори, струм від яких забезпечувала інша фірма. З Іспанії прислали ще п'ятнадцять чоловік і серед них Артура та ще двох електриків. Поступово ми ввійшли в тунель десь на сто п'ятдесят метрів. З Хосе Марією відбувалися мілкі стички і Еладіо одного разу запропонував мені підвезти до роботи, щоб, напевне, поговорити про це, але мій рюкзак був у закритій Артуровій машині і бігти за ключами в супермаркет, де вони пили каву я не став.

З місцевими в мене склалися доволі теплі відносини. Звичайно, я панібратство не дозволяв і чавсом міг навіть крикнути, але намагався спонукати більше жартами. Народ там гордий і по американськи незалежний і моя незалежна поведінка їм теж кидалася у вічі. Мені прямо так і говорили, що я не схожий на запобігливих іспанців, а Ізееркіль на прізвисько Чімбобо, помічник електрика з артистичним талантом, навіть показував сценки, де намагався мене пародіювати.

Глава 22. Панама (продовження)

Перед поїздкою в Панаму в Альмерії мені зробили щеплення від гепатиту та виписали таблетки від малярії. Фактично, при будівництві знаменитого каналу на початку 20-го століття була дуже велика смертність від цієї хвороби. В болотистій місцевості, де проходив канал, це стало справжнім лихом для робітників. Проте тут, на плоскогір'ї клімат був набагато кращим. Єдине, що доводилося серйозно боротися з комарами, котрі переносили збудників таких тропічних хвороб, як денге та зіку. На всіх вікнах були встановлені протимоскітні сітки і всюди розклеювали плакати з проханням уникати появи найменших посудин з застоюною водою, в яких могли зростати личинки комарів. Також тут було багато різної екзотичної живності, особливо комах та плазунів. Величезні жуки досягали розміру сигаретної пачки. В нічні чергування я обходив освітлений периметр і під стовпами, на яких кріпилися прожектори, знаходив різних жуків, що летіли на світло. Єдине, що мені так і не попався самець жука- оленя з рогом, а лише велика безрога самка.

Ісаак, що жив переді мною в нашому резиденції, розказував, що бачив там павуків- тарантулів прямо біля вхідних дверей і показував фото, але мені вони не попадалися, хоча, одного разу я сфоткав на порозі отакого красеня:

Вхідні двері в наші бунгало були всі подвійними і крім власне дверей мали раму з натягнутою на неї протимоскітною сіткою, а знизу від підлоги була набита вузька щітка. Всі ми завжди залишали закритою хоча б сітчасту частину. А от Серхіо з Вальєкаса (це ще один бувший пригород Мадрида з трохи бандитським духом) на правила хотів чхати і одного ранку поплатися за це, знайшовши біля свого ліжка маленьку полосату змійку. Спочатку без окулярів він подумав, що це якась шнурівка від черевика, але вона зашипіла та стала в позу кобри перед нападком. Було також багато чудернацьких птахів і я вперше побачив колібрі.

Однієї неділі ми поїхали з Луїсом в приватний археологічний музей, мимо якого кожен день проїзжали по роботу. Тут були представлені досить багато, як кам'яні фігури, так і гончарні вироби, а в одному місці залишилося напіврозкопане багаточислове поховання в погрібальних урнах. Трохи почекавши, поки пройде група студентів поліцейського училища, ми отримали ґрунтовну екскурсію від господині закладу. Крім власне історичних відомостей вона нам розказала і про природу та географію краю. А ще через тиждень подалися на костаріканський кордон. Якщо в Пертусі границя проходила по середині вулиці, то тут, навпаки, по паралельних, між якими були величезні магазини-склади з безмитним товаром. Так, що я, пройшовши через такий гігамаркет, вийшов на костаріканську сторону покурити і побував у цій країні без візи.

За два дні до закінчення довжелезної денної зміни, що тривала майже весь листопад, я таки зчепився всерйоз з Хосе Марією. Механіки в цей день ремонтували свою пневмопомпу, що відкачувала воду з голови машини і мені потрібно було під'єднати на її місце звичайну електричну. Вона для таких випадків в мене була приготовлена на машині, але хтось розрізав напів шланг. Скоріше за все, це зробив той самий Серхіо, що героїчно командував своїми механіками. А енкаргадо почав звинувачувати у всьому мене. Тут я не витримав. Дуже не люблю, коли мене намагаються зробити "хлопчиком для биття", знаючи добре, що ніякої моєї провини в цьому нема. Я завжди працюю однаково і не намагаюся підлаштовуватися під начальство. Головне, для мене не ліквідувати поломку, а її відвернути. Проте, коли мені починають вставляти палки в колеса, я роблюся некерований. От і тут я не тільки, висказав все, що думав про його стиль роботи Хосе Марії, але й попередив, що так ми не те, що не закінчимо за рік тунелю, а й кілометра не пройдемо. Як, власне, й сталося... Але ні, я ні Хосе Марія до цього в Панамі не дочекалися.

Десь через годину, вже на вулиці, цей йолоп знов підійшов до мене і сказав, що розмовляв з шефом тунелю Феліксом та Еладіо про те, що не хоче, щоб я більше працював з ним в одній зміні. Я з цим цілком погодився, бо ліпше зовсім не мати роботи, ніж мати енкаргада, який тільки і думає, як тебе підставити. Та найсмішніше було те, що через день ми разом мали летіти в Іспанію і потім назад...

В Давіді чомусь Хосе Марії валізу відправили одразу до Мадрида, а я свою мав отримати з цього рейсу в Панама-сіті та перереєструвати на мадрридський літак. Проте, мені воно вийшло на краще. На контролі безпеки в Давіді у мене відібрали обидві запальнички, що я мав схованими в кишені та рюкзаку і, якби не третя, фірмова, що мені подарував шеф німців, що монтували машину, я залишився б без вогню. В панамських аеропортах не те, що нема обладнаних місць для паління,

але взагалі не можна цього робити на території аеропорту. Саме аеропорту, а не аеровокзалу, тобто, потрібно було йти з кілометр до найближчої зупинки автобуса. В Рокетас я добрався опівночі, а зранку перезвонив по скайпу до мами. Та вона мене не чула і голос був якийсь слабкий. Врешті вона здогадалася, що це я і поклікала квартирантку. Ця молода сім'я вже пару місяців жила в нашій спальні. Дівчина, з якою я розмовляв вперше розказала, що мати захворіла по жіночому, в неї запалення, але наші друзі привозили до неї лікарку, яка виписала мазь і зараз їй вже легше, почала їсти і навіть "вреднічає". Єдине, що їй позакладало вуха і вона майже не чує. Я сказав, що прилетів на десять днів в Іспанію і, якщо треба, можу приїхати на кілька днів до України. Проте, квартирантка мене відмовила, бо мама вже йде на поправку і в суботу вже мали приїхати Юля з Васею. В кінці тижня я дійсно застав Юлю на домашньому телефоні і майже спокійний виїхав до Мадриду.

За цей тиждень в Рокетасі я встановив два кондиціонери в обидві спальні. Вони працювали як на охолодження, так і на нагрів повітря. Правда, виявилось, що правління нашого комунідаду колись прийняло рішення про те, що апарати кондиціонерів можна встановлювати лише на даху будинку, а не на стінах внутрішнього патію. Спочатку я так і захотів зробити, але виявилось, що для цього треба викликати альпіністів і це буде коштувати так само, як і самі кондиціонери. В Панамі нам платили добре, але не настільки щоб транжирити грішми. Тому я встановив обидва апарати під вікнам, а хунту вговорив, мотивуючи тим, що вони з мінімальним шумом. В крайньому випадку, в протокол зборів внесли, що я не був особисто попереджений і у випадку скарг сусідів буду розбиратися з ними сам. Зворотня дорога виявилася довшою. Поверталися ми через Боготу, столицю Колумбії, а звідти вже мали переліт в Панаму- сіті та в Давід. Звізано це було з тим, що Іспанія перейшла на зимовий час, а Панама ні і ми не встигли б з мадрридського літака зробити пересадку на Давід. По дорозі я поділився бутербродом та апельсином з Хосе Марією і розмовляючи по телефону вже з таксі, що нас зустріло в аеропорту Давіда з Еладіо енкаргадо через фразу почав мене згадувати: " Ми з Еухеніо... А Еухеніо...". Скоріше за все Хосе Марія чекав від мене, що я перетворю нашу поїздку на суцільні розбірки і зараз, коли вона доходила до кінця зітхнув полегшено. Та Еладіо з того боку дроту явно не розділяв його радості.

Перша ніч пройшла спокійно. Машина фактично стояла від того часу, що ми поїхали у відпустку. Було багато води і було прийнято рішення монтувати систему Slurry. Зранку на перезмінці до мене підійшов Віктор, голова місцевої профспілки і пожалівся, що панамцям вперше не виплатили вчасно зарплату. Та я не надав цьому особливої уваги і поїхав додому відсипатися. Крізь сон почув, що прийшло кілька повідомлень на ватсап, але не ста їх читати до півп'ятої. коли прокинувся від будильника. Адміністратор з контори просив зайти туди на п'яту годину. Я здивувався, але подумав, що нарешті Фелікс з Еладіо взяли мене пропісочити. Та в конторі не було нікого, крім Алехандро. Він з кислим виразом обличчя повідомив, що зранку відбулися збори і представник замовника Хуан Боско

поставив вимогу звільнити частину іспанців, які дорого обходяться для проекту. І дав мені білети на наступний день. Тепер я зрозумів чому в офісі не було нікого і чому адміністратор так нервував, коли я сказав, що не зможу підійти рівно на п'ять. І Фелікс, і інженерша, і головний енкаргадо боялися, що я влаштую гучний скандал з приводу звільнення. Звичайно. було образливо, але я свідомо йшов на загострення і цього разу прорахувався.

Разом зі мною вилітав з країни мій напарник по вилазках у доквілля завскладом Луїс, в якого не склалися відносини з Еладіо, а через день електрик- італієць Нікола та ще кілька з інших змін. Так, що зранку наступного дня я віддав всі свої запаси продуктів сусіду Артуру, отримав від нього на згадку мушлю з Тихого океану, в якому так і не скупався та пішов востаннє прогулятися околицями. Виїжджали ми після обіду, щоб потрапити на останній рейс на Панаму, звідки у нас зранку був літак на Мадрид. В Панама- ситі нас підібрав бус, що робив щопівгодини трансфери до недалекого готелю. В кожного був свій номер, але ми домовилися з Луїсом, що він зайде за мною і ми прогуляємося територією та вип'ємо дець в барі по безкоштовному напою від закладу. А коли я повернувся у номер, на пошті побачив лист від Валі, в якому вона писала, що мама при смерті.

Глава 23. Похорон

Посадка на рейс затримувалася і це дало мені змогу взнати, коли вилітає Валя з Мадриду. Я з мобільного взяв білет на Wizzair на той самий рейс до Варшави. Прилетівши в Барахас зранку, відвіз валізу до Валі та поїхав в офіс Еуроінки підписати папери на розрахунок. Коли вийшов звідти отримав дзвінок від Валентини і вона сказала, що мама померла. На повному автопілоті зайшов у відділення Ла Кайші та зняв пару тисяч євро, а в локуторії роздрукував білети на

літак. Які благополучно залишив на касі в супермаркеті Діа на вул. Генерал Рікардос. Добре, що це було рядом з домом і одразу міг повернутися та забрати.

В аеропорту ми з Валею зустріли одну нашу давню знайому теж з Тернопільської області. Галя летіла додому, бо її син мав відпуск з АТО. Колись вона жила разом з Миколою, з котрим ми працювали в Лас Матас. Під час амністії йому не повезло, бо не вистарчило три дні прописки для легалізації і я їм допомагав подати на апеляцію. А кілька років тому в Миколи стався інсульт і Галя цілий місяць не відходила від його ліжка в лікарні. В мене вона попросила допомогти з перекладом діагнозу на українську мову, бо родина хотіла забрати його в Україну. Так і сталося після видуження. І щастя, що цей важкий крововилив стався в Іспанії, бо наші лікарі сказали, що з таким діагнозом вдома він би не вижив.

Чоловік у Галі теж був електриком і років двадцять тому, його вбило струмом. В них були двоє маленьких синів і щоб поставити їх на ноги, жінка подалася в Іспанію. Зараз один з синів вже був жонатий, а другий працював донедавна програмістом у Польщі. Та коли прийшла повістка з військомату він не роздумуючи пішов в АТО, сказавши матері по телефону: "Якщо не я, то хто?"

В Модліні, другому варшавському аеропорту, ми знайшли буса, що їхав на Львів. Цей аеропорт колись був військовим, а тепер, після реконструкції, використовувався лоукостними аеролініями. До Варшави звідси було з тридцять кілометрів і бус ще довго крутився по столиці, збираючи людей та посылки. Тому, коли ми вже надранок, під'їхали до кордону там була трьохкілометрова черга і пройти її за кілька годин було нереально. Порадившись з водієм, ми заплатили йому за півдороги і пішли шукати машину чи буса, на початку черги, щоб швидше пересікти кордон. Проте, всі машини були завантажені під зав'язку. Починався останній уїкенд перед католицьким Різдвом і всі заробітчани їхали додому у відпустки. Врешті, зрозумівши, що разом нам не вдасться ні до кого підсісти, Валя запропонувала мені сідати першому, а на тому боці зачекати на неї. Найгірше було те, що ми не мали ніякого звязку, бо роумінг на її мобільному ні в Польщі, ні в Україні не ввімкнувся і вона не могла ні посилати, ні отримувати есемески.

Я втиснувся до якогось буса, а коли ми в'їхали на територію пропускнуго пункту, знов перейшов до рейсового автобуса, що вже мав заїзжати на паспортний контроль. Автобуси та автомобілі проходили перевірку з різною швидкістю, тому вгадати, хто з нас скоріше опиниться на українському боці було важко. Та коли я попросив шофера зупинитися на першій заправці, він відмовився ставати надовго, а лише пригальмував. Валі я на території заправки не побачив, але повністю впевнений не був, бо вони могла в цей час пити каву чи піти в туалет. Біля обмінників ми зупинилися надовше і я встиг купити українську картку мобільного. Грошей на ній не було, хоч продавець мене запевнив у протилежному, але активувати я її зміг і попросив сусіда один дзвінок, щоб продиктувати мій номер Василеві. Він хвилювався, бо не знав, що робити, чи переносити похорон на наступний день, чи затримувати на годину чи дві. Я сказав, щоб не міняли нічого, бо люди всі вже попереджені про день похорону, а світловий зараз дуже короткий, тому не варто чекати до темноти. Я постараюся встигнути на другу.

Доїхавши автобусом до вокзалу я вирішив ризикнути, вийшов там та одразу побіг до каси. На щастя швидкий поїзд на Тернопіль відправлявся через п'ять хвилин і взявши купейний білет, побіг на перон, де не встиг навіть перекурити.

Коли я зайшов на подвір'я відправу в хаті вже закінчили і відкриту труну винесли на подвір'я... Мати в ній лежала, як жива. Схудла, з загостреними рисами обличчя, але виглядало ніби умиротворено відпочиває. За життя вона любила, як і більшість старших жінок, поговорити про свої хвороби, але, як потім розказували Юля з Васею, в останні свої дні раптово перестала. Видно дійсно бачила вже привіткриті двері у вічність та сама відсторонилася від суєти. Мені було дуже шкода, що не приїхав два тижні перед тим, щоб застати її живою, але, видно, так мало статися, що треба було, щоб я приїхав саме на похорон. Адже ніхто не вірив, що я зможу добратися додому вчасно з іншого кінця світу. Тому і з похороном не стали чекати ще один день, бо вважали це нереальним. Так воно би й було, якби не співпало з моїм звільненням з роботи.

Поховали маму біля бабці з дідом. Вона вже давно залишила там собі місце і замовила надгробок та пам'ятник. Тато, що помер від раку ще в 1985-му, був похований біля своєї мами, яка покинула його ще дитиною. Так склалося, що й пожили вони разом недовго і на цвинтарі лежать порізно...

Валя приїхала десь півшостої. Точніше, Вася за нею виїхав на автовокзал. Виявилося, що мужчина, до якого вона підсіла, залишив на заправці, де ми домовлялися, але, коли Вася йому перезвонив на мобільний і сказав, що я вже доїжджаю до Львова, повернувся та підвіз її до Жовкви. Хоча жив він майже біля кордону, лише трохи вбік. Звідти вона якимось бусом доїхала до Золочева, а вже звідти рейсовою маршруткою до Тернополя. Цьотка з швагром та похресник перекусили з нами і поїхали додому. Вони дуже багато нам допомогли з організацією похорону і були вимучені, а до нас завітали наші давні друзі. Так ми просиділи до пізнього вечора, підсвідомо чекаючи, що зараз почуємо стук палки і відкриються двері на кухню...

Домовилися, що Службу Божу замовити вітцю в наступну суботу на дев'ятий день, а прийом після неї зробити в ресторані, який москаль Юра зробив на місці нашої старої хати в центрі села. Адже мати там народилася і їй це було б приємно. Коли мені було чотири роки дід з бабцею перейшли жити до нас, а половину старої хати відпродали одній родині, що повернулася з Сибіру. Потім, колиця сім'я сама побудувалися, вони відпродали своє частину власникам другої половини, а ті, в свою чергу, вже в 90-х роках знов якимось переселенцям з Півночі. З часом на цьому місці зробили досить престижний ресторан, що славився печеними на решітці ребрами та шашликами. Був там і просторий зал для урочистих подій. З понеділка довелося трохи побігати а адміністративних справах і в сільраді зайшла мова з головою про те, хто буде жити на нашій хаті. Залишати її без нагляду не хотілося, а Юля могла почати оформляти спадщину тільки після півроку. Церковний комітет якраз шукав будинок для молодого священника, що доїзжав з Великого Глибочка. Тож домовилися, що вітець зайде до нас на днях і, якщо йому сподобається, то домовимося про оренду.

Грудень того року був дуже теплий. Погода скоріше нагадувала жовтневу, лише повністю безлисті дерева вносили дисонанс з теплими днями. Часто буваючи в місті, я намагався більше прогулюватися пішки. Ніби всотував в себе вигляд вулиць, парків та нашого озера. Звичайно, я намагатимуся повертатися в це місто і в наше село якомога частіше, але одна справа коли на тебе з нетерпінням чекає рідна людина й інша, коли їдеш провідати холодні могильні плити.

На вулиці часто було видно чоловіків в камуфляжі і це постійно нагадувало не тільки про війну на сході, але й про швидкоплинність людського життя. Одного разу, повертаючись вже в сутінках додому, я побачив крізь безлисті дерева світло в нашому вікні. Світилося, правда, не мамине вікно, а лише нашої спальні, але й воно скоро погасне...

В Євроінці, куди я зайшов після повернення, щоб віддати панамську картку резиденції, з роботою нічого не обіцяли і я знову почав щось вишукувати. Паралельно вирішив всерйоз зайнятися нерухомістю. Ця діяльність на початку не вимагала якихось великих інвестицій. Юля допомогла зі створенням власного сайту і я почав писати відео та розказувати в них про Рокетас де Мар та переваги купівлі саме тут нерухомості. Викладав їх у ютубі, на сайті, а тоді вже в фейсбуці та однокласниках. Отримав кілька фанаток Рокетаса, що колись тут відпочивали, але з клієнтами було трудно. В березні через поляка Роберта в Хестунелі мені запропонували роботу у Франції та, хоча ми вже обговорили умови, в останній момент французи почали вимагати знання їхньої мови і цей контракт у Гестунеля зірвався. В цей час в мене вже було два об'єкти у продажу, але, якщо земельною ділянкою під Барселоною ніхто не цікавився, то студію в Рокетасі активно дивилися. Знаходилася вона на авеніді Сабіналь, центральній вулиці недалеко від порту та фортеці та мала цілком адекватну ціну 28 тисяч євро. Господиня знаходилася в Росії і мала приїхати на місяць в червні. В Агуадутьсе жила її сестра та вона була вагітна на останніх місяцях, тому вона мені привезла ключі та більше не з'являлася.

Одного разу, коли я досить активно поспішав на зустріч з черговим клієнтом, відчув якісь гострі болі в області живота. Чомусь подумав, що це весною загострився мій давній гастрит і не надав особливої уваги. Біль з'являлася після прийому їжі та при одночасних фізичних навантаженнях і через 15-20 хвилин проходила. Так тривало з тиждень. Та однієї ночі близько третьої, коли я засидівся в інтернеті та вже хотів лягати спати, почало боліти набагато сильніше. Тоді я вже подумав на апендицит, тим більше, що боліло не якомусь одному місці, а ніби всі нутроці. Раптом біль зникла та почалася з новою силою. На всякий випадок я поклав під язик валідол, але боліло так, що навіть не міг його смоктати. Яюсь через силу вдягнувся та побрів до ургенції. На щастя туди метрів триста-чотириста і я не впав по дорозі. Потім медбрат сказав мені, що я зайшов до них блідий, як стіна та з потічками поту на обличчі. Побачивши мій стан, персонал почав бігати. Мені дали розжувати одну таблетку та випити іншу і зробили кардіограму. На той часу біль сконцентрувався на спині під лопаткою і було враження що туди всадили ножа. Боліло сильно і на запитання лікаря, я відповів, що оцією біль у вісім балів по десятибальній шкалі.

З ургенції швидко відвезла мене в госпіталь Пон'єнте в Ель-Ехідо, а звідти мене швидко перевезли в Альмерію. В операційній я побачив на екрані наді мною власне серце, що билосся. Молодий лікар щось там розказував, що у судині згусток і зараз мені будуть вводити пружину, яка називається стенд для того щоб прочистити та укріпити вену біля серця.

Хоча загальної анестезії не робили, а тільки місцеву на руці, де вводили зонд, на якийсь час я заснув. Що й не дивно, адже не спав всю ніч, а біль почала слабшати. Не знаю чи сильно я храпів, але персонал, коли я прокинувся був зі мною дуже привітний та постійно посміхався.

Незабаром мене повернули з Торрекардена в Пон'єнте і помістили в реанімацію

чи палату інтенсивної терапії. Молодий лікар запитав чи є в мене тут хтось з рідних чи друзів і я дав йому номер до Яни. Я попросив її привезти мені зарядне і ще якісь речі та розказав, де що лежить. Лежати на спині було незвично, я завжди сплю на боці, але тут ліжко було у напівсидячому положенні і повертаючись на бік я дуже заламував хребет.

Наступного дня мене перевели в кардіологію, у звичайну двомісну палату і моїм сусідом виявився дідусь з Рокетаса, біля якого постійно знаходилася його старша дочка приблизно мого віку. Капельницю ще день не знімали, хоч як я не просився в душ та пройтися трохи по коридору. Насправді я більше хотів палити або хоча б посмоктати мою електронну сигарету. Воно ж завжди дуже хочеться саме тоді, коли не можна. З палати я вже написав до Юлі, а незабаром передзвонила Валя та запитала, як мене розшукати. Я її відрадив їхати, бо вона тут ще ніколи не була, автобуси з Рокетаса в госпіталь в неділю не ходять. Наступного дня приїхали Яна з Андресом та Катерина і ми вже спокійно поспілкувалися в холі на нашому п'ятому поверсі.

Кілька разів мене возили на електрокадіограму та один раз на еко. Стан визнали цілком задовільним В лікарні я пролежав на день чи два більше необхідного, бо якраз була неділя та травневі свята, але нарешті мене виписали і за мною знов приїхала Яна з Андресом. Наступну зустріч кардіолог назначив на початок липня, а тиждень перед тим я мав здати аналіз крові. І пити таблетки, вісім різних щодня...

В інтернеті я прочитав, головне в таких випадках, не надламатися і намагатися продовжувати звичний спосіб життя. Звичайно, довелося підкорегувати список своїх улюблених продуктів та повністю відмовитися від тютюну. Електронку я потихенько смоктав, вважаючи, що стрес від раптового кидання паління мені зашкодить більше. Через місяць вже не тільки прогулювався по набережній, але й відновив далекі велопоїздки. Саме тоді серце почало трохи нити і тому я піднявся до перевалу за Вікаром, щоб зрозуміти чи це зв'язано в фізичними навантаженнями чи ні. Ніякого погіршення я не відчув, тому вирішив не сильно обмежувати себе в навантаженнях.

Клієнт з Кордоби, що вирішив придбати студію, міг отримати якісь свої вкладення тільки після 20-го червня, а з Актіону мені запропонували роботу у Мексиці. Вони з'язувалися з Олексієм з ОНЛ та з Серхіо з Волькана і були задоволені їхніми рекомендаціями, але була потрібна свіжа довідка про несудимість. Я попросив Юлю замовити її в Києві, а сам зібрався особисто її привезти в Іспанію. Тому й вилетів на тиждень до України.

Найважливіше, що мені потрібно було зробити- це знятися з військового обліку в Тернополі, виписатися та прописатися в Коцюбинському. Спочатку я думав просто

вислати Юлі довіреність для цього, але знаючи наші реалії, вирішив, що простіше буде зайнятися цим самому. Летів через Стамбул. Пісця теракту в цьому аеропорту білети, як для літа були досить дешеві, близько сто вісімдесяти євро туди і назад. Єдине, що в Азії мені так і не вдалося побувати, бо аеропорт імені Ататюрка знаходиться на європейській стороні. При тому, що подорожую я багато та живу за сімдесят кілометрів від Африки, крім Європи та обох Америк, на інших континентах я ще не бував.

До Тернополя ми з Василем приїхали поїздом. В Юлі в Києві виявилися термінові справи, та й планували ми там бути лише один день. Приїхали посеред ночі, то ще досипали у Васі вдома. Зранку я поїхав в село і закрутилася біганина. На місці одної сусідки в сільраді паспортисткою виявилася інша, не зовсім ще компетентна і з військомату мене завернули ще за якимось папірцем.

Нарешті до обіду все вдалося владнати і я повернувся до Василя додому. Пообідавши ми на його машині поїхали знову в село на цвинтар та хотіли провідати отця на нашій хаті, проте, він був у Києві, а дружина з дітьми у батьків в Одесі. Пройшовшись по подвір'ю та заглянувши в садок, впевнилися, що в них все в порядку і повернулися в Тернопіль. Напередодні я замовив відвідини мого стоматолога, але на цей раз це не зайняло багато часу. Камінь він почистив півроку тому, а з нижнім зубом потрібно було мати мінімум два тижні часу. Тому я зайшов на вокзал та взяв нам білети на нічний поїзд назад. На вечерю у Васі зібралася вся його чудова родина і я врешті познайомився з його мамою та бабцею. З сестрою та племінником ми вже зустрілися на подвір'ї зранку, а батька я вже бачив одного разу, коли ми розбиралися з перевізником через пропажу посилки.

В селищній раді в Коцюбинському у паспортистки були лише два прийомних дні на тиждень, тому наступного дня я вирішив нарешті закрити рахунок в Альфа-банку, та мене звідти відфутболили, бо в мене вже не було прописки. Тобто в селі я вже виписався, а тут ще не прописався. Паспортистка теж відмовилася вписувати Валю, вимагаючи особистої присутності і попередила, що по довіреності з- за кордону буде робити лише тимчасову реєстрацію. Я ж з свого боку не міг взяти довіреність, бо просидів в Альфа- банку на Хрещатику від обіду до шостої вечора. Виявилось, що потрібно було дві години чекати поки система пересвітчиться, що я не передумав бути клієнтом цього російського банку. Я за цей час сходив на Інститутську, де гинула Небесна Сотня. Повернувшись в похмурому настрої, поскандалив з охоронником, що недержавною мовою хотів заборонити мені користуватися в приміщенні банку електронною сигаретою. Я вже звик пускати пару, як в аеропортах, так і в ресторанах і це для мене було дико. В кінці я побажав цьому чахоточному відставнику не хворіти більше (він наполягав, що пара з сигарети шкодить його легеням) і пішов до метро.

На щастя, крім робочих днів ми мали також суботу та недію, коли установи не працюють. Наша молодь з задоволенням мене потягала по лісі навколо селища та я нарешті попав на озеро. Правда, серйозної риби там не було. Я бачив тільки, як якийсь хлопчина тягав миршавеньких карасиків. При нестачі корму карась не росте, а стає половозрілим при мінімальних розмірах. Таке часто трапляється там,

де нема справжньої збалансованої екосистеми. Простіше, де нема хижаків- шуки, судака та окуня не відбувається природнього відбору.

Проте, коли ми закінчували обхід озера, Вася побачив на березі, далеченько від води, черепаху. Вона... відкладала яйці. Черепахи мені часто ловилися на вудку, як в Затоці під Одесою, так і в Іспанії, а от процес яйцекладення я бачив вперше. Був початок червня, мій улюблений період року- " Пора шашликів". З барбекю, правда, ми не бавилися, але задоволення від прогулянок отримали величезне.

Копію довідки я відправив на електронну пошту Атікона і впритул зайнявся продажем студії. Проте тут мене чекали суцільні розчарування. Спочатку господиня загубила свого закордонного паспорта. Пішла платити в банк за довідку про відсутність заборгованості по комунідаду і вернулася без цього документа. Ми пройшлися з нею по всьому її маршруту, запитуючи в усіх барах та магазинчиках по дорозі, але так його і не знайшли. Потім виявилось, що хоч вона й казала, що чоловік її до квартири не має ніякого відношення, десь вони таки засвітилися з тим, що жонаті і тепер треба було його підпис у нотаріуса. Чоловік, теж лікар- гінеколог, був тут, але на нього потрібно було оформити NIE, фіскальний номер іноземця. В Альмерії на це була черга на місяць, але в поліції Ель Ехідо цей документ можна було виправити за один день. Та виявилось, що тут вже господарі почали тягнути kota за хвіст. Оплату покупець міг зробити лише чеком або переводом грошей з рахунку на рахунок і з цим не було проблем. Єдине, що без паспорта отримати їх було проблемно. Я домовився в Ла Кайші, що росіянина відкриють там рахунок, але ні Ірина, ні її чоловік, на підписання до нотаріуса не з'явилися. На дзвінки вони не відповідали і вдома їх теж не було. Хосе, знервований втратою часу, позвонив у поліцію. Справа в тому, що напередодні вони занесли вже на квартиру частину меблів. Для того щоб не возити їх в своєму бусі ще добу. Врешті, приїхала Гвардія Сівіль, а за нею якась жінка привезла п'яного, як чіп росіянина.

Якось господиня мені сказала, що сестра також знайшла клієнта, але він був згоден купити на півтори тисячі дешевше, ніж мій. То був період, коли вона була в захваті від моєї професійності і подала це, як комплімент. Тепер, після втрати паспорта, вона боялася, що не зможе до відльоту отримати свої гроші і вмиє я став поганим. Мене почали звинувачувати у всіх гріхах, а робилося це лише для того, щоб не заплатити мені гонорар. Сума ж для них залишалася майже там сама. От і було вирішено мене кинути, від мого нетерплячого клієнта відмовитися, а продати студію молодій парі, яку знайшла сестра. Що врешті й сталося. Через місяць Ірина повернулася з новим паспортом і незабаром в студії помінялися господарі. Мій Хосе, що купив іншу навпроти, бачив там, як господиню, так і молодих іспанців, що розказали йому всі периперії.

Проте якщо першим налисником я, як ріелтор чуть не вдавився, то з орендою моїх власних кімнат було все нормально. В червні в мене жили білоруси з двома дівчатками. Це була дочка Катериненої подружки з Мінська з своїм чоловіком. Денис пробув лише два тижні та повернувся на службу, а малеча горнулася до мене, як до дідуся. З ними тиждень пересіклися росіяни десь з Саратовщини, а після їх від'їзду і до кінця серпня були короткі приїзди, в основному іспанців, від двох до десяти днів. При досить високих цінах (до сорока з чимось на одному

французькому сайті) народ селився в мене охоче завдяки хорошим відзивам в Airbnb. Більшість іспанців була власними машинами (одна голандка, що працювала в готелі на ресепшен, велосипедом), тому відстань до моря їх мало хвилювала, а умови в мене дійсно хороші, кухня велика та завжди прибрано в місцях загального користування. Та останніми відвідувачами опікувалася вже пані Катерина, бо я нарешті знайшов роботу та полетів у Мексику. Мені запропонували з Сівільсубу піти електриком на ту саму обру, де раніше Атисон пропонував електронщиком. Проте у них там щось не зрослося. З Сівільсубом у мене була попередня домовленість на Норвегію, але туди треба було ще чекати з місяць і не факт, що фірмі вдасться взяти цей контракт. Власне так і сталося. А робота в тунелі мені була вкрай потрібна для того, щоб випробувати себе і знову стати в собі цілком впевненому. Цей інфаркт таки вибив мене з колії і треба було позбутися його тиску. Адже часто ми шкутильгаємо набагато довше, ніж нас насправді, наприклад, болить нога. Просто, вже звикли і чекаємо, що біль раптом може повернутися

Глава 25. Мексика.

Цей п'ятикілометровий тунель через центр Гвадалахари був призначений для третьої гілки легкого метро. Власне саме місто Гвадалахара, набагато більше, ніж його попередник у Іспанії разом з Запопаном, Тоналою та Тлакепаке склали агломерацію, що була другою за кількістю населення у країні після Великого Мехіко. Машину діаметром 12-ть метрів почали монтувати ще в травні і зараз, на початку серпня, вона вже повністю сховалася у власному тунелі, заглибившись в нього на метрів сто сімдесят.

Давіда від Сівільсуба в конторі ще не було і першим знайомим обличчям, яке я побачив там, був Сантяго. Ми працювали з ним разом і в Барселоні, і в Гданську. Правда, він здивувався, що мене беруть в їхню зміну, як ще одного електрика, бо в них, за його словами, вже є два. Насправді, один з цих двох був Оскар Росо, електронщик, а другим мексиканець Бенжамін (чи Бенгамін, як вимовляють це ім'я іспаномовні), котрий залишився відтепер в нашій зміні назовні. Мене ж контрактували саме, як електрика для машини ТБМ і в перший же день вручили новенький ящик з інструментами. З Оскаром ми одразу знайшли спільну мову, тим більше, що у нас був один спільний знайомий, що працював з ним у Китаї. Там цей колумбієць з інженерною освітою не тільки пропрацював п'ять років, але й встиг одружитися та дочекатися народження сина. Зараз він з нетерпінням очікував відпустку, щоб полетіти туди і забрати дружину- китаянку та сина. Вона раніше працювала у них перекладачем з італійської і тепер, зважаючи, що пілотом у нас теж був італієць Фабіо, в кабіні часто можна було чути мову з Апенін. Адже у нас був власний роутер і ми могли користуватися ватсапом..

Машина S-939 була щось посередині між S-442, тою, що була у нас в Барселоні та іншою, новішою з Гданська. Тому особливо довгого часу, щоб включитися повністю в роботу мені не знадобилося. Через кілька днів з'явився Яцек Врубель, якого всі кликали Горіоном (і врубель, і горіон це назви нашого горобця польською

та іспанською мовами), поляк з Жешува, з котрим я теж працював вже на трьох тунелях. Він став у нас спочатку капатасом, а потім і енкаргадом у зміні. А, взагалі, на обрі була десь третина моїх знайомих по інших тунелях і тому адаптація в мене пройшла досить швидко. До спеки та тропічних злив мені після Панами теж було не звикати, єдине, що пересувалися ми по місту на громадському транспорті і, поки десь у середині жовтня, не перестали дощі, доводилося носити з собою парасоль. Хоча часом і це не допомагало. Одна з останніх злив з градом застала мене на виході з автобуса на зупинці біля Дос Темплос (Двох Храмів), бо я мусів купити хліба і з магазину мені з півкілометра довелося переходити вбрід ріки, на які перетворилися вулиці, що збігали до кальсади Індепенд'єнції Сур. Вода була майже льодяна і я після того довго відігрівався під гарячим душем.

Перший місяць я прожив в готелі Рома на авеніді Хуарес, в кількох кварталах від кафедрального собору і всі свої вихідні проводив, вигулюючи себе містом та заходячи по списку в музеї та церкви. В туристичному кіоску мені дали карту з визначними місцями та таблицю з годинами відвідувань, цінами та безкоштовними днями. В музеї народного мистецтва штату мене якось застав дзвінок від Юлі. Я у них в липні встановлював два вентрилятири на стелю та чіпав карніз, а тепер вони хотіли зробити косметичний ремонт- оновити фарбу або поклейти шпалери. В принципі вони були згодні зачекати до наступного літа і, думаю, зараз будуть дзвонити знов.

В цей час у Гвадалахарі якраз відбувався фестиваль маріачі, відомого на весь світ жанру народної мексиканської музики і проходячи повз театр Дегольядо на центральній площі я кілька разів бачив великі черги всередину. Логічно помисливши, що заплативши гроші, люди в таких чергах не стоять, я в найближчі вихідні підійшов туди ввечері. І попав на заключний гала- концерт фестивалю. Іншого разу випадково попав в Осрісіо Кабан'яс на якийсь евент про звязки між цим культурним центром та базаром Сан- Хуан де Діос. Правда, заледве висидівши до кінця урочистої частини, я з прийому злиняв. В одну з перших моїх культурологічних вилазок, неправильно оцінивши відстань по мапі, я пройшов мимо університетського Музею Мистецтв та забрів аж у Запопан. Проте згодом ця пригода мені допомогла зорієнтуватися в іншому випадку.

Шукаючи аналогу з групою Українці в Іспанії я натрапив у фейсбуці на досить активну групу Українці в Гвадалахарі і в найближчу неділю зустрівся з землякам під час їхнього велопробігу, присвяченого дню Незалежності України. Ми зустрілися на Міневрі, але так, як велосипеда напрокат по іспанській карточці мені взяти не вдалося, то скоро ми погубилися, бо в парку Революсіон мені їх знайти не вдалося. Та все одно, я був дуже задоволений з зустрічі з земляками і ми відтоді підтримували тісний звязок через фейсбук та групу у ватсапі. Повноцінно ж нам вдалося поспілкуватися лише після Великодня тому, що в різдв'яну зустріч я працював.

Шукаючи в інтернеті відомості про Гвадалахару я натрапив на такі романтичні назви, як Місто Троянд та Перлина Заходу і культурна столиця Мексики. Проте перші мої враження були набагато буденнішими. Історичний центр, крім кількох палаців та багатьох церков виглядає досить неохайно. Милі оку двохповерхові будинки, часом з дуже цікавою та своєрідною архітектурою, в більшості потребують реконструкції, а багато з них виглядають цілком покинутими. Тротуари перед цими будинками, крім центральних вулиць, кожен господар робить сам і я довго звикав до цього, шпортаючись ранками, коли ходив пішки на роботу по вулиці Лісео з готелю до глоріети Нормаль. На початку вересня я переселився в студію на перехресті кальсади Індепендєнсії та авеніди Ла Рас і вже звідти їздив до праці автобусами, які тут чомусь називали каміонами (каміон в іспанії- це вантажний автомобіль). Правда, їздять вони тут так, ніби дійсно не людей, а дрова возять.

09.11.2016

На початку жовтня ми групою з чотирьох чоловік з нашої зміни полетіли в Гватемалу. Я, маючи іспанську резиденцію, мав право перебувати тут туристом, як і іспанці та поляк Горіон, до шести місяців, але для того, щоб спокійно працювати треба було робити робочу візу. І подавати на неї дозволялося лише в мексиканських консульствах за межами країни. В аеропорту нас зустрів машиніст Хуан, в якого були якісь проблеми при в'їзді і зараз візу йому ніяк не хотіли давати та адміністратор з Сівільсубу Серхіо. Жили ми там в новому районі, забудованому хмаросвятами і столиця Гватемали виглядала набагато модерніше від мексиканського мегаполіса. Хоча ця країна рахується однією з найбідніших в Центральній Америці. Потім я теж трохи поїздив по районі Коунтрі та Запопані і побачив новітні будинки й у Гвадалахарі. Хоча перше враження запущеності та занедбаності побороти мені було вкрай важко.

Яцек взагалі довго плювався, що працюємо ми в Мексиці, а не в Гватемалі, адже він вперше приїхав до Америки і був дико розчарованим. Мені поталанило більше і перше, що я побачив в Новому Світі було суперсучасне Панама-сіті. Потім, на початку грудня, коли ми з ним поїхали на довгі вихідні в Пуерто-Вальярту на Тихий океан він трохи відійшов і вже із задоволенням купляв сувеніри на згадку.

Мене найбільше вразила перенаселеність. При тому, що в Мексиці мільйон дітей не ходять до школи, в кожній сім'ї їх мінімум троє. Абель, 22-х річний пацан в нашій зміні вже мав двох дочок та встиг розвестися з їхньою мамою. В Сполучених Штатах, де також пішла мода у середнього класу мати по троє дітей, хоча б одружувалися пізно. А тут і женилися рано, і дітей хотіли багато. От і жебракували вони потім або продавали якийсь дріб'язок. Правда, мексиканці мене запевняли, що більшість жебраків, це мігранти з Гватемали, Гондурасу та Нікарагуа, котрі пробираються до США. Може й так, але я говорю про мої власні враження, а не їхні.

На кожному кроці на вулиці продавали якусь їжу або напої, а по місту були розкидані цілі скупчення однакових магазинчиків. Зіткнувся я з цим вперше, коли направили на вулиці, паралельній до авеніди Хуарес, на кілька кварталів суцільних обмінників, котрі плавно перейшли в район музичних інструментів і т.д. Біля мене недалеко було ціле містечко рекламних друкарень, а чуть далі склади плитки та сантехніки. Навроти головного кладовища- зо три квартали живих квітів. Судячи з такої великої пропозиції доходи у цих бізнесменів були мінімальними. Проте, на відміну від Іспанії, де роботу зараз було дуже важко знайти, тут на кожному кроці висіли оголошення про ваканції.

Ціни теж були дуже низькими. Якщо в Панамі мене вразило, що ціни на продукти були вищими від іспанських, то тут було навпаки. Вулична їжа та товари першої необхідності були дешеві. Білет на міський автобус- каміон коштував шість з переходом до семи песо, що було десь третина долара чи євро. Білет в Чапалу (50 км) п'ятдесят песо (2, 50 в євро). Що, в принципі, було не дивно, адже, хлопці на роботі мені говорили, що чистий підсобник тут отримує 250 євро, а якийсь трохи майстер 500. Тому більшість населення ледве зводила кінці з кінцями і вищих цін би просто не витримала. А традиції революційної боротьби в ераїя великі.

Проте товари та послуги для середнього класу вже були досить дорогими. Пообідати чи повечеряти в забігайлівці можна було і за п'ятдесят песо, але в якомусь кафе чи ресторані вже під двісті (це без вина чи чогось міцнішого) на одну особу.

16-го вересня - День Незалежності Мексики, свято, яке відмічають гучно та розмахом цілий тиждень. Надивившись на монументи до різних ювілеїв країни та на пам'ятники історичним діячам, я, чесно кажучи, не бачив особливого приводу для святкування. Порівняно з сусідніми Сполученими Штатами чи тою ж Іспанією, Мексика виглядала типовою країною третього світу. Крім того, я часто знаходив паралелі з Україною і така перспектива для моєї країни мені дуже не подобалася. Єдине, в чому була велика різниця - це в людях. Все-таки українцям більш притаманна тяга до знань та працьовитість. І, якщо врахувати те, що найближчими роками найбільшим капіталом суспільства стають саме люди, то перспективи у нас кращі.

Незважаючи на наявність більшості природних ресурсів та теплий клімат, в Мексиці, на мою думку, бракувало головного - амбітних та працьовитих людей. Десь в музеї міста Гвадалахари я натрапив на листки з старої книги з малюнком та описом типового метиса, суміші білого та індіанки. Такий собі вайлуватий та повнуватий хлопака, що стоїть, підпираючи дерево та дивиться на світ примруженими сонними очима. Тут можна згадати, чому в Америку почали завозити негрів з Африки. Місцеві індіанці воліли померти, ніж тяжко працювати на плантаціях. І тому не дивно, що тут в Америці, чим більший процент білого населення, тим вищий рівень життя в країні. Можете звинуватити мене у расизмі, але я пишу про те, що бачу. І роблю висновки для себе...

У той же час мексиканці дуже привітні та доброзичливі люди. Враховуючи, що мене всі спочатку приймали за грінго (жителя США), вони заслуговують поваги за свою толерантність. Адже, на свого північного сусіда вони позирають із сумішшю заздрощів, ненависті та остраху. В один з перших моїх вихідних, коли я ще героїчно перевіряв на собі їстівність різних такосів, тортас та лончес, в якомусь закладі харчування біля готелю, одна дівчина, почувши мій акцент при замовленні, вирішила поговорити з іноземцем та запитала звідки я. Зважаючи на яскравий колір губної помади, я вже подумав щось про древню професію, але вона, почувши, що я з Європи і тим більше з України, одразу привела й своїх батьків. Ця сім'я приїхала десь з Пуебли та іноземців бачила хіба по телевізору. А я згадав себе в п'ятнадцять років, як я тоді витріщався на малого чорненького кубинця десь у Київській Лаврі.

Швидко стомившись від житлових кварталів та загазованих вулиць я якось сів у Макробус до кінцевої зупинки з привабливою назвою Мірадор (оглядовий майданчик). Там на схилах величного каньйону розкинувся парк з відкритою концертною ареною. Фактично, це були два глибоких каньйони в яких внизу несли свої пінні води дві ріки, що зливалися далеченько з лівого боку. Їхні схили були повністю вкриті непролазними хащами, з яких, як з пут, виривалися могутні стовбури гігантських дерев. Ніяких видимих стежок чи доріг вниз не було і наступного дня я вирішив пошукати спуску трохи далі від Мірадору, розраховуючи вийти прямо на місце злиття річок.

Та у барі, де я запитував дорогу, на мене трохи дивно подивилися і толком не зрозуміли, що я хочу. Лише згодом, коли я розповів про цю мандрівку на роботі Кіко, котрий там недалеко жив, він сказав, що це, так звана, Колонія Індіхена і туристи, тим більше, іноземці туди не заходять. В кінці, я дійшов до якогось містка через потік, за яким він спадав каскадами додолу. Вода в ньому було такого

брудного зелено- сірого кольору, що в мене пропало всяке бажання лізти донизу. Виглядало, що це була просто каналізація, а пінилася річка саме від миючих засобів, що в неї стікали.

В озері Чапала, до річі, найбільшому в Мексиці вода теж була не дуже привабливого зеленого кольору, але це вже не від хімії, а від надмірного сонця. Якщо в помірних широтах синьо- зелені водорослі в стоячих водах можуть розвиватися лише кілька місяців і то, в стоячих калюжах вода встигає зацвісти до кінця літа, то в південних країнах вона не тільки постійно цвіте, а ще й не дуже приємно смердить. Саме тому, італійці рекомендують відвідувати Венецію тільки навесні, а іспанці не їдять риби з рівнинних озер та річок. І дійсно, карасі та великі карпи там сильно смердять намулом і часом ніяка цибуля не може вбити цей запах.

Поїхав я туди рейсовим автобусом сам та на цілий день. І не пожалів... Погода була чудова. Вночі випав дощ і зранку було досить свіжо. Взагалі- то, клімат у цій місцевості за дослідженнями Національ Географ є одним з найкращих в світі. Не знаю, наскільки це правда, бо крім місцевого сайту я таких відомостей більше ніде не зустрічав, але в сусідньому містечку Ахіхік дуже багато іноземців з США та Канади. А ще мені сподобалося, що там ловили рибу. Прямо на молі, якийсь місцевий чудак з сіткою, типу, парашута, кидав її у воду та витягував кожного разу по одній- дві невеликих тіляпії. В нього вже було з піввідра і дружина його тут же її продавала. По 20- ть песо за кілограм (один євро). Як він сам розказував, був він безробітним, рибою сім'я харчувалася, а продавали тільки, щоб було за що купити олію.

Наступного разу вже в лютому, я взяв з собою в Ахіхік жилку та гачки, а у верболозі вирізав важке вудлице і за пару годин натягав з півтора кілограма маленьких рибок, типу, мойви. Сусід, що жив недалеко, аж прибіг до мене подивитися, що цей дивний турист там тягає раз за разом і похвалив мій улов, сказавши, що вперше бачить таких великих бокеронів і, що вони дуже смачні. Єдине, що потім вдома я їх замучився чистити та жарити цілий вечір.

З Кіко та його сусідом ми якось вибралися в неділю на інше озеро, але незважаючи на те, що вони мали кожен по сітці, а я вже справжню вудку, типу, двоскладового спінінга, не зловили ми майже нічого. На щастя, рибу там можна було купити у місцевих, що ми й зробили і тут же на місці її пожарили. Смакота була неперевершена...

Проблема була в тому, що спортивна рибалка на озерах тут майже не розвинена. Я з великим трудом знайшов магазин спортивної рибалки, але він був більше орієнтованим на морські види риб. Телескопічних вудлиць не було зовсім, лише двоскладові, що досить великі по довжині (і не влізуть потім у валізу), а замість нормальних поплавків з бальсового дерева були якісь біло- червоні пластикові кульки. Нарешті в Соріані я натрапив на щось схоже на телескоп, правда, в дитячому виконанні та набір поплавків, один з яких був бальсовим, а решті можна б надати нормальний вид, доповнивши корком з винної пляшки. В Рокетасі в мене досить багато різних вудок та спорядження і останні два роки я нарешті почав освоювати і морську рибалку, принаймі, з берега, але з відпустки я собі

нормальну вудку не привіз. Часу було обмаль, та й не думав, що тут у Мексиці це стане такою проблемою.

Глава 26. Мексика (Продовження)

На початку грудня я вирішив на довгі вихідні податися на океан. Хлопці з роботи хвалили Пуерто- Вальярту, але великою компанією я їхати туди не захотів, тому почав самостійно шукати білети на автобус та номер в готелі. Був ще не сезон, масовий наплив відпочиваючих мав би початися з середини грудня і ціни на готелі були досить помірні. Проте всі номери були двомісні. Тому я запропонував Яцеку скласти мені компанію. Він погодився і в четвер біля дев'ятої заїхав за мною на Uberi. Білети на автобус я замовив з Запопана, що був транзитною станцією і при реєстрації нам їх поміняли на попередній рейс, що трохи затримався. Сам автобус виявився дуже зручним, сидіння стояли досить вільно, а під ноги висувалася зручна підставка, що дозволяла спати в напівсидячому положенні. Також мене здивували окремі туалети для чоловіків та жінок. В Європі я такого ніколи не бачив.

Від зупинки автобуса до готелю їхали доволі довго і ми не одразу його знайшли. Довелося таксисту давати другий круг. Номер виявився на другому, поверсі. Спочатку нам запропонували перший, але там було, хоч широчезне, але одне ліжко. Я нагадав, що замовляв саме два окремих ліжка і цю проблему швидко владнали. Район виявився так собі, але пляж був за чотири квартали і рядом знаходилися, як рибний, так і Pollo Feliz, де м'ясо запькали на дровах і, крім курятини, була непогана теляча аранчера.

Коли ми вперше вийшли до океану, дорогу нам перегородила ціла лінія ресторанів, повернутих спиною до води, де столики стояли прямо на піску пляжу. Справа, за устям річки, був малекон (набережна) і центр міста, а зліва район фешенебельних готелів з відповідною інфраструктурою з дорогих крамниць та барів. Так, що спочатку ми подалися саме туди, тим більше, що там виднівся причал, з якимось навороченими конструкціями. Звідти вже ми огляділися і спробували підібрати собі місце на завтра. Все навколо виглядало симпатично, широкий пляж і смуга сучасної забудови, що починала дряпатися на гори.

Повечерявши половинками курок з печеними овочами та салатом, ми знову подалися до океану, але тепер вже в протилежну сторону. Перейшовши міст над впадаючою річкою, потрапили на набережну, заповнену гуляючою публікою. Та дійшовши тільки до половини, повернули назад, бо були досить вимучені дорогою та попередньою семиденною зміною в тунелі, тому хотіли відпочити.

Наступного дня почали з пляжу. Вода була на диво прозора та тепла і ми із задоволенням по черзі поплавали. Людей у воді побачили небагато, але половина мексиканців купалася в одязі. Нас це дуже здивувало, але Горіон вирішив, що їм встидно показувати всої жирні фігури, хоча я більше схильюся до версії про пекуче сонце. Сонцезахисними кремами вони майже не користувалися, от і не знімали футболки, коли хлюпалися у воді. Поки Яцек ласував устрицями, тарілки з якими розносили прямо на пляжі, я, спробувавши зо дві, пішов прогулятися до кінця пляжу, де джунглі сповзали прямо у воду. А потім ми купили екскурсію на суботу на Лос Аркос та пляж у джунглях. Точніше, заплатили аванс. Зліва від Пуерто- Вальярти я ще в Гугл Мапс закримітив мис, вкритий зеленою плямою і

прочитив, що це сельва Ель Туіто. Біля другої почався дощ і нагнав нас на обід в маріскерію.

Вночі добряче лив дощ і ранок зустрів нас низькими хмарами над океаном. Здавалося, що негода затягнулася надовго. Ми вже не були раді, що звязалися з цією екскурсією, особливо після того, як якийсь жевжик дав нам по рекламному проспекту в обмін на нашу повну оплату і кудись зник. Ніяких попутчиків навколо не наблюдалося, як і корабля на підході. А потім почалася справжня злива...

Мимо проплив якийсь корабель, схожий на екскурсійний і я вже зовсім занепавав духом. Та через півгодини нарешті нарисувався наш і звідти до причалу відправилися моторки. Вмить на причалі утворилася юрба і всі ми по черзі пчали переправлятися на корабель. Там обслуга запропонувала легкий сніданок з кавою, але навіть це не могло нас анімувати. Крім того, напів дороги ми зупинилися і стали чекати біля моря погоди. Весь берег був затягнутий сірою пеленою дощу і здавалося, що цьому не буде кінця. Та раптом дощ почав стихати і ми виплили до скал Лос Аркос, над якими світило могутнє тропічне сонце. Було таке враження, що відкрилися важкі двері і ми вийшли з підвалу на залиту сонцем террасу. І попали прямо в рай...

Три скали, вкритих смагардовою рослинністю, піднімалися гострими шпичачками з бірюзових вод до блакитного неба. тут ми мали можливість попірнати у кришталево прозору воду, щоб полюбуватися кораловими рибками. Заявлені у програмі візиту морські черепахи нас не дочекалися, але яскраві тропічні рибки були тут, як тут. Видно вони вже звикли, що туристи їх підготовують і з нетерпінням шастали зграями туди- сюди. Всім бажаючим видали трубки й маски та оранжеві рятувальні жилети і ми почали наш зарлив. Потрібно було по колу проплисти метрів двісті в арку в найбільшій скалі і повернути назад до корабля. Трохи покрутившись біля корабля у звиканні до спорядження наша зграя оранжевих поплавоків потягнулася до проходу. Густа тінь під скалою віяла холодом, але вода була дуже тепла. Там до каміння чіплялися бліді актинідії та рухалися в такт з коливанням води. А між ними в рваному танку, схожому на транс, порхали рибки. Вони були, як кольорові, так і схожі на бичків брунатою кольору з камуфляжними плямами. Проте найбільші смугасті риби нас чекали перед кораблем. Поки ми пропливали арку, вони зібралися на годування хлібом, що їм влаштувала обслуга. В масці все здається набагато більшим, а прозора та добре освітлена вода давали ефект, що до риб можна дотягнутися простягнутою рукою. Та вони були насторожі та спритно ухилялися від нас. Яцека я десь згубив по дорозі і тримався трьох крупних дівчат, що час від часу піднімали голови над водою і вигукували: "Міра, міра!"

Коли нарешті всі ниральники вибралися на корабель, світяться від задоволення, ми рушили далі. Обслуга, як застояні коні, бігала з підносами, повними напоїв і народ потихенько розмерзався. Корабель включив повну швидкість і за ним простягнувся пінний слід бурунів, що виглядав, як відображення інверсійного сліду літака у небі.

На кінцевій точці нашого маршруту нас чекав розкішний пляж з двома рядами очеретяних парасоль над столиками ресторану і обід. Після купання та фотографування околиць, я взяв каяк, щоб добре з ним освоїтись для майбутніх рибалок. З надувних лодок я вже ловив рибу, як на озерах, так і на морі, а на цій верткій посудині сидів вперше.

Через два тижні мене несподівано вигнали у відпустку. Спочатку нас просили під милий бік залишитися на Різдво та Новий рік і навіть обіцяли по п"ятсот євро премії за кожне свято, а потім я виявив, що мене не включили у графік з 19-го по 29-е грудня. Правда, потім переграли і поставили початок наступної моєї зміни 26-го, але я вже купив білети в Канкун і мусів сам шукати собі заміну. Домовився з Бенжаміном, котрий напередодні закінчив свої зміни, і заплатив йому компенсацію за цей день.

Готелі в цей час були дуже дорогі, але я згадав про оголошення, що колись давав у фейсбучній групі мій однофамілець. Він знімав у Канкуні квартиру, але працював тоді у столиці, тому пропонував за якісь смішні гроші суборенду. Ми з ним

домовилися про числа та ціну і я отримав нагоду провести католицьке різдво на славнозвісному курорті. Крім власне купання в Карибському морі мене привабила можливість побувати в Чичен- Ітці, древній столиці народу майя. Прожити довгий час у Мексиці і не побачити древніх пірамід, було для мене нонсенсом.

Пляж був через дорогу від жилкомплексу і першого дня я тільки повечеряв у ресторані- маріскерії. В коктейль, що мені подали, входив якийсь твердучий молюск і я, чесно кажучи, дуже переживав чи мій шлунок його зможе перетравити. Та все обійшлося добре.

Це була країна Канкуна, що називалася Пуерто Хуарес. Фешенебельних готелів тут не було і затока визлядала доволі мілкою. Тому тут на березі було дуже багато морської трави. Антон обіцяв мене відвезти на справді красиві місця, але для початку я вирішив провести день саме тут. Наплававшись і позагорявши (не треба забувати, що були двадцяті числа грудня!), я вирішив пройтися в протилежному від центру напрямку. Крім цього невеликого громадського пляжу, вся прибережна територія була зайнята приватними володіннями, готелями і, навіть, якоюсь церквою чи капличкою, явно баптиського напрямку, на доволі великій обгородженій території. Там я через сітку паркану вперше побачив ігуан на свободі. А трохи далі через дорогу була ще одна огорожа і за нею виднілися якісь руїни з доволі великою східчастою пірамідою посередині. З плакату біля входу я дізнався, що це археологічний комплекс Ель Меко. Я вже хотів зайти всередину, але біля каси виявив, що не взяв з собою портмоне з грішми.

Наступного ранку задоцило і ми з Антоном з запізненням поїхали в Зону Готелів. Так власне називають курортну частину міста, що розташувалася на довжелезній піщаній косі, котра тягнулася паралельно берегу, відрізавши мілководну затоку. Тут в затоці водилися крокодили, тому в ній не купалися, а от весь берег зі сторони Карибського моря був забудований готелями найвідоміших у світі мереж.

Хвилі були доволі високі і людей купалося мало, тому доводилося слідкувати, щоб не знесло у відкрите море. Проте, коли чергово гігантська хвиля, накривала з головою відчуття було фантастичне. Звичайно, бракувало сонця, щоб насолодитися грою фарб, але й так пейзаж нагадував палітру художника. На протязі тижня я ще кілька разів приїзжав сюди сам і, хоч море ніколи не було спокійне, кожен раз воно видавалося різним. Крім готелів та пляжів тут були й два археологічних пам'ятники- Канкунський музей майя та руїни Ель Рей. В першому є чудаве зібрання експонатів культури загадкового народу майя, а в іншому на руїнах будинків живе велика кількість ігуан, що звикли до туристів.

Проте найбільше мені сподобався острів Мухерес (Жінок). Тут з одного боку було відкрите море, а з іншого спокійні води затоки. Острів довгий, кілометрів сім, і я обійшов зо два рази лише ближню до материка частину, але вибрав собі місце для відпочинку на самому шпичаку. Тут був прохід з громадського пляжу в готельну зону і дно понижувалося поступово, тому буйки дозволяли відпливати досить далеко від берега. Попри глибину три- чотири метри.

В Чичен- Ітцу можна було купити екскурсію або ж відправитися самому. Рейс виявився тільки один, о дев'ятій ранку і назад о четвертій по обіді. Спочатку це мене здивувало, але потім я зрозумів, що в цьому є сенс. Щоб оглянути нормально весь архітектурний комплекс потрібно мінімум три- чотири години плюс майже три години на дорогу туди (190 км). От і виходило, що це був оптимальний розклад для рейсу.

Головна піраміда виглядала велично. Так само, як і монументальне поле для гри в м'яч та інші споруди. Трохи насторожили звалені місцями купи древнього каміння, але зважаючи на п'ять століть запустіння та попередні багаточисельні війни за володіння цим містом, сильно дивуватися не варто. Повертаючись від священного сеноте я купив яскраве покривало на ліжку. Одне, з Гватемали в мене вже було, але тут, зважаючи на велику конкуренцію, ціни були набагато нижчими. Антон розказував мені про сеноте, але я спочатку ніяк не міг второпати, що це таке. Виявляється, на півострові Юкатан, незважаючи на тропічні зливи, майже нема річок. Під шаром родючого ґрунту тут знаходиться вапняк, в котрому дощові води вимили цілу систему підземних річок. А сеноте- це здебільшого круглої форми карстові провалля, що утворилися на місці великих печер. От майя та інші племена, що населяли цю землю, не тільки брали звідти воду для пиття, але проводили тут свої релігійні ритуали та вважали їх священним. Другий сеноте виявився останнім пунктом мого маршруту і після нього я вже купив календар майя, вирізьблену та досить важку каменюку. До нього додавалася інструкція ідесь там треба було вставити дату народження, щоб заглянути в майбутнє, але я вже був такий замучений довгим бродінням по спеці, що розбиратися як і куди вже не став. Сил моїх вистарчило тільки на те, щоб доповзти до площі перед пірамідою, впасти на пожухлу траву та натиснути на камеру мобільного.

Знімати шкарпетки, щоб уникнути критики з боку ревнителів іспанського способу життя я вже не хотів та не міг.

Глава Все ще Мексика...

На Новий рік в нас був вихідний і мене запросили до себе, як енкаргадо Манолін, так і Горіон. Останній знімав житло в тої самої господині, що і я, але ближче до роботи. Квартира в нього була вдвічі більша від моєї і мала окремий вхід з великого патіо, де можна було робити барбекю. Крім нього в будинку мешкали ще кілька чоловік з нашої зміни і я одного разу вже там був, коли Санті попросив мене відремонтувати йому світло. Прихвативши з дому кока- колу для себе і пляшку текіли для хлопців, я біля восьмої прибув туди. Хлопці святкувати почали ще з обіду і Санті вже встиг переспатися, а Яцек, приготувавши на нас всіх м"ясо і перехиливши в нам в процесі кілька чарок, пішов відпочивати. Так, що залишилися ми вчотирьох- я, Санті, Дані та Хуан Карлос. Заїзжали на хвилинку Артуро та Нільтон, але їх чекали подруги, тому вони надовго не затрималися. За

розмовами час злетів швидко і дець біля другої я пішов пішки додому. Наші іспанці по місту пересувалися виключно на таксі або на Убері, але я любив пройтися, особливо, після застілля і не дуже звертав увагу на заходи безпеки. Мене якось завжди сприймали всюди за свого. От і тут по дорозі якась пара запитала дорогу до свого готелю і я, зорієнтувавшись по Гугл Мапс, допоміг їм.

В ніч на старий Новий рік я повернувся в Рокетас. Відпустка була короткою, менше двох тижнів, а справ для вирішення назбиралося досить. В госпіталі Пон"енте напередодні візиту до кардіолога треба було зробити екограму. Тому тільки на це пішло два дні. В Регістро Сівіль сказали, що мої документи на громадянство відправили в Мадрид у вересні 2015-го, а зараз там розглядають ще тільки 14-й рік. Тобто доведеться чекати щонайменше півроку, а то й більше. Але була чудова сонячна погода і я із великим задоволенням вдень катався на велосипеді, а вечорами сидів біля палаючого каміну. На Щедрий Вечір зробив кутю і ми традиційно посиділи з Катериною та Яною. Зважаючи на незручну різницю в часі ми з Яною практично не спілкувалися півроку через інтернет і я був приємно здивований, як підріс та якось подорослішав Андрес. Пару разів заїзжала Руслана, на овочевій фабриці, де вона працювала зимою, ніяк не могли вийти на повне завантаження і в неї нарешті з"явився вільний час. В останні дні відпустки різко похолодало і, коли я зранку приїхав в Мадрид, на термометрі показувало

чотири градуси морозу. На четвертому терміналі поки пив каву навпроти величезних вхідних дверей я змерз, як пес і вже почав скучати за мексиканським теплом.

Наша машина, що так жваво рухалася до Катедралу під ним різко зупинилася і з великими потугами повільно просувалася далі. Крім проходження станції, що завжди зв'язано із затримками (треба долати вже залиті бетонні стіни) почалися всякі погодження з архітектурою та церковниками. Ніхто не хотів залишитися крайнім і всі дико перестраховувалися. Нарешті ми до квітня добралися до Дос Темпос, наступної історичної пам'ятки і тут вже застрягли всерйоз і надовго. Тут, після повороту в напрямку авеніди Революсіон з'явилися сильні підземні води, а нам потрібно було міняти всі різакі в зв'язку зі зміною ґрунтів. Суміжники теж щось намутили з бетонуванням і ніхто не міг гарантувати техніки безпеки для робітників. А розкопати котлован, як це робили біля Катедралу було неможливо, бо зовсім поруч була стіна старовинної церкви і прямо над нами булівля з трьохсотрічними арками. Крім того, якраз почався дощовий сезон і наша зміна замінила десяток різаків, але після перезмінки рівень води різко пішов вгору і коли воду почали відпомпувати через машину, над нами утворився провал і всі роботи призупинили. Зараз робляться ін'єкції полімерів, що зв'язують воду і тільки в кінці тижня можна буде зробити якісь висновки. Через таку ситуацію я

вирішив відкласти наступну поїздку на Тихий океан на випадок несподіваної відпустки, але на довгі вихідні мене часто почали запрошувати у вилазки по околицях Гвадалахари. Спочатку Маурісіо, наш зварник, запропонував поїхати в аквапарк Агуаскал"єнтес. Він жив в ДФ, дістріто федераль, так тут, щоб не плутатись, називають столицю Мехіко, але мав тут наречену і тепер додому майже не їздив. Проте за рік часу добре вивчив місцевість довколо міста і охоче ділився з нами цими знаннями. Кістяком компанії стали ми троє- Маурісіо, Горіон та я, решту мінялися залежно від обставин, але, як не дивно, іспанців серед них не було. Після аквапарку, де я мужньо пройшов всі гірки, крім останньої, під символічною назвою Камікадзе, була поїздка на озеро Чапала. І хоча доскочу половити рибу мені не вдалося, бо на острові ми пробули лише годину, але одного гарного карпа і двох невеликих тіляпій мені зловити вдалося навіть в обідню спеку. Так, крім іміджу супертуриста, я підтвердив і звання знатного рибалки. Рибу нам одразу приготували у ресторані де ми зібралися обідати і ця поїздка, як і попередня, пройшла чудово.

В квітні нарешті мої вихідні співпали з черговим евентом нашої української громади і мені вдалося зустрітися з нашими активістами. І ми не тільки гарно та весело провели вечір, але мали змогу поспілкуватися, як всі разом, так і тет- а- тет.

Звичайно була й важка робота і якісь дрібні неприємності. Доставали презмінки, особливо важко мені давався перехід ніч- день. Одного разу, я навіть в ургенцію звернувся. Серце нило і я вже почав побоюватися повторного інфаркту. Та аналізи показали, що загрози нема і у відповідь на мої скарги мені виписали сильнодіюче снодійне. тепер при переходах я випивав таблетку чи навіть половинку і почувався набагато краще. В березні ми троє- я, поляк Горіон та еквадорець Франклін мусіли підписати новий контракт вже не з іспанською фірмою, а з її місцевою філією. Іспанська податкова не захотіла дати нам дозвіл на закордонне відрядження. Мене це здивувало, бо в Панамі ніхто не робив ніякої різниці між іспанськими громадянами та іноземцями- резидентами, але в інтернеті роз"яснень я не знайшов, а звертатися власноруч було непросто. Тепер всю зарплату нам платили в мексиканських песо, а тут ще, як на зло, в банку Сантандер зробили помилку в моєму прізвищі при відкритті нового рахунку. Помилка ніби й не така важлива- І замість Y, але камп"ютерна програма може розглянути відправника, як сторонню особу і знову доведеться доказувати, що ти не верблюд.

Таке є життя і нічого з цим не поробиш. Як би не старався передбачливо уникнути непреємностей, завжди вмішаються сторонні фактори. Та через тиждень чергова коротка відпустка. Юля з Василем обіцяють вперше приїхати до Рокетаса і я надіюся пересіктися з ними зо п"ять днів. А коли повернуся з Іспанії буде вже майже рік, як я тут. Один рік з п"ятнадцяти...

Глава 28. Кілька думок пост скриптур (після написаного)...

Свобода

Існую цинічне визначення свободи. Це коли всьому світові наплювати на тебе. Доля істини в цьому є. Живучи в суспільстві, ми завжди будемо мати якісь зобов'язання перед іншими людьми, будь- то сім'я, друзі, товариші по роботі, сусіди, суспільний прошарок, нація чи країна, де живеш. Звичайно, можна знехтувати цими зобов'язаннями раз чи два, але в кінці кінців тебе просто пошлють подалі. І у відчутті вільного польоту ти отримаєш свою свободу...

Мені ж набагато ближче поняття свободи, як свободи вибору. У американців є таке поняття, що тільки людина, загнана життям в кут може мобілізувати всі ресурси і зробити якісний скачок на новий рівень. Мені цей спосіб дуже не подобається, бо це як допінг для спортсмена- результат досягається, але занадто дорогою ціною- руйнуванням організму та постійним страхом дискваліфікації. Тому я підозрюю таких порадників у цілком тривіальній матеріальній зацікавленості. Зрештою люди потім стають пацієнтами та дійними коровами для цих психоаналітиків...

Я, наприклад, значно комфортніше себе почуваю, коли задниця в мене добре прикрита і я можу вільно творити без страху втратити все і вилетіти на узбіччя. Та й саме почуття страху, що паралізує волю, для мене прямо протилежне свободі...

Кохання

Я часто зустрічаю людей, що все ще чекають своє Велике Кохання. Їм здається, що воно нарешті прийде та життя вмить наповниться яскравими фарбами та змістом. І буде це тривати вічно... Насправді, яскраві почуття- це лише початок і чим вони сильніші, тим швидше минають. Як багаття: сухі та дрібно порубані дрова дають яскраве та велике полум'я, але щоб не замерзнути довгої зимової ночі бувалий турист кладе в багаття цілий товстий стовбур і підпихає його щопівгодини. Але ж це так неромантично, визнати для себе, що стосунки, це, перш за все, постійна робота обох...

А ще любі стосунки (сім'я, дружба чи службові) тільки тоді будуть довгими та міцним, якщо вони взаємовигідні. От і виходить, що замість суцільної романтики маємо щоденну працю та розрахунок... Хоча романтика в цю компанію теж входить і сідає разом з вами, щоб провести довгий осінній вечір біля запаленого каміна.

Проблеми

Звичайно, найкраще проблему передбачити і уникнути, але якщо вона вже виникла на життєвому шляху, то вирішувати її потрібно одразу. Тому, що ігноруючи ми тільки даємо їй час вирости і пізніше будемо витратити на вирішення значно більше часу та зусиль. Це в найкращому випадку. А в найгіршому вона виросте настільки, що зможе й нас самих розчавити. Киплячі чайники треба вбивали, поки вони маленькі і не перетворилися на паровоз на рейках...

Не бреші!

Мені шкода людей, що обманюють. По- перше, для того щоб брехати треба мати

талант та гарну пам'ять. Спробуй запам'ятати все, що ти комусь брехав і не заплутатися... По- друге, рано чи пізно все одно попадешся на брехні і втрадиш довіру. Яку відновити буде практично неможливо... А ще гірше, коли люди обманюють самих себе. Тому, що невірно ввівши вхідні дані ми ніколи не отримаємо правильного результату на виході.

Байдужість

Де- хто думає, що антиподом любові є ненависть. Насправді це не так, бо повною протилежністю цього світлого почуття є байдужість. Подивіться на більшість сімей, де згасло кохання. Ці люди не обов'язково гаряче ненавидять один одного, а от від холоду байдужість там назавжди зник сімейний затишок. От і в сустильсті завжди буде надія на спасіння до тих пір, поки воно не скотиться до повної байдужості.

Сильні.

Сильним особистостям теж потрібні підтримка та розуміння. Вони теж люди і теж ранимі. Не отримуючи цього вони все одно доведуть розпочату справу до кінця, але отримані шрами зроблять їх жорсткими.

В кого що болить, той про це й говорить.

"Ми шукаємо в інших те, що ненавидимо у собі". Достатньо знати цей простий закон психології, щоб зрозуміти ким є насправді твій співрозмовник. Щоб виправдати себе в очах інших п'яниця завжди шукатиме, хто п'є більше від нього, скупий- скупішого, боягуз- ще більшого страхопуда, а улюбленою темою любителя "сходити наліво" будуть походеньки інших.

Los animales más graciosos en Queanimalada.net